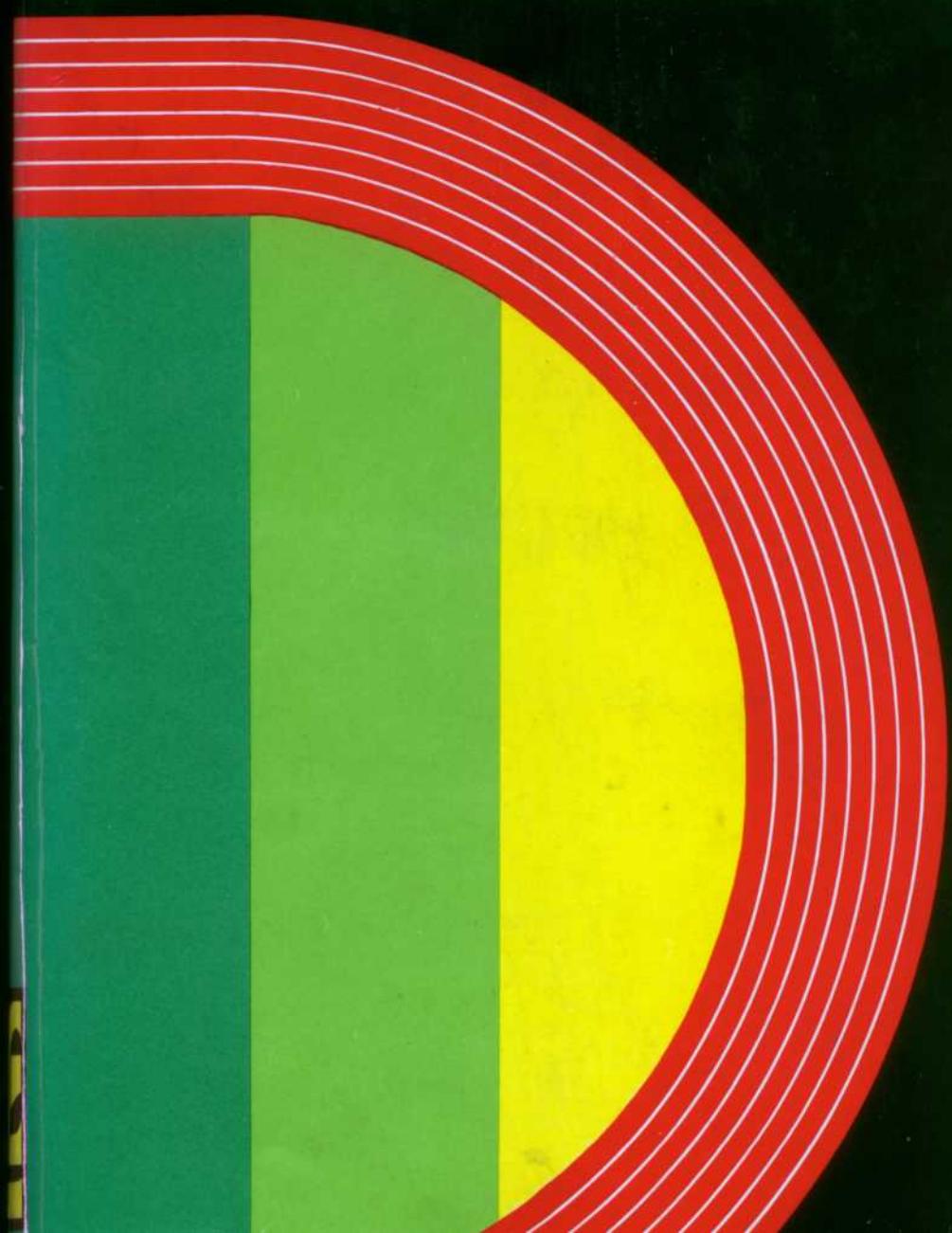

SPORTSMAN
LÉGENDE

A-2

SPORTSKI LEKSIKON

JUGOSLAVENSKI LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD
»MIROSLAV KRLEŽA«

Direktor
dr IVO CECIĆ

SVA PRAVA PRIDRŽANA
COPYRIGHT BY
JUGOSLAVENSKI LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD »MIROSLAV KRLEŽA«, ZAGREB
Slog, tisak i uvez
GRAFICKI ZAVOD HRVATSKE

SPORTSKI LEKSIKON

A-Ž

JUGOSLAVENSKI LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD »MIROSLAV KRLEŽA«
ZAGREB 1984.

SPORTSKI LEKSIKON

Glavni urednik
MARIJAN FLANDER

UREDNIŠTVO
Radivoj Hudetz (pomoćnik glavnog urednika), Zdenko Jajčević, Jelka Paulić

STRUČNI SEKRETAR
Tatjana Sabol

LEKTORI
Ljiljana Domljan, Marko Kovačević, Branka Peruza-Krušić

UREDNICI ZA ILUSTRACIJE
Dubravka Rakoci, Zdenko Jajčević (stručni suradnik)

CRTEŽI
Željko Brnetić, Borko Jurin, Nela Krstić

GRAFIČKO-TEHNIČKI UREDNICI
Vladimir Mesić, Agata Fučkan, Dušan Žvab

KOREKTORI
Ljerka Mlinar, Žarko Anić-Antić, Sanja Petričević, Jasna Rončević

KORICE I OVITAK
Ivan Gašpić

Sportski leksikon, nakon već objavljene Enciklopedije fizičke kulture nova je i na suvremenim način koncipirana edicija JLZ-a u kojoj se mogu naći sve osnovne informacije o sportu. Sadrži 11 000 abecedarskih jedinica te bogati izbor ilustracija i crteža.

U Leksikonu su opisane sve sportske grane i discipline, definirane međunarodnim sportskim pravilima; obuhvaćeni su i poznati regionalni i nacionalni sportovi te posebno objašnjeni važniji stručni pojmovi. Navedeni su osnovni podaci o velikim sportskim manifestacijama, o jugoslavenskim i međunarodnim sportskim savezima, znanstvenim oblastima koje obrađuju i istražuju problematiku tjelesnog odgoja, sporta i sportske rekreacije, znanstvenim institucijama za fizičku kulturu u nas kao i o sportskim rekvizitima i opremi. Uvrštene su biografije najuspješnijih sportaša, višestrukih olimpijskih i svjetskih prvaka i rekordera te sportskih funkcionara i stručnjaka iz čitavog svijeta kao i biografije svih zaslужnih sportaša Jugoslavije te ostalih istaknutih sportaša, sportskih radnika i stručnjaka, uglednih sportskih novinara i znanstvenih radnika s područja fizičke kulture. Obuhvaćeni su i podaci o važnijim sportskim društvima, klubovima i družinama čiji su članovi osvojili momčadsko prvenstvo ili kup Jugoslavije.

Posebni Dodatak na kraju knjige sadrži pregled dobitnika medalja na svim modernim olimpijskim igrama, rezultate jugoslavenskih natjecatelja na olimpijskim igrama i abecedni popis svih jugoslavenskih sportaša koji su nastupili na olimpijskim igrama. U Dodatku su sadržane i liste svjetskih rekorda u alpinizmu, atletici, automobilizmu, bicikлизmu, brzinskom klizanju, dizanju utega, konjičkom sportu, kuglanju, plivanju, skijanju, streljaštvu, streljaštvu i zrakoplovnim sportovima.

Vjerujemo da će ovako koncipirani sportski leksikon biti koristan stručni priručnik svim sportašima, sportskim radnicima i prijateljima sporta.

Uredništvo

S U R A D N I C I

- Bazjanec, dr Davorin, redovni profesor Fakulteta strojarstva i brodogradnje, Zagreb
Belamarić, Tatjana, rukovoditeljica Šahovske škole Saveza za fizičku kulturu Zagreba
Bolković, Toni, viši predavač Visoke škole za tjelesnu kulturu, Ljubljana
Božičević, mr Srećko, znanstveni asistent Geološkog zavoda, Zagreb
Bujević, Petar, viši sportski trener za nogomet, Zagreb
Cebalo, Mišo, profesor Centra za unapređenje šaha »Braslav Rabar«, Zagreb
Cuvalj, Bogdan, komercijalist, viši sportski trener u nogometu, Zagreb
Čabrić, dr Milan, naučni suradnik Univerziteta u Sheffieldu, Engleska
Delfin, dipl. inž. arh. Slavko, redovni profesor Fakulteta za fizičku kulturu, Zagreb
Dijaković, Goran, student Veterinarskog fakulteta, Zagreb
Domiljan, Ljiljana, urednica JZL, Zagreb
Dušanović-Gomboš, Klara, profesorica, novinarka Radio-Zagreba
Derasimović, Momčilo, pukovnik JNA, Beograd
Flander, Marijan, glavni urednik Sportskog leksikona, Zagreb
Gagro, mr Ivan, republički prosvjetni savjetnik Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske, Zagreb
Galić, Žarko, stručni tajnik Veslačkog saveza Hrvatske, Zagreb
Habunek, Miroslav, novinar, Zagreb
Heruc, Nenad, nastavnik tjelesnog odgoja, Zagreb
Horkić, Marina, profesorica engleskog i talijanskog jezika, Zagreb
Hrestak, Vladimir, profesor — diplomirani trener vaterpola, Zagreb
Hripko, Dragutin, suradnik Republičkog zavoda za zaštitu zdravlja, Zagreb
Hudetz, Radivoj, urednik JLZ, Zagreb
Jajčević, Zdenko, stariji stručni suradnik JLZ, Zagreb
Jakobović, dipl. inž. Zvonimir, urednik JLZ, Zagreb
Jovanović, Živojin, viši istraživač Instituta Tvornice sportske opreme Elan u Begunju na Gorenjskem, Beograd
Juras, dr Vjekoslav, izvanredni profesor Fakulteta za fizičku kulturu, Zagreb
Jureša, Zdenko, nastavnik leteњa, Avioservis pri Sekretarijatu za opće poslove Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske, Zagreb
Karabaić, Vladimir, stručni sekretar Tehničke enciklopedije, Zagreb
Knez, Hrvoje, fotoreporter Sportskih novosti, Zagreb
Kobali, Milan, savjetnik u Republičkom sekretarijatu za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu, Zagreb
Kolundžija, Dušan, novinar Informativnog centra, Sombor
Koturović, dr Ljubiša, izvanredni profesor Fakulteta za fizičko vaspitanje, Beograd
Krajnović, Radovan, dipl. ekonomist, trener džudo reprezentacije Švicarske, Zürich
Kramer, Fredi, komentator Radio-Zagreba
Kristić, Krešimir, profesor tjelesnog odgoja, Zagreb
Krištof-Markan, Štefica, stručni tajnik Kuglačkog saveza Hrvatske, Zagreb
Križić, Stjepan, direktor Zimskog plivališta »Mladost«, Zagreb
Kurelić, dr Nikola, redovni profesor Fakulteta za fizičko vaspitanje, Beograd
Lenert, mr Stevan, docent Fakulteta fizičke kulture, OOUR Institut fizičke kulture, Novi Sad
Lukačev, dipl. inž. Milan, viši stručni suradnik Instituta za motore i vozila, Beograd
Ljubić, Stjepan, komercijalni savjetnik Trgovačkog poduzeća Jugobicikl, Zagreb
Maletić, Ana, koreolog, direktorica Škole za ritmicu i ples, Zagreb
Maretić, mr dipl. inž. Mirko, viši predavač Arhitektonskog fakulteta, Zagreb
Marić, dr Josip, docent Fakulteta za fizičku kulturu, Zagreb
Marinić, Nenad, novinar Sportskih novosti, Zagreb
Mataković, dipl. inž. Dubravko, Radna organizacija Elektronska obrada podataka Željezničkog transportnog poduzeća, Zagreb
Medur, dipl. inž. Josip, tajnik Saveza za sportski ribolov na moru i podvodne aktivnosti Jugoslavije, Rijeka
Mejovšek, dr Milko, docent Fakulteta za defektologiju, Zagreb
Mihajlović, Vladan, sekretar Međunarodne komisije i Odbora za program i finansijski plan Saveza organizacija za fizičku kulturu Srbije, Beograd
Miloradović, dipl. inž. Svetozar, projektant Projmeta, Radne organizacije za projektiranje i inženjeriranje poslove, Beograd
Mironović, mr Radovan, profesor više škole Fakulteta za fizičku kulturu, Zagreb
Mišković, Vlatko, novinar Sportskih novosti, Zagreb
Mladenović, Radiša, fotoreporter SN-revije, Zagreb
Modrić, Žarko, urednik Redakcije za vanjsku politiku Radio-Zagreba
Molnar, dipl. inž. Ivan, znanstveni suradnik Fakulteta za pomorstvo i saobraćaj, Rijeka
Mraković, dr Miloš, redovni profesor Fakulteta za fizičku kulturu, Zagreb

Ninčević, Stanko, instruktor za brodomodelarstvo,
strojarski tehničar Građevinskog poduzeća Kon-
struktor, Split

Opavský, dr Pavle, redovni profesor Fakulteta za
fizičko vaspitanje, Beograd

Paulić, Jelka, urednica JLZ, Zagreb

Pintarić, Boris, pravni savjetnik Republičke samo-
upravne interesne zajednice fizičke kulture, Za-
greb

Poljak, dr Željko, redovni profesor Klinike za bole-
sti uha, nosa i grla Medicinskog fakulteta, Zagreb

Poljsak, Ladislav, nastavnik tjelesnog odgoja, ru-
kovodilac Prednjačkog odjeljenja Savezne pred-
njačko-trenerске škole, Beograd

Prešern, Mitja, direktor Školskog centra za tjelesni
odgoj, Ljubljana

Puljo, Jasmina, balerina Narodnog pozorišta i uči-
teljica joge, Beograd

Radoslav, Fedor, odvjetnik, Zagreb

Radošević, Miljenko, fotograf Filozofskog fakulteta,
Zagreb

Radović, Milivoj, dipl. inž. agronomije, Zagreb

Rakić, dr Cvetko, redovni profesor Specijalne orto-
pedsko-hirurške bolnice »Banjica« Medicinskog
fakulteta, Beograd

Rakijaš, Branko, redovni profesor Fakulteta za fizi-
čku kulturu, Zagreb

Raknić, Milan, nastavnik tjelesnog odgoja, Zagreb

Relac, dr Mirko, redovni profesor Fakulteta za fizi-
čku kulturu, Zagreb

Rohr, Otto, znanstveni suradnik, lovni savjetnik Lo-
vačkog saveza Hrvatske

Rubeša, mr Davor, znanstveni asistent Fakulteta za
fizičku kulturu, Zagreb

Sabljak, Zlatko, nastavnik tjelesnog odgoja, Zagreb

Sabol, Tatjana, stručni sekretar Sportskog leksikona,
Zagreb

Sirotanović, Dragoslav, direktor Omladinskog stadio-
na, Beograd

Snoj, Ivan, stručni savjetnik Rukometnog saveza Ju-
goslavije — Beograd, Zagreb

Sremac, Stjepan, profesor, Zavod za istraživanje fol-
klora Instituta za filologiju i folkloristiku, Zagreb

Stanojević, Milivoje, instruktor Streljačkog saveza
Hrvatske, Zagreb

Strahonja, Andrija, viši predavač Fakulteta za fizičku
kulturu, Zagreb

Škorić, dipl. inž. Nikola, direktor Arhitektonskog pro-
jektnog zavoda za privredne i ostale visokogradn-
je »Plan«, Zagreb

Škrtić, Ante, novinar Sportskih novosti, Zagreb

Suljić, Branko, novinar Novinsko izdavačke radne
organizacije Novi list, Rijeka

Tadejević, dr Vinko, dipl. inž., znanstveni savjetnik
Ekonomskog instituta, Rijeka

Todorović, Borivoj, izvanredni profesor Fakulteta za
fizičko vaspitanje, Beograd

Tomić, dipl. inž. Jovan (Dan), direktor OUR Vanjska
trgovina Exportdrvo, Zagreb

Uлага, Drago, redovni profesor Visoke škole za tje-
lesnu kulturu, Ljubljana

Uzorinac, Zdenko, urednik Grafičkog zavoda Hrvat-
ske, Zagreb

Valai, Robert, fotoreporter SN-Revije, Zagreb

Vidović, Jakov, društveno-politički radnik, publicist,
Sabor SR Hrvatske, Zagreb

Vranić, Milan, profesor, muzejski savjetnik Vojvođan-
skog muzeja, Novi Sad

Županović, Slobodan, fotoreporter SN-Revije, Za-
greb

Žuvela, Mladen, sudac Vrhovnog suda Hrvatske, Za-
greb

POPIS KRATICA

Kratice kojih nema u slijedećem popisu obrađene su kao posebne natuknice ili pripadaju usvojenim graničkim ili međunarodnim kraticama

afr.	afrički	etiop.	etiopski
AK	akademski klub, aero-klub, atletski klub	event.	eventualno
alb.	albanski	evr.	evropski
amer.	američki	FD	fiskulturno društvo
ant.	antički	fin.	finski
arap.	arapski	FISAJ	Fiskulturni savez Jugoslavije
argent.	argentinski	fish.	fiskulturni
austr.	austrijski	fiz.	fizički
austral.	australski	f. k.	fizička kultura
austroug.	austrougarski	FK	fudbalistički klub
azij.	azijski	FOJ	Fiskulturni odbor Jugoslavije
b.	bod(ovi)	franc.	francuski
balk.	balkanski	geogr.	geografski
belg.	belgijski	germ.	germanski
Bl	Balkanske igre	gl.	glavni
BiH	Bosna i Hercegovina	god.	godina
bizant.	bizantski	GP	Grand Prix
BK	boksački klub, bowling klub	grč.	grčki
bos.	bosanski	H	Hrvatska
br.	broj	HAŠK	Hrvatski akademski športski klub
brazil.	brazilski	herc.	hercegovački
brit.	britanski	hist.	istorijski
bug.	bugarski	holand.	holandski
CDJA	Centralni dom Jugoslavenske armije	HPD	Hrvatsko planinarsko društvo
CG	Crna Gora	hrv.	hrvatski
CK	Centralni komitet	hrv.-srp.	hrvatskosrpski
CSKA	Centralni dom Crvene armije	HŠK	Hrvatski športski klub
čehosl.	čehoslovački	i dr.	i drugi
češ.	češki	i. g.	iste godine
ČSR	Čehoslovačka Republika	IK	Izvršni komitet
ČSSR	Čehoslovačka Socijalistička Republika	indij.	indijski
dalm.	dalmatinski	indonez.	indonezijski
dan.	danski	IO	izvršni odbor
dipl.	diplomirani	island.	islandske
dop.	dopunjeno	ist.	istočni
dr	doktor	itd.	i tako dalje
II svj. rat	drugi svjetski rat	izd.	izdanje
drž.	država, državni	JA	Jugoslavenska armija
DTO	društvo za tjelesni odgoj	jap.	japanski
DTV	društvo za telesno vaspitanje	JAT	Jugoslavenski aerotransport
duž.	dužina	JAZU	Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti
egip.	egipatski	JLZ	Jugoslavenski leksikografski zavod
engl.	engleski	JNA	Jugoslavenska narodna armija
eskim.	eskimski	JNS	Jugoslavenski nogometni savez
		JOK	Jugoslavenski olimpijski komitet

JR	jugoslavenski rekord	perz.	perzijski
JSS	Jugoslavenski sokolski savez	PJ	prvenstvo Jugoslavije
jugoist.	jugoistočni	PK	plivački klub, Pokrajinski komitet
jugosl.	jugoslavenski	poč.	početkom
jugozap.	jugozapadni	pol.	polovina
juž.	južni	polj.	poljski
južnoamer.	južnoamerički	pom.	pomorski
JZFK	Jugoslavenski zavod za fizičku kulturu	por.	porodica
K	Kosovo	port.	portugalski
kin.	kineski	pr.n.e.	prije naše ere
KK	konjički klub, košarkaški klub, kuglački klub	predšk.	predškolski
k.o.; KO	knock out (nokaut)	prev.	prevedeno
konc.	koncentracioni (logor)	I svj. rat	prvi svjetski rat
kor.	korejski	PS	prvenstvo svijeta
KP	Komunistička partija	psih.	psihički
KPJ	Komunistička partija Jugoslavije	rim.	rimski
kub.	kubanski	RK	ragbi klub, rukometni klub, rvački klub
kult.	kulturni	rod.	rođen
lat.	latinski	roman.	romanski
M	Makedonija	RS	radnički sport
mađ.	mađarski	RSD	radničko sportsko društvo
maked.	makedonski	RSIZ	republička samoupravna interesna zajednica
med.	medicinski	RSK	radnički sportski klub
med.	međunarodni	RTV	radio i televizija
mekš.	meksički	rum.	rumunjski
MI	Mediteranske igre	rus.	ruski
mj.	mjesec	S	Srbija
MK	Mjesni komitet, malokalibarska (puška)	SAD	Sjedinjene američke države
MO	Mjesni odbor	SAN	Srpska akademija nauka
mong.	mongolski	SAPK	Socijalistička autonomna pokrajina Kosovo
mr.	magistar	SAPV	Socijalistička autonomna pokrajina Vojvodina
muz.	muzički	SD	sportsko društvo
nac.	nacionalni	SFKJ	Savez za fizičku kulturu Jugoslavije
nar.	narodni	sirij.	sirijski
n.e.	naša era	SIZ	samoupravna interesna zajednica
nesp.	nesportski	sjev.	sjeverni
niz.	nizozemski	sjeveroist.	sjeveroistočni
NK	nogometni klub	sjeverozap.	sjeverozapadni
NO	Narodna omladina, Narodni odbor	SK	Savez komunista, sportski klub skandinavski
NOB	narodnooslobodilačka borba	skand.	Savez komunista Jugoslavije
NOP	narodnooslobodilački pokret	SKJ	Savez komunističke omladine Jugoslavije
NOR	narodnooslobodilački rat	SKOJ	slično
nord.	nordijski	sl.	Slovenija
norv.	norveški	SI	slavenski
NOV	narodnooslobodilačka vojska	slav.	slovenski
NOV i POJ	Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije	slov.	slovački
npr.	na primjer	slovač.	savez organizacija za fizičku kulturu
NR	Narodna Republika	SOFK	sokolski
NSJ	Nogometni savez Jugoslavije	sok.	sovjetksi
NjDR	Njemačka Demokratska Republika	sovij.	sportski
njem.	njemački	sp.	Socijalistička Republika, svjetski rekord
OCT	opći centar težišta	SR	Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina
odn.	odnosno	SRBiH	Socijalistička Republika Crna Gora
OI	Olimpijske igre	SRCG	srednjovjekovni
olimp.	olimpijski	srednjovj.	Socijalistička Republika Hrvatska
OR	olimpijski rekord	SRH	Socijalistička Republika Makedonija
OSIZ	Osnovna samoupravna interesna jedinica	SRM	Savezna Republika Njemačka
osn.	osnovan	SRNj	srpski
OUR	osnovna organizacija udruženog rada	srp.	srpskohrvatski
OUR	organizacija udruženog rada	srp.-hrv.	Socijalistička Republika Srbija
PD	planinarsko društvo, plivačko društvo	SRS	Socijalistička Republika Slovenija
PE	prvenstvo Evrope	SRSI	Sokolski savez Kraljevine Jugoslavije

SSSR	Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika	TTC	Table-tennis klub
St.	saint	tur.	turski
STK	stolnoteniski klub	TV	televizija, televizijski
st.	stoljeće	tzv	takozvani
starogrč.	starogrčki	ugar.	ugarski
staromeks.	staromeksički	ukr.	ukrajinski
STO	Savez za tjelesni odgoj	UNESCO	Organizacija Ujedinjenih Nacija za prosvjetu, znanost i kulturu
STV	Savez za telesno vaspitanje		univerzitetски
sur.	suradnika	univ.	upravni odbor
sv.	svezak	UO	udružena samoupravna interesna zajednica
sveuč.	sveučilišni	USIZ	
svj.	svjetski		
šah.	šahovski	v.	vijek
šir.	širina	V	Vojvodina
šk.	školski	V. Britanija	Velika Britanija
škot.	škotski	vis.	visina
španj.	španjolski	VK	veslački klub, vaterpolo klub, velikokalibarska (puška)
šved.	švedski	vl.	vlasnik
švic.	švicarski	yd	jard
tal.	talijanski	→	vidi (uputnica)
tehn.	tehnički	←	prije naše ere
temp.	temperatura	%	posto
tež.	težina	% ₆₀	promil
tj.	to jest	°C	stupanj Celsiusa
tjel.	tjelesni		

OBJAŠNJENJA O NAČINU IZLAGANJA INFORMACIJA

- Natuknice se nižu abecednim redom. Višečlane natuknice nižu se prvo prema abecednom redu prve riječi, a zatim druge, odnosno treće riječi itd. Identična prezimena redaju se po abecedi imena.
- Uz strane riječi navodi se u zagradi kratica jezika iz kojeg je riječ preuzeta. Za pojmove koji su se udomaćili u našoj sportskoj terminologiji kao fonetski oblik neke strane riječi donosi se u zagradama i izvorna grafija, a ponekad i izvorno značenje radi boljeg razumijevanja.
- Imena osoba s područja na kojima se upotrebljava latinica donose se u pravilu u izvornoj grafiji. Osobna imena, iz drugih, nelatiničkih pisama, donose se u obliku koji je uobičajen u hrvatsko-srpskom književnom jeziku.
- Ako se natuknica ponavlja unutar članka, kraćena je na početno slovo s točkom (ili višečlana natuknica početna slova), bez obzira na broj i padež.
- Znak → ispred kurzivirane riječi (tzv. uputnica) ukazuje na to da je označeni pojam obrađen kao posebna natuknica. Kod stručnih sportskih termina iako postoje kao samostalne natuknice, ne primjenjuje se znak → jer se podrazumijeva da su takvi termini obrađeni kao posebne natuknice.

A

A, zrakoplovstvo: oznake FAI za klasu slobodni baloni.

A 1, modelarstvo: oznaka za slobodno leteci model jedrilice klase F 1A; ukupna površina do 18 dm^2 , a od 1971 do 25 dm^2 . U mnogim zemljama u toj klasi održavaju se natjecanja.

A 2, modelarstvo: oznaka za slobodno leteci model jedrilice klase F 1A; ukupna površina je $32\text{--}34 \text{ dm}^2$, ukupna tež. 410 g. Od 1950 održava se i PS; taj model nazivaju se još: nord. jedrilica, odn. nord. klasa.

A-15, oznaka rekordne zrakoplovne jedrilice u SSSR, raspon krila 18 m; s A-15 postignuti su rekordi SSSR i SR u brzini, u trokutu (100 km) 111 km/h. (200 km) 75 km/h; žene 73,4 km/h, te prelet s određenim ciljem 714 km.

A-, B-, C-stupanj težine, sp. gimnastika: ubočajena podjela elemenata vježbi iz slobodnog sastava za muškarce (propis FIG od 1954); A-stupanj predstavlja najnižu težinsku vrijednost, B-stupanj srednju, a C-stupanj najvišu. Svaki sastav mora imati određeni broj elemenata iz A-, B- i C-stupnja. Elementi A-stupnja vrijede 0,2 b., B-stupnja 0,4 b. i C-stupnja 0,6 b. Za izostavljanje nekog elementa iz kompozicije odbija se njegova težinska vrijednost. Br. elemenata od vrijednosti propisan je za svaku natjecanje Pravilnikom za ocjenjivanje ili propozicijama.

à l'américaine → skakanje na sreću

a tempo, šah: izraz za brzu igru bez vremena za razmišljanje.

a volapié (španj.), borbe s bikovima: ubijanje bika iz pokreta.

A značka, priznanje sportašu za postizanje pravilima definirane razine kvalitete u modelarstvu i padobranstvu; dodjeljuje se za prvi, najniži stupanj: ① raketno modelarstvo: treba postići jedan let modela klase S 3B u trajanju najmanje od 1 min ili modela klase S 6B najmanje od 30 sek; ② zrakoplovno modelarstvo: treba postići jedan od navedenih uvjeta: ③ tri leta u klasi F 1, u trajanju od po 1 min. u toku jednog dana; ④ u klasi F 2 jedan let s postignutom brzinom najmanje od 60 km/sat; ⑤ u klasi F 1D 1 let u trajanju najmanje od 1 min; ⑥ padobranstvo: najmanje 10 skokova, od kojih 5 skokova na cilj s prosječnom udaljenišću 50 m od cilja. U zrakoplovnom jedriličarstvu A z. je ukinuta.

AA, zrakoplovstvo, oznaka FAI za klasu: slobodni baloni punjeni plinom

AAA (engl. Amateur Athletic Association), Amaterski atletski savez (Engleske), sa sjedištem u Londonu, osn. 1880 u Oxfordu.

AAU (engl. Amateur Athletic Union), Amaterski atletski savez (SAD), osn. 1879. U početku je, pored atletike, vodio brigu i o boksu, gimnastici, amer. handballu, plivanju, potezanju konopa, slobodnom i klasičnom rvanju, dizanju utega, košarcu, obojcima, baseballu u dvorani i squashballu. Poslije se opredjeljilo samo za atletiku.

Abaffy, Branislav (1923–45), svestrani sportaš, član Zemunskoga mačevačkog kluba i Veslačkog kluba Galeb. Od 1939 član SKOJ i njegov rukovodilac u Zemunu, zbog čega je hapšen i zatvaran. Od 1943 borio se u Drugoj proleterskoj i Šumadijskoj brigadi do kraja rata, kada su ga, kao političkog komesara, mučke ubili četnici.

Abaffy, Janko (1925–44), svestrani sportaš, član Zemunskoga mačevačkog kluba i Veslačkog kluba Galeb. Od 1941 član SKOJ, hapšen i zatvaran. Od 1943 borio se u Trećoj vojvodanskoj brigadi u Bosni, gdje je i poginuo.

Abalakov, Vitalij Mihajlovič (1906), sovj. alpinist, 12 puta planinarski prvak i zasluzni majstor sporta SSSR. Svojim usponima u Kavkazu, Pamiru, Altaju i Tien Shanu te kavdama 12 ekspedicija stekao naziv oca sovjetske alpinizma.

Abarth, tal. tvornica automobila sa sjedištem u Torinu. Osnivač je 1949 bio aust. motociklist i konstruktor Carlo Abarth (rod. 1908). Osnovna djelatnost tvornice A. bilo je poboljšanje, daljnji razvoj i pripremanje serijskih vozila Fiat, Simce i Porschea za korištenje u sp. namjene.

ABC tehnike, časopis Narodne tehnike Hrvatske, pokrenut 1956; donosi uputstva i informacije za rad zrakoplovnog, raketnog, automobilskog i brodarskog modelarstva i dr.

abdukcija (lat. *abductio*), odmicanje ekstremiteta (u odnosu na medijalnu ravnicu) u jednom ili više zglobova; pokret koji nastaje radom mišića abduktora.

Abramović, Vsevolod Mihajlovič (1887–1913), rus. pilot i konstruktor aviona. Svojim usvremenim bilansom izvršio je 1912 sa jednim putnikom let iz Berlina u Sankt-Petersburg, preletjevši 1500 km u nekoliko etapa, te postigao više svj. i nac. rekorda. U opisu tog leta ukazao na problem letenja i zrakoplovne navigacije.

Absolon, Karel (1877–1960), čehoslov. biogeolog; istraživač krša, istraživač i područja naše domovine, od Cerkničkog jezera preko Istre, Dalmacije, BiH do CG. U toku svojih ispitivanja Dinarskog krša regi-

strirao oko 2000 spilja, sakupivši vrijednu podzemnu faunu, u poznatoj kolekciji *Biospeleologica balcanica*. O čestim obilascima našeg krša (spilju Vjetrenicu na Popovom polju posjetio je 27 puta) napisao je niz naučnih radova.

acikličko kretanje, biomehanika: složeno kretanje u kojem se tijelo premješta raznom brzinom unejednakom vremenskom trajanju, u različitim prostornim ravnninama bez tendencije za ponavljanjem jednakih pokreta, ali je usmjerenje nekom krajnjem cilju; a.k. ima početak, trajanje i završetak. Tipični primjeri takvih kretanja postoje u tzv. acikličkim sportovima, kamo što su sp. igre, borilački sportovi, sp. gimnastika, neke discipline atletike (skok udalj), bacanje kugle i dr.).

Ackermann, Rosemarie (1952), atletska reprezentativka Njemačke DR; pobjednica u skoku u vis na OL 1976 i na PE u dvorani 1976; skokom od 2 m 1977 premašila SR. Anketon ISK izabrana za najbolju sportsku svijetu za 1977.

R. ACKERMANN

Aconcagua, vrh u Andama (oko 7040 m); najviši vrh Sj. i Juž. Amerike i zap. hemisfira; prvi put osvojen 1897 (Fitzgeraldova ekspedicija). Jugoslaven Tibor Sekelj uspio se na A. 1944 i 1945. Hrv. alpinistička ekspedicija osvojila je vrh 17. II 1975 pod vodstvom Jerka Kirigina.

acqualung → akvalang

Acropolis, grč. automobilski reli koji se vozi od 1952 za PS vozača i tvornica; duž. staze je oko 3000 km, od toga 1000 km otpada na pedesetak brzinskih ispitova (15–18 noćnih).

action (franc.; borba), rvanje: riječ poticanja suca rvačima na strunjaci u toku borbe, ako oni u medusobnom kontaktu ostaju pasivni.

Acimović, Jovan (1948), nogometni reprezentativac sa 44 nastupa, član FK Crvena zvezda (Beograd), zasluzni sportaš Jugoslavije.

vije. Sudjelovao na OI 1960 (zlatna medalja). Dobitnik priznanja Srebrne plakete i Zlatne lopte NSJ.

Adam, Karl (1912–76), veslački trener, 1964–74 rukovodilac Veslačke akademije u Ratzeburgu (SR Njemačka); trenirao osmerac SRNj (Deutschland-achter), koji je bio višestruki pobjednik na OI, PS i PE.

Adamović, Milan (1913), viši industrijski tehničar; nogometni trener i sp. funkcionar; igrao za NK Slavija, a od 1945 za NK Proleter (Osijek). Član IO i Omladinske komisije Nogometnog podsveta u Osijeku; jedan od osnivača njegove trenerске organizacije. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Adamović, Nikola (1903–83), drvočajski radnik; bavio se nogometom i boksom; bio je osnivač i organizator radničkih sp. klubova; 1924 sudjeluje kao boksač (izvan službene konkurenkcije) u borbama koje su održane u vrijeme OI u Parizu. Kao sp. radnik bio je odbornik Zagrebačkog nogometnog podsveta u Teškoatletskog i šakačkog saveza Jugoslavije, a 1934 tajnik Jugoslavenskog bokaškog saveza u Zagrebu. Poslije Oslobođenja aktivan je u bokaškom sportu Beogradu; između ostalog, bio je i poslovni sekretar Saveza rvačkih sportova Jugoslavije (1963–72).

Adelaide, auto-moto trkalište kraj istoimenog austral. grada; duž. staze 2,41 km.

Ader, Clément (1841–1925), franc. inž. strojarstva, pionir avijacije. Avionom Éole izvršio je 9. X 1890 let od 50 m; 14. X 1897 avionom № 3 s parnim strojem let od 300 m. Njegovi avioni nisu bili upravljeni.

Adidas, jedna od najvećih tvornica sp. opreme (odjeće, obuće i rekvizita) na svijetu, osn. od Adolfa Dasslera u Herzogenaurachu (SR Njemačka). Neke radne organizacije u Jugoslaviji (Slovenijsport, Ljubljana; Pletenina, Vrhnik; Zelengora, Umka; Plk. Maribor; Jugoplastika, Split), u kooperaciji s A., proizvode rekvizite od kože, tekstila i plastike.

Admiral's Cup, jedrenje: serija regata jahata razvrstanja 30–44 stopa (9, 14–13,41 m) i najveće duž. 16,76 m; održava se od 1957 svake neparne god. Seriju sačinjavaju Channel Race (dva prijelaza Kanala), dvije regate u trokutu pred Cowesom (juž. Engleska) te regata Fastnet Race od Cowesa oko Fastneta do Plymoutha u duž. od 605 NM. Svaka zemlja može sudjelovati na regati sa tri jahte. A.C. je najveće natjecanje jahti u svijetu.

adolf, trampolin: jednostruki salto naprijed sa tri i pol vijkja; naziv prema prvom izvođaču te vježbe Adolphu.

Adrijana, maskota VIII MI, Split 1979, rad dipl. industrijskog dizajnera O. Kogoja (Miren pri Novoj Gorici), napravljena prema silueti morske medvjedice iz obitelji tuljana, koja živi u Sredozemnom moru (sredozemna medvjedica); u nas je ima u pustim i ne nastanjenim ulavama Mljetu, Korčule i Visa, oko Biševa i Svecu, poznata pod imenom dalmatinska medvjedica.

adukcija (lat. adductio), primicanje ekstremita (u odnosu na medijalnu ravnicu) u jednom ili više zglobova; pokret koji nastaje radom mišića aduktora.

adut, kuglanje: najbliži čunj kuglača u poziciji na čunjskom postolju, čijim se pogotkom ruši veći br. čunjeva.

advantage (engl.) → *prednost*

Adić, Sreten (1856–1933), upravitelj Učiteljske škole u Jagodini (danasa Svetozarevo); u razdoblju 1906–11 održao predavanja iz oblasti zrakoplovstva i demonstrirao let vježanih modela (raspona 5–10 cm).

AEG (franc. Association Européenne de Golf), Evropski savez za golf, osn. 1937 u Luxembourgu sa sjedištem u Anversu (Antwerpenu).

Aermacchi, tal. tvornica motocikla u Vareseu; na motociklima A. su 1969 osvojene GP utrke u Jugoslaviji, Španjolskoj i V. Britaniji.

Aero, naziv modelarskih dizel-motora koji su prema njihovu konstruktoru R. Miloradoviću sa sur. privi put u Jugoslaviji serijski proizvedeni 1951 u Institutu za vazduhoplovno modelarstvo u Beogradu. Aero-150 imao je radni volumen $1,5 \text{ cm}^3$, a Aero-250 $2,5 \text{ cm}^3$.

Aero, zrakoplovni ilustrirani mjeseci časopis; izlazio u Beogradu od 1938 do marta 1941; objavljivao je članke i iz područja sp. zrakoplovstva. A. je dobio drugu nagradu na izložbi zrakoplovne štampe, Rim, 1939.

Aero 2, jugosl. avion drvene grade; konstruktor: B. Cijan i sur. Prototip je izrađen u nekoliko verzija, između ostalih, i kao hidroavion, a serijski je proizведен u velikom broju.

Aero 3, jugosl. sp. šk. i treningi avion drvene grade s klipnim motorom Lycoming, korišten u Zrakoplovnom savezu Jugoslavije; konstruktor: D. Petković i sur. Proizveden u većoj seriji u tvornici Utva (Pančevo).

Aero-Club de France (franc.), sp. zrakoplovna organizacija, prva u Evropi (1898); jedna od osnivača FAI.

Aero modelar, mjeseci časopis za zrakoplovno modelarstvo; izdavač Zrakoplovni

savez Hrvatske, Zagreb, od februara 1953 do juna 1956.

Aero Svet, list Zrakoplovnog saveza Jugoslavije; izlazio u Beogradu, 1950–60.

Aerobat, akrobatski šk. avion C-150 proizvodnje Cessna/Reims. Veći br. tih aviona uvezen je za potrebe organizacija Zrakoplovnog saveza Jugoslavije.

aerorna sposobnost, maksimalna mogućnost rada organizma uz prisustvo kisika (O_2); sposobnost podnašanja napora, kad potrošnja kisika u nekoj tjer. aktivnosti ne zahtijeva njegov pojačani primitak, odn. ne stvara kisik dug; u sportu svaka aktivnost koja bi se, bez prekidanja, mogla izvoditi dulje vrijeme; pokazatelj opće fiz. radne sposobnosti u tijesnoj korelaciji s rezultatima, načinom onih sp. grana i disciplina u kojima se ciklički pokreti izvode u dužem vremenu, a malog ili srednjeg intenziteta u jedinici vremena (trčanje na srednje ili duge pruge, skijaško trčanje, brzinsko klizanje na duge pruge, veslanje, biciklizam). A.s. se izražava maksimalnom količinom O_2 , koja se može utrošiti u jedinici vremena (kod ljudi prosječnih fiz. sposobnosti oko 3 l O_2/min , kod pojedinaca vrhunskih sportaša i preko 6 l O_2/min , ili oko 40 ml $O_2/\text{min/kg}$, odn. i preko 80 ml $O_2/\text{min/kg}$); u žena je prosječna potrošnja O_2 za 20% manja, a smanjuje se i starenjem. A.s. je i najveća količina energije koja se u jedinici vremena može dobiti iz razgradnje materija uz sudjelovanje O_2 . Kao gorivo, u prvom redu, služe ugljikohidrati i masne kiseline. A.s. se povećava metodom tzv. ravnognernog rada (dugotrajnog rada malog intenziteta) i metodom intervalnog rada, u obliku većeg br. kratkotrajnih ponavljanja prekidanih kratkim predasima.

aerobni kapacitet, ukupna količina energije kojom raspolaže organizam za čije je korištenje potreban kisik (O_2). Izražava se, obično, br. kalorija koje bi se mogle osloboditi kada se upotrijebje svi postojeći izvori energije, uz neophodno sudjelovanje O_2 . A.k. određuje krajnju granicu trajanja nekog naprezanja umjerenog intenziteta.

Aerocentar, Zrakoplovni centar; djeluje na aerodromu kod Varaždina i suraduje s Aeroklubom. Organizator je priredbe Internationalnog sportsko-turističkog aeropiknika.

aerodin, zrakoplov teži od zraka koji leti počnu aerodinamičkih sila.

aerodinamička sila, pojava koja nastaje na tijelima pri strujanju zraka; sastoji se od dviju komponenta: vertikalne u obliku dinamičkog potiska (uzgona) i horizontalne u obliku čeonog otpora; jedrenje: sila koja se stvara strujanjem vjetra u jedro; djeluje okomito na jedro. Strujnice su na privjetrinskoj strani jedra zgušnute i stvaraju natpritisak, a na zavjetrinskoj su strani razrijedene i

ADMIRAL'S CUP

ADELAIDE,
auto-moto
trkalište

ubrzane te stvaraju potpritisak; pri jedrenju uz vjetar potpritisak je oko triput veći od natpritska, s boćnim vjetrom približno su jednaki, a s krmenim vjetrom je natpritisak veći od potpritska. A.s. se zamješla rastavljenja na otpor i uzgon koji se nadalje može zamisliti rastavljen na poriv (koristan dio) i zanošenje (nekoristan dio).

aerodrom, užletiste i pristanište zrakoplova; sp. aerodromi imaju većinom travne poletno-sletne staze, rjeđe betonske ili asfaltne, a podijeljeni su u tri kategorije: A (duž. poletno-sletne staze 1200 m i više, šir. najmanje 150 m), B (duž. 800–1200 m, šir. najmanje 150 m) i C (duž. 700–800 m, šir. najmanje 100 m). Za sp. a. duž. prilazne ravnine iznosi 3 km a njen nagib 4 %.

aerodromsko T, oznaka u obliku slova T koja se postavlja u signalni prostor aerodroma ili pokraj poletno-sletnih staza radi označavanja smjera lokalnog vjetra, odnosno i mjesata polijetanja i slijetanja sp. zrakoplova.

aeroklub, naziv za osnovnu zrakoplovnu sp. organizaciju u nas, od 1948; od 1945 te organizacije upotrebljavaju naziv sp. zrakoplovno (vazduhoplovno) društvo; prve takve organizacije u svijetu osn. su 1895 u Bostonu (SAD) i 1898 u Francuskoj; prva takva organizacija u nas osn. je 1922 u Beogradu pod nazivom Prvi srpski aeroklub. Nac. a. često je opći naziv za zrakoplovne saveze ili udruženja u nekoj državi.

aeromiting, zrakoplovna, najčešće propagandna priredba s atraktivnim programom letenja i izložbom zrakoplovâ. Prvi veliki a. u svijetu (Grand Semaine de l'Aviation) održan je 1909 u Reimsu (Francuska).

aeronavigacija (grč.-lat.) → zrakoplovna navigacija

aeropiknik (grč.-engl. aeropicnic), med. sp.-turistička priredba koju od 1965 organizira Aerocenter u Varaždinu. Sudionici a. isprava su dolijetali na aerodrom Pribislavec kod Čakovca, a posljednjih god. na aerodrom kod Varaždina. Nekoliko a. bilo je letovima vezano uz aerodrome na Krku i u Vrsaru.

aeroreli (grč.-engl. aerorally), skup, zbor, sastanak sp. zrakoplovaca radi izmjene iskustava ili u povodu nekog događaja. Program a. sadrži obavezno natjecanje u određenim disciplinama i za raspisano nagradu. U nas je najpoznatiji Jugoslavenski aeroreli za prelazni Pehar maršala Tita. Prvi med. a. pilota aviona održan je 1929 u disciplinama brzina i vremenska točnost u 25 etapa i na maršruti od 6042 km (kroz 11 evr. zemalja, uključujući i Jugoslaviju).

aerostat (grč.), zrakoplov lakši od zraka (balon i diržabl).

Aerotehnički zavod, nekadašnja radionica Zrakoplovnog saveza Hrvatske u Zagrebu za proizvodnju prototipova sp. aviona i manjih serija (npr. prototipovi aviona CA-51 i V-55 te manje serije). Dugogodišnji suradnik i konstruktur u toj radionici bio je i R. Fizir. Poslije se A.z. preorientirao na proizvodnju raznih artikala od plastičnih masa i preselio u Veliku Goricu.

aerozaprega (grč.-hrv.), vuča bezmotorne letjelice avionom tegljačem; letjelica je vezana za avion užetom koje se može u svakom trenutku otkačiti s jedne ili druge strane.

Afričke igre, sp. natjecanja zemalja Afrike, regionalne igre pod pokroviteljstvom CIO. Prvi put održane su 1965 u Brazzavilleu (Kongo), uz sudjelovanje 3000 sportaša iz 30 afr. zemalja; druge A.i. održane su 1973 u Lagosu (Nigerija), uz sudjelovanje 5000

sportaša iz 41 afr. zemlje; treće A.i. održane su 1978 u Alžiru. Organizacijom A.i. rukovodi CSSA (franc. Conseil Supérieur du Sport en Afrique), osn. 1965, sa sjedištem u Yaounde (Kamerun), a članovi su Alžir, Angola, Benin, Burundi, Čad, Egipt, Ekvatorija Gvineja, Etiopija, Gabon, Gambija, Gornja Volta, Gvineja, Gvineja Bisao, Kamerun, Kenija, Kongo, Lesoto, Liberija, Libija, Madagaskar, Malavi, Mali, Maroko, Mauricijus, Mauretanija, Mozambik, Niger, Nigerija, Obala Bjelokosti, Ruanda, Sâo-Tomé, Senegal, Sijera Leone, Somalija, Srednjoafrička Republika, Svaziland, Sudan, Togo, Tunis, Ugandu, Zair i Zambija. Na programu A.i. su atletika, biciklizam, boks, džudo, košarka, nogomet, odbojka, plivanje, rukomet, rvanje, stolni tenis, tenis i vaterpolo.

age uke (jap.: dižući blok), karate: jedna od osnovnih blokada kojom se zaštićuje glava i gornji dio tijela od udarca odozgo. Izvodi se padignutom podlakticom, i to šakom iznad glave, tako da je podlaktica pod kutom od oko 45° u odnosu na tlo. Udarac usmjeren u glavu ili gornji dio tijela otklanja se vanjskim rubom podlaktice, tj. onim njenim dijelom koji je u nastavku malog prsta okrenut prema gore.

age zuki (jap.: dižući udarac šakom), karate: udarac šakom prema gore; primjenjuje se isključivo za napade u glavu, vrat ili prsa protivnika; šaka se pri udarcu okreće, kao i kod drugih udaraca, a može se izvoditi i objema šakama.

AGFIS (franc. Assemblée Générale des Fédérations Internationales de Sports), Generalna skupština međunarodnih sportskih saveza, osn. 1967, sa sjedištem u Lausanne. AGFIS zasjeda jedanput godišnje. Izdaje publikaciju Sports Universels.

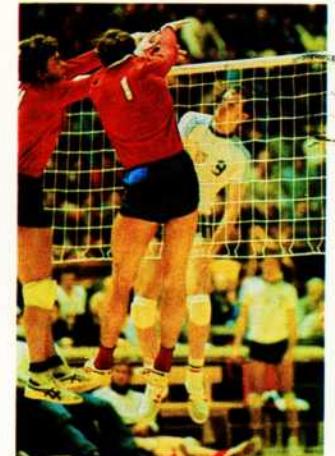
agon (grč.), natjecanje, borba, nadmetanje čiji je duh bio gl. pokretački element Antičkih igara. Svaki a. pokretala je težnja da se potvrdi i istaknu najbolje duhovne i tjelesne sposobnosti i vještine čovjeka prema geslu "Svagda najbolji biti i odličan među drugim" (Homer, Ilidaja VI). Najvažniji a. su bili gimnastički i muzički; na čelu gimnastičkih a. bio je pentatlon. A. su se održavali pod nadzorom agonoteta. Najvišu nagradu, grančicu s posvećenom drvetu (masline, lovora ili brijlana), dobivao je pobednik nadmetanja koji je slavljen poput heroja (imao je pravo da postavi svoj kip na Antičkom stadionu u Olimpiji) i uživao je veliki ugled u ant. Grčkoj.

agonotet, starogrč. službenik; voditelj gimnastičkih, pjevačkih i drugih natjecanja i igara. A. se prikazuje u slikama na vazama sa svitkom pergamenta u ruci.

Agostini, Giacomo (1942), tal. motociklist, najuspješniji svj. vozač sa 15 osvojenih naslova prvaka svijeta i 122 GP pobede (68 u kategoriji do 500 ccm i 54 do 350 ccm); 1967–72 prvak svijeta u kategoriji do 500 ccm s MV Agustom, 1975 s Yamahom. 1968–72 prvak svijeta u kategoriji do 350 ccm s MV Agustom, 1973–74 s Yamahom. Krajem 70-ih god. okušao se bez uspjeha kao vozač automobilne formule 2 i 1 (Aurora kup).

AGPCNO (franc. Assemblée Générale Permanente des Comités Nationaux Olympiques), Stalna generalna skupština nacionalnih olimpijskih komiteta, osn. 1966 sa sjedištem u Rimu.

agresivni blok, odbojka: jedan od najefikasnijih načina blokiranja koji se najčešće primjenjuje u suvremenoj igri. Lopta se blokira već na protivničkoj strani; igrači u bloku na stoji u skoku ispruženim rukama zaustaviti loptu smećiranjem rukama i uputiti je strmo nadolje na protivničko polje.

AGRESIVNI BLOK

AGE UKU

G. AGOSTINI

Agrež, Franc (1937), izvanredni profesor Višoke škole za tjelesnu kulturu u Ljubljani; 1976 obranio doktorsku disertaciju na Fakultetu za fizičku kulturu u Zagrebu temom «Struktura gibljivosti». Bio predsjednik Komisije za istraživačku djelatnost IO Republike samoupravne interesne zajednice fizičke kulture Slovenije (1978) i potpredsjednik Zbora skijaških voditelja, učitelja i trenera Slovenije. Napisao više stručnih i znanstvenih radova, između ostalih: *Faktorska struktura nekaterih testov gibljivosti*, Ljubljana 1973; *Kanonične relacije mjer fleksibilnosti i ostalih motoričkih sposobnosti*, Zagreb 1975; *Povezanost motoričnih in morfoloških dimenzij z uspešnostjo v alpskem smučanju*, Ljubljana 1976; *Testi in norme motoričnih sposobnosti alpskih smučarjev*, Ljubljana 1977; *Testi in norme motoričnih sposobnosti smučarjev skakalcev*, Ljubljana 1980 i dr.

Agrima, Julius (1869–1952), učitelj mačevanja i tjelevoježbe; školovao se u Bečkom Novom Mjestu. Podučavao floretovanje i sabljanje u Somboru i Novom Sadu.

Ahiles, Sportsko društvo, osn. 1885 u Pašiću; za laganjem L. Vermesa sagradio sp. vježbalište i prvu biciklističku stazu u našoj zemlji.

Ahilova tetiva, završna tetiva velikog troglavog lisnog mišića, na stražnjoj strani potkoljenice; hvata se na petu kvrgu; izbočena je otraga iznad pete. Udarcem u nategnutu

AIKIDO, zahvat yokomen-uchi

tetivu izaziva se grčenje stopala (refleks A.t.). Zbog velikih, ponavljanih naprezanja javljaju se degenerativne promjene (tendinitis), koji slabe snagu i pogoduju rupturama (češće u starijih sportaša, veterana, trenera). Pri rupturi titive, povrijeđeni osjeća kao da je „udaren kamenom“, uz umjeren bol i funkcionalnu nemoć (hod na prstima otežan ili nemogući). Liječenje rupture je kirurško ili konzervativno.

AIBA (franc. Association Internationale de Boxe Amateur), Medunarodno udruženje amaterskog boksa, osn. u Dublinu (Irska) 1947. Nastavilo je raniji rad FIBA (Fédération Internationale de Boxe Amateur) osn. 1920., a koje se kompromitiralo suradjujući s fašističkim režimima. Jugoslavija je primljena u članstvo AIBA na kongresu u Kopenhagenu 1950.; AIBA organizira boks na Ol. pri redu PE svake druge god., a od 1974 svake druge god. i PS.

AIESEP (franc. Association Internationale des Ecoles Supérieures d'Éducation Physique), Medunarodno udruženje visokih škola za tjelesni odgoj, osn. 1962 u Lisabonu (Portugal), sa sjedištem u Liègeu (Belgia). Osnovni zadaci AIESEP: međusobna suradnja na području visokoškolskog obrazovanja te na poslovima istraživanja u šk. tjal. odgoju i vrhunskom sportu.

aikido, jap. vještina samoobrane, jedna od borilačkih škola samoobrane (džu džucu), koju je na temelju starije vještine aikijutsu 1925 modernizirao Morihei Uyeshiba. On je vještinsku samoobranu baziраo na mističnom principu ki, unutrašnjoj energiji kojom čovjek raspolaže, ali je često ne zna upotrijebiti, a u teoriju a. unio je i dosta vjerskih elemenata. Postoje dva različito usmjerena centra a.: Aikido Hombu i Joshinkan. Uz njih, u posljednje vrijeme, sve veći interes pobuduje Tomiki škola, koja je vježbama dala sp. obilježje. A. se sastoji od oko 2600 zahvata obrane, svrstanih u pet osnovnih principa. Tehnika a. pretežno se zasniva na kružnim pokretima bacanja u kojima napadač iskoristi svoju snagu i zamaš tijela, da bi primijenio zahvate koji bi mogli ugroziti zglavke i laktove svog protivnika. A. se proširio u svijetu kao borilačka

vještina i kao rekreativna djelatnost, pa se njime bave i djeca, žene i stariji. Često su a. klubovi povezani sa drugim klubovima. I u našoj zemlji postoji nekoliko a. klubova.

Aikido Hombu, jap. centar aikida, organizacija koja okuplja najviše aikido klubova i društava u svijetu; na čelu joj je sin osnivača Morihei Uyeshibe, Kisshomaru Uyeshiba. Označuje i tradicionalni stil a., s religioznim aspektom koji se gaji u toj organizaciji.

aikidoka, aikido: onaj koji se bavi aikidom; u užem smislu, onaj koji je položio ispit za nosioca majstorskog zvanja u aikidu.

aikijutsu, jedna od drevnih jap. borilačkih vještina, stara oko 700 god., dio džu džucua. Bazirala se na bacanjima i zahvatima obrane, pritiscima i iskretanju zglobova ruku protivnika. Njena suvremena verzija je aikido.

Aintree, [1] auto-moto trkalište u Lancashireu kod Liverpoola (V. Britanija), 1956-62 održavao se GP V. Britanije u formuli 1; [2] kojnički sport: trkalište s preponama u Lancashireu kod Liverpoola (V. Britanija), mjesto održavanja utrke na steeplechaseu za GP.

AIOCC (franc. Association Internationale des Organisateurs de Courses Cyclistes), Udruženje organizatora međunarodnih biciklističkih utrka, osn. 1954 sa sjedištem u Parizu. AIOCC ima amatersku i profesionalnu sekciju. Predsjednik AIOCC je u pravilu predsjednik profesionalne sekcije, a predsjednik amaterske sekcije je potpredsjednik AIOCC. To udruženje djeluje samostalno u sastavu UCI.

AIOCC-pokal, biciklizam: godišnja nagrada za najuspješniju amatersku nat. reprezentaciju u svijetu, uspostavljena 1967.

AIP Yugoslavia (engl.) → *Zbornik zrakoplovnih podataka*

AIPS (franc. Association Internationale de la Presse Sportive), Medunarodna organizacija sportskih novinara, osn. 1924 u Parizu. Udrženje sportskih novinara Jugoslavije član je AIPS od 1964.

AIT (franc. Alliance Internationale de Tourisme), Medunarodni turin savez, osn. 1898 u Luxembourgu, sa sjedištem u Ženevi. U

AIT se učlanjuju nar. organizacije za jahting, motonautiku, pješačenje, turistički biciklizam i turistički automobilizam. Jugoslaviju u AIT zastupa Auto-moto savez Jugoslavije.

aiuchi (jap. : uzajamni udarci), karate: naziv za znak kojim sudac (spajanjem svojih šaka ispred prsa) proglašava poništenje dvaju udaraca jednakе vrijednosti, što su ih istodobno izvela dva karatika. Pokrajni suci na taj znak ispred tijela postavljaju zastavice, jednu prema drugoj.

AJS, engl. tvornica motocikla u Wolverhamptonu, osnivač A. J. Stevens. Na motociklima AJS-u, 1921., vozač H. Daries i E. Williams osvojili dvostruki pobednički u tri Tourist Trophy; vozač L. Graham pobednik je na PS u kategoriji do 500 ccm na kružnim benatarskim stazama, kao i 1957 Bil Nilsson u istoj kategoriji na moto-krosu.

Akademac, Auto-moto klub, osn. 1948 u Beogradu kao AMK studenata Beogradskeg univerziteta. Momčadski prvak Jugoslavije 8 puta, od toga jednom na brzinskim utrkama, na kružnim stazama (1968), a sedam puta u reliju (1969-73, 1976-77); organizator YU-relija od 1967.

Akademičar, Veslačka sekcija istoimenog Fiskulturnog društva studenata, osn. 1945 u Zagrebu; pobednik na PJ 1946 u samcu i dvouču na pariče. Poslije toga dolazi do fuzije sa Zagrebačkim omladinskim fiskulturnim društvom Mladost u Omladinsko studentsko fiskulturno društvo Mladost, koje se od 1954 naziva Akademsko sportsko društvo Mladost.

akademija, svečana priredba; manifestacija f.k. u povodu neke proslave, drž. praznika ili velike sp. prirede, koja se održava na sceni (u sp. dvoranu, na stadionu malih sportova, u kazalištu ili koncertnoj dvorani). Program a. najčešće sadrži: akademiske sastave, prikaz vježbi iz sp. gimnastike, moderne ritmičke gimnastike, akrobatičke, mačevanja, nar. kola i dr.

Akademik, Planinarsko-smučarsko društvo Univerziteta u Beogradu; njegova speleološka grupa osn. 1974, djeluje na području SRS.

Akademski aeroklub, organizacija u Beogradu; djelovala prije 1941; obnovljena 1949; istakla se kao pokretač i izvršilac brojnih akcija na polju unapređenja sp. zrakoplovstva; ekipni prvak Jugoslavije u zrakoplovnom modelarstvu 1963-64 u klasi F1 C1 i 1966 u klasi F2, brzina i zračni boj.

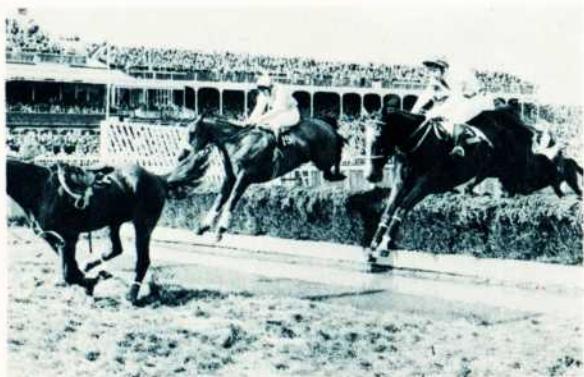
Akademski hokej klub → Zagreb, Hokej klub
akademski sastav, složeni tjelovježbeni sastav koji izvode grupe vježbača (-ica), svih uzrasta, na svečanim priredbama (akademijama).

Akademski teniski klub (ATK), osn. 1928 u Zagrebu; ekipni prvak Jugoslavije za muškarce 1936, 1937, 1938 i 1940.

akademiko veslanje → veslanje
akcija (lat.), sp. igre; smisljeno ili spontano izveden čin, suštinska osnova igre, djelovanje igrača u organiziranju napada i obrane. U suvremenoj praksi izbjegavaju se primjena krutog sistema u igri, jer raznolikost a. pruža veće mogućnosti u ostvarivanju planiranih zadataka.

Akcijske igre (lat. Iudi Actiaci), ant. zimske svečane igre koje su se održavale od -28 do IX st. u Akciju, gdje ih je ustanovio car Oktavijan, u spomen svoje pobjede nad Marcom Antonijem (-31).

akesis, linija starta za trčanje na starogrč. stadionu; a. je imao udubljenja koja su slu-

AINTREE

AIBA,
amblem

žila natjecateljima za što bolji oslonac pri startu.

Akii-Bua, John (1948), ugandski reprezentativac u atletici. Pobjednik utrke na 400 m prepone, na OI 1972., rezultatom 47,82 sek. Što je bio SR do 1976. U istoj disciplini pobjedio je na Afričkim igrama 1973.

akja (fin.), alpinizam: lagane sanjke (12-15 kg) u obliku čamca izrađenog od aluminija; služe u gorskoj službi spašavanja za transport unesrećenog po snijegu i ledu. Na svakom kraju imaju dvije ručice za vuču, na dnu tri salinca i ledorez. S dodatnim kotačem mogu služiti za vožnju na površinama bez snijega i leda.

akrobacije, vježbe karakteristične po teškim, smionim i vratolomnim tjelevoježbenim podvizima. Osim u artistici, prisutne su u sp. gimnastici (vježbe na tlu i na spravama), skokovima u vodu, umjetničkom klizanju i koturalkanju, motoristici, biciklizmu, skijanju (alpske discipline, skokovi i letovi), zrakoplovnoj sportovima (figurno letenje), sp. akrobaciji i dr.

akrobat, 1 prvo bitno, vještak u hodanju po razapetom užetu; artist u cirkusu; izvoditelj smionih i vratolomnih podviga; 2 natjecatelj u akrobatskoj gimnastici; 3 zrakoplovstvo: izvoditelj elemenata figurnog letenja.

akrobatica (grč.), prvo bitno: umijeće hodanja u usponu po razapetom užetu; u novije vrijeme: vježbe koje razvijaju sposobnost gibanja u prostoru, vladanje tijelom u bespotpornoj fazi, koordinaciju, ravnotežu, sve vrste snage, hrabrost, odlučnost, samokontrolu; a. zauzima važno mjesto u programima fiz. pripreme kozmonauta. Natjecanja u a. održana su prvi put 1939 u SSSR, gdje su objavljena i prva pravila. Postoji II sv. rata, a. su prihvatiće i druge zemlje. Od 1974 održava se svake god. PS u organizaciji IFSU. U nas se natjecanja u a. održavaju od 1966 u SR Sloveniji. Natjecanja u a. dijele se na akrobatske skokove (odvojeno žene i muškarci), na muške i ženske parove i mješovite parove, ženske skupine (trojke) i muške (četvorke). U novije vrijeme održavaju se i natjecanja na trampolinu. Natjecanja mogu biti pojedinačna, ekipna te istovremeno pojedinačna i ekipna, prema slijedećem redoslijedu: obavezni sastavi, slobodni i finalni, ili samo slobodni i finalni sastavi. U finalnom dijelu nastupa samo 6 najbolje plasiranih natjecatelja s prethodnog natjecanja. Pravo nastupa imaju osobe starije od 14 god. Ženske nastupaju u gimnastičkom dresu (trikot), muškarci u majicama bez rukava ili u majicama s kratkim rukavima i gimnastičkim hlačicama; obuća: gimnastičke papuče ili akrobatske cipele. Odjeća ne smije imati ambleme ili društvene označke. Obavezni i slobodni natjecateljski sastavi ocjenjuju se od 0 do 10 b., s točnošću u desetinkama b. Sudačke komisije sastavljene su od vrhovnog suca, 3-6 bodovnih sudaca i 1-2 zapisničara. Izračunavanje srednje ocjene je po istom principu kao i u sp. gimnastici. Natjecanje se odvija na posebnom podiju za parternu gimnastiku (vježbu na tlu), dimenzije 12 m x 12 m.

akrobatska letjelica, posebna vrsta aviona, jedrilice, modela ili zmaja namijenjena figurnom letenju. Osobine a. I. jesu: velika snaga motora, čvrstoća konstrukcije, velike granične brzine kod obrušavanja i velika pokretljivost. Većina je avion i jedrilica poluakrobatska, pa se s njima mogu izvoditi osnovne figure, a punoakrobatski avioni i jedrilice namijenjeni su visokoj pilotazi i natjecanju u figurnom letenju. U modela klase F 3 i F 4 konstrukcijska su rješenja prilagođena vrsti leta. Zmajevi (delta-krilo) mogu

AKESIS

J. AKII-BUA

također poslužiti za izvođenje figura. A. I. moderne konceptije najčešće su jednokrilci, jednosedi, a dvojadi služe za školovanje u figurnom letenju. Poznati akrobatski avioni jesu: Bücker, Jak, Pits, Z 50L i dr., a jedrilice: Lo-100, jugosl. Mačka i Soko.

akrobatska vožnja biciklom, disciplina biciklizma; natjecatelji vožnji na biciklu izvode vježbe spretnosti, ravnoteže i snage; buduje se težina i skladnost izvodnog vježbi. Vozi se na posebnim biciklima propisanim dimenzija u dvoranama ili na otvorenom prostoru na površini vel. 9-12 m x 12-16 m. Natječe se u disciplinama pojedinačno, parovi, četvorki i šestorke. U vožnji parova jedan vozač sjedi u sedlu, a drugi sjedi ili stoji na njegovim ramenima, u vožnji četvorki i šestorke izvode se različite kombinacije i likovi. U natjecanju pojedinaca i parova izvodi se 25 vježbi u 8 min. u natjecanju četvorki i šestorke 30 vježbi. Sudačku komisiju čine mjerilac vremena i 4 bodovna suca, od kojih 2 ocjenjuju težinu vježbi a 2 izvođenje vježbi. PE se održava od 1895, a PS od 1960 samo u pojedinačnoj vožnji za muške i ženske.

akrobatske različnosti, vježbe u parovima, četvorkama i većim grupama vježbača. Mogu se izvoditi na stručnjacima ili bez njih u dvoranama, na igralištu, livadi, snijegu i vodi. To su neke vježbe oblikovanja (nošenje su-

AKROBATSKA VOŽNJA BICIKLOM

vježbača u parovima, vožnja kolica, jahanje konja ili deve itd.); elementi sp. gimnastike (skokovi i preskokovi – zgrčka, raznoška, kolut, premet i dr.) te vesele (zabavne) različnosti i neke elementarne igre (kornjača, žaba, lanac, stonoga, valjanje debla, vrtuljak, bacanje ribice i dr.).

akrobatski model zrakoplova, model s motorom ili bez motora, predviđen za polijetanje i slijetanje, namijenjen izvođenju određenih figura za vrijeme leta. Opće karakteristike a. m. z. za natjecanja (rekordi ne postoje) jesu: najveća masa u letu = 5 kg, najveći radni volumen motora = 10 cm³; motor mora imati prigušivač zvuka, a. m. z. mogu biti kružno-upravljeni (klasa F2 B) ili radio-upravljeni (klasa F3 A). Za natjecanja u klasi F2 B model mora imati 15-25 m dugu žicu za upravljanje. Kod klase F3 A natjecatelj-model mora osim općih uvjeta imati model sastavljen od gotovih dijelova ili da cijeli model izradi sam i da ugradi uređaje za upravljanje; opterećenje može biti 12-75 g/dm². Modeli maketa klase F4 u natjecanjima obuhvačaju i figure za vrijeme leta.

AKROBATSKE RAZLIČNOSTI,
vježba u paru

AKROBATSKO SKIJANJE, ispruzeni salto (lijevo), salto s vijkom (desno)

akrobatsko letenje → *figurno letenje*

akrobatsko skijanje, disciplina u kojoj skijaš prilikom vožnje izvodi figure, skokove i okreće. Skije u a. s. imaju uzdignute repove, a najmanja moguća duž. skija može biti 20 cm niža od visine natjecatelja. Natjecanje u a.s. obuhvaća tri discipline: figure ili balet, skokove i slobodnu vožnju po grbama. Kod figura ili baleta, skijaš uz glazbu izvodi ritmičke plesne i akrobatske kretnje na blažoj padini, duž. 120 m; buduje se kao u umjetničkom klizanju. U disciplini skokova izvode se akrobatski likovi u zraku, koji se ocjenjuju koeficijentima težine i ocjenom kvalitete izvedbe. U disciplini skokova izvode se obavezno ispruzeni salto i salto s okretem oko uzuđne osovine tijela (vijak). U vožnji po grbama vredniju se brzina koja je potrebna za slijadavanje staze i likovi koji se izvode pri spustu. Brigu o a.s. u svijetu vodi Svjetski savez za slobodni stil u skijanju (WFS, engl. World Freestyle Skiers Association) osn. 1970. u Evropi EFSA, osn. 1974 sa sjedištem u Zürichu, a u nas Skijaški savez Jugoslavije.

aksel, umjetničko klizanje i kulturaljanje: skok nazvan prema norv. klizaču Axel Paulsenu (1855–1930). Nakon odraza iz luka naprijed van, klizač se okreće oko svoje uždužne osi jedan i pol, dva i pol ili više puta i doskače na drugu nogu u luk natrag van. Smjer rotacije jednak je smjeru luka. Kod klizanja u paru može se izvesti odbačeni a., pri kojem partner pomaže partnerici pri odskoku, a ona nakon samostalno izvedenog a. doskače u luk natrag van. Inače, parovi izvode a. i odvojeno, ali uskladeno ili u tzv. a. dizanju.

aktiv (lat.), elastičan, redovito neformalan oblik organiziranja građana, grupe ljudi, redovito članova nekih drugih organizacija radi zadovoljavanja nekog istovjetnog, sličnog ili zajedničkog interesa (npr. sp. a., sindikalni a., ili omiladinski a., a. članova SKJ u sp. društvu i sl.). Ponekad se sp. a. sastoje od sekcija (rukometna sekcija, bočarska sekcija i dr.), a nekad se a. i sekcija uzimaju kao sinonimi (u sportu). Često je to osnovni organizacijski oblik, odn. najjednostavniji oblik

udrživanja osoba u OOUR i mjesnim zajednicama, koje žele da se bave nekom sp. granom ili aktivnostima s različitim sadržajima sp. rekreacije. A. djeluju kao osnovne organizacije predviđene statutom Saveza za sportsku rekreaciju i tjelesni odgoj – Partizan Jugoslavije, uz evidentiranje u njihovim općinskim savezima i društvima.

aktiviranje, zrakoplovstvo: radnja kojom se pomoću posebnog uredaja (startera i sl.) pokreće motor zrakoplova ili otvara (aktivira) padobran.

aktivni odmor, 1 predah ili pauza u vrhunskom sportu, kad sportaši radi održavanja kondicije provode lagani trening (trčanjem, gimnastikom ili drugim dopunskim sportovima); 2 način odmaranja uz primjenu odgovarajućih tjal. aktivnosti, koje omogućuju povoljne fiziološke i psihološke reakcije; aktivnosti u slobodnom (izvanradnom) vremenu ili u toku prekida procesa poizvodnje sa sadržajima koji se bitno razlikuju od onih što se susreću na radnom mjestu: pogodan je za otklanjanje akutnog umora od profesionalnog rada, koji se najčešće provodi u dodatnim ili posebnim radnim pauzama. Pri izboru oblike, prednost imaju sadržaji f.k. (sp. rekreacije) za razliku od ostalih aktivnosti s područja kulture, umjetnosti, društveno-zabavnih, tehn., sakupljачkih i drugih aktivnosti. To je utvrđeno znanstveno-istraživačkim radovima rus. fiziologa i psihologa I. M. Sečenova (1829–1905) i rus. fiziologa, akademika i nobelovca I. P. Pavlova (1849–1936), a kasnije i od brojnih drugih znanstvenika u svijetu i u nas. Ako se takvim sadržajima u toku redovnog ili posebnog godišnjeg odmora želi podjednako utjecati na podizanje osnovnih funkcionalnih sposobnosti organizma, takav se odmor naziva opći programirani a.o.: provodi se u minimalnom trajanju od 10 dana, uz prethodnu funkcionalnu dijagnostiku, na temelju čega se planiraju i provode sp.-rekreativni i fizioprofilički sadržaji. Usmjereni programirani a.o. teži za podizanjem nivoa funkcija nekog od organskih sustava, čija je sposobnost smanjena uslijed negativnih utjecaja suvremenih uvjeta rada ili života.

aktivnost, 1) djelatnost, najširi pojam za svu tjal. kretanja, bez obzira da li se pojavljuju u sklopu igara, gimnastike, sportova, izletništva, plesova ili izvan pojavnih oblika tje-lovežbenih djelatnosti, a uključene su u oblast f.k.; 2) jedan od osnovnih didaktičkih principa u nastavi tjal. odgoja; sudjelovanje, angažiranost svih učenika jednog odjeljenja bilo u nastavi, treningu ili rekreativnim aktivnostima, po mogućnosti bez prekida ili sa što kraćim odmorima. Prema ispitivanjima u Njemačkoj DR, SSSR i Jugoslaviji, a. učenika na satu tjal. odgoja, koji traje 45 min, iznosi 3 min i 30 sek do 11 min i 30 sek. što je daleko od efikasnog vježbanja.

akus-elastik, umjetna masa izrađena na bazi poliakrilata. Nanosi se u 20 mm debelom sloju na asfaltno šljunčani zastor sp. igrašta. Oporan je na sve temperaturne promjene koje ne utječu na njenu elastičnost.

akutni umor, stanje smanjenih mogućnosti efikasnog obavljanja općih ili radnih funkcija kao posljedica neposredne aktivnosti; manifestira se brojnim subjektivnim ili objektivnim simptomima, što uvjetuje potrebu prekida ili promjene rada, odn. aktivnosti koja je uvjetovala takvo stanje.

akvalung, podvodne sp. aktivnosti: vodena pluća, prvi autonomni ronilački aparat na komprimirani zrak; izumitelji su: J. Y. Cousteau i E. Gagnan.

akvanaut (lat.), podvodne sp. aktivnosti: ronilac; istraživač podmorskih dubina.

akvaplan, daska za jahanje na valovima (engl. surfing) na austral, gvinejskim i drugim plažama Tihog oceana; malo plovilo,

AKVAPLANING

AKSEL, jednostruki

najčešće od plastike, ispunjeno laganom kruštom pjenom, duž. 2 do 4 m, šir. 50 do 70 cm, vis. 10 do 20 cm. Vozač dovede a. (ili čunji) na prednju stranu velikog ocean-skog vala i kreće se njime ispred kreste vala dostižući brzine do 50 km/h. A. se koristi i u mirnom moru, gdje se vuče brzim motornim čamcem (onda je manjih dimenzija), ali je istisnut skijama; masovno se koriste akvaplan-jedrilice (daske za jedrenje).

akvaplaning, vrsta sp. skijanja na vodi akvaplanom, uz vuču motornog čamca.

ali-fil, fil (arap.; slon), jedna figura u šatrandžu. Fil se kreća koso kao lovac u šahu, ali samo za dva polja, npr. s početnog polja c1 na e3.

al-mudžanah (arap.; krilata), jedna od najčešćih tabija u šatrandžu. Razlikuje se od ostalih tabija po bržem razvoju figura.

alaktatna izdržljivost, sposobnost organizma da obavlja neku radnju maksimalnim intenzitetom; to je posljedica fosfogenog procesa bez kisika. Radnje ove vrste pretežno se očituju brzinom i intenzitetom i mogu trajati najviše 10–15 sek. Pri ocjenjivanju a.i. uzima se u obzir intenzitet i trajanje neke vježbe.

Albano-sistem, način obilježavanja veslačkih, kanoističkih i kajakaških regatnih staza; natjecateljske staze su po cijeloj dužini međusobno odvojene raznobojnim plavcima. A. je prvi put upotrijebljen 1960., prilikom održavanja OI na jezeru Albano kod Rima.

albatros, golf: naziv za rezultat koji je za tri udara manji od para za datu rupu.

Albert, Flórián (1941), mađ. nogometni reprezentativac; sudjelovao na OI 1960 (III), PS 1962 i 1966; nastupio za reprezentaciju FIFA (Rio de Janeiro, 1968). Dobitnik zlatne lopte za 1967.

Albert Hall (Royal Albert Hall), koncertna dvorana u Londonu, u kojoj se održavaju i boksacki natjecanja. Prvi boksacki meč u A.H. održan je 1918.

Albi, franc. auto-moto trkalište kod Toulousea, duž. staze 3,6 km.

Albini, Tomislav (1911–44), klesarski radnik, reprezentativac u boksu, član zagrebačkog BK Herkules (1935–41); trostruki prvak Jugoslavije u teškoj kategoriji. Predratni član SKOJ i KP, aktivist NOP u Zagrebu; neposredno pred odlazak u partizane uhapšen i strijeljan.

Albinov protugambit, šah: varijanta daminog gambita, nazvana po aust. šahistu A. Albinu (1848–1920). Nastaje nakon uvodnih poteta 1. d4 d5, 2. c4 e5, kada žrtvovanjem

ALBINOV PROTUGAMBIT

centralnog pješaka crni želi otežati normalni razvoj bijelih figura.

Albright, Tenley (1935), amer. reprezentativka u umjetničkom klizanju. Na OI 1952 osvojila II mjesto, a 1956 I. Zlatnu medalju na PS osvojila 1953 i 1955.

Album FIDE, šah: zbornik najboljih šah. problema i studija za određeno razdoblje. Izdaje se svake treće god.; prvi obuhvaća period 1956–58, a retrospektivno je izdan zbornik za period 1945–55.

ALC → Alpski letalski center Lesce-Bled

Aldrin, Edwin (1930), amer. astronaut, drugi čovjek koji je 1969. nakon prvog uspješnog sputanja, stupio na Mjesec, 20 min poslije N. Armstronga, iz lunarnog modula Eagle, svemirskog broda Apollo 11. Postigao SR u trajanju boravka u kozmosu izvan svemirskog broda (2 h i 10 min), koji je kasnije premašen.

aleiptes (grč.), odgojitelj i stručni mazer atlet- (rvača i šakača) u ant. palestri.

Aleksa Dundić, prvi Omladinski konjički klub u novoj Jugoslaviji, osn. 1947 u Beogradu; bavi se pretežno turnirskim disciplinama, a ima i galopsku sekciju. U preskakanju prepona osvojio je više puta PJ i prvenstvo Srbije.

Aleksejev, Vasilij Ivanović (1942), sovj. reprezentativac u dizanju utega, zasluzni majstor sporta SSSR; prvi je u olimpijskom trijatlonu uspio dići 600 kg (1970), njegov SR je 645 kg (1972), odn. u dvije discipline (objeručnim trzajem i izbačajem) 445 kg (1977); pobjednik je na OI 1972 i 1976 u super teškoj kategoriji; prvi na PE 1970–75, 1977–78; prvak SSSR 1970–74 i 1976.

Aleksić, Dragoljub (1910), bravar; cirkuski i zrakoplovni akrobati koji je prikazima u letu, na aeromitingu i samostalnim nastupima u zemlji i inozemstvu, stekao popularnost izlaženjem iz sjedišta aviona u letu i spuštanjem niz ljestve na čijem se kraju držao Zubima. Većinu javnih nastupa izvodio je u suradnji sa Zrakoplovnim savezom Jugoslavije.

T. ALBINI

Aleksić, Ivan (1927), redovni profesor Fakulteta za fizičko vaspitanje u Beogradu; diplomirao na Medicinskom fakultetu u Beogradu i specijalizirao opću higijenu; 1963 bio na usavršavanju u Parizu kao stipendist Francuske; 1973 obranio doktorsku disertaciju pri istom fakultetu temom „Teorija i praksa definisanja pojma higijenskog minimuma školskog objekta za fizičku kulturu“. Obavljao dužnost potpredsjednika Sekcije za sp. medicinu Srpskog lekarskog društva (1964–68); bio organizator i prvi rukovodilac prvog Odjeljenja za postdiplomske studije za magistar f.k. u Jugoslaviji (Fakultet za fizičko vaspitanje, 1963–77); bio reprezentativac u plivanju na 400 i 1500 m (1945–46). Objavio preko 70 stručnih i naučnih radova iz sp. medicine. Dobitnik Majske nagrade saveza organizacija za fizičku kulturu SR Srbije (1974) i odlikovan franc. ordenom Mérite Agricole (1981).

Aleksić, Stanko (1911), filmski snimatelj i publicist; alpinist. Najviše se penjao u Julijskim Alpama, gdje je izveo i nekoliko prvenstvenih uspona, te u stijenama S i CG. Pisao je o svojim usponima i snimio tri planinarska dokumentarna filma.

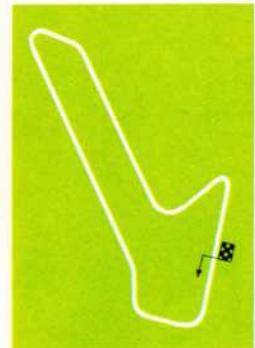
alepterion, prostorija u starorim. gimnaziju, gdje su se vežbali mazali uljem, prije i poslije kupanja, te nakon tjele vježbanja.

Alexandru, Maria (1939), rum. stolnotenisica, višestruka prvakinja Europe; na PS osvojila 12 medalja (3 zlatne, 6 srebrnih, 3 brončane). Prva na med. PJ 1967, 1968, 1969 i 1971; s A. Stipanić finalistkinja PS 1971 u Nagoyi (Japan), u igri mješovitih parova.

Alfa Romeo, tal. tvornica automobilova sa sjedištem u Milanu, nazvana prema društvu

V. ALEKSEJEV

ALBI, auto-moto
trkalište

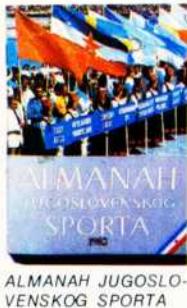

ALFA ROMEO.
formula 1

ALF

8	a8	b8	c8	d8	e8	f8	g8	h8
7	a7	b7	c7	d7	e7	f7	g7	h7
6	a6	b6	c6	d6	e6	f6	g6	h6
5	a5	b5	c5	d5	e5	f5	g5	h5
4	a4	b4	c4	d4	e4	f4	g4	h4
3	a3	b3	c3	d3	e3	f3	g3	h3
2	a2	b2	c2	d2	e2	f2	g2	h2
1	a1	b1	c1	d1	e1	f1	g1	h1

ALGEBARSKA
NOTACIJA

ALMANAH JUGOSLOVENSKOG SPORTA

Anonima Lombarda Fabbrica Automobili i inž. i konstruktora Niccoli Romeo: jedan od najpoznatijih proizvođača sp. i trkačkih automobila. Prvi GP automobil izrađen je 1914. A. Ascari osvojio je na A. R. 1924 GP Evrope u Lyonu, a 1931 G. Campari i T. Nuvolari osvojili su GP Evrope u Monzi i prekinuli dominaciju Bugattija. Na A.R. 1932 su osvojeni GP Italije, Francuske i Njemačke. N. Farina 1950 i J. M. Fangio 1951 su na A. R. tipa 158 i 159 osvojili dva prva službena PS trkačkih automobila formule 1 i 9 pobeda na GP utrkama. God. 1951 tvornica A.R. povukla se iz utrka formule 1, a vratila se 1979. A.R. je 1975 i 1977 osvojio PS tvornica u maratonskim utrkama, u kategoriji sport, te ukupno 8 pobeda na Targa Florio.

alfabet ICAO, med. način sicanja slova (preuzet iz engl.) u zrakoplovstvu radi lakšega i razumljivijeg sporazumijevanja radio-vezom između posade zrakoplova i kontrole letenja: A = Alfa, B = Bravo, C = Charlie, D = Delta, E = Echo, F = Foxtrot, G = Golf, H = Hotel, I = Indian, J = Juliet, K = Kilo, L = Lima, M = Mike, N = November, O = Oscar, P = Papa, Q = Quebec, R = Romeo, S = Sierra, T = Tango, U = Uniform, V = Victor, W = Whiskey, X = X-ray, Y = Yankee, Z = Zulu.

algebarska notacija, šah: način zapisivanja poteza, pozicija i partija. Upotrebljava se u svim zemljama osim u SAD. V. Britaniji i Španjolskoj, gdje se koristi deskriptivna notacija. Uveli su je Arapi u IX i X st., a u Evropi se primjenjuje od XVIII st. Odlukom FIDE, na kongresu održanom 1976 u Haifi, na službenim se natjecanjima od 1. I 1981 mora upotrebljavati samo a. n. Pravila notacija: 1) svaka figura označena je velikim početnim slovom imena, npr.: K = kralj, D = dama, T = top, L = lovac, S = skakač; 2) igrač ima pravo da za označku figure upotrijebi početno slovo imena figure na jeziku svoje zemlje; 3) pješaci nemaju posebne označke osim označke polja na kojima se nalaze, npr.: e2, d2, a7 itd.; 4) osam horizontalnih linija šah. table obilježeno je malim slovima od a do h, slijeva nadesno; 5) osam vertikalnih linija, redova, obilježeno je br. od 1 do 8, idući od položaja bijelog do položaja crnog; 6) svako je polje šahovnice jednoznačno određeno uredenim parom slova i br.; 7) potek se označava početnim slovom imena figure i polja, na koje se ona postavlja, npr.: Si3, Lc4, Dd2 itd.; 8) kod uzimanja protivničke figure stavljaju se znak x između označke za figuru kojom se igra i polja na koje se postavlja nakon uzimanja, npr.: D x e5 (dama uzima na e5); 9) dvije figure mogu doći na isto polje: a) ako su obje figure na istom redu, onda se uz označku za figuru piše linija na kojoj se nalazi, npr.: Tab1, Thb1; b) ako se obje figure nalaze na istoj liniji, onda se uz označku za figuru piše i br. reda na kojem se nalazi, npr.: S1c3, S5c3; 10) potez, kojim pješak uzima pješaka, bilježi se slovom linije na kojoj se

ALLGAIEROV
GAMBIT

(atletski sedmeroboj — za žene, odn. atletski desetroboj — za muškarce i dr.), ili u više sp. grana (svremeni petoboj — samo za muškarce); to je i sportaš sposoban za više različitih uloga u nekoj sp. igri ili onaj koji se uspješno natječe odvojeno u više sp. grana.

Allais, Emile (1912), franc. reprezentativac u alpskim disciplinama skijanja; prvi na PS 1937 u slalomu, spustu i kombinaciji i 1939 u kombinaciji.

Allais kristijanija → *kristijanija*

Allan-pokal, hokej na ledu: trofej namijenjen momčadi koja osvoji amatersko prvenstvo Kanade.

Allgaierov gambit, šah: varijanta kraljevog gambita nazvana po aust. šahistu J. B. Allgaieru (1763–1823). Nastaje nakon uvodnih poteza: 1. e4 e5, 2. f4 ef4, 3. Si3 g5, 4. h4 g4, 5. Sg5. Bijeli žrtvuje skakača za napad na kralja.

Almanah jugoslovenskog sporta, povremena publikacija u kojoj su evidentirani svr vredniji uspjesi jugos. natjecatelja na Ol, PS, PE, MI, BI i PJ; nakladnik Sportska knjiga, Beograd (latinicom); prvi sv. 1964 (1943–63), 484 str.; drugi sv. 1970 (1964–68), 376 str.; treći sv. 1974 (1969–72), 336 str.; četvrti sv. 1977 (1973–76), 304 str.; peti sv. 1978 (1977), 104 str.; šesti sv. 1979 (1978), 112 str.; sedmi sv. 1980 (1979), 96 str.; osmi sv. 1981 (1980), 131 str.; deveti sv. 1982 (1981); gl. uređnik V. Vojnović.

Almanah jugoslovenskog vazduhoplovstva, jednogodišnja ili dvogodišnja publikacija između 1930 i 1940, u kojoj su uz prikaze o zrakoplovstvu objavljeni i članci o radu Kraljevskog jugoslovenskog aerokluba Naša krlja.

almeja, staroegip. profesionalna plesačica svečanih plesova s oružjem.

Almira, poduzeće za proizvodnju odjeće u Radovljici (SRSI). Osim trikotažne konfekcije, proizvodi sp. odjeću od vune i od mješavine vune i sintetike, posebno đempere za skijanje, pulovere za rekreaciju i trenirke.

Alpe, najveće, najviše i najrazvedenije evr. gorje. Proteže se od Azurne obale na Mediteranu do Panonske kotline u Jugoslaviji i Bečke zavale Austriji. Dijele se na Zapadne, Istočne, Sjeverne, Centralne i Južne Alpe. Najviši vrh je Mont Blanc (4807 m). Imaju 5 vrhova viših od 4000 m, s vječnim snijegom i ledom. Države kroz koje se protežu nazivaju se alpske zemlje. Geografska su osnova za razvitak svj. alpinizma.

Alpe d' Huez, staza za natjecanja u bobu, nedaleko od Grenoblea (Francuska), otvorena u povodu Ol 1968.

Alpe-Adria, 1) automobilizam: reli natjecanje koje sačinjavaju utrke u ČSSR, Austriji, Italiji i Jugoslaviji; održano prvi put 1981; 2) etapna biciklistička utrka utemeljena 1967. Organizatori: Biciklistički savez Hrvatske (Zagreb), Kolesarska zveza Slovenije (Ljubljana) i Biciklistički savez za Julijsku Pokrajinu i Furlaniju (Trst); 3) zrakoplovstvo: med. aeroreli natjecanje motornih pilota, koje se od 1964 održava svake god. u organizaciji Saveza zrakoplovnih organizacija Slovenije, Italije i Austrije.

Alpina, poduzeće za proizvodnju obuće u Žiriju (SRSI), koje proizvodi i sp. obuću: cipele za skijanje (od kože i plastike), specijalne skijaške cipele za trčanje, raznu obuću za planinare i alpiniste, itd.

Alpine Club, prva planinarska organizacija u svijetu, osn. 1857 u Londonu; djeluje i danas. Od 1863 redovno objavljuje časopis Alpine Journal.

Alpine Rally, najstarije tradicionalno među automobilsko reli-natjecanje, održano prvi put 1910 na planinskom prijevoju Katschberg (Austrija). Održava se kao jedno od reli-natjecanja za PE vozača.

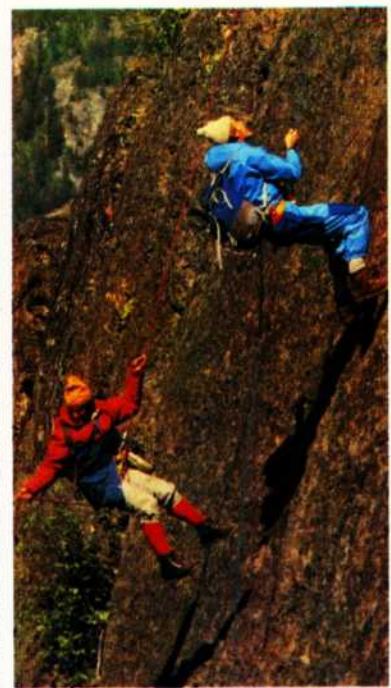
alpinjada, godišnji med. skup alpinista koji je počeo organizirati Bugarski turistički savez (1957), a od 1964 održava se svake god. u jednoj od socijalističkih zemalja; sudjeluju i penjači iz zapadnoevr. zemalja, a od 1961 povremeno i iz Jugoslavije.

alpinist, planinar koji se penje u stijenama, na teško pristupačne planinske vrhove. U Jugoslaviji su a. okupljeni u alpinističkim odsjecima planinarskih društava; naslov a. stječe se nakon pripravničkog staža i položenog ispit. U Jugoslaviji ima oko 1000 evidentiranih a., od kojih su tri četvrte iz Slovenije.

alpinističko uže, planinarstvo, speleologija; pribor za osiguranje pri penjanju i spuštanju; pomoći specijalnog pribora koristi se uže za penjanje i spuštanje bez posebnog osiguranja.

alpinistika, penjanje u svakoj stijeni, bez obzira nalazi li se u visokoj planini ili nižinskoj stijeni, u kanjonu.

alpinizam, uspinjanje na visoke planine radi otkrivanja i doživljavanja prirodnih ljepota i zanimljivosti; podudara se s planinarstvom, ograničenim u početnom stadiju samo na alpsko područje, pa mu otuda i ime. Danas obuhvaća veoma širok raspon te se počeo diferencirati u himalaizam, andinizam, pirinejizam i. posebno, na ekspedicijonizam (ekspedicije). Po razvojnom toku dijeli se na klasično razdoblje, u kojem se penjalo slobodno, bez osobitih teh. pomagala. Nakon I svj. rata počeo se razvijati moderni, teh. alpinizam koji se koristi ne samo užetom, klinovima i cepinom, nego i ostalim sredstvima što ih suvremena tehnička može pružiti kao pomoći u osvajanju najtežih stijena. U novije doba mijenja se sadržaj utoliko što je sve više orijentirani stijeni. Budući da su svi vrhovi osvojeni, nadomjestak se traži u sve težim pristupima (npr. jugosl. ekspedicije na Makalu i Everest). Posebnu tehniku zahtijevaju zimski alpinizam, penjanje u ledu i usponi na vrhove od 8000 m. Istodobno s napretkom tehničke, traže se sve teže stijene, pa se razvija tzv. ekstremno

penjanje, pri čemu se stijena buši alatom i upotrebljavaju se tzv. ekspanzivni klinovi. Zbog toga je postala preuska ranja podjela uspona na šest stupnjeva teškoće i javlja se ekstremizam koji traži uvođenje sedmog stupnja. Alpinisti obično formiraju u planinarskim društvima alpinističke odsjeke. Prva alpinistička organizacija u našoj zemlji bio je Dren, osn. 1906 u Ljubljani. U H se prvi počeo sustavno baviti alpinizmom Hrvatski turistički klub Sljeme u Zagrebu, ali je prvi alpinistički odsjek osn. 1935 u Hrvatskom planinarskom društvu. U ostalim republikama alpinisti su se organizirali tek poslije II svj. rata. Alpinisti se izobrazavaju na ljetnim i zimskim tečajevima, a naslov alpinista stječu nakon pripravničkog staža i položenog ispit. U SFRJ danas ima najviše alpinista u SRSI, zatim u SRH, a nešto manje u ostalim republikama. U našoj zemlji njihova djelatnost koordiniraju komisije u republičkim i pokrajinskim planinarskim savezima, koje povezuje Komisija za alpinizam Planinarskog saveza Jugoslavije, a u svijetu Međunarodna unija planinarskih društava (UIAA).

alpita, namještenik u starogrč. gimnaziju: mazao je vježbače uljem i davao praktične savjete iz tjele vježbanja.

Alpi, austr. cesta kraj Beča za auto-moto brdsko-brzinske utrke; duž. 5,3 km, visinska razlika 612 m, cilj na 1032 m nadmorske visine.

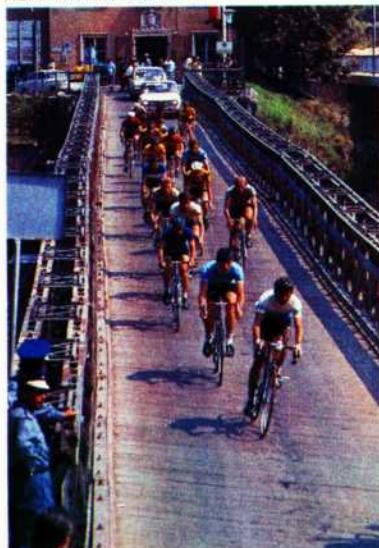
alpska kombinacija, kombinirano skijaško natjecanje u spustu i slalomu po pravilima propisanim redoslijedom starta (npr. prvi po rezultatu u spustu starta kao peti u slalomu, četvrti kao drugi itd., peti kao prvi, šesti kao šesti itd.); a. k. naziva se i dvojom kombinacijom; konačni uspjeh dobiva se zbrajanjem b. na osnovi postignutih rezultata iz obje discipline. Postoji i trojna kombinacija, u kojoj se ukupni uspjeh dobiva zbrajanjem postignutih b. u spustu, slalomu i veleslalomu.

alpske discipline, natjecateljske skijaške discipline: spust, slalom i veleslalom. Natječe se muškarci i žene s pojedinačnim startom, u kraćim vremenskim razmacima.

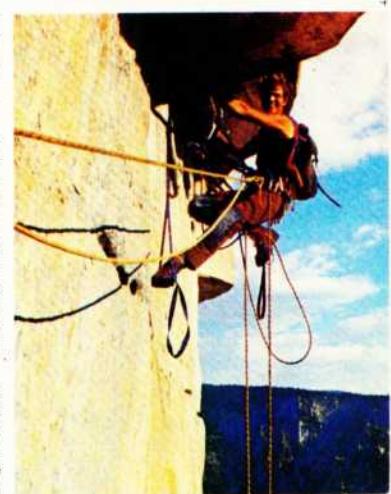
Alpski letalski center Lesce-Bled, zrakoplovni centar koji okuplja sp. zrakoplovce iz Gorenjske, uključujući i Aeroklub iz Ljubljane, koji nema svoj sp. aerodrom. ALC je smješten na aerodromu kod Radovljice, gdje se održavaju brojne priredbe domaćeg i svj. ranga (PS u padobranstvu 1951 i 1970).

Alpski pokal, nagrada pobedniku natjecanja koja se održavaju između 6 alpskih zemalja (Austrija, Francuska, Italija, Jugoslavija, SR Njemačka, Švicarska) u više sp. grana: ① hokej na ledu: održava se od 1967 za klupske epipe, a od 1970 za nac. reprezentacije i

ALPE-ADRIA, biciklizam

ALPINIZAM: 1. bivak u stijeni; 2. silaženje u sjedištu pomoći zamke i karabinera; 3. oprema; 4. svlađavanje stropa

A. ALJEHIN

ALJEHINOVA VARIJANTA
slavenske obrane

J. ALJAŽ

od tada je u programu LIHG; 2 nogomet: održava se od 1960 između nac. reprezentacija Italije i Švicarske, a od 1962 u vrijeme ljetne pauze, između klupske ekipe Italije, SR Njemačke i Švicarske; 3 moderni petoboj: održava se od 1966; 4 sanjanje: održava se od 1960 u jednosudu i dvosudu; 5 skokovi u vodu: održani su samo dva puta (1967 i 1968) kao troboj između Austrije, Italije i SR Njemačke; 6 skijanje: održava se od 1965 u alpskim skijaškim disciplinama.

Alpsi svjetski kup, pojedinačno i ekipno PS u alpskim skijaškim disciplinama, u organizaciji FIS za muškarce i žene, uvedeno 1966/67; sastoji se od više uzastopnih natjecanja na slalomu, veleslalomu, spustu i kombinaciji. Pored ukupnog vrednovanja pojedinačnih rezultata u određenom br. natjecanja, u toku cijele natjecateljske sezone, ti isti rezultati se uzimaju u obzir i pri vrednovanju uspjeha pojedinih nac. reprezentacija.

Alser, Hans (1942-78), šved. reprezentativac u stolnom tenisu. Na PE 1962 i 1970 osvojio 1 mjesto u pojedinačnoj konkurenциji. Zajedno s Kjell Johanssonom na PS 1967 i 1969 osvojio zlatnu medalju u igri parova. Sudjelovao u ekipi Švedske koja je na PE 1964-70 osvojila prva mjesta. 1972-74 trener reprezentacije SR Njemačke, zatim Švedske. Poginuo u avionskoj nesreći.

alternativna simulanka, šah: istovremena igra dvaju majstora koji naizmjence vuku poteze. Udaljenost među majstorskom treba da bude otprilike ista, da bi igrači te simultanke imali dovoljno vremena za razmišljanje.

alternativno disanje, tehnika u kojoj prema učenju joga djelovanje prane, kao pozitivne i negativne energije, ovisi o njenom protoku kroz nozdre koje su također polarizirane. Služi za uspostavljanje ravnoteže u apsorbiranju prane: sjesti u jednu od ugodenih joga-poza, staviti lijevu ruku na lijevo koljeno, palcem desne ruke zatvoriti desnu nozdru, kažiprst prisloniti na čelo, a mali i domaći odvojiti od nosa. Udhahnuti kroz lijevu nozdru, zadržati dah, domaćim prstom zatvoriti lijevu nozdru, istovremeno odvojiti palac i izdahnuti kroz desnu; udahnuti kroz desnu nozdru, odmaknuti domaći prst i izdahnuti kroz lijevu nozdru. Ritam može biti različit, ali se najčešće primjenjuje 4:2:4:2, tj. udah:zadržavanje daha:izdah:zadržavanje daha.

Altig, Rudi (1937), reprezentativac SR Njemačke u bicikлизmu; od 1960 nastupa kao profesionalac. Na PS 1959 u disciplini dohvata vožnja na 4 km osvojio je 1 mjesto. U trci na 1 h na PS 1960-61 osvojio zlatne medalje. U cestovnoj pojedinačnoj vožnji na PS 1965 osvojio 2 mjesto, a 1966 prvo. Pobjednik je klasične utrke oko Flandrije 1964 i Milano-San Remo 1968.

Altis, središte Zeusaog svetišta u Olimpiji, mjesto svečanog otvaranja i zatvaranja Ol-

te proglašavanje olimp. pobjednika. U prostoru nepravilnog četvrtastog oblika, ogradien zidom, nalazio se Zeusov hram (sa 13 m vis. hrizelefantskim Fidijinim kipom Zeusa, ispred kojeg su se prinosile žrtve), Herin hram, riznice (gdje su se čuvali darovi delegacija), pritane, egzedra, trijem jeke, zane i dr.

altodet, jedan od deset sudaca na starogrč. Panatenajemama.

altokumulus lenticularis, oblak oblika leće koji nastaje na zavjetrinskim valovima zračne stuje; pojavljuje se i u grupama, u trostoperi na vis. većim od 3000 m i zadržava se na istom mjestu. Jedan rub a. l. nalazi se u uzlaznoj struci, a drugi u silaznoj struci zraka. Njegova pojava ukazuje jedrilicarima na zračna strujanja, povoljna za postizanje trajanja i visine leta jedrilicom.

aluminiski čamci, motonautika: plovila građena od aluminisičke legure; otporni su na koroziju, laki i čvrsti od drvenih. Novija tehnologija spajanja aluminiskih ploča zakivanjem i zavarivanjem omogućuje njihovu kvalitetnu izradu. Oni služe za brzinske utrke, za postizavanje rekorda i za plovidbu na otvorenom moru.

Alijančić, Ernest (1916), ekonomist; reprezentativac u hokeju na ledu sa 32 nastupa, član SK Ilirija (Ljubljana); bavio se i nogometom nastupajući za SK Železničar i SD Odred (sada NK Olimpija) u Ljubljani i FC Ponziana u Trstu. Bio trener HK Olimpija i sudjelovao u izgradnji klizališta s umjetnim ledom u Ljubljani.

Aljaž, Jakob (1845-1927), župnik u Dovju; planinar i alpinist. Propagirao Julijiske Alpe, posebice Triglav, nastojeći sačuvati slovenske nazive od ponjemčivanja. Na vrhu Triglava 1895 podigao je sklonište u obliku limenog tornja (Aljažev stolp), a 1896 u dolini Vrata, pod Triglavskom stjenom, i planinarsku kuću (Aljažev dom). Njegovim zalaganjem i g. sa graden je Triglavski dom na Kredarici. Stekao je popularni naziv "triglavski župnik".

Aljehin, Aleksandar Aleksandrovič (1892-1946), dr prava; rus. šahist, četvrti prvak svijeta. Prvi put je osvojio PS 1927, pobijedivši H. R. Capablanca, a dva puta obranio naslov u borbi protiv E. Bogoljubova; 1935 mu je naslov prvaka oduzeto M. Euwe s minimalnom razlikom, a 1937, u uzvratnom meču, A. je porazio Euwea ostavši prvak svijeta do kraja života. Bio je vodeći šahist između dva sv. rata, s originalnim rješenjima u svakoj fazi igre; dao je veliki doprinos teoriji šaha (Aljehinova obrana) i napisao mnoga šah. djela.

Aljehinov memorijalni turnir, šah: med. turnir koji organizira šah. federacija SSSR u spomen A. Aljechina. Od 1956 održana su 4 takva turnira u Moskvi: na prvom odigranom 1956 I i II mjesto osvojili su M. Botvinski i V. Smislov; 1967 pobijedio je L. Stein; 1971 I i II mjesto podijelili su A. Karpov i L. Stein, a 1975 pobijedio je E. Geller.

Aljehinova obrana, šah: otvaranje karakterizirano osnovnim potezima 1. e4 Sf6. Prepuštači centar igraču s bijelim figurama, crni će kasnije ostvariti pritisak figurama na isturene pješake. Prvi put ju je primijenio A. Aljehin 1921 na turniru u Budimpešti.

Aljehinova varijanta, šah: jedna od varijanata slav. obrane, nazvana po svj. prvaku A. A. Aljehinu, zaslužnom za njenu razradu i primjenu (1. d4 d5; 2. c4 c6; 3. Sf3 Sf6; 4. Sc3 dc4; 5. a4).

AM, zrakoplovstvo: oznaka FAI za slobodne balone s mješovitim punjenjem (plinom i topnim zrakom).

amatér, onaj koji se bavi sportom iz ličnog zadovoljstva ili iz sklonosti, koji sam snosi troškove za bavljenje sportom i sudjeluje na natjecanjima bez ikakve naknade za izgubljeno vrijeme ili zaradu. Međutim, sudionicima na OI dopušteno je, prema članu 26. Statuta CIO o amaterizmu (1974), da za vrijeme priprema (treninga) i natjecanja primaju pomoć od svoga nac. olimp. komiteta, saveza ili kluba (amaterizam s naknadom za izgubljenu nadnicu ili zaradu).

Amater, auto-moto društvo, osn. 1959 u Jasarebarskom; momčadski prvak Jugoslavije 1981 u moto-krosu (kategorija do 250 ccm) u sastavu Ž. Živoder, R. Špiljar i B. Rački.

amaterizam, bavljenje sportom (ali i nekom drugom djelatnosti i sl.) radi zabave, rekreacije, neprofesionalno, ne zbog zarade, nego iz sklonosti, ljubavi prema toj djelatnosti. Prvi propisi o a. sportu doneseni su na Medunarodnom atletskom kongresu u Parizu (16.-24. VI 1894). U natjecateljskom sportu postoji a. s naknadom za izgubljenu nadnicu ili zaradu u kojem prema odredbama CIO natjecatelji za vrijeme priprema i sudjelovanja na natjecanjima imaju pravo na besplatno korištenje opreme i sp. objekata, na smještaj i ishranu, na naknadu putnih troškova, lječničku kontrolu, džeparac za sitne troškove u iznosu utvrđenom od med. sp. saveza ili nac. olimp. komiteta, na odštetu osiguranja od nesretnih slučajeva ili bolesti, nastalih na treningu ili za vrijeme natjecanja, na stipendiju određenu u skladu sa studentskim ili tehni. propisima za ispunjavanje obaveza u školi ili fakultetu, na nagradu osvojenu na natjecanju do vrijednosti koju utvrdi med. sp. savez i odobri CIO. Izuzetno, natjecatelji imaju pravo i na izgubljenu nadnicu ili zaradu. Državni a. postoji u nekim socijalističkim zemljama i zemljama u razvoju, pri čemu država posredstvom sp. organizacija pruža talentiranim sportašima veće mogućnosti za sp. usavršavanje i istovremeno pruža pogodnosti za uspješno završavanje školovanja, odn. osigurava povlašten tretman u redovnom zaposlenju.

amaterska gradnja letjelica, zrakoplovno modelarstvo: samogradnja; izrada modela prema vlastitom ili tuđem nacrtu, pri čemu izgrađeni model ne služi u komercijalne svrhe niti graditelj prima naknadu za rad. A. g. I. je jedna od djelatnosti priznatih od FAI. Formirani su klubovi i udruženja a. g. I., održavaju se priredbe, izložbe i konkursi. Razvijena su izdavačka djelatnost (časopisi, knjige, nacrty) i proizvodnja kompleta dijelova i materijala za a. g. I. odn. samogradnju. U nas a. g. I. je nezadovoljstvo razvijena (zmajevi, jedrilice i avioni CA-51, V-55).

amazonka, konjički sport: natjecateljka u jahačkim disciplinama; podliježe istim pravilima kao muškarac i može biti amaterka ili profesionalnica.

amblem (franc. emblème), simbol, znak, grb; oznaka pripadnosti nekoj sp. organizaciji ili nac. reprezentaciji; izvezen ili štampan a. na tkanini, odn. plastičnom materijalu ili izliveni iz legure metala, odn. metala i plastike, porculana i sl.; nosi se na majici, dresu i trenirci, te kao ukras na odjeći, kravati ili šeširu.

Ambrozi, Károly (1893–1960), atletski reprezentativac i sp. radnik iz Velikog Bečkereka (Zrenjanin); jugos. prvak i rekorder u bacanju kugle i diska (1921–34). Predsjednik Vojvodanskoga lakoatletskog podsaveza.

Ambroži, Tibor (1926), profesor tjelesne edukacije; košarkaški i rukometni trener, med. atletski sudac u sp. radnik; član Košarkaškog kluba Proleter (Zrenjanin), za vrijeme studija (1948–52) član KK Železničar (Beograd). Jedan od osnivača prvog Školskog sportskog društva u Zrenjaninu i prve rukometne (1952) i mačevačke sekcije (1956) te atletskog kluba pri Gimnaziji „Koča Kolarov“ u Zrenjaninu. Bio je autor sletskih vježbi i akademskih sastava. Između brojnih društvenih funkcija, bio je dugogodišnji potpredsjednik Općinskog saveza organizacija za fizičku kulturu, član Savjeta za fizičku kulturu pri Skupštini općine, predsjednik Društva pedagoške fizičke kulture, član Takmičarske komisije Fudbalskog podsaveza područja Zrenjanin i dr. Uz brojne nagrade i priznanja, dobitnik je Nagrade „Jovan Mikić-Spartak“ Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine (1971) i Majske nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu SRS (1975).

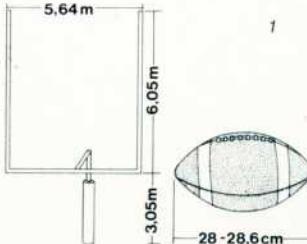
Ambrožič, Lado (1908), general-major JNA; prije Aprilskog rata učitelj. Od 1941 u NOR, nosilac Partizanske spomenice 1941. Poslije

Oslобodenja jedan od osnivača Zrakoplovnog saveza Jugoslavije i njegov prvi predsjednik (1948–52). Dobitnik diplome »P. Tissandier« (1953).

Ambrožić, Miroslav (1885–1944), publicist, sok. prednjak i funkcionar u Kranju i Trstu. Med. sudac za sp. gimnastiku na PS 1913 u Parizu. Od 1925 do 1934 načelnik Jugoslavenskog sokolskog saveza. Napisao: *Sokolski telovadni sistem*, Trst 1919; *Sokolska vrgozna metodika*, Ljubljana 1923.

America Cup, jedrenje; natjecanje za prelazni pokal koji je 1851 darovala engl. kraljica Viktorija, a prva osvojila amer. škuna „America“, po kojoj je kasnije nazvano to natjecanje; nekad su se te regate jedrije u škunama i kuterima klase J (duž. oko 30 m); od 1958 natječe se regate jahter klase 12 m. Amer. natjecatelji su do sada uvijek uspješno obranili pokal protiv izazivača iz V. Britanije, a u novije vrijeme i Australije i Francuske.

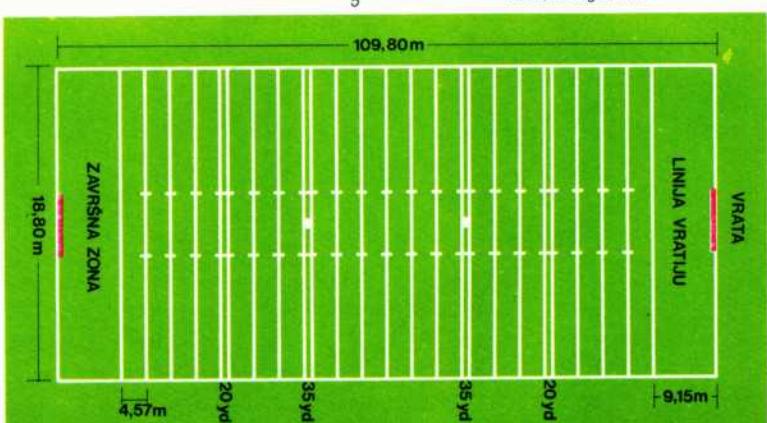
američka vožnja parova, biciklizam: natjecanje na trkaštu; dok jedan partner vozi, drugi se odmara. Najpoznatije su utrke na 100 km, a najduže traju 6 dana (144 sata).

4

3 AMERIČKI NOGOMET: 1. vrata i lopta; 2. prodor igrača u prostor zgoditki; 3. Rose Bowl stadion u Pasadeni; 4. blokiranje tijelom; 5. igralište

po 11 igrača. Pravokutno igralište podijeljeno je linijama na 20 polja ili zona. Na krajevima svake strane igrača je, između linije vratā i krajnje linije, završna zona. U sredini poprečne linije igrališta su vrata. Igrači, sa štitnicima za potkoljenje, bedra, rebra i ramena, nose metalni šljem sa štitnikom za lice. Igra traje ukupno 60 min., to je 4 x 15 min.; između prve i druge te treće i četvrte četvrtine (s odmorom od 1 min) mijenjaju se strane. Između druge i treće četvrtine odmor traje 15 min. Igrači se zamjenjuju u toku igre. Utakmica počinje udarcem lopte nogom iza 35-jardne linije; protivnički igrači iza linije završne zone nastoje uhvatiti loptu rukom i, noseći je u trku prema protivničkoj završnoj zoni, uspijevi što više terena. Lopta se dodaje rukama ili nogama u svim smjerovima. Igrač koji nosi loptu mogu protivnički igrači zaustaviti i oboriti na tlo, što njegovi suigraci nastoje sprječiti, braneći ga blokiranjem protivničkih igrača. Na mjestu gdje je igrač u svom prodoru oboren, njegova ekipa ima pravo ponovno započeti akciju stvaranjem tzv. scrimagea. Ako ekipa koja je u posjedu lopte u četiri takva pokušaja ne prijeđe najmanje dvije zone, ona gubi loptu, a igru preuzima protivnička ekipa; međutim, ako prijeđe dvije zone, ima pravo na daljnja četiri scrimagea.

američki servis (engl. american twist), tenis: početni udarac kod kojega server (dešnjak) nabacuje loptu iznad lijevog uha i zahvaća je glavom reketa koso, malo odozdo i s lijeve strane. Lopta dobiva veliku rotaciju i odskače na lijevu stranu primaca. A. s. se koristi kao drugi servis, najčešće u igri parova.

američki sistem treninga, prekidanje sistematskog rada u ljetnim mjesecima i intenzivna primjena dopunskih sportova u jesenjem periodu. Kako se vrhunski sport u SAD gotovo isključivo razvija u studentskim koledžima, prekid je treninga u vrijeme ljetnog raspusta razumljiv, dok je korištenje dopunskih sportova, naročito igara, u jesenjem periodu vrlo stara tradicija. Otuda i česta pojava bipolarnosti u sp. orientaciji mnogih amer. vrhunskih sportaša.

američki šator, rasklopivi i prenosivi zaklon od tkanine; postavlja se na dvije motke — jedna vis. oko 1,6 m, druga oko 1 m i zateže se sa 5–6 kolčića; ulazna strana je nešto viša; primjenjuje se za turistička logovanja.

američki zaveslaj, tehnika veslanja koju obilježava kratki zamah tijela unazad bez zaledenja.

AMORTIZACIJA LOPTE prsima

ganja, silovit provlak rukama i odraz nogama o odupirač te dug istek čamca između zaveslaja. Pri a. z. veslač duže klizi sjedištem oslonjen na noge, zaveslaj je kratak, ali prirođen i lagani za usvajanje.

Ames, Maks (1897–1967), sp. funkcijonar, sudac za biciklizam, motociklizam i nogomet. Organizator biciklističkih i motociklističkih utrka.

amfetamini, hemijske supstance koje stimulirajuće djeluju na centralni nervni sistem; zabranjeno doping sredstvo. Djelovanjem a. i kemijski srodnih supstanci (metamfetamin, fenmetrazin i dr.) nestaje umor i potreba za snom, raste izdržljivost i povjerenje u vlastitu ličnost, što dovodi do zloupotrebe za doping sportsa. Producenim uzimanjem amfetaminskih preparata razvija se toksikomanija koju prati agresivnost i simptomi slični shizofreniji.

amfiteatar, ant. rim. ovalna ili okrugla višekatna građevina s arkadama u kojoj su se održavale borbe gladijatora, borbe zvijeri i naumahije. Oko arene uzdižu se u koncentričnom nizu redovi sjedišta, na čijem vrhu dominira galerija. Za sunčanih ili kišnih dana iznad gledališta se razapinjalo platno. Čitav sistem predvorja, hodnika, prolaza i stubišta u unutrašnjosti a. služio je brzom pristupu i izlasku gledalaca. Najstariji a. (~ 70) nalazi se u Pompejima, a najbolje sačuvani a. su u Veroni, Kolosej u Rimu, a u nas Arena u Puli.

Amorós y Ondeano, Francisco (1790–1848), oficir, španj. pedagog; inicijator i organizator tjele, odgoja u Španjolskoj i Francuskoj. Osnovao je vojnu gimnastičku školu u Madridu 1807, a 1819 istu takvu u Francuskoj; 1830 objavio je *Priročnik za fizički, gimnastički, estetski i moralni odgoj*, u kojem je iznio niz značajnih novina. Istimco je zdravstveno i preventivno obilježje gimnastike i njenu ulogu u razvijanju moralnih osobina vježbača, koje mu omogućuju prevladavanje teškoča u javnom i privatnom životu. Uveo je ortopedsku gimnastiku, liječnički pregled i kontrolu vježbača.

amortizacija lopte, nogomet: postupno smanjivanje lopte, specijalna tehnika zaustavljanja lopte odgovarajućim dijelom tijela, tako da ona ostane u posjedu igrača; ostvaruje se sinhraniziranim približavanjem dijelova tijela ususret lopti, mekim dodirom lopte i odgovarajućim povlačenjem dijela tijela unazad. Izvodi se po zemlji i u zraku, unutarnjom stranom stopala, ristom, natkoljenicom, prsimu i glavom.

amplituda, rvanje: putanja po kojoj se kreće tijelo protivnika nakon izvedenog bacanja i na osnovi koje se napadaču dodjeljuje 1, 2 ili 3 tehn. boda.

ampresavanje, bočanje: element tehnike u obliku bližavanja; izraz udomačen na dalmatinskim otocima i u Boki Kotorskoj.

Ampus—Draguignan, cesta u Francuskoj iznad Cannes-a za auto-moto brdsko-brzinske utrke; duž. staze 6,8 km, visinska razlika 208 m, cilj na 615 nadmorske visine.

Amstel—Gold—Race, biciklizam: klasična profesionalna cestovna utrka koja se od 1966 održava svake god. u Nizozemskoj; računa se za svj. kup.

amsterdamska vrata, konjički sport: strma prepona, u obliku vrata, koja je prvi put postavljena u Amsterdamu na Ol, 1928.

Amšel, Juraj (1924), liječnik; reprezentativac u vaterpolu (vratar) sa 27 nastupa, član AVK Mladost (Zagreb), zasluzni sportski Jugoslavije. Sudjelovao na PE: 1947 u Monte Carlu, 1950 u Beču (III mjesto), 1954 u Torinu (II);

na Ol: 1948 u Londonu, 1952 u Helsinkiju (II) i 1956 u Melbourneu (II).

Amundsen, Roald (1872–1928), norv. istraživač polarnih krajeva; prvi je 1926 osvorio transarktički let zračnim brodom (diržablim).

AN-, oznaka jedrilica i aviona sovj. konstruktoru O. Antonova; jednomotorni avion AN-2 koristi se i za potrebe sp. padobranstva u mnogim zemljama pa i u nas.

anabolici, organski lijekovi koji pomažu organizmu da ostvari redovitu ili povišenu bilancu dušika te da se dušik primljen hranom u obliku bjelančevina, ne izluči potpuno, već da dijelom ostane u tijelu i postoji izgradnji novih bjelančevina. To uvjetuje porast težine, povećanje mišićne mase i jačanje skeleta zbog ugradnje kalcija u kosti. Iz grupe a. sredstva za doping smatraju se: Anabol, Anabolen, Dianabol, Durabolin, Emabol, Geriplex, Oranabol, Primabolon, Retabolin, Steranabol, Stroma, Testosteron.

anaerobna sposobnost, maksimalna mogućnost rada organizma bez prisustva kisika; odlučujući faktor za maksimalnu brzinu pokreta i za eksplozivnu snagu; najveća količina energije koja se može dobiti iz anaerobnih procesa u jedinici vremena (min ili sek). Sastoje se iz dvije komponente: aklatatne, iz koje se može dobiti 45 kcal/kg/h i laktatne, koja može dati 21,5 kcal/kg/h. Prva počiva na brzini razgradnje ATP (adenozin trifosfata) i kreatin fosfata, druga na razgradnji glikogena do mlječne kiseline (laktata); mogućnost organizma da podnese različite vrste naporu prilikom fiz. aktivnosti, kad je potrošnja kisika veća od one količine koju organizam prima, pa se trenutno rad odvija u uvjetima tzv. kisikovog dug. A. s. je naročito važna za one sp. grane gdje dolazi do napora velikog intenziteta u kratkotrajnoj jedinici vremena (sprintersko trčanje, plivanje na kratkim prugama, sprinterska biciklistička disciplina) i u sportovima s akcijskim kretanjima (rvanje, boks, džudo i dr.). A. s. se povećava metodom intenzivnog rada blizu maksimalnih mogućnosti (95%), u kratkom vremenu (3–9 sek.), na kratkim dionicama (70–120 m), s dužim intervalima odmora (2–3 min) i malim brojem ponavljanja.

anaerobni kapacitet, najveća ukupna količina energije dobivena iz anaerobnih procesa. Kapacitet laktatne komponente (220 cal/kg) je veći od kapaciteta aklatatne komponente (95 cal/kg). O. a. k. ovisi trajanje fiz. aktivnosti vrlo velikog intenziteta (sprint ili ponavljani pokreti velike snage). Posredni pokazatelj a. k. je najveći kisikov dug koji se može podnijeti.

analitička metoda, postupak u obučavanju tehnike i taktike, zasnovan na izdvajaju pojedinih elemenata složenih kretanja i njihovom zasebnom uvježbavanju. Kada se nauče svi elementi, povezuju se u zadano dinamičku cjelinu.

analitički problem, šah: jedan od najtežih misaonica problema; sastoji se od analize pozicije na osnovi prošlih poteza i pozicija. Na tome se temelje sve vrste a. p. kao što su: retrogradna analiza, retraktori, retromatori i uvjetne retroanalize.

analiza, šah: raščlanjivanje igre, postupak kojim se ispituju mogućnosti i ocjenjuju izgledi objavljeni strana u nekoj poziciji. Analizirati se može za pločom (vukući poteze), ili u mislima (u toku partije). Posebno teške mogu biti pozicije koje nastaju u toku ili po završetku otvaranja. Pripremajući se za turnire, šah. majstori dugo analiziraju i pronađe nove mogućnosti koje onda provjeravaju u praktičnoj igri. Odigrane partie se

ANDERSTORP, auto-moto trkalište (lijevo), motociklistička utrka (desno)

ponovno i često analiziraju, ali mnoge pozicije ostaju ipak godinama aktualne, tj. nejasne i neispitane.

Anapurna (8078 m), vrh u Himalaji (Nepal); sastoji se od četiri posebne vrha unutar zajedničkog masiva. Na A.I prvi su se uspeli franc. alpinisti M. Herzog i L. Lachenal (1950); na A.II brit. ekspedicija (1960), a drugi uspon izveli su slov. alpinisti (voda A. Kunavera), 1969; na A.III ekspedicija pod vodstvom S. M. Kohli (1961); na A.IV ekspedicija H. Steinmetz (peti uspon izvela je slov. ekspedicija pod vodstvom A. Kunavera, 1969).

Anastasijević, Radmilo (1915), liječnik, profesor fiziologije na Medicinskom fakultetu u Novom Sadu i Sarajevu; jedan od pionira fiziologije rada i sporta u nas; prvi nastavnik (docent) za fiziologiju u Državnom institutu za fiskulturu (DIF) u Beogradu (od 1947). Proučavao rad mišića i živčanog sustava, bavio se problemom visinske aklimatizacije, ispitivao utjecaj fiz. napora na kardiovaskularni sustav, kao i promjene energijske potrošnje u različitim vrstama rada.

Anastasovski, Svetlana (1961), reprezentativka u rukometu, članica ORK Beograd, zaslужna sportašica Jugoslavije; nastupila za ekipu koja je na OI 1980 osvojila srebrnu medalju i na PS 1982 brončanu. U anketi omladinskog lista Mladost (Beograd) proglašena za najbolju mladu sportašicu Jugoslavije (1980).

anatomija (grč.), znanost o gradu i obliku tijela. Dio a. koji se bavi proučavanjem oblika i grade čovjekovog tijela u kretanju je funkcionalna anatomija. Djelovanje organa i vanjski činoci utječu na tvorbu oblika i gradu tih organa, mijenjaju ih i omogućavaju uspješniji rad. Pri pokretu, odn. radu organa u različitim prilikama, ili različitoj životnoj dobi mijenja se oblik i položaj unutarnje grude organa. Funkcionalno prilagodavanje je osnova razvitka i održavanja organa i čitavog organizma. Pojačani rad je npr. uzrok hipertrofije organa, a smanjeno djelovanje uzrokuje postepenu atrofiju. Promjena jednog organa uzrokuje i promjenu u čitavom sustavu organa i s vremenom i promjenom u čitavom organizmu. Funkcionalna a. istražuje položaje i pokrete dijelova ili čitavog tijela. Istraživanje pokreta neophodno je zbog unošenja izmjena i dopuna u njihovo izvođenje, kako bi se poboljšala vještina i učinak bilo koje grane rada ili sporta. Poznavanje sustava za kretanje, mehanike zglobova, hvališta i djelovanja mišića pomaže pri proučavanju jednostavnih pokreta, a za složene kretnje potrebno je poznavati mišićne kinetičke nizove i odnose mišića sinergista i antagonistika. Poznavanje funkcionalne a. neophodna je naučna osnova za razumijevanje fiziologije, biome-

hanike, kineziterapije i sp. masaže, te pružanje pomoći pri ozljedama u sportu.

Ande (španj. Cordillera de los Andes), najveći planinski lanac Juž. Amerike, dugačak 7500 km, u središtu pažnje brojnih alpinista svijeta (andinizam). Najviši vrh je Aconcagua (oko 7000 m). Prvi uspon izveo M. Zurbriggen (1897), prvi jugosl. uspon Tibor Sekelj (1942 i 1944), te hrv. ekspedicija (1975).

Anders, William (1933), amer. astronaut, sudjelovao u prvom letu oko Mjeseca (10 krugova), u svemirskom brodu Apollo 8 (1968) sa F. Bormanom i J. Lovellom, s kojima je postigao SR u visini ljeta (377 670 km) i podignutoj masi na određenu visinu u svemiru.

Andersen, Greta (1927), dan. plivačica, pobjednica na OI 1948 na 100 m slobodno; prva na PE 1947 u štafeti 4 x 100 m slobodno i 1950 na 400 m slobodno; kasnije prelazi u profesionalne plivačice. God. 1957 osvaja PS na 40 km ispred Atlantic Cityja (N. J., SAD); šest puta je preplivala Engleski kanal.

Andersen, Hjalmar (1923), norv. reprezentativac u brzinском klizanju; prvi na OI 1952 na 1500, 5000 i 10 000 m; pobjednik na PE 1950-52; četverostruki svj. rekorder.

Anderssen, Adolf (1818-79), njem. šahist; poslije pobjede na I med. turniru 1851 u Londonu smatrani je neslužbenim prvakom svijeta. Primat mu je oduzeo P. Ch. Morphy pobijedivši ga 1858 u Parizu. Poslije povlačenja Morphyja (1859), A. ponovno osvaja prvo mjesto na II med. turniru 1862 u Londonu. A. je uz P. Morphyja najznačajniji predstavnik kombinatoričke epohe u šahu, koja je trajala otprilike od 1850 do 1870.

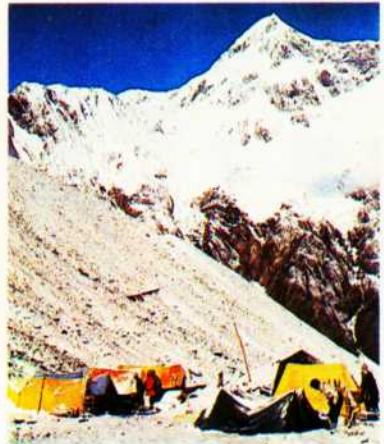
Anderstorp, auto-moto trkalište u Švedskoj, duž staze 4018 m, najmanja šir. 10 m, projektirano tako da služi i kao aerodromska pista; od 1973 na njemu se održavaju utrke za GP Švedske.

andinizam, naziv koji se u Juž. Americi upotrebljava umjesto alpinizma.

Andrade, José Leandro (1901-57), urugvajski nogometni reprezentativac sa 31 nastupom. S reprezentacijom Urugvaja osvaja prva mjestra na OI 1924 i 1928 i na PS 1930. Prvi Crnac koji je nastupio u Evropi u sastavu jedne reprezentacije (Pariz, 25. V 1924, Urugvaj — Jugoslavija 7:0).

androgogija (grč.), znanost o odgoju i obrazovanju odraslih; razvila se u ant. Grčkoj, prešla u toku stoljeća kroz nekoliko razvojnih faza, iz kojih se formirao čitav sistem (andragoških) disciplina; u f. k. posebno važna za teoriju i praksu sp. rekreacije odraslih.

Andrassy, Ljudevit (1869-1955), dr pravnih znanosti, profesor zagrebačkog Pravnog fa-

ANAPURNA

kulteta (1899-1940). Prvi predsjednik Hrvatskoga športskog saveza, osn. 5. X 1909 u Zagrebu; član i dugogodišnji odbornik Prvog hrvatskog sklizalačkog društva.

Andreadić, Ivan (1924), čehosl. sp. novinar; stolnotenički reprezentativac. Na PS osvojio 27 medalja (9 zlatnih, 10 srebrnih i 8 brončanih). Napisao: *Tremi svetadily*, 1959; *Škola stolničnog tenisa*, 1967 (sa H. Pivec).

Andreas, grč. kipar helenističkog doba s Peloponeza; izradio brončani kip Elejca Lizipa, pobjednika u rvanju na Ol.

Andrée-Proseenc, Tjaša (1943), odvjetnik; reprezentativka u umjetničkom klizanju i kotaljkanju; 24 puta pobjednica na PJ, treća na Univerzijadi (Villars), peta na PS 1959 u kotaljkanju parova i dr. Generalna sekretarica Saveza klizačkih i kotaljkaških sportova Jugoslavije (od 1974), med. sudac, članica Predsjedništva SD Olimpije (Ljubljana), Odbora za sport zimskih OI 1984 (Sarajevo) i Klizačko-kotaljkaškog kluba "Stanko Bloudek" (Ljubljana). Bila je članica organizacionih odbora PE 1967 i PS 1970 u Ljubljani te PE 1974 i 1979 u Zagrebu. Dobitnica brojnih nagrada i priznanja.

Andreevski, Strahil (1911), izraziti predstavnik maked. boksa, član grč. BK Ibrahimija, zatim egip. Olimpiaka. Tri puta uzastopce amaterski prvak Egipta u velter kategoriji (1930-33). Kao profesionalni boksač nastupao pod imenom Stratris Andrević. Imao je 23 pobjede i 4 neriješene borbe. Od poznatijih boksača pobijedio Sirijca B. Zomera i Talijana P. Forbalinija na poene te Engleza B. Winka k.o.

Andrejić, Janez (1943), profesor tje. odgoja; reprezentativac u kanoistici, višestruki prvak i zasluzni sportaš Jugoslavije, član Ljubljanskog brodarskog društva. Na PS 1965 drugi u momčadskoj vožnji u slalomu (3 x C-2).

Andrejević, Jelisaveta-Aneta (1923-42), stolnoteničica, sudjelovala u NOR, borac Pasačke i, kasnije, Vidojevačke partizanske čete; strijeljana na Bubnju 1942; nar. heroj.

T. ANDRÉE-PROSENC

N. ANDRIJANOV

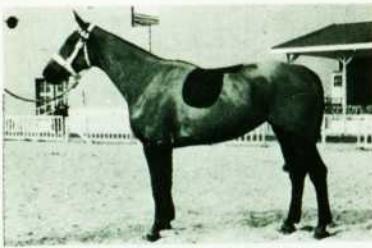
M. ANDREJEVIĆ

M. ANDRETTI

J. ANQUETILL

ANGLONORMAN

ANTIČKE SVEČANE IGRE: grčki trkači na panatenskoj amfori

Andrejević, Mihailo (1898), redovni profesor Medicinskog fakulteta u Beogradu, sp. radnik, publicist. Od 1930 djeluje u JNS, a 1937–41 je njegov predsjednik. Dugi niz god. bio predsjednik Međunarodne komisije NSJ, a 1963–65 potpredsjednik NSJ. Od 1932 član Nadzornog odbora FIFA, i od tada djeluje u njenim forumima preko 40 god. Od 1970 bio potpredsjednik organizacionog komiteta nogometnog PS 1974. Organizirao tečajevce za nogometne suce u SAD i afri. zemljama; služan za unapređenje sp. medicine. Dobitnik Majskе nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu Srbije (1962) i Specijalne zlatne plakete NSJ (1969).

Andretti, Mario (1940), amer. automobilist tal. porijekla, rođen u Motovunu (Istra); 1978 osvojio PS u kategoriji formula 1 na automobilu Lotus – 79; pobjednik na 12 GP utrka, tri puta apsolutni prvak SAD, pobeda na 500 milja Indianapolisa (1969), 32 pobede u utrkama formule USAC, više pobeda u maratonskim utrkama; vozio Ferrari, Parnelli, Lotus i Alfa Romeo.

Andrijanov, Nikolaj Efimovič (1952), sovj. reprezentativac u gimnastici; višestruki pobjednik na Ol. PS, PE i na prvenstvima SSSR. Osvojio je: na Ol 1972 I mjesto u vježbi na tlju, II mjesto u višeboju i III u preskoku; na Ol 1976 zlatnu medalju u višeboju, vježbi na tlju, preskoku i na karikama, srebrnu u ekipnom višeboju i na ručama i brončanu na konju s hvataljkama; na PS 1974 I mjesto na karikama, II u višeboju, konju sa hvataljkama, preskoku i na ručama; na PE 1971 osvojio po 2 zlatne, srebrne i brončane medalje; 1972 2 zlatne i 3 srebrne; 1975 5 zlatnih i 1 srebrnu; **zaslužni majstor sporta**.

anemometar (grč.), ① jedrenje: instrument za mjerjenje brzine vjetra; sastoji se od šupljih polukugla koje se okreću na vjetru; to okretanje upućanicima se prenosi na brojilo; ② zrakoplovstvo → *vjetromjer*.

anemorumbometar (grč.-engl.) → *vjetrokaz*

Angell, Henrik Augusto (1861–1922), norv. putkovnik; boravio u CG, u svojstvu vojnog ataka (1893 i 1914). Njegovo ime vezano je uz osnivanje prvog skijaškog kluba u CG (Cetinje, 1893). Napisao: *Gjenem Montenegro pa skii*, 1895; *De Sorte Fjeldes sonner*, 1896.

Angelović, Marica (1953), reprezentativka i prvakinja Jugoslavije u džudu, članica SD Spartak (Subotica), zasluzna sportašica Jugoslavije. Na PE 1976 i 1981 osvojila drugo mjesto.

angloarap, sp. konj dobiven križanjem engleskog punokrvnjaka i arapskog konja; podesan za galopske utrke, za preponse turnirske discipline, a posebno za preskakanje prepona i svestrani ispit jahača.

anglonorman, snažan, žilav i brz normandijski vučni konj koji se, oplemenjen engleskim punokrvnjakom, razvio u odličnog sp. konja za turnirske discipline.

Anić, Krešimir (1937), dipl. pravnik, advokat; reprezentativac u streljaštvu, zasluzni sportskaš Jugoslavije, član Streljačkog društva "Zaštaš 1786". Nastupio na PS 1958 u ekipi koja je osvojila srebrnu medalju u vojničkoj pušći. Četverostruki pobjednik na PJ u gadašnju vojničkom puškom (1956, 1961) i malokalibarskom puškom (1961, 1962).

Anića kuk (714 m), vrh u Velikoj Paklenici na Velebitu, sa stjenom vis. 370 m, najvećom i penjački najvrednijom u SRH na kojoj se zbog blizine mora penje i zimi u ljetnim uvjetima. Dosad je u njoj ispenjano više od 30 smjerova svih stupnjava težine. Prvi pokušaj uspona 1938 završio je smrtnim padom zatrebačkog alpinista D. Brahma. Prvomajski

skup alpinista »Paklenica« održava se redovno od 1960 u Anića Luci, na podnožju stijene i tradicionalno je stjedište jugos. i stranih penjača.

Anke, Hannelore (1957), reprezentativka Njemačke DR u plivanju. Na Ol 1976 u disciplini 100 m prsno osvojila zlatnu medalju. Članica štafete 4 × 100 m mješovito, koja je na istim Ol osvojila prvo mjesto. Na PS 1975 osvojila zlatnu medalju na 100 i 200 m prsno i u ekipi štafete 4 × 100 m mješovito.

Anković, Andrija (1937–80), nogometni reprezentativac sa 9 nastupa, član NK Hajduk (Split), a kasnije trener njegovog podmatlaka i instruktor Dalmatinske nogometne regije, zasluzni sportskaš Jugoslavije. Sudjelovao na Ol 1960 (zlatna medalja).

anorak (eskijski), ① kajakaštvo: lagana bluza od nepropusnog materijala s manžetom i okovratnikom od neoprena; ② planinarstvo: vjetrovka.

Anquetill, Jacques (1934), franc. biciklist, petrostruki pobjednik na utrci Tour de France (1957 i 1961–64), svj. rekorder (1956) u vožnji na 1 sat (46.159 km).

antagonisti (grč.), anatomija: grupa mišića koja u jednom zglobu vrši pokrete različitog smjera. A. obavljaju suprotan rad od sinergista.

»**Ante Jonić**«, Streljačko društvo, osn. 1950 u Splitu; ekipni pobjednik na PJ 1975 u disciplini malokalibarski pištolj serijske izrade.

antene na mreži, odbojka: orientiri za ocjenu pravilno prebačenih lopti preko mreže koji se sastoje od dviju savitljivih šipki (duž. 1,8 m, promjer 10 mm) od fiberglasa ili nekog sličnog materijala, postavljenih sa svake strane mreže, na vanjskom rubu bočne trake. A. n. m. moraju biti iznad mreže 80 cm, međusobno udaljene 9 m i obojene u dvije svijetle kontrastne boje.

anti-sportska prepona, konjički sport: zapreka koja svojim izgledom, mjestom postavljanja, odstojanjem između pojedinih njenih dijelova i konstrukcijom predstavlja zamak ili neugodno iznenadenje za strane natjecatelje.

anticipacija, sposobnost predviđanja toka i rezultata motoričke radnje; predviđanje putanje kretanja pokretnih objekata (sprava, revizija) i predviđanje akcija i reakcija suigrača i protivnika.

antičke svečane igre, u Grčkoj i u grč.-rim. kulturnom području ant. doba svečane igre s natjecanjima u trčanju, rvanju, boksu, pankrationu (mješavini boksa i rvanja), petoboru, utrkama zaprežnih kola i jahačkim utrkama. Natjecali su se muškarci i dječaci, vrlo rijetko i djevojke. A.s.i. su bile kultske igre šireg značenja, nikada nisu bile samo sp. priredbe; održavane su u slavu bogova, poluboga, kašnije i careva koji su slavljeni kao božanstva. U A.s.i. ubrajaju se kao najpoznatije i Olimpijske igre koje su se održavale od ←776., a vjerojatno su započele i ranije, o čemu nema pouzdanih podataka. Karakter panheleniških igara imale su Ol. Pititske igre u Delfima. Nemejske igre u Nemeji i Istamske igre. Ol i igre u Delfima održavale su se svake četvrtre god., dok su se Nemejske i Istamske igre održavale svake druge god. Atleta koji je uspio pobjediti na sve 4 klasične panheleniske igre, nazivali su periodnikom. Pored svih panheleniških igara, neko vrijeme su od velikog značenja bile Panteonejske igre. Kasnije su rim. carevi održavali svečane igre sa sp. karakterom, kao npr. Augustus (Akteje), Neron (Neronije), Hadrijan (Hadrijaneje), Domitian (Ol od Efesoza). U ant. doba veliki br. raznih igara moguće bavio se mnogim atletima da se profesionalno bave pojedinom granom natjecanja,

odlazeći s jednih igara na druge. Da je već u → V st. pored panhelenskih igara (4) održavan i veći broj raznih drugih igara, dokazuju i broj pobeda najvećeg ant. atleta Teogenesa sa Tasosa, koji je u 20 god. osvojio 1406 pobjedu u rvanju i panktrionu.

antički stadion, borilište sa stazom i gledalištem na kojem su održavane ant. svećane igre; prvobitno imalo oblik pravokutnika, kasnije je obično na užim stranama završavalo u obliku luka; **1** a.s. u Ateni: duž staze 184,96 m, gledalište za oko 50 000 gledalaca; **2** a.s. u Delfima: iz → VI st., sagraden na padinama Parnasa, stječiste Pitijskih igara. Prvobitnom izduženom pravokutnom obliku, rekonstrukcijom Herodosa Atika u II st., izgrađen je dodatak s polukružnim gledalištem. Arena je imala 18 trkačih staza, sjedišta gledališta bila su od kamena, a mogla su primiti oko 7000 gledalaca; **3** a.s. u Miletu (Mala Azija): izgrađen ← 180, rekonstruiran u III st., imao je arenu dugu 192,27 m. Gledalište je bilo smješteno na prirodni padinu brežuljaka i izgrađeno od kamena na nasutom tlu; moglo je primiti oko 15 000 gledalaca, **4** a.s. u Olimpiji: jedan od najstarijih a.s. (← 350) izgrađen na padinama brežuljaka Kronos. Oblika izduženog pravokutnika, imao je 20 trkačkih pruga odijeljenih stupovima, na kamenim startnim mjestima. Gledalište, smješteno s jedne strane na padinama brežuljaka, s druge strane na nasutom tlu, moglo je primiti oko 30 000 gledalaca; **5** a.s. u Prieni (Mala Azija): izgrađen 150 god.; duž. arene bila je 191,39 m. Gledalište je bilo od kamena (samo s jedne strane), a moglo je primiti oko 5000 gledalaca.

Antić, Jadranka (1953), službenica; rukometna reprezentativka sa 103 nastupa, članica RK Radnički (Beograd), zasluzna sportskačica Jugoslavije. Na PS 1971 članica ekipa koja je osvojila srebrnu medalju, a na PS 1973 zlatnu.

Antić, Radovan (1930), liječnik, specijalist medicine sporta, primarijus Sportskog dispanzera Doma zdravlja u Pančevu; sp. radnik. Član SD Dinamo (Pančeva), SOFK općine Pančeva, SOFK Vojvodine i Zdravstvene komisije Rukometnog saveza Jugoslavije; 1969–78 bio liječnik muške reprezentacije Jugoslavije (PS 1970, 1974 i 1978 te Ol 1976). Dobitnik Načgrade »Jovan Mikić – Spartak« Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine (1978).

Antić, Sava (1930), nogometni reprezentativac sa 5 nastupa, član OFK Beograd, zasluzni sportskač Jugoslavije. Sudjelovao na Ol 1956 (srebrna medalja). Dobitnik Srebrne plakete NSJ.

antispin guma, stolni tenis: vrsta beksajd gume na reketu koja zbog slabijeg trenja neutralizira topspin udarce.

Antolović, Milan (1915), knjigovoda; viši sp. trener za nogomet i reprezentativac sa 8 nastupa; član Gradanskog (Zagreb), zatim trener NK Lokomotiva (Zagreb), NK Osijek te niz god. direktor i trener Omladinske škole NK Dinamo. Bio trener nogometne reprezentacije na Ol 1964 (VI mjesto). Član i predsjednik Saveza nogometnih trenera Hrvatske te potpredsjednik Saveza nogometnih trenera Jugoslavije. Zasluzni nogometni radnik i dobitnik Specijalne zlatne plakete NSJ (1969).

Antolović, Nikola (1889–1969), teniski reprezentativac, član HAŠK (Zagreb); 1920, 1924 i 1925 pojedinačni prvak Jugoslavije; 1920 prvak u igri parova (sa F. Kaciančićem) i 1926 (sa F. Freudenreichom), te 1924 i 1926 (sa sestrom Mirom Würth) u igri mješovitih

parova; pobednik na Međunarodnom prvenstvu Jugoslavije 1921.

Antonov, Oleg (1906), sovj. konstruktor jedrilica i aviona, dr. teh. nauka. Nakon završene škole jedriličarstva (1926), na Zrakoplovnom fakultetu radio je na proizvodnji i konstrukciji jedrilica i aviona namijenjenih i sp. zrakoplovstvu. Njegove konstrukcije imaju oznaku AN-.

Antonsson, Bertil (1921), šved. reprezentativac u rvanju. Nastupao u kategoriji preko 87 kg. U grč.-rim. načinu rvanja na PS 1950 i 1953 osvojio je I mjesto, a na PS 1955 srebrnu medalju. U slobodnom stilu rvanja osvojio je na PE 1946 i 1949 I mjesto, na PS 1951 I, a na PS 1955 II. Na Ol 1948 i 1952 osvojio je srebrnu medalju.

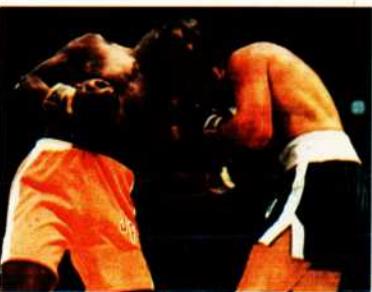
Antron, Jamarški (speleološki) klub, osn. 1889 u Postojni sa zadatkom istraživanja voda, krškog podzemlja.

antropometar → *visinomjer*

antropometrija, metoda mjerjenja ljudskog tijela, njegovih dijelova i funkcionalnih sposobnosti, te obrada i proučavanje dobivenih podataka. Antropometrijskim mjerjenjima utvrđuje se objektivno stanje tijela u određenim vremenskim razmacima, pa se usporedom rezultata uočava napredak, odn. stagnacija u razvoju. Na bazi pojedinih antropometrijskih dimenzija sportski se usmjeravaju prema onim granama sporta u kojima se može očekivati da će postići najveći uspjeh. Osim mjerjenja pojedinaca, za sport su važna ispitivanja na većim skupinama. Ona se provode kada se žele istaći srednje vrijednosti nekih veličina, utvrđi i postojeće razlike između dviju eksperimentalnih skupina, relacije između pojedinih mjera, ili ustanoviti promjenu mjera u toku vremenskog perioda. Osnovni instrumenti u a. su vaga, antropometar, pelvimetar, kefalometar, klizni šestar, centimetarska traka i šestar za mjerjenje kožnih nabora. Osnove za antropometrijska mjerjenja u nas i u svijetu sačinjavaju četiri antropometrijske dimenzije: longitudinalna dimenzioniranost kostura (visina tijela, duljina ekstremiteta, itd.), transverzalna dimenzioniranost kostura (transverzalni presjek kosti), cirkularna dimenzioniranost kostura (obujam, volumen tijela i njegovih dijelova) i potkožno masno tkivo (izraženo u cm). Za procjenjivanje izmjerih antropometrijskih mjera postoje metoda indeksa i metoda standarda. Indeksima se ustanovljava međusobni odnos pojedinih antropometrijskih mjera. Najpoznatiji su Queteletov, Kaučkov, Rohrerov, Brokov, Lorenzov, ponderirani i mišićni indeks, indeks po Vandervaelu itd. Kod metode standarda dobivenе antropometrijske mjere se uspoređuju s normativima za dolični uzrast odn. spol.

aparat za kretanje, sustav organa sastavljen od kosti, spojeva među kostima i mišića koji daje tijelu oslonac, stalni oblik, zaštićuje organe i omogućava kretanje pojedinih dijelova ili čitavog tijela. Kosti su srasle ili su međusobno povezane u zglobovima, ligamentima i čine jedinstvenu cjelinu koja se naziva kostur ili skelet. Kostur je mehanička osnova čitavog tijela i ima funkciju oslonca jer se opire sili teži i daje tijelu stalni oblik i držanje. Zglobovi omogućuju pokretanje kostiju u određenim granicama, tako da one imaju zadatak pokretnih poluga i služe kao osnova za kretanje. Mišići se vezuju za krajeve kosti, imaju sposobnost kontrakcije i pokreću pojedine dijelove kostura ili ih učvršćuju u određenom položaju. A.z.k. u cjelini proučava funkcionalna anatomija, koštani sustav osteologija, spojevi među kostima sindezmologija, a mišićni sustav miologija.

aperkat (engl. uppercut), boks: vrsta udarca desnom ili lijevom rukom u glavu, vrat ili trup protivnika sa savijenom rukom u laktu, pod kutom od 90°. Pokret rukom ide odоздo nagore. Primjenjuje se u borbi izbliza ili na poludostojanju. A. desnom rukom počinje iskorakom uljevo, pri tome su koljena malo pogrećena, a težina tijela je nesto više na desnoj nozi. Prilikom udaranja, desna nogu se opruži, peta se podiže od tla i okreće udesno. Trup se okreće uljevo; desno rame je isturenje od lijevog; ruka, savijena u laktu pod pravim kutom, prati okret trupa uz okrećanje šake prema ramenu. U trenutku udarca zglobovi šake i prstiju okrenuti su prema gore. A. se obično pogoda plesku solaris, vrh srca, predio jetre i brada. Obrana od a. izvodi se blokadom (dlanom ili podlakticom), skretanjem udarca u stranu ili prema gore, izbjegavanjem udarca koracima naprijed, nazad i u stranu, eskičom, zaustavljanjem udarca stavljanjem šake na rame protivnika i dr.

APERKAT.

M. ANTOLKOVIĆ

apfelhauet, nar. konjička igra u Švicarskoj. Konjanik mora u galopu sabljom odrezati po jedan dječić od tri jabuke obješene na tri drvena stupa, i zatim sablju ubesti u jedno bure.

apneja, podvodne sp. aktivnosti: ronjenje da už uzdržavanje od disanja.

apobatai (grč.), utrke vozača bojnih kola na Panatenajama.

apoditerion (grč.), svlačionica u grč. gimnaziju.

Apoksiomen, kip starogrč. umjetnika Lizipa. Original je stajao pred Agripinim termama na Martovom Polju u Rimu. Lik atleta koji poslije natjecanja strigilom skida ulje i prašinu. Predstavlja nakon Polikletova Doriforona kanon u starogrč. kiparstvu.

aport, lov: nalog psu da donese ustrijeljenu divljač.

Apostolski, Mihajlo (1906), general-potpukovnik, nar. heroj, predsjednik Makedonske akademije nauka i umjetnosti, sp. radnik. Inicijator osnivanja sp. društva u M., predsjednik Konjičkog saveza Jugoslavije (1953–57) i Smučarskog saveza Makedonije (1959–64), član Sekretarijata (1952–58) i Predsjedništva (do 1964) Smučarskog saveza Jugoslavije.

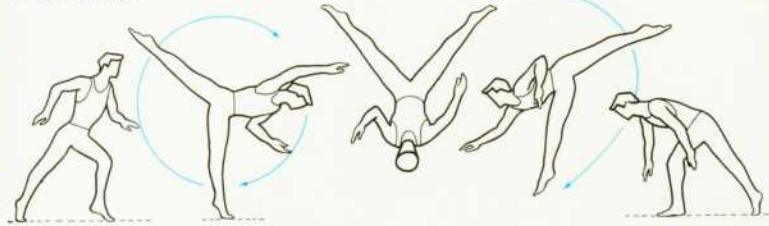
appuntata → *zaustavni bod u ispadu*

apsolutna kategorizacija, atletska gimnastika: svrstavanje propolasiranih, pobjednika u

ARAPSKI SKOK na gredi

ARAPSKI SKOK

se dijeljenjem izmjerene maksimalne snage (maksimalne izometrijske ili statičke sile) s preocijenjenim ili izmjerenim fiziološkim presjekom. Treningom se može povećati maksimalna snaga zbog povećanja fiziološkog presjeka (deblica vlakna), ali ne i zbog povećanja a.m.s.

apsolutna visina, nadmorska visina, okomita udaljenost neke točke na površini Zemlje od razine mora; vertikalna udaljenost (Ha) letjelice (promatrana kao točka) od srednjeg morskog nivoa; disciplina kod rekorda u zrakoplovnom jedriličarstvu, klasa D.

apsolutni brzinski rekord → svjetski brzinski rekord

apsolutni jugoslavenski rekord, 1 konjički sport: najbolje vrijeme jugosl. natjecatelja (konja i vozača), postignuto u zemlji ili inozemstvu u kasačkoj utrci, izraženo u vremenu na 1 km; 2 zrakoplovno modelarstvo: postignuti rekord bez obzira na kategoriju u određenoj disciplini.

apsolutni prvak Jugoslavije, zrakoplovno modelarstvo: titula koja se od 1950 dodjeljuje natjecatelju koji je bio ukupno najbolji na PJ (odgovara višeboju).

apsolutni rekord, zrakoplovstvo: SR koji priznaje FAI samo u klasama C, F i K po disciplinama, bez obzira na grupu i kategoriju letjelica, i to: u klasi C (avioni, hidroavioni i amfibije) u disciplinama: prelet u ravnoj liniji, prelet u zatvorenom krugu, visina, visina u horizontalnom letu, visina aviona lansiranog s nosača aviona, brzina na osnovi, brzina iznad zatvorenog kruga; u klasi F (zrakoplovni modeli) u disciplinama: trajanje leta, visina, brzina; u klasi K (kozmički brodovi) u disciplinama: trajanje, visina, najveća masa podignuta u visinu, trajanje boravka u vanzemaljskom vozilu, br. kozmonauta koji su boravili neprekidno izvan kozmičkog broda, ukupno trajanje leta pojedinka u kozmičkim brodovima. U drugim klasama može biti samo SR.

araber → arapski skok

arabeska (tal.), 1 sp. gimnastika: premet uporom naprijed raznoručno; 2 umjetničko klizanje: element slobodnog klizanja i slobodnog plesa; izvodi se u stavu vase, u velikom luku.

Arapić, Ivan (1913–74), generalni direktor Građevinskog poduzeća Industromontaža; sp. radnik, košarkaš i rukometaš; poslije Oslobođenja osnovao i vodio KK Element; bio predsjednik KK Jedinstvo, KK Industromontaža, Košarkaškog saveza Zagreba, odn. Hrvatske i NK Tresnjevka (Zagreb).

apsolutna mišićna snaga, maksimalna sila koju može razviti cm^2 fiziološkog presjeka nekog mišića; faktor proporcionalnosti između maksimalne snage mišića i veličine njegovog fiziološkog presjeka (tj. zbroja poprečnih presjeka svih vlakana jednog mišića). U mišiću s paralelnim rasporedom vlakana, u odnosu na njegovu uzdužnu os, poklapa se s geometrijskim poprečnim presjekom, u mišiću s perastim rasporedom vlakana veći od geometrijskog presjeka; prosječne su vrijednosti od 4 do 6 kg/cm^2 . A.m.s. izračunava

ARDHA CHANDRASANA

ARDHA PADMASANA

pojedinim visinskim ili težinskim kategorijama radi izbora apsolutnog pobjednika za naslov atleta.

apsolutna konkurenčija, atletska gimnastika: završni dio natjecanja za izbor atleta u kojem tri prvoplaširana natjecatelja svih triju visinskih (kasnije težinskih) kategorija konkuriraju za naslov apsolutnog pobjednika. Natjecanje se sastoji od slobodnog poziranja, a suci na temelju slobodne procjene daju ocjene od 0 do 20.

apsolutna mišićna snaga, maksimalna sila koju može razviti cm^2 fiziološkog presjeka nekog mišića; faktor proporcionalnosti između maksimalne snage mišića i veličine njegovog fiziološkog presjeka (tj. zbroja poprečnih presjeka svih vlakana jednog mišića). U mišiću s paralelnim rasporedom vlakana, u odnosu na njegovu uzdužnu os, poklapa se s geometrijskim poprečnim presjekom, u mišiću s perastim rasporedom vlakana veći od geometrijskog presjeka; prosječne su vrijednosti od 4 do 6 kg/cm^2 . A.m.s. izračunava

Arbajter, Maks (1924), nastavnik jedriličarstva i u motornom letenju; sudionik NOR. Istaknuo se u samogradnji jedriličica i obuci preko 300 jedriličara, od kojih su neki postigli i vrhunske rezultante. Na PS 1950 u jedriličarstvu, četvrti u klasi D, 1. prvi na PJ 1949 i 1952 u istoj klasi, višestruki jugosl. rekorde. Dobitnik plakete «Franjo Kluz» i diplome FAI «Paul Tissandier» (1973).

Arbitražna komisija FIFA, nogomet: organ koji se brine o propisnom tumačenju pravila igre i rješavanju sporova u slučajevima nesuglasica u tumačenju tih pravila. Za velika natjecanja, kao OI i PS, određuju suce, organizira tečajeve za suce i sudake instruktore, provodi testove o tjele, sposobnostima sudaca.

arbun (rumenac; *Pagellus erythrinus*), sp. ribolov: morska rumena riba iz obitelji ljudskavi (3 kg, 60 cm). Lovi se kočama, parangalima i povrazima; meka; lignja, srdečica; udice od br. 10 do 14.

Arbun, Pomorsko sportsko ribolovno društvo, osn. 1955 u Makarskoj; osvojilo ekipno PJ u udiciarenju na mjestu (1977).

Arbun, Sportsko ribolovno društvo, osn. 1956 u Puntu; osvojilo ekipno PJ u podvodnom ribolovu (1963).

Arčanin, Ivo (1906), pomorski agent, knjigovoda; reprezentativac u plivanju, član JŠK Victoria (Sušak) i PK Primorje (Rijeka). Nastupio na OI 1924 u Parizu.

ardha chandrasana (polumjesec), joga: vježba za jačanje donjih dijelova leđa i bokova i razvijanje osjećaja ravnoteže. Iz stava a polako dizati jednu nogu po kojoj klizi odgovarajuća ruka, dok se koljeno potpuno ne ispruži kao u stavu b.

ardha matsyendrasana (zavrtanj), joga: vježba intenzivnog izvijanja tijela pod raznim kutovima; ruke mogu zauzimati različite položaje, a glava ostaje duže iznad lijevog ili desnog ramena. Njome se postiže elastičnost vrata, kičme i bokova.

ardha padmasana (polu-lotos), joga: položaj tijela iz koga se izvode neke asane; služi kao priprema za raznorazni sjed. Blagim pritiskom koljena nadolje, potpuno uspravnih leđa, istežu se bokovi i preponski mišići, jača koljeni i skočni zglop.

arena, u ant. arhitekturi pijeskom posuto boilište ili igralište u sredini stadiona, cirka ili amfiteatra, imalo je oblik izdužene pačetovine. A. je služila za atletska natjecanja (trčanje), gladijatorske borbe ili utrke bojnih kola, koje su se odvijale oko zida postavljenog po sredini rim. cirka; u srednjem v. naziv za rim. amfiteatar u cijelosti (a. u Arlesu, Nimesu, Veroni i Puli); prostor u modernom stadionu eliptičnog oblika, većinom za natjecanja u atletskim disciplinama; ako je samo nogometno igralište, tada je obično četvrtastog oblika; mjesto na kojem se održavaju borbe s bikovima.

Arena u Milanu, sp. objekt izgrađen 1807 s mogućnošću da se napuni vodom, preteča modernih stadiona (projektant Luigi Canonica, 1764–1844). U novije vrijeme ima ure-

daje za atletiku (trkača staza, skakališta, bacališta) i nogometno igralište.

Arena u Puli, naziv ant. amfiteatra gradenog u toku I-II st. Gledalište ima 30 redova kamjenih sjedišta raspoređenih u tri kata, moglo je primiti oko 23 000 gledalaca. Od 15 ulaza, 8 ih je bilo sa strane mora. Ispod nivoa arene bile su prostorije za smještaj gladijatora i životinja.

Aresti katalog, zrakoplovstvo: popis letačkih figura s uputama za izvođenje; nazvan po španj. akrobatu u motornom letenju. Za svaku figuru postoji kinogram na osnovi kojeg se izrađuju pregledi kombinacija figura i sastava, koji sačinjavaju discipline natjecanja u figurnom letenju.

Aresti pehar, prelažna nagrada koja se dodjeljuje propovlaširanim natjecateljima u generalnom plasmanu na PS u figurnom letenju.

Arežina, Jovan (1914–76), profesionalni pilot, nastavnik letenja. Jedriličarstvom se počeo baviti 1932 u zrakoplovnoj školi u Pinosavi; 1934 pridružio se grupi »Deveti«. Kao član njezine ekipa sudjelovao je 1935 u Prvom alpskom jedriličarskom logoru u Švicarskoj i u Žilini (Čehoslovačka), zauzevši II mjesto u disciplini trajanje leta. 1938–41 vodio je sarajevsku jedriličarsku školu.

Argo, Vestački klub, osn. u Izoli; osvojio dva prva mesta na PJ (1962 u dvojcu s kormilarom i 1966 u dvojcu na paričar).

arha, veslanje: široki čamac za vježbanje s plosnatim dnem i 12–16 velačkih mjeseta, raspoređenih najčešće u dva reda. Vestači veslaju svaki s jednim veslom. A. se koristila u školovanju mornara i u sp.-rekreativnom veslanju.

Arih, Miha-Mihol (1918–44), slov. alpinist, izveo je više prvenstvenih uspona u Julijskim Alpama. Poginuo kao partizan u NOR.

Arihova peć, memorijalno natjecanje trkača na skijama u istoimenom mjestu u Koruškoj (Austrija). Održava se od 1979 u organizaciji Slovenskog planinarskog društva iz Celovca i Slovenskog sportskog saveza iz Celovca. To memorijalno natjecanje na stazi duž 12 km održava se u spomen partizana palih kod A.p. (9. II 1945).

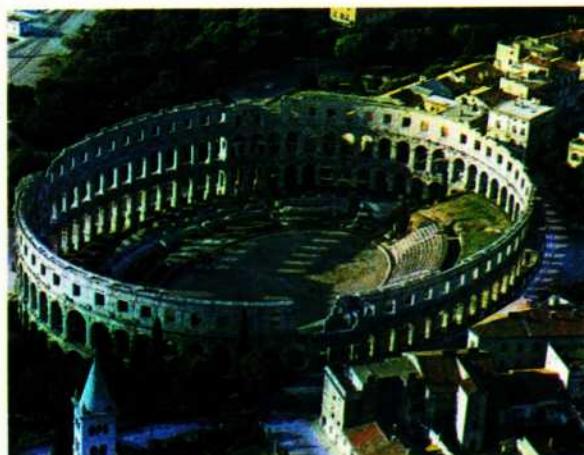
aritmički pokreti, neusklađeni pokreti koji odstupaju od nekog određenog ritma; oni smanjuju efikasnost i estetsku vrijednost kretanja.

arkebuza, streljaštvo: stara puška kremenjača s kokotom i dugom cijevi; preteća današnjih suvremenih pušaka.

Arlberg-Kandahar pokal → *Kandahar pokal*

Arlington Park, hipodrom i kladionica u Chicagu (SAD); mjesto održavanja značajnih konjičkih natjecanja u SAD (American Derby i Grand Prix).

armijski sport, cjelokupna sp. aktivnost vojnika, učenika i studenata vojnih škola i staražeinskog kadra. A.s. se sastoji od svakodnevnog jutarnjeg vježbanja, satova tjelesnog goja u okviru redovne nastave i od različitih natjecanja između raznih vojnih formacija (četa, brigada, pukova, garnizona, robova vojske). Fiz. spremna provjerava se u određenim vremenskim razmacima, a rezultati se boduju prema posebnim tablicama. Forme natjecanja su vojni višeboj (svladavanje prepreka na stazi od 240 m, kros trčanje na 2000 m, skok udalj, penjanje po konopcu, bacanje bombe u cilj), sve u vojničkoj odjeći; sp. gadanje (puškom, automatskim pištoljem na razne daljine); plivanje (na daljine do 400 m, štafete i ronjenje); atletika (trčanje na 100, 200, 400, 800, 1500, 5000 m, 4×100 m i 4×400 m; skok udalj, skok uvis, bacanje

ARENA U PULI

kugle, bombe i petoboj; trčanje na 100 m, bacanje kugle, bacanje bombe, trčanje na 1500 m i skok udalj); sp. igre (rukomet, odbojka i košarka).

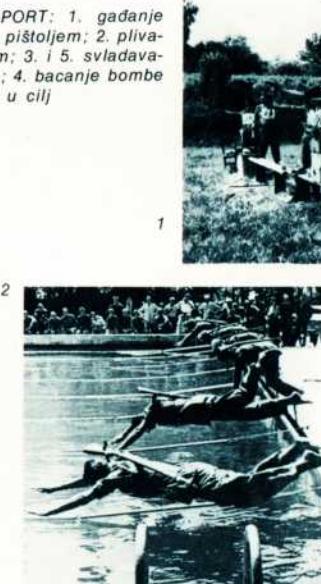
Arms Park, ragbi stadion u Cardiffu (Wales), izgrađen 1874; sjedište Velškog ragbi saveza.

Armstrong, Neil (1930), amer. astronaut; prvi čovjek koji je zakoračio na Mjesec (21. VII

1969) prilikom osmodnevног leta tročlane posade u svemirskom brodu Apollo 11. Pri tom su se N. Armstrong i E. Aldrin, u lunarnom modulu Eagle, spustili na površinu Mjeseca i postigli SR u trajanju boravka u kozmosu izvan svemirskog broda u trajanju od 21^h 36 min.

Arneri, Dušan (1909–82), dr prava, sudac Višeg privrednog suda SRH, sp. radnik. Jedan

ARMIJSKI SPORT: 1. gadanje automatskim pištoljem; 2. plivanje s puškom; 3. i 5. svladavanje prepreka; 4. bacanje bombe u cilj

od osnivača i igrač vaterpola Veslačkog kluba Neptun u Dubrovniku (1925–26), osnivač i igrač Korčulanskog plivačkog kluba (1927–34); član Tajništva, predsjednik i predsjednik Plivačkog saveza Hrvatske (1951–68), član Tajništva Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (6 god.), član Uprave, tajnik i predsjednik Plivačkog kluba Naprijed u Zagrebu (1953–60). Uz brojne nagrade i priznanja, dobitnik je Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1958).

Arneri, Gojko (1935–83), dipl. inž. kemije i dr znanosti; reprezentativac u vaterpolu (sa 33 nastupa) i plivanju, član Korčulanskog plivačkog kluba, zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na PE 1954 u Torinu (II mjesto i 1958 u Budimpešti (II), te na OI 1960 u Rimu u vaterpolu (IV) i plivanju.

Arneri, Slavko (1919–78), dipl. pravnik, nogometni sudac i trener; igrao za AŠK (Split), 1948–51 za NK Dinamo (Zagreb), a potom niz god. za NK Lokomotiva i NK Metalac (Zagreb).

arnis de mano (nepopravljivo španj.: pribor za ruke), borilačka vještina Filipinaca drvenim štapovima, nastala prije više stotina god. pod utjecajem kin. borilačkih vještina. Tri njenе osnovne podgrupe razlikuju se po br. i dužini štapa: jedan štap, dva štapa jednake dužine te po jedan duži i kraći štap. Od 1949 u mnogim se dijelovima Filipina održavaju natjecanja, ali još uvek bez standardnih pravila, zajedničkih za cijelu zemlju.

Arnold, Thomas (1795–1842), engl. pedagog, jedan od pokretača sp. pokreta u Engleskoj. Dijelujući kao upravnik koledža u Rugbyju, omogućio je studentima bavljenje sportom organiziravši sp. natjecanja koledža i univerziteta; mnogo je pridonio oblikovanju pravila natjecanja za pojedine sp. grane u Engleskoj.

arondacija lovišta, određivanje granica kod ustanovljavanja lovišta; granice se nastoje odrediti jasno vidljivim i markantnim objektima, kao što su rijeke, autoputovi, željezničke pruge, vododjelnice i sl., tako da lo-

više sačinjava jednu zaokruženu (arondiranu) lovno-gospodarsku cjelinu.

Arsenijević, Milorad (1906), redovni profesor Saobraćajnog fakulteta u Beogradu, nogometni reprezentativac sa 53 nastupa, član Beogradskog sport kluba. Igrao na OI 1928 i na PS 1930. Djelovao u FISAJ, NJS (savezni kapetan 1948–52). Fudbalskom savezu Srbije i Univerzitetском savezu za fizičku kulturu Jugoslavije. Dobitnik Specijalne zlatne plakete i Zlatne lopte NSJ.

Arsić, Milorad (1920), reprezentativac u rvanju grč.-rim. stilom, med. sudac; pobjednik na PJ 1949 u kategoriji 78 kg; treći na PS 1955 u kategoriji 73 kg; zasluzni sportaš Jugoslavije.

Arslanagić, Abas (1944), profesor tjele, odgoja, rukometni reprezentativac (vratar), član RK Borac (Banja Luka), zasluzni sportaš Jugoslavije. Na PS 1970 i 1974 član ekipa koja je osvojila brončane medalje i na OI 1972 zlatnu medalju. Nastupio dva puta za reprezentaciju IHF. Od 1980 trener omladinske reprezentacije Jugoslavije, koja je na PS 1981 osvojila prvo mjesto.

Arslanagić, Ismet (1930), docent Fakulteta za fizičku kulturu u Sarajevu, liječnik primarijus; sp. radnik. Bivao se atletikom (1946–53), jedan je od pionira rukometnog sporta u SRBiH, član RK Bosna, do 1965 savezni rukometni sudac; bio sekretar Rukometnog saveza BiH (1953–61), član Upravnog odbora Rukometnog saveza Jugoslavije; predsjednik Medicinske komisije Fudbalskog saveza BiH i FK Željezničar (Sarajevo), predsjednik i sekretar Medicinske komisije NSJ i liječnik nogometne reprezentacije Jugoslavije; predsjednik Sekcije sportske medicine SRBiH, član Predsjedništva Udrženja za sportsku medicinu Jugoslavije; liječnik reprezentacije Jugoslavije na VI i VII MI te na OI 1972. Napisao: *Fizička kultura i odrasli u SRBiH*, Sarajevo 1966; *Zdravstvena zaštita sportista u SRBiH*, 1968; *Zdravstveno stanje, fizički razvijati i fizičke sposobnosti omladine SRBiH*, 1972 i dr. Dobitnik Majskih nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1966).

As 202 BRAVO, trening, turističko-sp. i akrobatski jednomotorni trosvjedi avion, svic. proizvodnje; proizvodi se s Lycoming motorima u dvije verzije. Predviđen je i za vuču jedrilica.

asana, jog: položaj ili pokret tijela. Srva

a, je da svojim djelovanjem utječe na tijelo, duh i um, kako bi se postigla skladna cjevina u čovjeku. Pravilno izvođenje a. iziskuje sudjelovanje čitavog bića, svijesti o samom sebi, položaju i pokretu tijela, procesu disanja, tenziji i opuštanju mišića. A. pridonose otpornosti organizma, posebno povoljno djeluju na živčani sistem, a tijelo i duh dovode u optimalnu kondiciju.

Ascarì, Alberto (1918–55), tal. automobilist 1952–53 prvak svijeta u kategoriji formula 1 na automobilu Ferrari 500/F2, pobjednik 13 GP utrka, 1954 pobjednik utrke Mille Miglia; vozio i Maserati i Lanci; poginuo na treningu u Monzi.

Aschenbach, Hans-Georg (1951), reprezentativac Njemačke DR u skijaškim skokovima. Na PS osvojio je zlatne medalje 1973 u skijaškim letovima, 1974 u skokovima sa 70- i 90-metarske skakaonice. Prvi na PS 1976 (70 m). Pobjednik je na Turneji četiri skakaonice 1974. Zlatnu medalju na OI osvojio je 1976 (70 m).

Aschenbrenner, Peter (1902), austr. alpinist, poznat po sudjelovanju u tri himalajske ekspedicije (Nanga Parbat). U stijeni Travnik (Juliske Alpe) izveo je 1934 prvenstveni uspon VI stupnja teškoće, koji nosi njegovo ime.

Ascot, konjički sport: hipodrom kod sela Ascota, u blizini Windsora u Berkshireu (Engleska); postoji od 1711.

Ascot Gold Cup, konjički sport: med. ravna galopska utrka na stazi od 2,5 milje (oko 4 km), za grla do 4 god. i starija; prvi put organizirana 1807 i od tada se održava svake god. (20. VI) u Ascotu (Engleska).

asfaltna kuglana → kuglana

asfaltna staza, atletika: staza na cestama s asfaltnom podlogom za natjecanja u trčanju dužim od 10 000 m, maratonu, hodanju

A. ARSLANAGIĆ

I. ARSLANAGIĆ

A. ASHE

ASCOT

na 20 km, zatim za ulične utrke i manifestacije natjecanja u trčanju i hodanju. Na OI krug staze za hodanje na 20 km treba da bude dug 1500–3000 m.

Ashe, Arthur (1943), amer. reprezentativac u tenisu. Pobjednik u pojedinačnoj konkurenциji na Međunarodnom prvenstvu SAD (1968), na Međunarodnom prvenstvu Australije (1970) i na turniru u Wimbledonu (1975).

Ashford, Evelyn (1958), atletska reprezentativka SAD; pobjednica u trčanju na 100 i 200 m, na Svjetskom kupu 1979 i 1981. Anketon ISK izabrana za najbolju sportašicu svijeta za 1981.

ashi garami, džudo: poluga na nozi, zabranjeni zahvat, ali se održao pri samoobrani. Najčešće se izvodi na koljenu, rjede na gležnju, a najčešće na nožnim prstima. Postoje dva načina a.g.: pritisikivanjem na zglob u tolikoj mjeri da se on neprirodno iskrene, što može izazvati iščašenje, ili se zglob u normalnom položaju pritiše tolkom jačinom da to izaziva bol i moguću ozljedu. A.g. se još učio kao dio džu-džucua.

ashi galana (jap.: noga-mać) karate vanjski rub stopala, od malog prsta do pete, kojim se zadaju udarci sa strane; češći je termin sokuto.

ashi guruma (jap.: nožni kotač), džudo: ofenzivno nožno bacanje u kojem napadač, kad se naglo okrene, zamahom noge i kružnim pokretima ruku baca protivnika na pod. Prema Kodokanu, a.g. se ubraja u treću grupu bacanja.

ashi waza → nožna bacanja

asimetrični pokreti nogu, vaterpolo: naizmjeničan rad nogu s koljenima okrenutim van (tzv. bicikl). Postoje okomiti i vodoravni a.p.n., ovisno o položaju tijela; primjenjuju se u mjestu kad se dvojica suparnika bore za što povoljniji položaj pred vratima, pri blokiranju udaraca na vrata, pri kretnjanju vrata ispred vrata te pri iskakanju iz vode.

asistencija, ① sp. gimnastika: prisutnost trenera ili vodnika na natjecanju u svrhu pružanja event. pomoći i osiguranja, čuvanja od pada sa sprave (karike, preskoči preko konja, ruče, dvovisinske ruče i preča). Medutim, svaka pomoći, pa i pojava asistenta u vježbi na tlu ili drugog asistenta, bez obzira da li bi pridonijela uspešnijem izvodjenju vježbe, kažnjava se oduzimanjem određenog broja b., u skladu s Pravilnikom za ocjenjivanje. Inače, dozvoljeno je pomoći gimnastičaru (-ki) prije početka vježbe na preči i karikama, odn. dvovisinskim ručama, sve dok se ne odvoji stopalima od tla, jer se smatra da od tada počinje izvodjenje vježbe i ocjenjivanje. Pri vježbi na tlu, a kod muškaraca i pri vježbi na konju s hrvataljkama, trener ili vodnik ne smije stajati na vježbalistu; ② trening: prisutnost trenera u obuci; pomaganje pridržavanjem, podupiranje i dočekivanje vježbača rukama pri povezivanju elemenata u cjelevitu vježbu, u naskoku na spravu i saskoku sa sprave; uglavnom, osiguranje vježbača od posljedica pada sa sprave i pomaganje.

asistent, hokej na ledu: zamjenik kapetana, član momčadi s označom slova: „A“, veličine 8 cm, na vidljivom mjestu na dresu ili rukavu; svaka momčad imenuje dva a., kako bi u svakom trenutku igre na ledu bio kapetan ili jedan od njegovih zamjenika. A. ima pravo da u prekidu zahtijeva od suca objašnjenje pravila po kojem je prekinuta igra.

ASKÖ (njem. Arbeiterbund für Sport und Körperfunktion in Österreich), Radnički savez za sport i tjelesnu kulturu u Austriji, osn.

1892 sa sjedištem u Beču. Njegove organizacije (sp. društva) uključene su u nekoliko sp. saveza i ravnopravno sudjeluju u postojecim sustavima sp. natjecanja. ASKÖ je član Austrijskog saveza sportskih organizacija, Austrijskog saveznog sportskog savjeta, Austrijskog olimpijskog komiteta i CSIT. Ta organizacija naročito njeuje med. susrete u omladinskom sportu.

Asmussen, Erling (1916), dan. fiziolog; bavio se problemom fiziologije mišića, posebno primjenjene na fiz. aktivnost – snagu i vrste kontrakcija; osim toga, fiziologijom disanja i termoregulacije, također primjenjene na fiz. napor i sport. Radio je i na ispitivanju odnosa između dimenzija tijela i fizioloških pokazatelja. Objavio je brojne radeve u stručnim časopisima i u monografijama ili udžbenicima koji se bave skeletnim mišićima ili disanjem.

Asocijacija slavenskih planinarskih (turističkih) društava, osn. 1924 sa sjedištem u Krakowu (Poljska), radi unapređenja planinarstva u nekim slav. zemljama. Obuhvaćala je 566 društava i oko 200 000 članova. Savez planinarskih društava Jugoslavije je njezin član od 1926. Asocijacija je potakla osnivanje Međunarodne unije planinarskih društava (UIAA). Na posljednjem kongresu (Prag, 29. VI – 3. VII 1939) za predsjednika Asocijacije izabran je predstavnik Jugoslavije Fran Tominšek; prestala je djelovati poč. II svj. rata (1939).

asp, šah: perz. naziv za jednu figuru u čaturangi. A. se kretao kao asva u indij. čaturangi.

aspirant, konjički sport: profesionalni jahač s najmanje 10 (a manje od 30) pobjeda u svojoj karijeri; ima pravo na povlasticu da mu konj nosi 2 kg manji teret od onog određenog propozicijama.

assalto (tal.), **assaut** (franc.) → *slobodna borba*

Assen, niz. auto-moto trkalište, otvoreno 1955 kod istoimenog grada; duž. staze 7,6 km.

Astahova, Polina Grigorjevna (1936), sovj. reprezentativka u sp. gimnastici, zaslужna majstorka sporta; trener gimnastičarki, SSSR. Pobjednica na OI 1956 u višeboju (ekipno); 1960 i 1964 u višeboju (ekipno) i na dvovisinskim ručama; prva na PE 1959 u vježbi na tlu i na dvovisinskim ručama.

astenična konstitucija, skup tipičnih karakteristika ljudi visokog rasta: relativno uzak i dugačak prsni koš, oštri rebrani kut, široka zdjelica, dugački i tanki udovi, mala glava, usko lice, tanak nos. A.k. se javlja najčešće; ljudi ove konstitucije lako se sposobljavaju za bavljenje atletskim disciplinama, košarkom, obojkom, skijaškim trčanjem.

Astilos, ant. grč. atlet iz Krotona; pobjednik na 73. i 74. ant. OI u trčanju stadija, (192,27 m) i diaulosa (oko 385 m), te na 75. ant. OI u trčanju stadija, diaulosa i u trčanju s ratnom opremom.

Aston Martin, engl. tvornica sp. i trkački automobil, osn. 1913; 1959 osvojila PS tvornica; povremeno sudjelovala i na GP utrkama i postigla više pobjeda (Le Mans, Nürburgring, Brands Hatch, Aintree, Spa i Silverstone); 1964 A.M. je povučena iz sp. natjecanja, međutim, od 1982 ponovo sudjeluje u natjecanjima grupe C (posebno u utrkama u Le Mansu). Za A.M. su, između ostalih, vozili S. Moos i P. Collins

Astrand, Per-Olof (1921), šved. fiziolog, jedan od najpoznatijih stručnjaka u svijetu za fiz. napore u sp. aktivnostima; nasljednik E. H. Christensenove na Visokoj školi za fizičku kulturu u Stockholm. Publicirao veliki br.

ASTON MARTIN (1920)

P. O. ÅSTRAND

ASHI GURUMA

P. ASTAHOVA

radova, a najveći dio se odnosi na procjenu fiz. radne sposobnosti i na odnose između uzrasta i spola te radne sposobnosti. A. je, zajedno sa K. Rodahlom, napisao udžbenik iz fiziologije rada: *Textbook of work physiology*. Poznat je i nomogram za posrednu procjenu aerobne sposobnosti, kojeg je konstruirao sa I. Rhymingom.

Astrandov test, sp. medicina: oblik kontrole za procjenu maksimalnog primjeka kisika na osnovi registriranih frekvencija srca u toku submaksimalnog intenziteta rada, nazvan po šved. fiziologu P. O. Astrandu. Ispitaniku se pri sjedenju na bicikl-ergometru izmjeri puls i odredi opterećenje koje će mu povisiti frekvenciju srca na 120 ili višu otkucaje, ali ne preko 170. Nakon okretanja bicikl-ergometra u trajanju od 5–6 min. mjeri se frekvencija ispitankova srca u drugoj pol. svake min. Ako je frekvencija srca viša (ili niža) od 120–170 otkucaja, opterećenje mu se smanjuje (ili povećava). Dobivene vrijednosti frekvencije srca usporeduju se s vrijednostima u tablicama, pa se dobivaju približne vrijednosti rada ispitnika submaksimalnim intenzitetom.

1

2

3

4

5

ATLETIKA: 1. utrka na 1500 m; 2. utrka na 110 m preko prepona; 3. skok udalj. 4. start utrke na 100 m; 5. bacanje kugle

Astrodoma, jedna od najvećih sp. dvorana u svijetu, sagrađena 1965 u Houstonu (Tex., SAD). Kružnog je oblika, pokrivena čeličnom konstrukcijom, ima pješčanu arenu, a može primiti oko 60 000 gledalaca. Snabdjevena je kružnom rasvjetom i velikim TV ekranom. U njoj se održavaju natjecanja u rodeu, baseballu, ragbiju, polu te borbe s bikovima.

astrofolija, speleologija: metalizirana plastična folija; služi za omotavanje povrijeđenog istraživača jer zadržava oko 90 % njegove tjelesne topline.

Astronautičko društvo, astronautička i raketna sekcija pri Zrakoplovnom savezu Jugoslavije. God. 1961 prerasta u Jugoslavensko astronomatičko i raketno društvo (JARD), isključuje se iz sastava Zrakoplovnog saveza Jugoslavije i uključuje se u Narodnu tehniku.

astronautika, teorija i praksa letenja u svemiru; sp. grana, uključena od 1960 u Međunarodnu zrakoplovnu federaciju (FAI). U a. se utvrđuju i homologiraju rekordi postignuti u svemirskim brodovima i raketama u kozmičkim letovima, tj. letovima koji prelaze vis.

ASTRONAUTIKA: trening astronauta

od 100 km. Rekordi se mogu postavljati u kategoriji orbitalnih letova (let u Zemljinoj orbiti) i kategoriji neorbitalnih ili balističkih letova. Apsolutni SR i SR po kategorijama vode se u disciplinama: [a] trajanje leta u zemljinoj orbiti; [b] visina dostignuta iznad površine Zemљe; [c] najveća podignuta masa na zadatu visinu u svemiru (računajući i težinu astronauta); [d] udaljenost prijedena po putanji u zemljinoj orbiti od točke izbacivanja do završetka leta; [e] vrijeme boravka astronauta u kosmosu izvan svemirskog broda; [f] br. astronauta istovremeno u kosmosu izvan svemirskog broda; [g] ukupno vrijeme koje je astronaut proveo u svemirskim letovima.

astronomска navigacija, jedrenje: upravljanje brodovima s orijentacijom prema nebeskim tijelima (Suncu, planetima, zvijezdama), mjerjenjem visine i azimuta; pribor za a. n.: sekstant, kronometar, nautički godišnjak i nautičke tablice; na jahtama se primjenjuje na otvorenom moru.

asva (sanskrtski: konj), naziv jedne figure u indij. čaturangi. A. se kretao kao skakač u šahu.

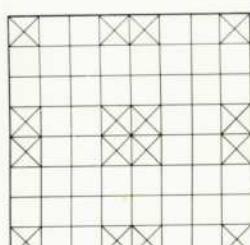
aštapada, sanskrtski naziv za indij. šah, ploču na kojoj se igrala čaturanga. A. se sastojala od 64 istobojna polja. Kosim križevima bila su označena četiri polja u centru, u uglovima ploče, te po dva polja na sredini stranice kvadrata.

Atanacković, Aleksandar (1920), nogometni reprezentativac sa 15 nastupa, član JPK Partizan (Beograd), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1948 (srebrna medalja). Bio trenaer i stručni rukovodilac JPK Partizan, FK Radnički (Niš) i FK Radnički (Kragujevac). Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Atanasov, Ljubinko (1932), saobraćajni pilot JAT, nastavnik motornog letenja i padobranstva, Jugos. rekorde u visinskom pojedinačnom skoku padobranom sa zadrškom s vis. 6017 m.

ate, atemi (jap.; udarac), karate: udarac u osjetljivi dio tijela koji može osuditi protivnika, nanijeti mu ozljedu ili čak smrt. U mnogim srednjovj. jap. vještinstvima samoobrane (džu-džucu) gajila se vještina udržanja u vitalne točke tijela.

atest (lat.), atestat, pismena potvrda; svjedočba o podrijetlu i kakvoći neke tvrđi ili

AŠTAPADA

robe; homologacija sp. automobilâ, motocikla, trkačih čamaca i dr.

Atlas, najveće gorje sjeverozap. i sjev. Afrike. Najviši vrh (Toubkal, 4165 m) nekoliko su puta osvojili jugosl. planinari. Riječki planinari organizirali su 1978 masovni uspon na taj vrh sa 115 planinara.

atlet (grč.) ① izvorno: borac (rvač) i sudionik Antičkih igara; ② tip dobro razvijena muškarčica, sportaš; ③ pobjednik na natjecanju u atletskoj gimnastici (kulturizmu).

Atletičar (bacač diskâ), skulptura pred Stadionom NK Dinamo, u Zagrebu. Djelo akademskog kipara V. Raduša (1906–75), izrađeno 1957.

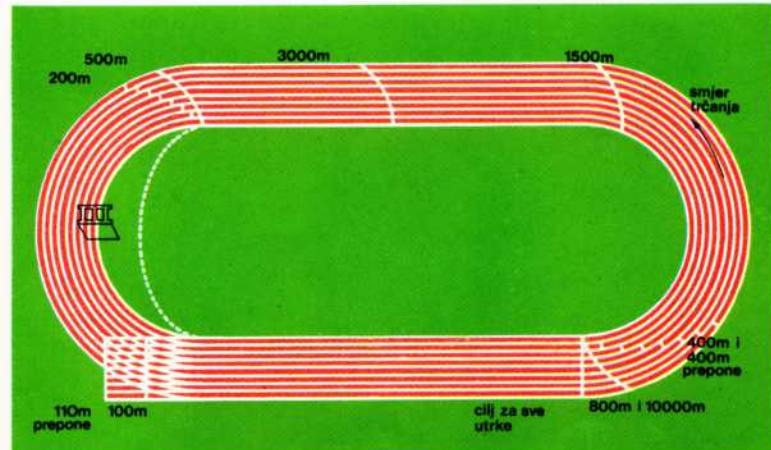
atletika, sp. grana koja obuhvaća određene tjele, aktivnosti, nastale iz prirodnih oblika kretanja; hodanja, trčanja, skokova, bacanja i njihovih kombinacija u obliku višeboja. Atletske discipline mogu se u prirodnoj formi izvoditi svuda, na svakom slobodnom prostoru ili na posebno uređenim borilištima i u dvoranama. A. je gl. dio programa Ol. zatim osnova programa tjele, odgoja u školama i vrlo korisno rekreacijsko sredstvo za održavanje čovjekovih fiz. i psih. funkcija, osobito za razvoj osnovnih čovjekovih motoričkih sposobnosti. Natjecateljske discipline za muškarce: ① trčanja — olimp. discipline: 100 m, 200 m, 400 m, 800 m, 1500 m, 5000 m, 10000 m, maraton (42 195 m); neolimp. discipline: 1000 m, 2000 m, 3000 m, 20000 m, 25000 m, 30000 m i trčanje na 1 sat. U zemljama engl. jezičnog područja trči se na: 100 yd (91,44 m), 220 yd (201,17 m), 440 yd ili 1/4 milje (402,34 m), 880 yd ili 1/2 milje (804,65 m), 1 milju (1609,30 m), 2 milje (3218,60 m), 3 milje (4827,90 m), 6 milja (9655,80 m), 10 milja (16 093 m) i 15 milja (24 139,50 m); ② trčanje preko prepona — olimp. discipline: 110 m i 400 m preko prepona te 3000 m preko zapreke; neolimp. discipline: 200 m, 120 yd (109,78 m), 220 yd (201,17 m) i 440 yd (402,34 m); ③ skokovi: s. uvis, s. motkom, s. udalj i troskok; ④ bacanja — olimp. discipline: b. kugle, b. diska, b. kopija i b. kladiva; neolimp. discipline: b. kamena, b. lopte s omčom, b. punjene loptice i b. kugle s drškom; ⑤ hodanje — olimp. discipline: 20 km i 50 km; neolimp. discipline: 30 km, 20 milja (32 186 m) i 30 milja (48 279 m); nisu više u službenim programima natjecanja: 3000 m, 5000 m, 10000 m (u programu Ol 1948 i 1952), 15000 m, 25 km, 35 km i hodanje na 1 sat: ⑥ višeboji — olimp. disciplina: desetoboj — 1. dan: 100 m, skok udalj,

bacanje kugle, skok uvis i 400 m; 2. dan: 110 m preko prepona, bacanje diska, skok motkom, bacanje kopja i 1500 m; neolimp. disciplina: petoboj: skok udalj, bacanje kopja, 200 m, bacanje diska i 1500 m; ⑦ štafetno trčanje — olimp., discipline: 4 x 100 m, 4 x 400 m; neolimp. disciplina: olimp. štafeta 200 m, 200 m, 400 m, 800 m (na programu Ol 1908), 4 x 200 m, 4 x 800 m, 4 x 1500 m, 4 x 110 yd, 4 x 220 yd, 4 x 880 yd, 4 x 1 milja, 10 x 100 m, 3 x 1000 m, šved. štafeta (400 m, 300 m, 200 m, 100 m) i balkanska štafeta (800 m, 400 m, 200 m, 100 m). Natjecateljske discipline za žene: ⑧ trčanja — olimp. discipline: 100 m, 200 m, 400 m, 800 m, 1500 m; neolimp. discipline: 60 m, 1000 m, 3000 m, 100 yd, 220 yd, 440 yd, 880 yd i 1 milja; ⑨ trčanje preko prepona — olimp. disciplina: 100 m (do 1968 – 80 m); neolimp. discipline: 200 m i 400 m; ⑩ skokovi: s. uvis i s. udalj; ⑪ bacanja — olimp. discipline: b. kugle, b. diska i b. kopija; neolimp. disciplina: b. punjene loptice; ⑫ višeboji — olimp. disciplina: sedmeroboj — 1. dan: 100 m preko prepona, bacanje kugle, skok uvis i 200 m; 2. dan: skok udalj, bacanje kopja i 800 m. Neolimp. discipline: troboj: 100 m, skok udalj i bacanje kugle ili punjene loptice; šestoboj: 100 m, bacanje diska, skok uvis, 100 m preko prepona, bacanje kugle i skok udalj; ⑬ štafetno trčanje — olimp. discipline: 4 x 100 m i 4 x 400 m; neolimp. discipline: 4 x 200 m, 3 x 800 m, 4 x 100 yd i 3 x 880 yd. U programu PE za muškarce sve su olimp. discipline — ukupno 24 discipline. U ženâ su takođe sve olimp. discipline i 3000 m. Brigu o razvoju a. u svijetu vodi IAAF, u Evropi EAA, a u nas Atletski savez Jugoslavije.

Atletika, mjesечно atletski časopis, izlazio u Zagrebu 1939 (br. 1–5); urednik: Milan Kovačević; izdavač: Jugoslavenski atletski savez.

atletska gimnastika (kulturizam), sp. grana koja obuhvaća razvoj i povećanje volumena i snage mišića cijelog tijela te natjecanja u disciplinama snage i za izbor atleta. Suci posebno ocjenjuju harmonični grad u tijelu i posebno sposobnost poziranja. Od 1976 atleti se natječu u 3 težinske kategorije: do 80 kg, od 80 do 90 kg i više od 90 kg, dok su prijašnja natjecanja obuhvaćala 3 visinske kategorije: nisku (do 165 cm), srednju (od 165 do 172 cm) i visoku (više od 172 cm). Prvi dio natjecanja predstavlja presudjenje, koje se odvija bez prisustva publike. Nakon toga se organizira nastup pred gledaocima

ATLETSKA STAZA

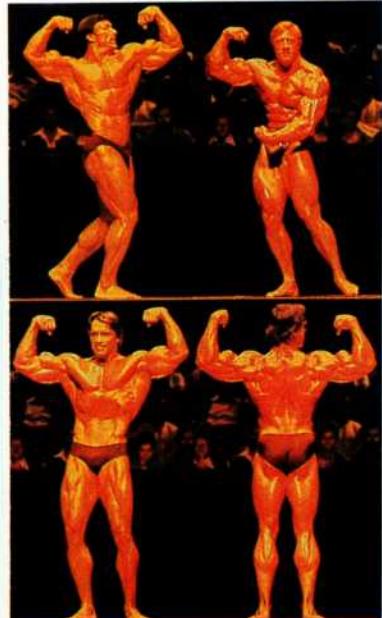

u poziranju. Poslije nastupa jedne težinske kategorije, proglašava se pobjednik. Tri pobjednika iz svake težinske kategorije stječu pravo nastupa za redoslijed u absolutnoj kategorizaciji. Natjecatelji a. g. moraju se podvrići dugotrajnom treningu i specifičnom načinu ishrane u svrhu oblikovanja tijela. U treningu a. g. upotrebljavaju se mnogobrojne sprave i rekviziti. Prvo natjecanje u a. g. održano je 1939 u SAD. O razvoju a. g. u svijetu brine se IFBB, WABBA i NABBA, a u našoj zemlji Savez za atletsku gimnastiku Jugoslavije. Prvo PJ organizirano je 1968 u Beogradu u organizaciji Komisije za atletsku gimnastiku.

atletska skakališta, površine za skokove udalj, uvis, troskok i motkom. Sastoje se od zaletišta, odskočišta i doskočišta. Zaletište je zrnato (od šljake), u novije vrijeme od umjetnih masa, za skok udalj i troskok šir. 1,22 m, za skok motkom 2 m, a za skok uvis u obliku polukruga, promjera najmanje 15 m. Minimalna duž. zaletišta za skok udalj, troskok i motkom je 40 m. Na zaletištu skoka udalj ugradena je u tlo odrazna daska; njezinu udaljenost do zadnjeg kraja jame za doskok mora biti najmanje 10 m. Za troskok odrazna daska je ugradena u tlo najmanje 13 m od jame za troskok. Skakalište za skok uvis i motkom sastoji se od dva stala koja drže letvicu preko koje se skače. Na kraju zaletišta za skok motkom ukopana je drvena kutija za ubadanje motke. Doskočišta za skok udalj i troskok sastoje se od jame napunjene pijeskom (9 m x 2,75 m) koja mora biti izravnana sa zaletištem. Doskočišta za skok uvis (5 m x 4 m) i motkom (5 m x 5 m) sastoje se od jastukâ napunjenih spužvastom masom, debljine 60–100 cm.

atletska staza, ravno ili eliptično borilište za trčanje; gornji sloj je od trave, šljake ili umjetnog materijala (tartan i sl.). Ravne staze, 130–250 m, grade se kao zasebni sp. objekti, a one od 130 m u sastavu eliptičnih staza, koje su duž. 333,33 m, najčešće 400 m, rjeđe 500 m, a šir. im je 7,32–9,76 m. A. s. obrubljena je s unutrašnje i vanjske strane pločama od betona, drla ili nekoga drugog pogodnog materijala (dimenzije 0,5–1 m x 0,35 m x 0,05 m); ploče su ukopane

ATLETSKA GIMNASTIKA poziranje

ATL

u zemlju, a vis. im je iznad površine 5 cm. Obično postoji 6–8 odvojenih staza, šir. 1,22–1,25 m. Dužina odvojenih staza za pojedine discipline trčanja mjeri se čeličnom metarskom vrpcem od cilja prema startu; prva odvojena staza (uz unutrašnji rubnjak) mjeri se 30 cm od unutrašnje strane rubnjaka, a po 20 cm od ruba unutrašnje linije za svaku odvojenu stazu posebno.

Atletski savez Jugoslavije (ASJ), osn. 11. IX 1921 u Zagrebu pod nazivom Jugoslavenski lakoatletski savez, djeluje do Aprilskog rata 1941. Od 1945 u sastavu FISAJ djeluje Odbor za atletiku, a 4. VII 1948 formiran je i obnovljen ASJ kao udruženje republičkih i pokrajinskih saveza sa sjedištem u Beogradu. ASJ član je SFKJ, JOK, EAA i IAAF.

atletski sportovi, naziv za grupu sportova koji su ranije bili klasificirani kao laka i teška atletika; takva praks postoji i danas u nekim zemljama. Tokom vremena ti su se sportovi izdvajali u zasebne sp. grane s izraženim karakteristikama i određenim pravilima. Tako npr. laka atletika naziva se atletika obuhvaćajući cijeli niz disciplina hodanja, trčanja, skokova i bacanja, a sportovi teške atletike osamostaljeni su kao: dlanje utega, boks, rvanje, itd.

ATP (adenozin trifosfat) spoj iz grupe fosfata bogatih energijom, čijim se razlaganjem, uz toplinsku, osloboda energija za kontrakciju skeletnih, glatkih i srčanog mišića. Nerazgrađeni ATP u skeletnom mišiću uzrokuje opuštenost, a nestanak ATP iz mišića izaziva ukočenost. U toku mišićne aktivnosti svi drugi izvori energije služe sintezi ATP i održavanju njegove dovoljne koncentracije.

ATP (engl. Association of Tennis Professionals), Svjetsko udruženje teniskih profesionalaca, osn. 1972 sa sjedištem u Dallasu, SAD; obuhvaća veliku većinu vrhunskih profesionalnih igrača i štiti njihove interese. Objavljuje kompjutorsku rang-listu najboljih svj. tenisača i tenisačica, koja se izračunava prema bodovima osvojenim na Grand-prix i ATP turnirima. Na rang-listi se nalaze svi igrači, odn. igračice koji su u posljednjih god. dana osvojili b. (obično 900–1000 tenisača) na turnirima; svaki tjeđan izdaje se nova rang-lista s najnovijim stanjem b.

ATUS (njem. Arbeiter-Turn- und Sportbund). Radnički gimnastički i sportski savez, osn. 1919 u Njemačkoj; 1932 imao je 740 000 članova za koje je organizirao natjecanja. A. je priredio, 1922 u Leipzigu i 1929 u Nürnbergu, Radničke gimnastičke i sportske svečanosti; bio je član SASI, organizatora Radničkih olimpijada.

Atzler, Edgar (1888–1938), njem. fiziolog, bavio se problemom potrošnje energije u raznim profesijama, prilagodavanjem čovjeka radu i radnih uvjeta čovjeku. Organizator istraživačkih potvhoda iz fiziologije i medicine rada; osnovao prvi časopis za fiziologiju rada (Arbeitsphysiologie), koji i danas izlazi. Pisac mnogih radova o fiziologiji i prvog kompletog udžbenika o čovjeku za vrijeme rada (*Körper und Arbeit*).

audiovizuelna sredstva, zajednički naziv za grupu suvremenih nastavnih sredstava, koja djeluju posredstvom slike ili slike i zvuka istovremeno na oko i uho sportaša, u toku obučavanja i treninga u cilju uspješnijeg stjecanja potpunije misaone preddožbe, najčešće o tehničkim kretnjama koje treba usvojiti i usavršiti. To su: dijapositiv, kinogram, film, magnetoskopska traka, TV prijenos i dr.

auerbah, skok s tornja ili daske u vodu, nazvan prema njem. učitelju plivanja W. Auerbachu; skakač je okrenut licem prema vodi; nakon odskoka izvodi salto nazad i dok mu je glava okrenuta prema dolje, ispruža tijelo i nogama uranja u vodu.

auerbah-salto (prema W. Auerbach), sp. gimnastika: element iz vježbi na tlu i pri sascoku s grede; vježbač iz zleta naprijed jednonožnim odrazom izvodi salto nazad pruženo, sklonjeno ili zgrčenim nogama, doskočiti na obe noge. A. na tlu je prvi izveo tal. gimnastičar Franco Menichelli, pa se taj salto na tlu naziva i menikeli-salto.

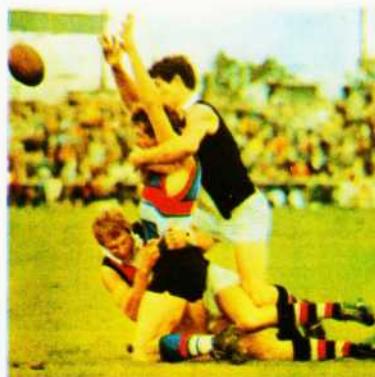
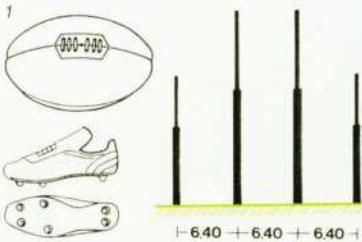
aufraiser (njem.), rvanje: element tehnike u parteru, u kojem napadač nastoji protivnika

iz ležećeg položaja na trbuhi okrenuti oko uzdužne osi za 360°, čime dobiva 1 ili 2 tehn. b.

Augert, Jean-Noël (1949), franc. reprezentativac u alpskim disciplinama skijanja; prvi na PS 1970 (slalom) i sv. kupu 1971.

aurora (engl.), sinhronizirano plivanje: figura plivačice koja pružena glamom prema dolje podiže jednu nogu iznad vode, a drugu iz zanoženja izroni u prinoženje i u ronom prednoži opisujući polukrug. U drugoj varijanti stopalom druge (slobodne) noge opisuje krug na površini vode, uz rotaciju trupa oko uzdužne osi tijela.

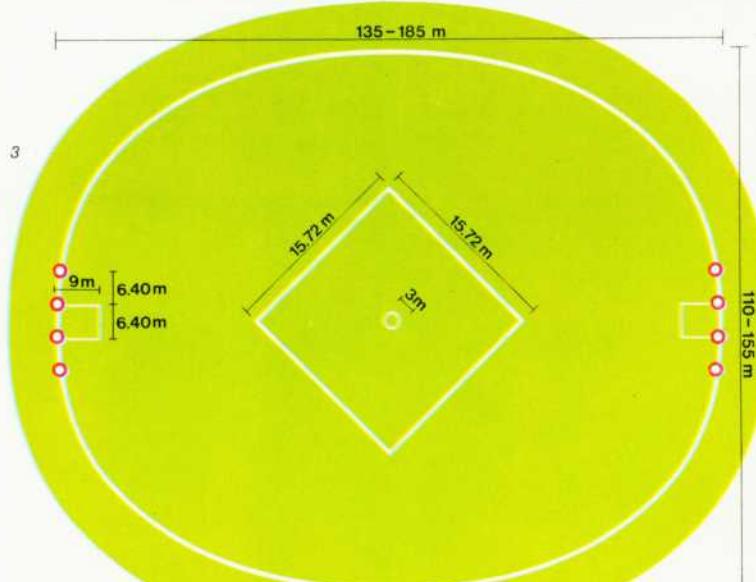
Aurora kup, otvoreno prvenstvo V. Britanije za automobile formule 1 i 2; ukinuto 1980.

2

AUSTRALSKI NOGOMET: 1. lopta, kopačke u vrata; 2. obaranje; 3. igralište; 4. hvatanje lopte

T. AUSTIN

Austin, Tracy (1962), profesionalna američka tenisačica. Na omladinskom prvenstvu SAD pobijedila je 1977., a u istoj konkurenciji u Wimbledonu je 1978. osvojila prvo mjesto. Međunarodno prvenstvo Italije i SAD osvojila je 1978. Zajedno s bratom Johnom osvojila je prvo mjesto u Wimbledonu 1980. u konkurenciji mješovitih parova.

Austin Motor Company Ltd., engl. tvornica automobila, osn. 1905; postizala velike uspjehe u trkama automobila, u vremenu od 1908 do 1939; od 1952 u sastavu je koncerna British Leyland Motor Corporation.

australiska dohvatalna vožnja → dohvatalna vožnja na australski način

australski kralj, stil slobodnog načina plivanja, čije su najbitnije karakteristike da tijelo leži horizontalno u vodi; ruke rade naizmjениčno, dok noge na svaki zavesljaju ruke tri puta udaraju po površini vode. Tu tehniku razvio je Englez F. Cavill, živeći u Australiji.

australski nogomet (engl. Australian rules football), sp. igra loptom između dviju momčadi od po 18 igrača. Igralište je travna površina, eliptično; sa svake strane, na sredini užeg dijela, su vrata. Igra traje 4 × 25 min, igrači nastoje ubacivanjem ili šutiranjem lopte u središnji dio vrata, postići pogodak (6 poena). Oni mogu i nositi loptu, uz uvjet da njome dotaknu zemlju svakih 9 m.

Austrijska sportsko-gimnastička značka (OSTA), ispit sp. svestranosti za omladince (do 18. god.) i odrasle (iznad 18. god.). Stupnjevi značke za odrasle (brončana, srebrna, zlatna) ovise o uzrasnoj dobi: brončana značka (18–31. god.), srebrna (32–40. god.) i zlatna (iznad 40. god.). Natjecanje je organizirano u obliku petoboja s normama iz: plivanja, skokova, trčanja, vježbe snage i vježbe ustrajnosti.

austrijski sistem, nogomet: brza, ofenzivna i tehnička igra koja se odvija u kratkim dodavanjima; raspored igrača kao i u W-sistemu. Igra s devidom »napad je najbolja obrana«, u kojem se mnogo koristi srednji pomagač i jedan klinilni pomagač uz ostale igrače napada. Ta prevelika koncentracija igrača u napadu prouzrokovala je igru kratkih dodavanja. Slaba strana bila je u mogućnosti sprečavanja protunapada protivnika. Poslije neuspješnog Austrijanca na PS 1954 u Švicarskoj, taj sistem je napušten.

Austro-Daimler, aust. tvornica putničkih, sp. i trkačkih automobila, osn. 1899; gl. konstruktor A. 1906–23 bio je F. Porsche.

aut (engl. out), ① stručni izraz za granične linije igrališta u sp. igrama; prostor izvan granične linije (linije auta) igrališta; prekršaj pravila igre kad je lopta izbačena (udaren, odbijena, šutirana) preko graničnih linija igrališta; tehn. element ubacivanja lopte u igru; ② košarka: trenutak kad igrač dodirne graničnu liniju ili tlo izvan nje; trenutak kad lopta dodirne igrača koji je u a.

ili bilo koju osobu, tlo, ili bilo kakav predmet na graničnoj liniji ili izvan igrališta, držače koševa, ili stražnju stranu ploče. Igrač s lopatom koji se odrazio iz igrališta i nalazi se u zraku iznad tla izvan igrališta, nije u a. sve dok lopta ili on ne dotaknu tlo izvan igrališta ili graničnu liniju; ③ ragbi: ako igrač, koji nosi loptu, dotakne liniju ili zemlju iza aut-linije, ili ako lopta prijeđe, odn. dotakne zemlju iza aut-linije.

Auto, mjesecični časopis, izlazio u Zagrebu 1939–41. Podnaslov: Revija za motorizam i turizam; službeno glasilo Autokluba, sekcija Zagreb u Udrženju trgovaca motornih vozila u Zagrebu; prvi hrv. mjesecičnik za motorizam, sport i turizam. Urednici: Aleksandar Hribar i Nikola Škrbić.

auto-kamp, uređen i ograđen prostor u prirodi za prihvat motoriziranih turista, smještaj njihovih automobila, camping-prikolica i šatora. U sklopu a. nalazi se opskrbni centar, higijensko-sanitarni čvor, objekti za rekreativne sadržaje i dr. Takvi prostori su uvedeni u skoro svim zemljama, suglasno posebnim zakonima. U novije vrijeme razvili su se u posebnu turističku granu, pa postoje i posebne nač. i med. organizacije (FICC, AIT, OTA i FIA). Jugoslavija raspolaže s oko 300 a. prostora, a najviše njih je raspoloženo duž jadranske obale.

auto-kros, natjecanja posebno prerađenih automobila s naročito pojačanim amortizerskim sistemom na zemljini terenima, po pravilima poznatog moto-krosa. U a. godišnje se održavaju natjecanja za PE. Pobjednik PE dobiva se zbranjenni bodova sa desetak unaprijed raspisanih utrka.

Auto-moto, časopis, izlazio u Zagrebu 1924–25. Podnaslov: Jugoslavenska revija — automobilizam, motociklizam, biciklizam. Urednik: Adam Conrid.

Auto-moto savez Jugoslavije (AM SJ), udruženje republičkih i pokrajinskih saveza, osn. 27. VI. 1948 u Beogradu, gdje mu je i sjedište. Njemu je prethodio Savez auto-moto klubova Kraljevine SHS, odn. Jugoslavije, osn. 8. IX. 1924 u Zagrebu. AM SJ je član Vijeća Narodne tehnike Jugoslavije, SFKJ, FIA i FIM.

auto-moto trkalište → autodrom

auto-slalom, automobilističko natjecanje u kojem se ispituju vozačke sposobnosti; vozač nastoji na stazu s obilježenim vratima, parkinziima, ulazima u garažu i sl. stići u što kraćem vremenu od starta do cilja, uz što manje grešaka u zadanoj vožnji. A. je dio očjenske vožnje, a može biti i samostalno turnirsко natjecanje.

Auto-Union A. G., njem. tvornica putničkih i trkačkih automobila, osn. 1932 u Chemnitzu (danas Karl Marx Stadt, Njemačka DR), fuzijom proizvođača DKW, Audi, Horch i Wanderer. 1934–39. njihovi automobili pobijedili su u 32 utrkama, oborili 32 rekorda u klasama i 15 SR. Tvornica je 1949. obnovljena u Ingolstadt (SR Njemačka), a 1969. fuzioni-

AUT, ubacivanje lopte u igru

rala se s tvrtkom NSU u Audi NSU Auto-Union A. G. sa sjedištem u Neckarsulmu. Nakon II svj. rata A. ne sudjeluje više u automobilskim utrkama.

auto-vitlo, zrakoplovno jedriličarstvo: mehanički pokretan uredaj s bubnjem na koji se namotava uže; služi za izvlačenje bezmotorne letjelice u zrak. Pogon je na automobilski motor.

auto-vuča, jedriličarstvo: polijetanje bezmotorne letjelice pomoću automobila koji se kreće po uletištu određenom brzinom.

autobal, igra između dviju ekipa na igralištu u obliku pravokutnika; igrači upravljaju malim automobilima i nastoje veliku gumenu loptu udarcem karoserije utjerati u protivnička vrata.

Autodelta, tal. tvornica motora za trkače automobile formule 1, osn. 1963 u Miljanu, u sklopu tvornice Alfa Romeo.

autodrom, kružna, specijalno izgrađena staza ili spojene saobraćajnice auto-cesta, na kojima se održavaju automobilске utrke. Pravolinjski dijelovi asfaltne ili betonske staze (piste) spojeni su zavojima s nagibom i do 45° radi kompenzacije centrifugalne sile. Uz stazu su ograđene tribine, a u blizini starta i cilja: tribine za suce, garaže, servisi, parkirališta, pumpne stanice, ambulante i dr. Najveći br. a. ima SAD (18. sve su zatvorene staze), Francuska 10 (4 zatvorene staze), V. Britanija 8 (7), Italija 6 (4), Australija 4 (4), Novi Zeland 4 (3); po tri staze imaju Kanada, SR Njemačka i Austrija; po dvije Finska, Japan, Svedska, Belgija, Španjolska i Irska, a po jednu Danska, Južnoafrička Republika, Meksiko, Portugal, Monako, Nizozemska i Jugoslavija. Prva utrka na kružnoj stazi održana je 1903. u Atheyu (Sjeverna Irska) za Cup

AUTO-KROS

AUTOGENI TRENING

Gordon Bennet, a na zatvorenoj stazi 1907 u Brooklandsu (V. Britanija).

autogeni trening, djelovanje sugestijom na fiziološke funkcije organizma; metoda vrlo slična progresivnoj relaksaciji. Osnovni cilj a. t. je površenje ili smanjenje napetosti organizma; sportašu se sugeriraju radnje koje pridonose smanjenju ili povećanju ekscitacije vegetativnog živčanog sustava. U a. t. dolazi do fizioloških promjena koje se mogu i mjeriti (uspoređivanje pulsa, površenje topoline kože i dr.). Koristi se prije važnih natjecanja, a primjenjuje se individualno ili grupno. Djelovanje a. t. može biti i psihoterapeutsko (smanjenje anksioznosti), ali mu je ipak osnovni zadatok da osigura što potpuniji odmor sportaša uoči natjecanja.

autogol, nenamjerno (nogom, glavom, rukom ili drugim dijelom tijela) ubaćena lopta u vlastita vrata, što donosi zgoditak protivniku.

automat za aktiviranje padobrana, uredaj za aktiviranje padobrana na zadanoj visini, nezavisno od želje padobrana. Takav uredaj radi na principu barometarskog tlaka. Primjenjuje se kod skokova sa zadrškom i obvezno za mlade padobrance.

automat za čunjeve, kuglanje: uredaj koji se nalazi na stolu, 1 m ispred zaletišta, na sredini između dviju staza. Ima dugmad kojima je moguće birati program sustava na-

tjecanja (u puno, na čišćenje, pozicije), ponovljeni hitac, stop za slučaj zaplitajućeg kopopaca, brisanje hitaca, zbroja i porušeni čunjeva i dr. Osim toga, na umanjenoj šemici čunjskog postolja svjetlećim efektima pokazuju srušene čunjeve.

automatizacija pokreta, metoda učenja složenih i pojedinačnih motoričkih zadataka u kojoj se forsira sistematsko ponavljanje određenih kretnih struktura. Velikim brojem ponavljanja u duljem vremenskom periodu učeni pokreti automatski se počinje regulirati refleksnim mehanizmom nižih moždanih centara. A. p. posjepuje djelotvornost izvedenog tehničkog elementa (npr. prilikom dodavanja povećava se brzina, točnost, sinhroniziranost i sl.), a izvođaču ostaje više mogućnosti da djeliće na drugim područjima (npr. taktičkom). Jednom usvojenu a. p. teško je promjeniti pa prilikom obučavanja treba paziti da se ne usvoji pogrešna motorička struktura.

automatska kuglana, vrsta kuglane s postrojenjem koje podiže i spušta čunjeve, registrira dodir kugle u bočni rub (bandu), prestop između daske položnice i staze (prestupna linija), a semafor pokazuje broj oborenih čunjeva nakon svakog hica i ukupan zbroj.

automatsko kormilo, 1) brodomodelarstvo:

mehanički uredaj na krmi modela jedrilice; ravna ili profilirana pokretljiva ploča, pomoći koje model u jedrenju zadržava stalno zadani smjer plovidbe u odnosu na vjetar, uz minimalnu odstupanje. Vertikalno krilce (peraja), vrlo lagane konstrukcije, uležišteno je na krmi modela, tako da se okreće stalno niz vjetar. Preko poluga krilce djeluju na rudo kormila i tako ispravljaju eventualno odstupanje modela od zadano smjera plovidbe u odnosu na vjetar. Moguće je postavljanje krilca za sve željene kurseve, od kursa uz vjetar do krmnog vjetra; 2) jedrenje: uredaj za automatsku regulaciju položaja kormila na jahtama; može biti kompas koji kod skretanja s kursa preko električnih kontakata aktivira servo-uredaj za vraćanje jedrilice u prvotni kurs, ili krilce iznad palube na krmi broda koje vjetar zakreće, a zakreti prenose na kormilo koje tako održava namješteni kut kursa prema vjetru.

automobil, vozilo koje se kreće pomoći vlastitog motora, a služi za prijevoz putnika ili tereta na cestama. A. za sp. natjecanja i postavljanje, odn. obaranje SR, svrstan su u klasifikaciju FIA u 2 kategorije, 6 grupa i 15 klasa.

Automobile Club de France, L', prvi automobilistički klub na svijetu, osn. 5. XII 1895 u Parizu. Do osnivanja Međunarodnog sa-

AUTOMOBILIZAM:

1. formula 1, utrka za Veliku nagradu Monte Carla; 2. nacionalna klasa; 3. karting; 4. rally

2

3

4

veza automobilskih klubova (1904), koji 1946. mijenja naziv u FIA, vodio je brigu o razvitku automobilizma u svijetu.

automobilizam, sp. grana koja obuhvaća natjecanja automobila različitih klasa (trkači, sp., turistički, prototipovi) i više kategorija prema radnjoj zapremini motora. Natjecanja u automobilizmu održavaju se u brzinskim utrkama i očjenskoj vožnji. Brzinske utrke mogu biti trkališne, cestovne, brdske i rekordne; očjenske vožnje mogu biti očjensko-terenske, ekonomsko-tehn. (vremenske, zvjezdaste i non-stop vožnje), turistička i reli-natjecanja. Utrke se voze na specijalnim stazama (autodromi, auto-moto trkališta), auto-cestama ili putovima, kružnim i brdskim cestama. Automobili za sp. natjecanja razvrstani su prema odredbama Sportske komisije Međunarodnog automobilskog saveza od 1. I 1982 u 2 kategorije, 6 grupa i 15 klasa. U kategoriji I su vozila serijske proizvodnje namijenjena redovnoj prodaji kupcima. Kategorija I sadrži 3 grupe. U grupi N su turistička vozila iz velike serijske proizvodnje, grupi A turistička vozila velike proizvodnje, u grupi B velika turistička vozila. U kategoriji II su vozila koja se izrađuju pojedinačno i isključivo su namijenjena utrkama. Kategorija II sadrži također 3 grupe. U grupi C su sp. vozila, u grupi D trkačka vozila med. formule (1, 2 i 3), u grupi E trkačka vozila slobodnih formula. Ovisno o veličini radne zapremine motora, vozila su raspoređena u 15 klasa, počevši od klase od 500 ccm sve do klase preko 6000 ccm. Za sva vozila propisana su odredbama odgovarajuće kategorije i grupe ograničenja za teh. rješenja. Do 1. I 1982 vozila za natjecanja bila su podijeljena u 3 kategorije (A, B, C), 9 grupa i 13 klasa prema zapremini motora. Odredbama FIA dozvoljeno je naveđenu staru podjelu primjenjivati u prelaznom periodu od dvije god. od dana stupanja na snagu nove podjele na kategorije. Pored toga, postoje posebne kategorije za karting-automobile. Za postavljanje brzinskih rekorda automobili su razvrstani u 4 različite kategorije. Od 1950 održavaju se svake god. natjecanja profesionalnih vozača formule 1 za naslov prvaka svijeta. Prvak postaje vozač koji u toku natjecateljske sezone sakupi najviše b. na Grand prix utrkama u različitim zemljama. Istodobno s natjecanjem vozač natječe se i tvrtke za proizvodnju automobila za naslov prvaka svijeta. Najvažnija natjecanja u svijetu su Grand prix utrke, prvenstvo konstruktora automobila i reli-prvenstvo za proizvođače vozila; u Evropi prvenstvo vozača formule 2, prvenstvo za turističke automobile, prvenstvo za konstruktore automobile i prvenstvo interserije; u Jugoslaviji brzinske utrke na kružnici i brdskim stazama te reli-utrke i karting utrke. Svj. brzinski rekord za automobile (vožnja na 1 km s letičim startom) drži od 1970 John Gabelich (SAD) sa 1001,727 km/h. Brigu o razvoju i unapređenju a. u svijetu vodi Međunarodni automobilski savez (FIA), a u našoj zemlji Auto-moto savez Jugoslavije.

autonomni aparati za ronjenje, podvodne sp. aktivnosti: naprave koje omogućuju samostalan boravak pod vodom. U otvorenom krugu disanja ronilac udiše komprimirani zrak iz spremnika preko reducirnog ventila, a izdiše u vodu; u zatvorenom krugu disanja ronilac udiše kisik iz spremnika preko ventila, a izdišanje se pročišćava od ugljičnog dioksida u filteru i ne izlazi iz kruga disanja.

autonomno ronjenje, podvodne sp. aktivnosti: kretanje pod vodom pomoći autonomnog aparata (SCUBA). Takav sportaš

često se naziva čovjek-žaba (njem. Froschmann, engl. Frogman).

autorespirator (plućni automat, hidrostatski regulator, respirator), podvodne sp. aktivnosti: uredaj autonomnog ronilačkog aparaata koji automatski podešava pritisak zraka, da bi iz spremnika dolazio u pluća ronjoca prema pritisku dubine uvana.

autorsko rješenje, šah: konačni ishod problema (kompozicije) koje je zamislio autor.

autostart, konjički sport: polazak pomoći startnog auta u kasačkoj utrci; vozači zaprega, postrojeni iza motornog vozila, kreću se u tempu auta oko 50 m do mjesta starta; tu startni auto naglo povećava odstojanje i brzo se uklanja sa staze, a starter zastavicom daje vozačima znak za start.

autozir (grč.-franc.), zrakoplovstvo: prema propisima FAI letjelica klase E 3; stroj koji se održava u zraku autorotacijom obrtnih kola. Ima veliki horizontalni rotor (obično sa tri kraka), koji se uslijed strujanja zraka slobodno okreće oko svoje osovine i stvara aerodinamičku uzgonsku silu.

autsajder (engl. outsider), pojedinac (ili ekipa) koji ulazi u neko natjecanje s malo nade na konačni uspjeh; taj naziv se primjenjuje i na trkačeg konja, za kojeg se prije utrke ne može pretpostaviti da bi mogao pobijediti.

Avala (511 m), niska planina juž. od Beograda. Među prvim akcijama Srpskog planinarskog društva (osn. 1901) bilo je pošumljavanje njezinih obronaka i izgradnja paviljona (1902). Na vrhu A. je spomenik neznanom junaku Ivana Měštroviću i Mitrovićev planinarski dom, u kojem je uredena planinarska zbirka.

avalman (franc. avalement; spuštanje); skijanje: zavoj na vrhu terenske neravnine; izvodi se spuštanjem težišta tijela ispod visine koljenja i okretanjem koljenja u smjeru zavoja s istovremenim otklizavanjem repova skija od brijege (jet kratki zavoj).

Avčin, France (1910), profesor elektrotehnike u Ljubljani; znanstveni radnik, pisac, planinar, gorsk spasavalač. U jugosl. planinarstvu uveo vibram, najlonsko uže i novitet u spasavalačkoj tehnici. Konstruirao derezu poznatu pod imenom »avčinka«. Potaknuo osnivanje Komisije za istraživanje i standarizaciju penjačkih užeta pri. UIAA, u kojoj djeluje niz god. Brojnim člancima u zemljama i inozemstvu popularizirao naše Alpe. Napisao: *Kjer tišina šepeta*, Ljubljana 1965 i *Clovek proti naravi*, Ljubljana 1969.

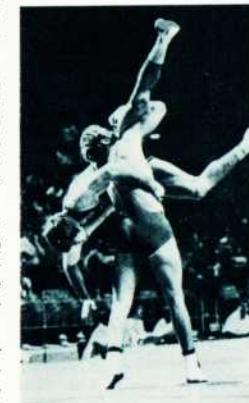
Averina, Tatjana (1950), profesorka tjelesne edukacije, sovj. reprezentativka u brzinskom klanjanju; zasluzna majstorica sporta SSSR. Na OI 1976 osvojila je zlatne medalje na 1000 i 3000 m, a na 1500 i 500 m brončane medalje. I mjesto u višeboju te na 1000 i 1500 m osvojila je na PS 1978, a srebrenje medalje u višeboju na PS 1974-76.

AVIA, čehosl. tvornica aviona i motora u Pragu; između ostalih, proizvela i avion za visoke akrobacije (AVIA 122). Poslije II. svjetske izradila i laki jednodrilak dvosjed (AVIA 36). God. 1947 ulazi u sastav Čehoslovačke tvornice automobila i aviona u Pragu.

avijacija, dio zrakoplovstva koji se odnosi na motorno letenje; dijeli se na sp., prometnu i vojnu a.; postoji i a. opće namjene, tzv. mala a.; obuhvaća male avione koji se ne upotrebljavaju u linijskom prometu.

Avio revija, časopis Saveza zrakoplovnih udruženja Jugoslavije (Beograd), pokrenut 1981. Donosi, između ostalog, obavijesti i članke iz područja sp. zrakoplovstva.

T. AVERINA

AVION. rvanje

avion, 1 motorno letenje: leteći stroj (aerodinamika) teži od zraka, pokretni motorom, a održava se u zraku i leti stvaranjem aerodinamičke sile uzgona na nosećem sistemu (krila) uslijed relativnog kretanja kroz zrak. Gl. dijelovi a. jesu: krilo, trup, repne površine, motorna (pogonska) grupa, stajni organi, uredaji i oprema. Prema FAI, a. čini C klasu letjelica, koja je podijeljena po veličini mase, načinu polijetanja i slijetanja na zemlju ili vodi (hidroavion) ili obije (amfibijski) te po vrsti pogonske grupe. A. u sportu služi za natjecanje i postizanje rekorda, te za školovanje i trening. Natjecanja mogu biti do ranga PS i absolutnih svj. rekorda. Prvi kontrolirani motorni let ostvario je Amerikanac O. Wright (1903); Francuz H. Farman izvršio je let po unaprjed utvrđenom itineraru, a L. Blériot je prvi izvršio planirani let (1908. Francuska — Engleska). Atlantik je prvi preletio Amerikanac Charles Lindbergh (1927); 2 rvanje: naziv za element tehnike bacanja slobodnim stilom koje napadač izvodi nakon što svog protivnika podigne na rame i uhvati ga za jednu ili obje noge.

Avio-tehnika, prodavaonica materijala i priroba za modelare u Zagrebu, osn. 1962 u sklopu Zrakoplovnog saveza Hrvatske; poslije je postala samostalna radna organizacija; ima veliku ulogu u razvojut jugos. modelarstva. Osnivač i prvi direktor bio je Petar Stanić.

Avon turniri, serija med. teniskih turnira za profesionalne igračice u SAD; igra se od 1971. Svake god. 8. po bodovima najuspješnijih, igračica igra na završnom Avon Masters turniru.

AVRO turnir, šah: dvokružni med. turnir odigran 1938 u raznim gradovima Nizozemske, nazvan po niz. kompaniji Algemene Verenigde Radio Omeroep, koja ga je finansirala. Plasman na turniru: 1—2. P. Keres i R. Fine 8,5 b.; 3. M. Botvink 7,5 b.; 4—6. A. Alechin, S. Reshevsky i M. Euwe 7 b.; 7. H. R. Capablanca 6 b.; 8. S. Flohr 4,5 b.

A. AZARJAN

Avšič, Jaka (1896–1978), general-potpukovnik JNA, prvorazorednik NOR; jedan od pokretača i organizatora konjičkog sporta u novoj Jugoslaviji, zaslužan za razvoj dresure i igrave lipicanaca. Bio je dugogodišnji predsjednik Konjičkog saveza Slovenije i potpredsjednik Konjičkog saveza Jugoslavije te med. sudac za konjički sport.

AVUS, auto-moto trkalište u zapadnom Berlinu, otvoreno 1921., zatvoreno 1968.; naziv potječe od poduzeća koje je izgradilo stazu (njem. Automobil Verkehrs und Übungs Strasse). Slovio je kao najbrža trkačka staza na svijetu. Najveću prosječnu brzinu od 276,3 km/h u jednom krugu postigao je B. Rosemeyer (1937). Nakon II. sv. rata prvi putna dužnost staze od 20 km smanjena je na 8,3 km.

AZIJSKE IGRE, softball Tajland-Filipini

awazewaza (jap.: zbrojeni zahvati), džudo: pobeda koju postiže natjecatelj osvojivši jedan wazaari (polu b.), a zatim drugi ili jedan ippon (cijeli b.). Pri tom bodovanju se ne zbrajaju b., već sama pobeda vrijedi 10 b.

AX, zrakoplovstvo: oznaka FAI za klasu slobodnih balona punjenih topnim zrakom.

axys → *ximas*

ayumi ashi, džudo: način kretanja za vrijeme borbe koracima nešto kraćim od normalnog hoda, pri kojem se stopala ne podižu, već blago ključu po stručnjaci. Takvim koračajem značajno se smanjuje opasnost od gubljenja ravnoteže u borbi.

Azjarjan, Albert (1929), sovj. reprezentativac u gimnastici, zasluzni majstor sporta SSSR, član Spartaka iz Erevana; od 1976. djeluje kao trener u Nizozemskoj. Na OI 1956. i 1960. i na PS 1954. i 1958. osvojio je zlatnu medalju na karikama. Na PE 1955. osvojio je

II mjesto u višeboju i na preči, a na karikama I mjesto.

Azijske igre, sp. natjecanja azijskih zemalja, regionalne igre pod pokroviteljstvom CIO; održavaju se svake četvrtre god., između OI. Organizacioni komitet AGF (engl. Asian Games Federation), osn. je 1949. Na programu igara su natjecanja u atletici, bicikлизmu, boksu, dizanju utega, džudu, sp. gimnastici, hokeju na travi, jedrenju, konjičkom sportu, košarci, mačevanja, nogometu, odboru, plivanju, rvanju, streštaštvu i dr. Članice AGF su Afganistan, Burma, Filipini, Hong Kong, NR Kina, Indija, Indonezija, Irak, Iran, Japan, Južna Koreja, Kambodža, Kuvajt, Laos, Malezija, Nepal, Pakistan, Singapur, Šri Lanka, Tajland i Vijetnam. Mesta održavanja: A. I.: 1951 New Delhi; 1954 Manila; 1958 Tokio; 1962 Djakarta; 1966 Bangkok; 1970 Bangkok; 1974 Teheran, 1978 Bangkok i 1982 New Delhi.

azimut (arap.), koordinate nebeskog tijela u koordinatnom sustavu horizonta; luk horizonta ili kut u zenitu između meridijana motrioci i vertikalne nebeskog tijela; postoji magnetski i kompasni azimut; jedrenje: pravi a. je kut između meridijana i pravca prema objektu na pomorskoj karti.

azuri (tal.), naziv za tal. reprezentativce koji tradicionalno nose azurne plave dressove.

Ažman, Rudolf (1903), građevinski tehničar; savjetnik Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH, član Gimnastičkog društva Partizan (Sarajevo). Jedan od pionira odbanke u BiH; bavio se sp. gimnastikom i atletikom. Bio predsjednik, predavač na tečajevima za prednike, sudac za sp. gimnastiku, nastavnik terminologije za učenike Srednje fiskulturne škole u Sarajevu; autor sletskih vježbi. Uz brojna priznanja, dobitnik Majskog nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1968).

B

B, zrakoplovstvo: oznaka FAI za klasu letjelica-aerostata (diržibala), odn. zračnih brodova.

B-2, zrakoplovstvo: oznaka kategorije kružno-upravljenih modela za podmladak.

B-licenca (dozvola), kategorija skijaša natjecatelja uvedena 1976.; tom licencom vrhunski skijaši na osnovi posebnih ugovora propagiraju industrijske proizvode, a prije svega skijašku opremu i za to primaju novčanu naknadu ili premije. Skijaši s B-licencom nemaju pravo nastupa na OI.

M. BABOVIĆ

B-značka, priznanje koje može osvojiti natjecatelj: 1 u raketnom modelarstvu, ako postigne dva od tri uvjeta: let u klasi S 3B najmanje 3 min. let u klasi S 6B najmanje 1 min i 30 sek i let u klasi S 4B najmanje 1 min i 30 sek; 2 u padobranstvu natjecatelj treba da ima najmanje 25 skokova padobranom, od toga 10 skokova sa zadriškom od po 10 sek i 10 skokova na cilj s prosječnom udaljenšću 25 m od cilja. U zrakoplovnom jedrilicarstvu B. je ukinuta.

Baas-Kaiser, Sten (1938), niz. reprezentativka u brzinskom klizanju; prva na PS 1967., 1968. i 1972.; pobednica na zimskim OI 1972 na 3000 m.

Babić, Slobodan (1938), dipl. inž. arhitekture; reprezentativac u zrakoplovnom modelarstvu, zasluzni sportaš Jugoslavije, član Aerokluba Sisak. Osvojio prvo mjesto na PS u klasi modela jedrilice F-1A (1957) i treće mjesto na PE u klasi motornih modela F-1C (1958); prvi na PJ u istoj disciplini (1958). Dobitnik zlatne C značke zrakoplovnog modelara.

Babić, Tihomir (1928–66), nastavnik jedriličarskog letenja, profesionalni pilot u poljoprivrednoj avijaciji (Trans Adria, Zagreb i Agromehanizacija, Skoplje). Od 1945. radio na različitim dužnostima u Zrakoplovnom savezu Jugoslavije.

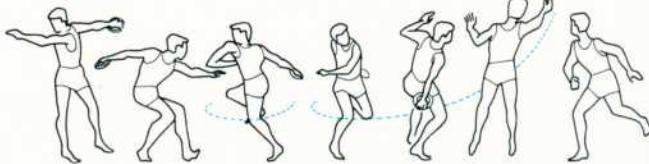
Babović, Milenko (1909–64), sp. i društveni radnik; sekretar Saveza sportova Vojvodine.

član Sekretarijata SOFK Vojvodine, član Sekretarijata Saveza sportova Srbije, potpredsjednik Teniskog saveza Srbije, predsjednik Teniskog odbora Vojvodine i generalni sekretar, odn. član Izvršnog odbora Teniskog saveza Jugoslavije.

Babović, Milka (1928), sp. novinar, urednik, TV komentator u Zagrebu; reprezentativka u atletici, prvakinja u trčanju na 80 m preko prepona na studentskom PS 1953 i 1957; članica AAK Mladost (Zagreb). God. 1953 predala je Predsjedniku Republike Josipu Brozu Titu štafetu palicu naroda SR Hrvatske. U anketi Sportskih novosti (1953 i 1955) proglašena najboljom sportašicom Jugoslavije. Dobitnica Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1981).

Babuškin, Mihail Sergejevič (1893–1938), sovj. pilot i popularni istraživač. Sudjelovao u spašavanju arktičke ekspedicije Umberta Nobila. Najveći uspjeh postigao je 1937. kad je kao prvi pilot letio na Sjeverni pol, za što je dobio zvanje heroja SSSR. Poginuo u zrakoplovnom udesu.

bacač, 1 atletika: natjecatelj u bacanjim disciplinama (kugla, kopljko, kladivo, disk); 2 baseball: igrač koji sa sredine unutrašnjeg igrališta baca loptu udaraču koji stoji pored četvrtne baze; 3 kriket: jedan od igrača ekipa koji stoji iza poprečne linije igrališta i u zaletu baca loptu na suprotnu vrata, kako bi ih srušio; pri tome ruka kojom se baca mora biti potpuno ispružena.

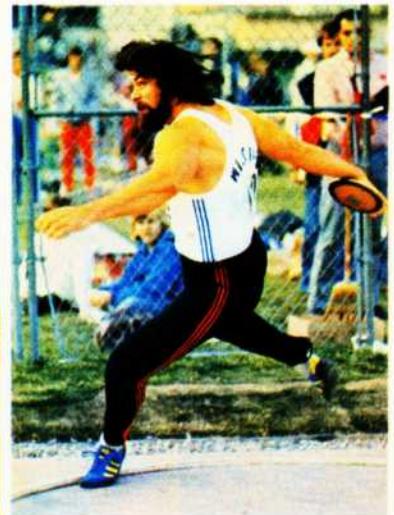
BACANJE DISKA

BACAČ KOPLJA

BACANJE GRANATE, meta

BACANJE DISKA

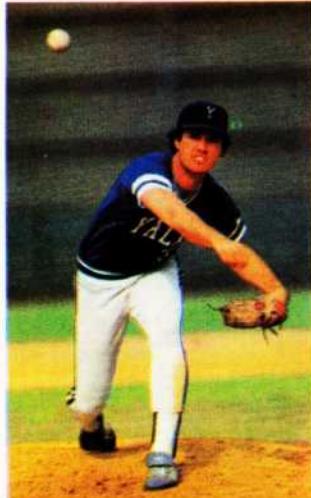
Bacač kamenja, [a] skulptura, rad kipara T. Rosandić, izrađena prije II svj. rata u Beogradu; [b] skulptura od bronce, rad kipara Vladete Petrića-Šepe, postavljena 1953 na zap. strani ispred Stadiona JNA u Beogradu.

Bacač koplja, statueta od bronce, rad akademskog kipara N. Njirića, Trofej Saveza za fizičku kulturu Hrvatske, izrađen 1955.

bacalište, atletika: pravilima određena, vidno omedena površina, s koje natjecatelj u bacaciškim disciplinama izvodi bacanje određene sprave.

bacanje, [1] kretnja kojom se rekvizit (sprava, lopta, uteg) rukom baca na neku udaljenost ili cilj; [2] zahvat u borilačkim sportovima; a) džudo: zahvat u kojem natjecatelj obra svog protivnika na tlo. Pri uspješnom b. mora pasti na led, bok ili između tla, dva položaja, a noge mu se moraju podići od tla. B. se dijele prema načinu izvođenja na ručna (te waza), nožna (ashi waza), bočna (koshi waza) i požrtvovna (sutemi waza), a prema sistemu Kodokana na 5 grupa od po 8 b. U sp. borbi b. se ocjenjuju prema stupnju njihove uspješnosti sa ippou (cijeli bod), wazari (pola boda), yuko i koka, a nakon djelomično uspješnog ili neuspješnog b. bor-

BACAĆ (baseball)

ba se može nastaviti na tlu; b) rvanje: napadači zahvat; b. uvinućem: napadač drži suparnika i pada zajedno s njim u poziciju mesta. U trenutku dodira sa strunjicom napadač se zasukom trupa prsim okrene stručnjaci i dovodi protivnika u opasni položaj; b. zavjesom (tzv. ruski pojaz): napadač opterećuje jednu nogu protivnika dubokim ulaznjem među njegove noge i obuhvaća njegove ruke i trup te zasukom trupa nastoji baciti protivnika.

bacanje diska, atletska disciplina za muškarce i žene; natjecatelj se, uzimajući zamah, okreće 1,5 puta oko svoje uzdužne osi i baca spravu iz bacališta u sektor za bacanje, koji se širi pod kutom od 45° od kruga za bacanje. Disk je bikonveksna drvena ploča, obrubljena metalnim prstenom, i u središtu usadenim metalnim pločicama s uređajem za naknadno usklajivanje težine sprave. Disk za muškarce ima promjer od 22 cm, debjinu 4,45 cm i tež. 2 kg; disk za žene ima promjer od 18 cm, debjinu 3,7 cm i tež. 1 kg. Zbog svoje aerodinamične forme disk je jedina atletska sprava koja za lebdjenje može koristiti suprotan vjetar; svaki m/sek brzine suprotnog vjetra povećava daljinu hica za oko 0,5 m. Bacalište za disk je krug promjera 2,5 m, omeden metalnim obrucem vis. 7—8 cm, ograden zaštitnom mrežom poljuma 3,5—4 m, vis. 3,35—4 m, s otvorom za bacanje šir. 6 m na prednjoj strani. Du-

BACANJE u džudu (dolje), u rvanju (desno)

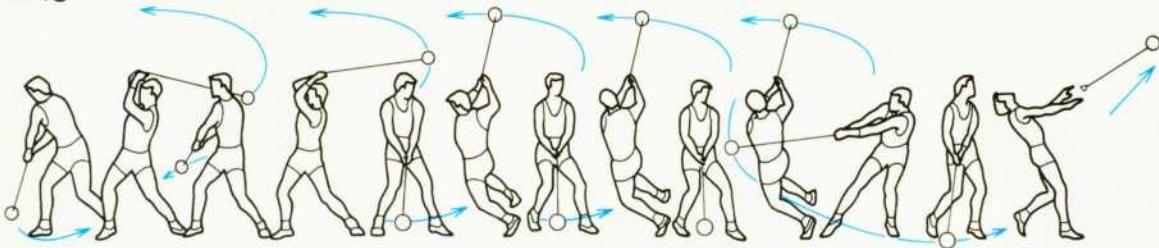
žina hica mjeri se od unutrašnjeg ruba obuća bacališta od najbližeg otiska nastalog padom diska na zemlju. Svaki natjecatelj ima pravo na 3 pokušaja, nakon čega 6 ili 8 najboljih stiće pravo na 3 dodatna pokušaja. Natjecanje u b. d. je na programu OI od 1896., i na PE od 1934.

bacanje granate, atletska disciplina prihvaćena u programima tjelesnovještinstva u školama, JNA i sp. rekreativnim natjecanjima. Granata za muškarce teška je 600 g, a za žene 400 g. Duž. granate je 23,6 cm, promjer drška je 3 cm, duž. drška 10,5 cm, a promjer tijela granate je 5 cm. Pri bacanju se dozvoljava zaledi od 5 m.

bacanje kamenja, atletska disciplina, nar. oblik nadmetanja; baca se kamen različite težine i oblika, iz mjesa ili iz zleta. Rasprostranjeno u mnogim zemljama, u jugosl. krajevima poznato kao bacanje «kamena s ramenom».

bacanje kladiva, atletska disciplina za muškarce; natjecatelj se, uzimajući zamah, okreće s kladivom 2, 3 ili 4 puta oko svoje uzdužne osi i baca spravu iz bacališta u sektor za bacanje, koji se širi pod kutom od 45° od kruga za bacanje. Kladivo je metalna kugla s čeličnom žicom i trokutastim drškom za hvatanje, ukupne tež. 7,257 kg; ukupna

BACANJE KLAĐIVA

se širi pod kutom od 28° od sredine staze bacališta. Bacanje iz okreta nije dozvoljeno. Kopljje je izrađeno od drva ili metalra; drveno kopljje ima šiljasti metalni vršak; kopljje za muškarce mora biti najmanje 2,6 m duž, i 800 g tež; kopljje za žene najmanje 2,2 m duž, i 600 g tež. Na sredini kopljja nalazi se rukohvat, ovijen trakom. Bacalište za kopljje ima stazu za zalet duž 30—36,5 m. šir. 4 m; staza završava lukom polumjera od 8 m, označenim bijelom crtom, šir. 70 mm. Dužina hica mjeri se od središta unutrašnjeg ruba granične linije bacališta do mesta najbližeg otiska nastalog padom vrška kopljja. Svaki natjecatelj ima pravo na tri pokušaja, nakon čega 6 ili 8 najboljih stiče pravo na 3 dodatna pokušaja. Natjecanje u b. k. na programu je OI od 1908. na PE od 1934.

bacanje kugle, atletska disciplina za muškarce i žene; natjecatelj baca kuglu s ramena jednom rukom, pravolinjskim zamahom ili zamahom s okretnom oko svoje uzdužne osi; baca se iz bacališta, a sektor za bacanje širi se pod kutom od 65° od kruga za bacanje. Kugla je od metala, promjera 110—130 mm za muškarce, odn. 95—110 mm za žene; tež. kugle za muškarce je 7,26 kg, za žene 4 kg. Bacalište za kuglu je krug promjera 2,135 m. Na mjestu za izbačaj kugle nalazi se drveni segment u obliku luka, duž. 1,22 m. Dužina hica mjeri se od unutrašnjeg ruba drvenog segmenta do najbližeg otiska nastalog padom kugle na zemlju. Svaki natjecatelj ima pravo na tri pokušaja, nakon čega 6 ili 8 najboljih stiče pravo na 3 dodatna pokušaja. Natjecanje u b. k. je na programu OI od 1896. na PE od 1934.

bacanje kopljja, atletska disciplina za muškarce i žene; natjecatelj poslije zaleta baca kopljje iz bacališta u sektor za bacanje, koji duž sprave sa žicom i drškom je 117—122 cm; težište metalne kugle smije biti udaljeno od centra kugle najviše 6 mm. Bacalište za kladivo je krug omeđen željeznim prstensom, promjera 2,135 m, ograden zaštitom mrežom polumjera 3,5—4 m, vis. 3,35—4 m, s otvorom za bacanje šir. 6 m na prednjoj strani. Dužina hica mjeri se od unutrašnjeg ruba obruča bacališta do najbližeg otiska nastalog padom kladiva na zemlju. Svaki natjecatelj ima pravo na 3 pokušaja, nakon čega 6 ili 8 najboljih stiče pravo na 3 dodatna pokušaja. Natjecanje u b. k. je na programu OI od 1900. na PE od 1934.

bacanje mušice, skiša i utega → turnirske udicarenje

bacanje potkove, amer. nar. igra; nadmetanje u nabacivanju potkove na kolčić ili što bliže kolčiću. Igralište je pravokutnik veličine 18

$\times 3$ m. Na oba su kraja igrališta kvadratični drveni okviri sa str. od 1,82 m. Okviri su 15,81 cm ukopani u zemlju, a 2,53 cm su iznad razine igrališta. U sredini svakog okvira nalazi se kolčić vis. 50 cm, koji je gornjim dijelom 7,6 cm nagnut prema bacajuću. Okvir je dijelom ispunjen ilovačom koja se prije natjecanja ovalži, a dijelom je postolje za bacajuća potkove. Potkova, tež. 1,134 kg. ima na otvorenom dijelu izbočine, tzv. petne kopitnjake, a na zatvorenom dijelu je prstni kopitnjak. Svaki natjecatelj u igri pojedinačno ili parova raspolaže sa dvije potkove. Igra pojedinaca sastoji se od po 11 bacanja. Igrači bacaju potkove najprije u jednom smjeru, a zatim u suprotnom. Nabacivanje potkove na kolčić naziva se ringer i vrijedi 3 b. Potkova, dobačena do kolčića bliže od protivnikove, vrijedi 1 b.

bacanje tereta, atletska disciplina potekla iz nar. oblike nadmetanja. Cilj je da se što dalje bace tereti velike težine (kugla s ručkom, topovsko zrno, željezna šipka, ploča od utega i sl.). Ova je disciplina bila uvrštena u program OI 1904 i 1920. Oba puta je bacan teret tež. 25,5 kg.

Bachler, Reinhold (1944), aust. reprezentativac u skijaškim skokovima, 1967—69 svj. rekorder u skijaškim letovima sa 154 m; treći na OI 1968.

back checking (engl.), hokej na ledu: naziv za klijanje natraške prema vlastitim vratima radi obrane i sprečavanja primanja pogotka te ponovnog osvajanja (oduzimanja) pločice od protivnika.

back-spin (engl.), golf: povratno rotiranje loptice u letu oko svoje vodoravne osi, tj. suprotnog smjera od onog kojem bi imala kad bi se kotrljala po podlozi u istom smjeru; izaziva se kosim ili ekscentričnim udarcem ispod težišta loptice.

duž sprave sa žicom i drškom je 117—122 cm; težište metalne kugle smije biti udaljeno od centra kugle najviše 6 mm. Bacalište za kladivo je krug omeđen željeznim prstensom, promjera 2,135 m, ograden zaštitom mrežom polumjera 3,5—4 m, vis. 3,35—4 m, s otvorom za bacanje šir. 6 m na prednjoj strani. Dužina hica mjeri se od unutrašnjeg ruba obruča bacališta do najbližeg otiska nastalog padom kladiva na zemlju. Svaki natjecatelj ima pravo na 3 pokušaja, nakon čega 6 ili 8 najboljih stiče pravo na 3 dodatna pokušaja. Natjecanje u b. k. je na programu OI od 1900. na PE od 1934.

bacanje kopljja, atletska disciplina za muškarce i žene; natjecatelj poslije zaleta baca kopljje iz bacališta u sektor za bacanje, koji

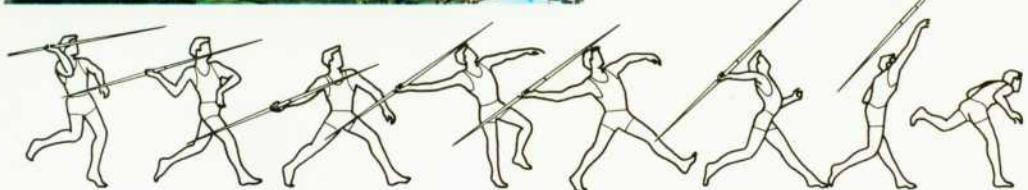
1

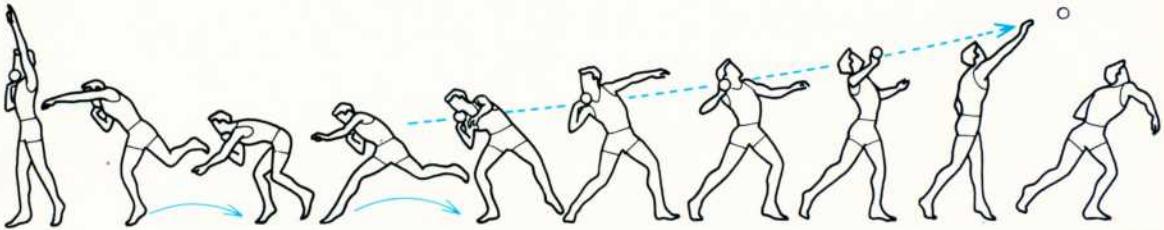

2

BACANJE KOPLJA 1. bacalište za kopljje na Olimpijskom stadionu u Münchenu; 2. i 3. bacanje kopljja

3

backhander (engl.), polo: ljevostrani udarac prema naprijed (za dešnjake).

bačeni bod, mačevanje: obilaženje oružjem i bod preko vrha oružja, kad protivnik drži oružje previšo.

Baćić, Josip (1913—81), ekonomist; planinar. Prije Aprilskog rata član Društva planinara u BiH i Prijatelja prirode; poslije rata član PD Bjelašnica i PD Željezničar u Sarajevu. Od 1962 u rukovodstvu Planinarskog saveza BiH, organizator planinarskih sekcija, suradi- vao u izgradnji domova, bavio se planinarskom publicistikom i skupljanjem grada za povijest planinarstva.

Baćić, Ante-Toni (1899—1976), nastavnik tjelesne edukacije; od 1910 bio član i predsjednik Sokolskog društva u Rabu, 1941—45 proveo u koncu logorima na Sardiniji i Kalabriji (Italija). Od 1950 bio načelnik DTO Partizan u Rabu. Sudjelovao na brojnim svesok, sletovima u Pragu (1926, 1932 i 1938) i Sofiji (1935), te na Sletu Partizana Hrvatske (Zagreb, 1954) i Partizana Srbije (Kragujevac, 1956). Autor brojnih sletskih vježbi i njihovih muz. kompozicija. Dobitnik Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH (1964).

Bać, Vilko (1911), pomoćnik predsjednika Republičke komisije za fizičku kulturu SRBiH (1956—73); član Sarajevskog smučarskog kluba. Kao aktivni sportaš bavio se skijanjem i konjičkim sportom. Jedan od osnivača Sarajevskog smučarskog kluba, Jaha- rinskog kupa i Igmaninskog marša. Sudjelovao u podizanju skijaškog doma i skakaonice na Crepoljskom, doma na Jahorini i skakaonice na Palama. Organizator skijaških natjecanja u okolini Sarajeva, Pala, na Crepoljskom i dr. Poslije Oslobodenja bio sekretar Smučarskog saveza BiH i niz god. njegov potpredsjednik te predsjednik Zbora smučarskih sudija BiH. Bio sudac na Studentskoj olimpijadi (Jahorina, 1955). Sudjelovao u organizaciji Balkanskih atletskih igara 1966 i STENS 1973 u Sarajevu. Dobitnik Majske

nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1963).

Baddeley, Wilfred, (1872—1929), teniski reprezentativac V. Britanije, pobjednik u Wimbledonu, u igri pojedinaca 1891 i 1895, te u igri parova 1891, 1894, 1895 i 1896; sa 19 god. bio je najmladi pobjednik u Wimbledonu.

baddha konasana (spojeni kut), jogi: vježba raznožnog sjeda koja pomaže istezanju i jačanju koljenog zgloba; izvodi se obuhvaćanjem stopala, naginjanjem naprijed i oslanjanjem laktovima na pod ili obuhvaćanjem nadlaktice s pregibom naprijed.

Baden-Powell, Robert (1857—1941), brit. kolonijalni oficir, ideolog i organizator skautizma. God. 1908 osnovao organizaciju za dječake (Boy-Scouts), a 1910 i za djevojke (Girl Guides). Poslijetoga, skautski pokret je ubrzo dobio među karakter.

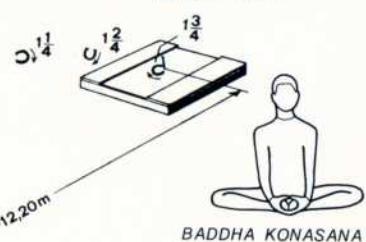
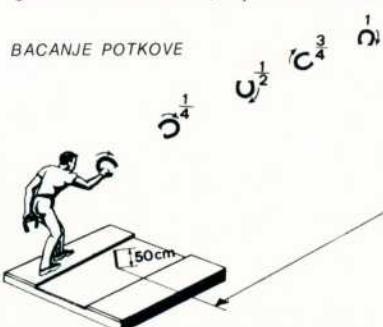
Badjura, Rudolf (1881—1963), publicist; alpinist i skijaš; jedan od pionira slov. planinarstva. Bavio se planinarskom fotografijom i objavio 13 planinarsko-turističkih vođica, među kojima su najzapaženiji: Jugoslavenske Alpe, 1922 i Na Triglav, v kraljevstvo Zlatorogovo, 1913.

badminton, sp. igra između jednog ili dvaju igrača sa svake strane, koji reketom odbija-

BACANJE KUGLE
(gore i desno)

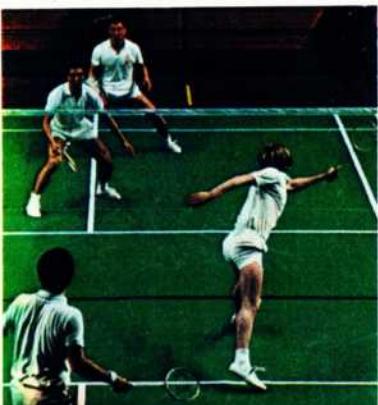
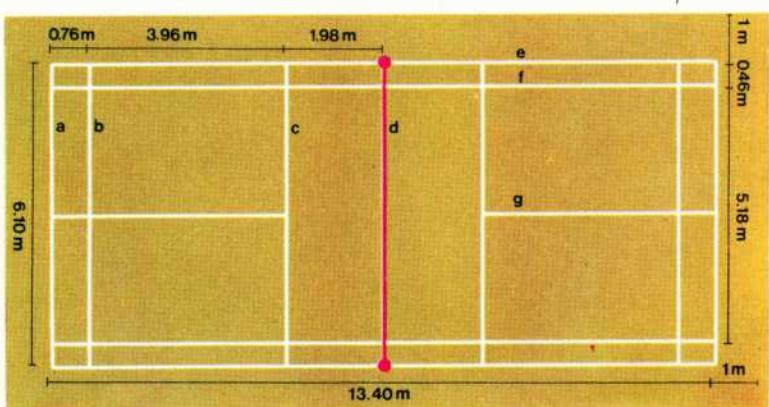
BACANJE POTKOVE

BADDHA KONASANA

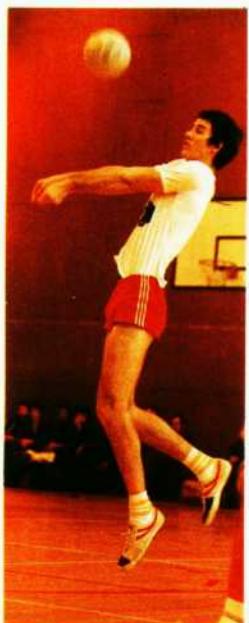

BADMINTON: 1. igraalište: a) zadnja servisna linija za igru pojedinaca, b) zadnja servisna linija za parove, c) prednja servisna linija, d) mreža, e) uzdužna linija za igru parova, f) uzdužna linija za igru pojedinaca, g) uzdužna servisna linija; 2. mreža i loptica; 3. igra-

M. BAER

BAGER

F. BAHOVEC

H. de BAILLET-LATOUR

jaju lopticom preko mreže u protivničko polje, sve dok netko od njih ne pogriješi. Igralište je pravokutnog oblika, podijeljeno mrežom na dvije polovine. Na svakoj pol. igrališta, uzdužna središnja linija i poprečna linija medijuju lijevo i desno servisno polje. Igralište za igru parova je šire. Loptica za b. je u obliku male gumenе polukugle u koju je na ravnom dijelu kružno usadeno 14–16 pera. Loptica za igru na otvorenom je teška 10 g. a za igru u dvorani 4.7–5.5 g. Držak i okvir reketa za b. izrađen je od metala ili drva, a mreža je isprepletena žicom od životinjskog crijeva ili sintetičkih

vlakana. Natjecanja se održavaju pojedinačno, u parovima i ekipno, uvijek u dvorani. U igri pobijede pojedinač ili par koji prvi osvoji dva seta; set za muškarce traje do 15 ili do 21, a za žene do 11 poena. Igrač koji prvi osvoji 13 ili 14 poena (odn. 19 ili 20 kada se igra do 21), ili igračica koja prva osvoji 9 ili 10 poena, može kod izjednačenja produžiti set do 18 kod 13 : 13, ili do 17 kod rezultata 14:14, odn. do 12 kod žena. U tom slučaju se u produžetku seta ne igra dok jedan igrač ne osvoji dva poena razlike, već set osvaja igrač koji prvi osvoji zadani br. poena, bez obzira na razliku. Igrač koji je dobio ždrijeb, počinje igrati servisom iz desnog servisnog polja u dijagonalno servisno polje protivnika. Ako dobije poen, servis izvodi iz lijevog polja. Ako servis pogriješi, ne gubi poen nego samo pravo na servis. U igri parova servira desni igrač ekipa koja je dobila ždrijeb, a ako dobije poen servira i dalje, ali iz lijevog polja za serviranje. Kada par osvoji pravo na servis, oba igrača u paru stižu po jednom pravo na servis, izuzev prvog servisa u setu. Poslije servisa igra traje sve dok loptica ne padne na tlo, ili netko od igrača ne napravi neku grešku (npr.: servis iznad pojasa, ako loptica ne pređe mrežu ili padne izvan servisnog polja protivnika, ako primalač servisa nije u svom polju, zbog fintiranja pri izvedenju ili odgovlačenju servisa, ako loptica dodirne igrača ili ako igrač dotakne stalke ili mrežu, pri dvostrukom udaranju ili nošenju loptice, ako se loptica udari prije nego što je prešla mrežu i dr.). Izmedu 2. i 3. seta, na zahtjev igrača, dozvoljen je odmor od 5 min. Igru vode gl. sudac, servisni i 2 linijski suca. Brigu o razvoju b. u svijetu vodi IBF, u Evropi EBU, a u našoj zemlji Badmintonška zveza Slovenije. Važnija natjecanja u svijetu su All-England Championships, Thomas Cup, Uber Cup, Helvetia Cup, La Plume d'Or i dr.

Badovinac, Zvonimir (1905–76), inž. šumarstva; planinar, alpinist, skijaški sudac. Bio član uprave HDP i pročelnik njegovog Skijaškog odsječa te član uprave Skijaškog podsveza Zagreb. Poslije rata bio je član uprave PD Zagreb. Posebno je zaslužan radi brige za Medvednici, njezinu zaštitu i uređenje planinskih putova i skijaških staza.

Baer, Max (1909), profesionalni boksač SAD; prvak svijeta u teškoj kategoriji od 14. VI 1934 (Primo Carnera) do 13. VI 1935 (Jim Bradock).

bager (njem. Bagger), odbojka: čekić, vrsta objeručnog donjeg odbijanja lopte; izvodi se sastavljenim stisnutim šakama, koje se mogu postaviti na više načina. Ruke su blago savinute u laktu, a noge u širokom raskoraku. Najčešće se koristi pri primanju niskih i oštreljih lopti (servis, smječ) i spašavanju lopte koja je upala u mrežu.

bagi (engl. buggy), konjički sport: laka dvoosovinska kola koja se upotrebljavaju za kasačke utrke u dvopregu i za natjecanje zapregu u dvopregu i četveropregu.

Bahovec, Franjo (1906), dipl. inž. arhitekture. Diplomirao u Zagrebu, gdje je projektirao, između ostalog, natkriveni plivački bazen Mladost (Dančićeva ul.), plivački bazen SD Medveščak (Šalata), plivački bazene JNA (Svetice), te bazene u Zelini, Bregani, Krapinskim i Tuhejskim Toplicama. Dobitnik Nagrade za životno djelo "Vladimir Nazor" (1980).

baidak, arap. naziv za jednu figuru u šatrandžu. B. se kreće kao pješak u šahu, ali uvijek samo za jedno polje. Stigavši do posljednjeg reda mogao se pretvoriti isključivo u ferza.

Ballet-Latour, Henri de (1876–1942), belg. sp. funkcionar, član CIO (1903–42) i njegov predsjednik (1925–42). Nasljednik P. de Coubertina, bio je cijenjen kao istaknuti borac za olimpijske ideje i protivnik svakog oblika komercijalizacije u sportu.

baj (engl. byo) stolni tenis; oznaka za nepunjeno mjesto na turnirskoj tablici.

Bajakić, Luka (1924), društveno-politički i sp. radnik. Bio tajnik i predsjednik Atletskog saveza Hrvatske (1949–58), gl. tajnik Fiskulturnog saveza Hrvatske (1951–52), tajnik i potpredsjednik Saveza za tjelesni odgoj Partizan Hrvatske (1952–53), predsjednik Nogometnog saveza Hrvatske (1965–66) i Nogometnog saveza Jugoslavije (1971–73), predsjednik ASD Mladost, Zagreb (1976–81). Uz brojne nagrade i priznanja dobitnik je Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1956). Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu u fizičku kulturu SRH (1964) i Republičke nagrade fizičke kulture SRH (1980). God. 1977 proglašen je zaslужnim nogometnim radnikom od strane Predsjedništva NSJ.

Bajetić, Pavle (1945), reprezentativac u džudu i sambo rvanju; član Džudo kluba Slavija (Novi Sad). Prvi na PJ u džudu 1971 i 1972 u poluteškoj kategoriji, a 1974 u apsolutoj kategoriji. Nosilac srebrne medalje na MI 1971 i zlatne 1975. U Madridu osvojio srebrnu medalju na PE 1974 (sambo) u poluteškoj kategoriji. Dobitnik Nagrade "Jovan Mikić-Spartak" Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine (1975).

Bajević, Duško (1948), nogometni reprezentativac, centarfor, član NK Velež (Mostar). Nakon igranja u grč. klubu AEK (Atena, 1977–81) ponovno nastupa za NK Velež. Za reprezentaciju Jugoslavije nastupio 37 puta. Dobitnik Srebrne lopte NSJ (1969).

Bajić, Ivan (1914), društveno-politički i sp. radnik; jedan od osnivača Fiskulturnog odbora Zagreba, Odbora za boks Fiskulturnog saveza Hrvatske i Boksačkog saveza Jugoslavije; boksački sudac i predsjednik Nadzornog odbora Boksačkog saveza Jugoslavije.

Bajić, Milan (1888–1955), službenik; nogometni, jedan od osnivača SK Soko (1903) i Beogradskog sport kluba (1911) te njihov funkcionar poslije i sv. rata. Preveo s engl. na srp.-hrv. jezik pravila nogometne igre.

Bajželj, Ivan (1877–1937), nastavnik gimnastike; predsjednik društava učitelja tjelesne vježbe za Ljubljano i Sloveniju; zamjenik načelnika Jugoslavenskog sokolskog saveza (1925) i načelnik Sokola Kraljevine Jugoslavije (1931–32). Autor stručnih publikacija za šk. tje. vježbanje.

Bakić, Jožica (1903), dentist; gimnastičarka, skijašica i atletičarka; trener i med. sudac u sp. gimnastici, autor akademskih sastava. Dobitnik Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH (1962).

Bakić, Veljko (1908), službenik; gimnastičar, trener u sp. gimnastici, trener gimnastičarki na OI 1948; savezni sudac u atletici, plivanju, skokovima u vodu i sp. gimnastici; funkcionar Plivačkog saveza Hrvatske i Saveza za skokove u vodu Jugoslavije. Dobitnik Nagrade fizičke kulture Zagreba (1969) i Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1975).

Bakolić, Božo (1904), sp. radnik i nogometni sudac. Djelovao u radničkim klubovima Splita, Zagreba i Sibenika; potpredsjednik Nogometnog podsveza Split i predsjednik Dalmatinske nogometne zone. Dobitnik Specijalne zlatne plakete NSJ.

Bakotić, Jure (1906), službenik: nogometni sudac, savezni instruktor-kontrolor. Dugogodišnji član i predsjednik organizacije nogometnih sudaca Rijeke te član IO Saveza nogometnih sudaca Hrvatske. Dobitnik Zlatne plakete NSJ i Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1972).

Bakov, Jaša (1906—74), atletski reprezentativac, trener, profesor književnosti. God. 1937 postavio JR u skoku motkom. Sudjelovao na OI 1936. Napisao: *Atletske pilule*, 1946 i 1962; *Atletski biseri*, 1965; *Klizački sport na prirodnom ledu*, 1965; *Japanska olimpijada*, 1966 i dr.

Bakrač, Boris (1912), dipl. inž. građevinarstva, član Savieta federacije, društveno-politički i sp. radnik; nosilac Partizanske spomenice 1941 i drugih visokih odlikovanja; od Oslobođenja na istaknutim državnim, političkim i privrednim funkcijama u SRH i federalnim. Bio je predsjednik Nogometnog saveza Hrvatske i Saveza sportova Hrvatske; 1952—62 predsjednik JOK, a od 1960 član CIO. Dobitnik Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1958). Specijalne zlatne plakete NSJ (1969), Zlatne značke SFKJ (1976). i Republike nagrada fizičke kulture SRH za životno djelo (1981). Autor niza stručnih članaka o sportu i f. k.

Bakran, Zvonimir (1897—1977), učitelj; planinar, prvorodac NOR. Prije i poslije I sv. rata aktivan član Radničkog turističkog društva Prijatelj prirode u Zagrebu; zaslužan za izgradnju planinarskog doma na Glavici iznad Zagreba.

bal, šah: postotak, odn. br. poena koje igrač mora postići da bi ispunio uvjet za osvajanje med. titule FIDE (majstor FIDE, med. majstor, velemajstor). Norma se određuje posebno za svaki turnir ovisno o njegovoj kategoriji. Titula se priznaje igraču ako u roku od tri god. dva puta osvoji b. i ima određeni rejting (engl. rating).

Bala, Gustav (1947), docent Fakulteta fizičke kulture u Novom Sadu; 1978 obranio doktorsku disertaciju na Fakultetu za fizičko vaspitanje u Beogradu temom "Novi postupci za određivanje morfoloških tipova u osoba ženskog pola i njihov značaj u oblasti fizičke kulture". Napisao brojne stručne i naučne radove.

balansni stav → *klečeći stav*

Balas, Jolanda (1936), rum. reprezentativka u atletici, svj. rekorderka u skoku uvis sa 191 cm (1961); pobednica na OI 1960 i 1964; dva puta prva na PE (1958 i 1962). Od 1956 do 1961 14 puta je pobojšala SR.

balast, jedrenje: uteg kojim se poboljšava stabilitet jedrilice; čvrsto je ugrađen na dnu peraje, izrađen od olova, lepenog željeza ili željezne otpadaka zaličijenih betonom ili umjetnom smolom; katkada b. može biti i pokretan (kamenje ili uteg na dnu čamca).

balbis, ① atletika: postolje s kojeg su ant. Gri bacali disk i kopljje; ② konjički sport: u ant. nadmetanjima oznaka za startnu i ciljni liniju za utrku konjima i zapregama.

Balck, Viktor Gustaf (1844—1928), šved. oficir; gimnastičar, upravitelj vojnog zavoda za gimnastiku i mačevanje, gl. nastavnik i direktor Centralnog gimnastičkog instituta u Stockholm. Kao poznavalac F. Bućara, 1903 je posjetio Zagreb i održao predavanje s projekcijama o Nordijskim zimskim igrama. Jedan od osnivača CIO, predsjednik ISU (1893—1925).

Balczo, Andras (1935), mad. reprezentativac u modernom petboju, član kluba Csepel iz Budimpešte. Na OI 1960 član je pobedničke ekipе, a na OI 1968 drugi je pojedinačno

i ponovno član pobedničke ekipе. Zlatnu medalju na OI 1972 osvojio je u pojedinačnoj i momčadskoj konkurenčiji. Prvo mjesto na PS osvojio je 1963, 1965—67 i 1969, a momčadski 1963, 1965—67 i 1970. Srebrne medalje dobio je na PS 1969 i 1971 u momčadskoj konkurenčiji, a 1970 u pojedinačnoj.

balestra (tal.), ① sprava za bacanje; ② mačevanje: skok naprijed i ispad.

baletna noga, sinhronizirano plivanje: figura plivačice koja iz lednog položaja pruža jednu ili obje noge okomito uvis iznad površine vode, dok ruke održuju prema dolje i trupom uranja dublje u vodu.

Balić, Ibrahim (1924), potpukovnik JNA; sp. radnik. Bavio se atletikom, nogometom i rukometom; član atletskog kluba Velež i Zbora atletskih sudaca u Mostaru. Kao atletski sudac sudjelovao na atletskom PE 1962 u Beogradu, 1966 na BI u Sarajevu. Član je Rukometnog kluba Lokomotiva i Međuopćinsko rukometnog odbora Mostar. Dobitnik Majske nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1963).

balin, bočanje: najmanja i gl. (drvena) kugla (neokovana, bez ureza i neplombirana), promjera 35—37 mm. U igru se prvo ubacuje b., a zatim se prema njemu bližaju boće. Ona boća koja na kraju svih izbačaja ostane najbliža b., osvaja punkt (poen), što je i cilj igre.

balinjanje (slov.) → *bočanje*

balinton, sp. igra odbijanja, za dva ili četiri natjecatelja; kombinacija badmintona i stolnog tenisa. Igralište je duž. 10,97 m i šir. 3,66 m; mreža na sredini popriječno igrališta vis. je 1,52 m. Igra se drvenim ili plastičnim reketima presvučnim plutom (slični stolnoteniskim reketima, ali znatno duži) i lopticama za badminton. Broji se kao u stolnom tenisu (set do 21 poen, obavezno najmanje dva razlike). B. je rasprostranjen u Australiji i Novom Zelandu; igra se i u V. Britaniji.

balistička kontrakcija, biomehanika: brza mišićna kontrakcija; približavanje mišićnih pripoja u najkrćem vremenu; primjenjuje se u situaciji kada se teži postizavanju maksimalnih brzina.

balističko klatno, naprava koja u biomehaničkim istraživanjima služi za određivanje brzina kretanja nekog tijela. Veličina brzine određuje se na osnovi otklona koji je izazvao tijelo udarajući u njihajući dio b. k. Pomoću b. k. može se ispitati brzina lopte udarene nogom ili rukom u sp. igrama, ili brzina udaraca u borilačkim sportovima i dr.

J. BAKOV

B. BAKRAČ

J. BALAS

balistika, streљaštvo: nauka o kretanju izbačenih tijela, posebno projektila u cijevi oružja i izvan njih. Strelička b. obrađuje pojave i pojmove vezane za sp. oružja; dijeli se na unutrašnju i vanjsku.

balkanska štafeta, atletika: natjecanje u štafetnom trčanju (800 m + 400 m + 200 m + 100 m) bila na programu BI od 1930 do 1940.

Balkanske igre (BI), regionalna natjecanja u različitim sp. granaima između zemalja Balkanskog poluotoka. Nakon prvih neslužbenih BI u atletici 1929, one se redovito održavaju svake god. od 1930 (osim 1941—52). Do Aprilskog rata BI (šampionati, turniri, kupovi) održane su još i u rvanju (6 puta), nogometu (7 puta) i bicikлизmu (1 put). Poslije završetka II sv. rata BI se obnavljaju, pa su 1946 održana natjecanja u sp. gimnastici, nogometu, odboci, plivanju, vaterpolu, skokovima u vodu, streličtvu i šahu; 1947 BI su proširene na boks i skijanje, a atletska natjecanja su obnovljena tek 1953. Nešto kasnije, u program BI uvedeni su još: košarka (1957 za muškarce, 1963 za žene), stolni tenis (1964), mačevanje (1968), automobilizam (1969), bicikлизam (1971) i rukomet (1979). Od 1947 do prve pol. 1948 u pojedinim natjecanjima ovog područja sudjeluju i natjecatelji Madarske, Čehoslovačke i Poljske, pa su ta natjecanja tada nazvana Balkansko-srednjoevropskim igrama (turnirima, šampionatima).

BALKANSKE
IGRE,
Atena 1950.

BALONSTVO: balon punjen topnim zrakom (lijevo), baloni prije starta (desno)

balkanski gonič, lov: naš autohtoni pas gonič s kratkom dlakom smeđe boje i crnim »plaštrom« (na ledima i rebrima crna dlaka), ima viseće uši, dugi rep, vis. oko 50 cm.

Ballangrud, Ivar (1904–69): norv. reprezentativac u brzinskem klizanju; pobjednik na OI: 1928 na 5000 m, 1936 na 500 m, 5000 m i 10 000 m. Prvi na PS: 1926, 1932, 1936 i 1938; prvi na PE: 1929, 1930, 1933, 1936; višestruki svj. rekorder.

Balmat, Jacques (1762–1834): franc. mineralog i planinar koji je 8. VIII 1786 izveo s M. G. Paccardom prvi uspon na Mont Blanc.

balon, 1) jedrenje: vrsta jedra, veliki trbušasti flot za lagani bočni vjetar, izrađen od laganog platna; 2) zrakoplovstvo: neupravljivi areostat kuglastog ili jajolikog oblika od pamučnoga ili svilenog platna, napunjen topnim zrakom ili plinom lakšim od zraka; služi za sport, meteorološka istraživanja i izviđanje.

balon obrana, stolni tenis: vrsta obrambenog udarca koji se izvodi forhendom ili bek-hendom iz velike daljine, odbijanjem loptice u visokom luku, rotacijom prema naprijed.

balonstvo, disciplina sportskog zrakoplovstva u kojoj natjecatelji nastoje balonom preletjeti što veću razdaljinu, dosegći što veću visinu ili letjeti što duže. Balon ima košaru ispletenu od ratana ili nekog drugog pletera i kupolu izrađenu od čvrstog sintetičkog materijala. Kupola je obavijena koncipima i mrežom. Na gornjoj strani kupole je otvor za ispuštanje plina ili toplog zraka, što posadi omogućuje manevriranje balonom. U košari balona nalaze se boce s plinom, uže za privez, duž. 45–90 m, i instrumenti (kompassi, termometri, visinomjeri, tlakomjeri). Plin se cijevima odvodi u kupolu ili do plamenika u podnožju otvora kupole. Izgaranjem plina topli zrak ispunjava kupolu i omogućuje uzlet, odn. let. U posadi balona može biti maksimalno 6 osoba. U natjecanjima sudjeluju tzv. slobodni baloni. Baloni punjeni plinom (helij i vodik) nose označku A i prema zapremnini kupole dijele se u 10 kategorija. Balon A1 ima zapremnину 250 m³, a najveći A10 ima zapremnину 4000 m³. Baloni koji lete pomoću toplog zraka nose označku AX i klasificirani su također u 10 kategorija. B. rukovodi FAI, a SR homologiraju se od 1905.

balota (franc. ballotte), naziv za boće, drvene kugle za igru, raširenu u mediteranskom području, pa i u našim primorskim krajevima.

balotanje, nar. način boćanja u srednjоj Dalmaciji. Igra se drvenim balotama bez ujednačenih pravila igre.

balsa-drvo (balzamovina), lako južnoamer. drvo od biljke Ochroma lagopus, specifične tež. oko 0,1; upotrebljava se u zrakoplovnom i raketnom modelarstvu u obliku letvica, blokova i furnira, zatim za plutače, splavlje, čamce i sl.

Baltički kup, rukomet: tradicionalni turnir koji okuplja svake god. u drugoj zemljи muške reprezentacije svih baltičkih zemalja.

Baltić, Milutin (1920), društveno-politički radnik, nosilac Partizanske spomenice 1941, narodni heroj, predsjednik Predsjedništva SRH (1983/84). U toku NOR i poslije njega obavljao različite političke i drž. dužnosti; između ostalog bio i predsjednik Saveza sindikata Hrvatske, sekretar IK CK SKH, član CK SKJ. Bio je član IO i predsjednik Saveza za tjelesni odgoj Partizana Hrvatske.

Ban, Jelena (1906), savezni prednjak i članica Stručnog odbora Sokola Kraljevine Jugoslavije (do 1941). Od 1946 radi u Odboru za vežbe na spravama FISAJ; 1948–52 u Gimnastičkom savezu Jugoslavije, a zatim (do odlaska u mirovinu) u STV Partizan Jugoslavije. Pisac brojnih stručnih članaka.

Ban, Mijo (1942), profesionalni pilot u poljoprivrednoj avijaciji; reprezentativac u padobranstvu, član Aerokluba Osijek, zasluzni sportaš Jugoslavije. Nosilac padobranske zlatne značke s dijamantom i svj. rekorder u grupnom skoku (1963). U Evropskom kružnom letu 1976 treći, a 1978 prvi u posadi sa S. Trifunovićem. Trostruki pobjednik na jugos. aeroreliju za prelazni Pehar maršala Tita. Dvostruki jugos. rekorder u padobranstvu.

Ban, Rafajlo (1906), reprezentativac u sp. gimnastici (PS 1930). Član HŠK Victoria (Suhak) i Sokola. Od 1945 nastavnik Vojne akademije; djeluje u Gimnastičkom savezu Jugoslavije i STV Partizan Jugoslavije; načelnik Škole za tjelesni odgoj JNA. Autor sletinskih vježbi, posebno za Dan mladosti. Napisao: *Terminologija vežbi na spravama*, Beograd 1966.

banasana (strijela ili poluluk), joga: vježba u kojoj se rukama obuhvati članak jedne savijene noge; služi kao priprema za lök. Jedna od težih varijanti je vrtta banasana (zavrnuti strijela), u kojoj je jedna ruka

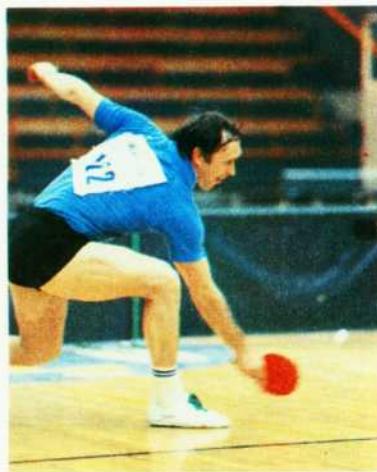

I. BALLANGRUD

BANASANA

BALON OBRANA, D. Šurbek

ispunjena, dok druga obuhvaća stopalo suprotne noge.

banda (njem. Bande), ① hokej na ledu; drvena ograda između klizališta i gledališta, vis. 115—122 cm, mjereno od površine leda, sa zaobljenim kutovima polumjera 6 m (igralište šir. 30 m), odn. 5,2 m (igralište šir. 26 m); površina b. prema klizalištu mora biti glatka, bez neravnina i jednoboja (bijela); ② kuglanje: drveni bočni rub koji omeđuje kuglačku stazu, vis. 16 cm.

bandaža (franc.), ① sp. ozljede: tehnika ograničavanja amplituda određenih pokreta pomoću elastičnih zavoja ili ljepljive trake; prvenstveno se primjenjuje na: skočnom zglobo (ograničenjetorzije), koljenu (slabost ligamenta), laktu (ograničenje punе ekstenzije), ručnom palcu (ograničenje abdukcije) i ramenu (ograničenje rotatornih pokreta). Prije stavljanja ljepljivih traka, predio treba obrijati i očistiti benzinom. B. se koristi samo za vrijeme nastupa, a u terapijske svrhe izuzetno do 3 dana; ② boks: gumirani zavoj duž. 250 cm, šir. 4,5 cm ili valno-zavoj duž. do 200 cm. Za pričvršćenje b. dozvoljena je upotreba flastera od 7,5 cm x 2,5 cm. B. se pričvršćuje na zglavku ruke i služi kao zaštita za šaku; ③ dizanje utega: zavoj od gaze ili medicinski zavoj za zglove šake i koljena; b. za šake: duž. 1 m (za sve kategorije); b. za koljena: duž. 3 m (za sve kategorije); ④ konjički sport: platnena ili gumirana traka, duž. oko 2,5 m, šir. oko 10 cm; ovija se obično oko prednjih nogu konja radi zaštite od udaraca stražnjih nogu i sprečavanja istezanja tetiva.

banderilla (španj. banderilla), borbe s bikovima: palica duž. oko 70 cm, ukrašena raznobojnim papirnatim trakama, sa željeznom kukom na vrhu dugom oko 3 cm. Banderiljer zabada b. u bikovu vratinu.

bando, burm. vještina samoobbrane srodnina kineskom boksu. Današnji sp. oblik b. vrlo je blizak sp. obliku karatea, ali se posebno ističu neke karakteristike tradicionalne burm. borilačke vještine: izmicanje pred napadom protivnika, protuudarci te borba na bliskoj udaljenosti. U b. se koriste udarci rukama i nogama, ali i zahvati bacanja te borba na tlu.

bandy, stara engl. sp. igra lopticom, slična hokeju na ledu. U novije vrijeme igra se samo u skand. zemljama i SSSR, na zaledenom nogometnom igralištu. Momčad se sastoji od 11 igrača (vratari i 10 igrača u polju). Oni se kreću na klizaljkama i nastoje palicom ugurati lopticu u protivnička vrata. Utakmicu vode 2 suca; igra traje 2 x 45 min. Međunarodni savez za bandy osn. je 1955, a od 1957 (svake druge god.) organiziraju se PS; do sada je najviše puta pobijedila reprezentacija SSSR.

Bandžov, Ahil (1936—69), profesionalni pilot u Pan Adriji; jedrilicar i padobranac; jugos. rekorde u grupnom skoku padobranaca (1963); član Aerokluba Zagreb. Poginuo kao pilot aviona poslije izbacivanja padobranaca na aerodromu Lučko kod Zagreba.

»**Bane Sekulić**«, Rukometni klub, Sombor; do 1969 djelovač u sastavu DTV Partizan, a do 1980 pod imenom RK Vesna; pobjednik Kupa Jugoslavije za 1980 u konkurenciji ženskih ekipa; finalističke Evropskog kupa nač. pobjednica kupova 1981.

Banek, Antun (1901), sp. radnik, biciklistički reprezentativac, tri puta prvi na PJ (1926—28), sudjelovao na OI 1928 i na PS 1926.

banket (franc. banquette), konjički sport: stalna prepona od nasute zemlje, pravokutnog oblika s okomitim ili kosim stranama različitih veličina (4—6 m x 7—12 m x 1—1,3

BANDAŽA, (boks)

R. BANNISTER

m). Služi kao prepona za uzastopno preskakanje ili kao zatvorena prepona.

Bannister, Roger (1929), brit. reprezentativac u atletici; prvi trkač u svijetu koji je pretrčao stazu od 1 milje za manje od 4 min. (3.59,4 min, Oxford, 1954); prvi na PE 1954 na 1500 m. Anketom ISK izabran za najboljeg sportaša svijeta za 1954.

bantam kategorija, težinska kategorija boksača sa 51 do 54 kg (profesionalci po propisima EBU i WBC od 50,802 do 53,524 kg); službeno uvedena 1844; borbe za PS počele su 1890 (profesionalci), odn. 1974 (amateri), na OI 1904, za PE 1910 (profesionalci), odn. 1925 (amateri).

Bantz, Helmut (1921), docent Njemačke visoke sportske škole u Kölnu; prvi na Ol

1956 u sp. gimnastici (preskok preko konja, sa V. Maratov, SSSR), drugi na PS 1954 na preči; prvi na PE 1955 na ručama, drugi na karikama i treći u višeboju.

banjo-reket, stolni tenis: vrsta reketa s velikim drškom, presvučen pergamentom; upotrebljava u Engleskoj u drugoj pol. XIX st.

• **Bar**, Franci (1901), elektrotehničar u Ljubljani; snimatelj (fotograf) podzemnog svijeta Slovenije. Od 1926 sakupio je veliki br. dokumentarnih fotografija, a u Jugoslaviji i širom Europe poznat je po nizu svojih ste-

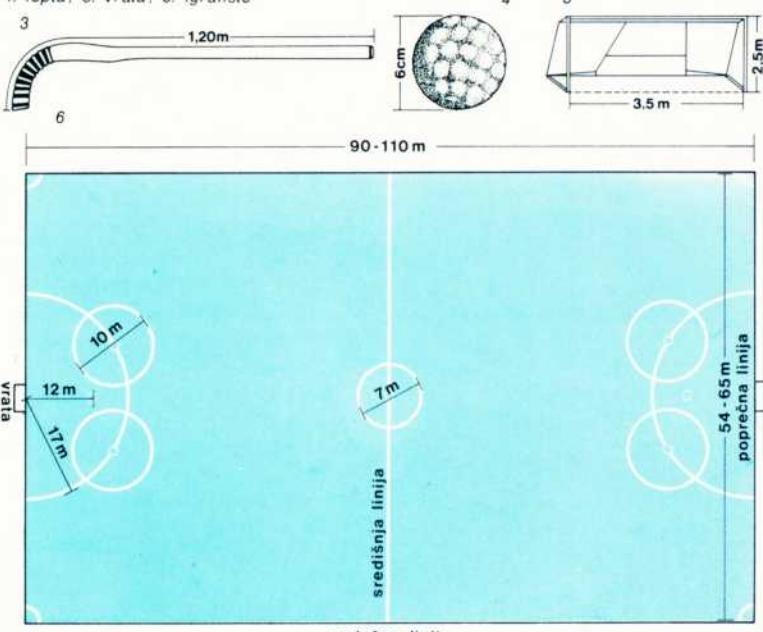

1

2

BANDY: 1. igrači bandya; 2. igra; 3. palica; 4. lopta; 5. vrata; 6. igralište

BAR

re-o-kolor dijapositiva, projiciranih za vrijeme svojih brojnih predavanja.

Barachi-trofej, biciklizam: klasična profesionalna cestovna utrka parova (Bergamo — Milano) za nagradu, koju je 1949 ustanovio tal. industrijalac Angelo Barachi.

Baraće pećine, mala i velika pećina kraj Rakovice na Kordunu (SR Hrvatska) sa 800 m podzemnih kanala. Pećine su otvorene za turiste 1892.

barak, lov: naš autohtoni pas gonič sa žučkastom oštrom (strunastom) dlakom i s nešto bijeline; uši viseće, rep dug, vis. oko 50 cm.

barani, trampolin: salto naprijed s pola vijka; naziv prema prvom izvodaču te vježbi (J. Barani je izveo taj salto 1890 na tlu).

baraž → uže natjecanje

Barbarian RFC, ragbi: engl. klub, osn. 1890 u Bradfordu. Nema stalnih igrača već djeluje samo s igračima izabranim od selektora. Istoineni klub postoji i u Australiji, Novom Zelandu i Južnoafričkoj Republici.

Barbasetti, Luigi (1859—1955), tal. reprezentativac i učitelj mačevanja. God. 1894 otvorio u Beču mačevalačku školu s novom metodom pokreta (iz šačnog zgloba). Zaslужan za razvitak mačevalačkog sporta u Italiji i Austriji te za osnivanje Akademije mačevanja u Beču (Akademie der Fechtkunst). Napisaо: *Das Säbelfechten*, Beč 1899; *Das Stossfechten*, Beč 1900; *La scherma di spada*, Milano 1902.

Barić, Marica (1942—63), reprezentativka u padobranstvu, članica Aerokluba Zagreb. Nosilac srebrne C značke za padobranstvo. Sudjelovala kao članica jugosl. padobranske reprezentacije na PS 1962 u Orangeu (Tex., SAD); prvakinja Jugoslavije 1962. Poginula u Lučkom (kod Zagreba) prilikom treninga skoka.

bariranje konja, konjički sport; udaranje po konjskim nogama ispred, iznad ili iza prepone, kako bi se konj navikao da ne začači preponu. Primjenjuje se samo na treningu. Izvodi se na više načina: jakom ali tankom drvenom ili bambusovom motkom, odn. metalnom cijevi; postavljanjem metalne cijevi ili šipke ispred ili iznad najvišeg dijela prepone; pomoću posebnog mehanizma za dizanje šipke (nekad s električnom strujom); preskakanjem prepone u suprotnom smjeru, dok dvojica pomoćnika pridržavaju gornju motku. Za natjecanja b. k. je zabranjeno i diskvalificira se jahač koji uhvate da barira konja dan uoči prvog natjecanja i kraja natjecanja.

Barković, Alfredo (1922—75), boksački reprezentativac, član BK Lokomotiva (Zagreb); prvi na PJ 1946 u veler kategoriji. Dužnost trenera obavljao u BK Milicioner, BK Lokomotiva i BK Jedinstvo (svi Zagreb).

Barle, Jani (1937), liječnik, specijalist za ortopediju; reprezentativac u vaterpolu sa 48 nastupa, zasluzni sportaš Jugoslavije, član PK Mornar (Split). Sudjelovao u ekipi koja je na PE 1958 osvojila srebrnu medalju i na PE 1962 brončanu medalju.

Barna, Victor (1911—72), mad. stolnoteniski reprezentativac. Od 1948 nastupao za reprezentaciju V. Britanije. Na PS osvojio 40 medalja (22 zlatne, 7 srebrnih i 11 brončanih); pojedinačni prvak svijeta 1930, 1932—35. Izvodio čuveni bekhend flik draft. Napisaо: *The Fundamentals of Table Tennis*, 1951; *How to Win at Table Tennis*, 1957; *Table Tennis Today*, 1962; *Your Book of Table Tennis*, 1971.

Barna Trophy, stolnoteniski trofej koji se u spomen na V. Barnu dodjeljuje, od 1973. najuspješnijem natjecatelju na PS.

barogram, krivulja na barografu koja prikazuje promjene zračnoga tlaka; osnovni dokument za priznavanje rezultata u postignutim visinama za pojedine grane zrakoplovstva.

barokomora, sp. medicina: hermetički zatvorena prostorija, izgrađena najčešće od kovine, u kojoj se može mijenjati pritisak zraka. Služi za promatranje djelovanja tlaka na fiziološke funkcije čovjeka i pronađenje mjeđu kojima se može uzbiti nepovoljan utjecaj tih faktora na organizam. B. se koristi i u liječenju kesonosne bolesti.

barotrauma, sp. medicina: ozljeda nastala zbog djelovanja povišenog ili sniženog atmosferskog tlaka. B. najčešće djeluje na unutrašnje uho i sinuse. Javlja se u podvodnim sp. aktivnostima i zrakoplovstvu.

barracuda (engl.), sinhronizirano plivanje: natjecateljska figura s prevrtanjima. Izvodi se iz pruženog lednog položaja gibanjem rukama prema nazad (izuzručenja u priručenje); trup uranja u vodu, noge se podižu okomito uvis (tako da s trupom čine pravi kut), a samo stopala izravnaju iznad vode. Spuštanjem glave nadolje, plivačica dovodi trup u okomiti položaj tako da joj potkoljenice izviruju iz vode, a ruke su u održenju.

barre de Spa (franc.), konjički sport: visinsko-širinska prepona od 5 motaka i 10 stupova. Prva i peta motka su iste visine ali najniže; druga i četvrta su jednake srednje visine; a treća je najviša. Prepona se može preskakati, s obje strane.

Bart, Ema (1943), nastavnica tjelesne odgoje, rukometna reprezentativka sa 16 nastupa, članica RK Lokomotiva (Virovitica) i RK Lokomotiva (Zagreb), zasluzna sportašica Jugoslavije. Na PS 1965 članica ekipa koja je osvojila srebrnu medalju.

Bartali, Gino (1914), tal. reprezentativac u bicikлизmu, dvostruki pobjednik na utrci Tour de France (1938 i 1948), tri puta na Giro d'Italia (1936, 1937 i 1946).

Barth, Edgar (1917—65), njem. automobilist, osvojio tri puta PE u brdsko-brzinskim utrkama, 1959 pobjedio na Targa Florio.

Basarić, Stjepan (1848—1918), profesor; član prve ispitne komisije za kvalifikaciju učitelja gimnastike (1891), u Zagrebu. Po-bornik naprednih pedagoških koncepcija F. Diesterwega i F. Dittesa i zastupnik Herbartove pedagoške koncepcije. Napisaо: *Pedagogija*, I—IV, Zagreb 1880—84.

baseball, amer. sp. igra tvrdom loptom i oblim batom za 2 ekipu sa po 9 igrača. Igralište je podijeljeno na unutrašnje, u obliku kvadrata s bazom u svakom uglu, i vanjsko koje ga lepezoato okružuje i širi se do vanjskih granica igrališta. Obrambenu ekipu sačinjavaju 4 čuvara baze (baseman) poredanih oko kvadrata u blizini baza, 3 hvatača u vanjskom igralištu, jedan bacac u sredini kvadrata i hvatač koji stoji iza četvrtne baze. Igrači obrane napadaju, jedan po jedan, udarači protivničke ekipi. Za igru je potrebna lopta od kože, opseg 23 cm, tež. oko 145 g. (ispunjena piljevinom i gumenom jezgrom) te dreni bat. Igrači obrane imaju rukavice, hvatači uz to nosi oko trupa i na nogama štitnike, a lice mu je zaštićeno žičanom maskom. Svi igrači imaju specijalne cipele s izbočenim metalnim pločicama na potplatim a. Igru počinje bacac iz sredine kvadrata bacanjem lopte udaraču koji stoji iza četvrtne baze. On je nastoji odbiti batom tako da je protivnički igrač što teže uhvate. Odbivši loptu, udarač odbacuje bat i počinje trčati prema prvoj bazi. Istovremeno, igrači obrane nastoje rukom (u rukavici) uhvatiti loptu te njome pogoditi igrača-trkača ili hvatanjem i brzim dodavanjem dobaciti loptu suigraču (čuvaru baze) prije nego što napadački igrač dotriče do baze. Oni time mogu prisiliti igrača da prekine trčanje i da ostane u prethodnoj bazi ili ga izbaciti iz igre. Baze se mogu pretvoriti odjednom (home run) ili u više etapa (run). Nakon što je prvi trkač zaustavljen, nastupa sljedeći udarač, ponavlja bacanje, odbijanje i trčanje oko baze, a prvi igrač, koji je čekao na jednoj od baza, nastavlja trčati ako je lopta propisno odbijena. U toku jedne serije pravila dopušta svoj četvorični igrač da jedan za drugim trče do četvrtne baze i dobiju bod. Ekipa u svakoj sljedećoj seriji zamjenjuje uloge. Igra se sastoji od 9 serija (innings), a pobijednik je ekipa koja za to vrijeme postigne više bodova.

Basedow, Johann Bernhard (1724—90), njem. pedagog, osnivač filantropizma. Tradicionalni šk. sistem obogatio idejama o tjelesnoj vježbi i oblikovanju ličnosti. U svoj odgojni zavod Philanthropinum u Dessauu (Njemačka DR) uveo je redovitu nastavu tjelesne odgoje koja se temeljila na dessauskom pentatlonu. Kasnije je svoj osnovni program nastave dopunio popularnim i prirodnim vještinama (rvanje, bacanje lopte, veslanje, pješačenje, plivanje i jahanje). Njegovi hist. važni suradnici bili su: C.G. Salzmann, G.U.A. Vieth i J. Chr. F. Guts-Muths. Napisaо: *Elementarwerk* 1774, djelo o odgojnim sistemima i dr.

BASK (Beogradski amaterski sportski klub), Hokejski klub, osn. u Beogradu; pobednik Kupa Jugoslavije 1966 u hokeju na travi.

basketball, izvorni amer. naziv za košarku. **baskil** (franc. bascule), konjički sport: položaj konja pri preskakanju prepona; glava i vrat su tako ispruženi naprijed i naniže, a leđa u fazi leta uzdigнутa. Ispruženjem vrata konj prebacuje težište tijela na prednje ili

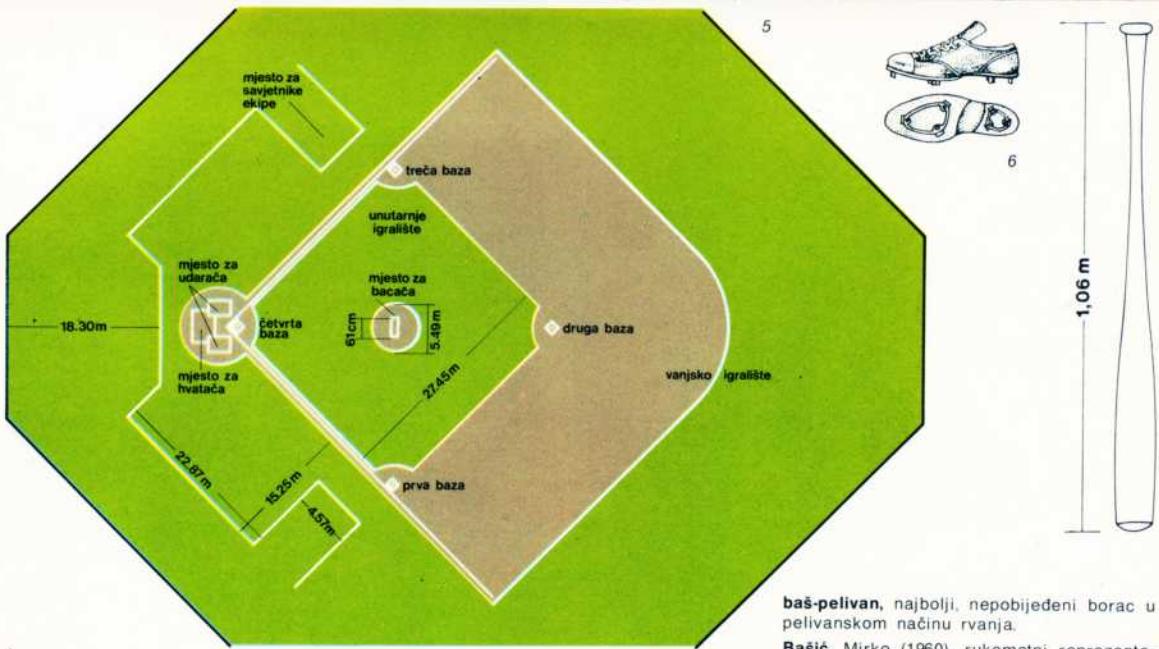
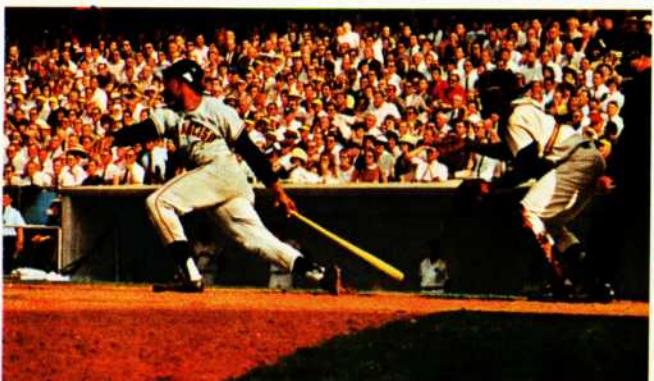
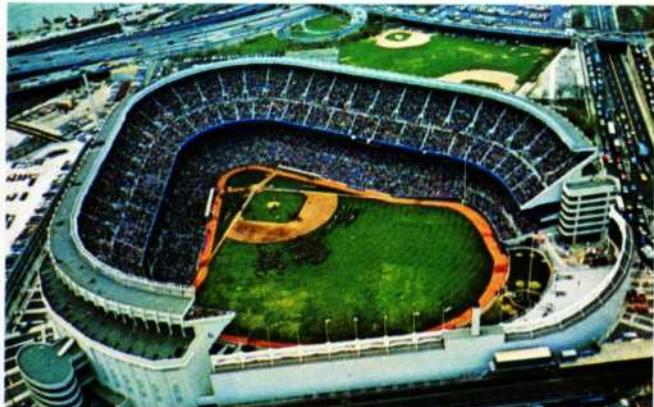
V. BARAŽ

J. B. BASEDOW

W. BASZANOVSKI

stražnje noge i s manje napora svladava preponu.

Bassin, Borut (1944), košarkaški reprezentativac sa 63 utakmice; nastupao za AKK Olimpija (Ljubljana) i KK Industromontaža (Zagreb), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na PE 1963 (III mjesto), 1967 (IX) i 1971 (II), te na PS 1967 (II). Igrao za reprezentaciju Evrope 1967 na IV festivalu FIBA.

Baszanowski, Waldemar (1935), pol. reprezentativac u dizanju utega; prvi na OI 1964 i 1968 u lakoj kategoriji; između 1961 i 1969 tri puta prvi na PS i četiri puta na PE u istoj kategoriji; postigao 7 SR; najbolji rezultati: 450 kg u lakoj kategoriji i 452,5 kg u srednjoj.

baš-alat, naziv za dobrog borca u pelvanskom rvanju; natjecatelj koji je gubio borbe samo s baš-pelivanima.

baš-pelivan, najbolji, nepobjijedeni borac u pelvanskom načinu rvanja.

Bašić, Mirko (1960), rukometni reprezentativac, član Omladinskog RK Partizan (Bjelovar), a zatim RK Metaloplastika (Šabac), zasluzni sportaš Jugoslavije; član ekipe koja je na PS 1982 osvojila srebrnu medalju.

bat, ① baseball: rekvizit udarača prilagođen snazi svakog igrača. Na debljem dijelu b. ima promjer od 7 cm, a najveća dozvoljena duž. je 106,7 cm. Težina nije određena, ali obično je oko 1 kg; ② izletništvo, logo-rovanje: drveni ili plastični čekić za zabijanje

BAZEN za skokove u vodu

BATISKAF

V. BEARA

B. BATINIC

B. BEAMON

BAZA

u vodu dimenzije b, su $21,5 \text{ m} \times 18 \text{ m}$ s dubinom vode $4,5-5 \text{ m}$. Veoma često se za skokove u vodu koristi školjka b, za plivanje; u tom slučaju dubina vode mora odgovarati uvjetima i propisima FINA. Važan dio b, je preljev, žlijeb na udružnim stijenama b, oko 30 cm ispod gornjeg ruba b. U novije vrijeme žlijeb se ugrađuje od ruba b, prema van, na oko 50 cm i pokriva se plastičnom ili aluminijskom rešetkom. Na taj način voda u b, seže do njegova ruba i preljeva se u kanal. Preljev služi za preuzimanje suviše vode i za umravljenje valova koji se stvaraju plivanjem ili skokovima u vodu. B, se gradi od armiranog betona, plastike ili aluminija. Bazenska školjka mora biti idealno glatka, obložena keramičkim pločicama, plastificirana ili obojena. Temp. vode u b, treba da je $24-28^\circ\text{C}$.

bazična ocjena, sp. gimnastika: aritmetička sredina između ocjene vrhovnog suca i dviju srednjih ocjena četvorice bodovnih sudaca, koja se zaokružuje naniže i izražava u stotinkama bodova. Primjenjuje se onda kad vrhovni sudac utvrdi da postoji suviše velika razlika između njegove ocjene i srednje ocjene bodovnih sudaca, ili kada je to potrebno radi uskladljivanja ocjena dvojice sudaca ako nisu u granicama tolerancije. Npr., ocjena vrhovnog suca je $9,3$ b, a bodovnih sudaca $9,2, 9,5, 9,0$ i $9,3$; najveća ocjena ($9,5$) i najniža ($9,0$) se brišu; preostale dvije ocjene se zbroje ($9,2+9,3=18,5$) podijele sa 2 ; srednja ocjena ($9,25$) zbroji se s ocjenom vrhovnog suca ($9,3$) i podijeli sa 2 ($18,55:2=9,275$); taj rezultat se onda zaokružuje naniže, tj. na $9,25$, i to u ovom primjeru predstavlja bazičnu ocjenu.

bazni logor, alpinizam: glavno skladište ekspedicije pri osvajanju visokih vrhova, odakle kreću jurišne ekipе i odakle se hranom i opremom opskrbljuju visinski logori. Do b, l. materijal dopremaju nosači ili helikopteri, a dalje do visinskih logora šerpe i članovi ekspedicije.

baždarenje čamca, motonautika: premjerenje dužine čamca pomoću viska postavljenog na najisturenjim dijelovima krme i pramca, a širine na najširem dijelu trupa. Svaki vozač mora prije utrke pokazati uvjerenje o baždarenju.

BC-6 → Kobac, jedrilica

BCOA (engl. British Circuit Owners Association), Organizacija vlasnika auto-moto trkačišta u V. Britaniji.

Beamon, Bob (1946), amer. reprezentativac u atletici; pobjednik na OI 1968 u skoku udalj (8,90 m). Anketom ISK izabran za najboljeg sportaša svijeta za 1968.

Beara, Danica (1918-79), reprezentativka u plivanju; članica PK Jadran (Split). Osvojila PJ na 100 m slobodno 1936 i 1947-48; na 200 m slobodno 1945; na 100 m ledno 1945 i 1947.

Beara, Vladimir (1928), nogometni reprezentativac sa 60 nastupa, član NK Hajduk (Split) 1947-55 i FK Crvena zvezda (Beograd) 1955-60, zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovan na OI 1952 (srebrna medalja); igrao za reprezentaciju FIFA, 1953 u Londonu, protiv Engleske. Kao trener radio u zemlji i inozemstvu. Dobitnik Specijalne zlatne plakete i Zlatne lopte NSJ.

Beaufortova skala (bofor), tablica za procjenu brzine vjetra na osnovi pojava u prirodi, prvenstveno na moru. B, s je podijeljena na 13 stupnjeva, tzv. bofora, kojima su pridruženi nazivi vjetrova i približne brzine. Primjenjuje se prvenstveno u pomorstvu; u sportu se primjenjuje u jedrenju, skijaškim skokovima

BEAUFORTOVA SKALA VJETROVA

bofor	naziv vjetra	m/sek	km/sek
1	tišina	0.0—0.2	0—1
1	lahor	0.3—1.5	2—5
2	povjetarac	1.6—3.3	6—11
3	vjetrič	3.4—5.4	12—19
4	umjeren vjetar	5.5—7.9	20—28
5	svjež vjetar	8.0—10.7	23—38
6	umjereni jak vjetar	10.8—13.8	39—49
7	jak vjetar	13.9—17.1	50—61
8	vrla jak vjetar	17.2—20.7	62—74
9	olujni vjetar	20.8—24.4	75—88
10	jaka oluja	24.5—28.4	89—102
11	vihor	28.5—32.6	103—117
12	orkan	32.7—36.9	118—133

i dr. Uz B.s. obično se dodaje Petersenova skala za procjenu gibanja mora od 10 stupnjeva.

Bebić, Milivoj (1959), reprezentativac u vaterpolu, član VK POŠK-Bodomerkur (Split), zaslужni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1980 u Moskvi (II mjesto).

Beckenbauer, Franz (1945), nogometni reprezentativac SR Njemačke, igrač FC Bayern (München), s kojim osvaja Kup Europe nacionalnih pobednika kupova (1967) i Kup Europe nacionalnih prvaka (1974, 1975 i 1976); od 1977 igra za SC Cosmos (New York), a od 1981 za HSV (njem. Hamburger Sport Verein). Sudjelovao na PS 1970 (III) i 1974 (II), te na PE 1972 (II) i 1976 (II). Dobitnik Zlatne lopte pariškog lista France football za 1972 i 1976.

becka partija, šah: otvorene karakterizirano potezima 1. e4 e5, 2. Sc3. Ideja bijelog je da pripremi potez 14 i da ne dozvoli protu-udar sa d5 (gambit Falkbeera). B.p. teorijski je obradila grupa bećkih šahista sred. XIX st.

Bećirspahić, Mersada (1957), reprezentativka u košarci, članica KK Mladi Krajišnik (Banja Luka), zaslужna sportašica Jugoslavije. Članica ekipe koja je na OI 1980 i na PE 1980 osvojila brončane medalje.

Bednjaneć, Antun (1912–41), stolarski radnik; rvač, sp. radnik i organizator rvačkog sporta; član SK Herkules (Zagreb), Teškoatletske sekcije SK Metalac (kasnije Teškoatletski klub Radnik, Zagreb). Član KPJ od 1936, sudionik NOR.

Bednjaneć, Ljudevit (1914), rvač, funkcijonar Rvačkog saveza Zagreba i Hrvatske Saveza rvačkih sportova Jugoslavije, med. sudac I kategorije. Sudionik NOR i društveno-politički radnik u Pregradi i Krapini. Dobitnik niza drž. odlikovanja i društvenih priznanja; odlikovan od strane FILA.

Bednjaneć, Marcel (1921–43), krojački radnik; rvač, član Teškoatletske sekcije SK Metalac (kasnije Teškoatletski klub Radnik, Zagreb) i RSK Hajduk (Sarajevo). Član KPJ od 1937, aktivan sindikalni radnik i učesnik NOR.

Begač, Anton (1911–65), finansijski stručnjak; rvački i boksački sudac, sp. radnik, član Teškoatletskog saveza Jugoslavije i predsjednik njegova Zbora sudaca; tajnik Saveza rvačkih sportova Hrvatske.

Begej, brodogradilište u Zrenjaninu, između ostalog, proizvodi i manje plastične čamce na vesta ili s manjim brodskim motorima, pretežno za rekreaciju i potrebe ribolovaca.

Begej 1883, Veslački klub, osn. 1883 u Velikom Bečkereku (danas Zrenjanin); pobjednik na PJ 1976 u samcu.

Beighton Cup, najvažnije svakogodišnje indijanc. kup-natjecanje u hokeju na travi, započelo 1890.

bek, (engl. back) → branič

Bek, Ivica (1909–63), nogometni reprezentativac sa 7 nastupa, član Beogradskog sport kluba; sudjelovao na OI 1928 i na PS 1930. Od laskom u Francusku, primio franc. državljanstvo i igrao kao profesionalac za njihovu reprezentaciju (5 puta). Za vrijeme II. svjetske sudjelovao u pokretu otpora. Poslije 1945 neko vrijeme radio kao trener.

bekhend (engl. backhand), udarac odbijanja lopte u sp. igrama; lopta se odbija odgovarajućim rezvizitom koji se drži jednom ili objema rukama. B. se izvodi iz suprotne strane od one ruke u kojoj se drži rezvizit, te zasukom i odsukom trupa u stranu na koju se udara lopta; ① badminton: vrsta udarca kod kojeg igrač (dešnjak) udara loptu u odgovarajući visini, lijevo od tijela; igrač iskoračuje desnom nogom ulijevo, izvodi zasuk ulijevo i zatim udara loptu odsukom i pokretom reket-a prema naprijed, nagore ili nadolje; hrbat ruke s reketom okrenut je prema mreži. Ovisno o točki u kojoj se pogoda lopta, b. može biti niski, srednji ili visoki; ② hokej na ledu: način udaranja pločice s one strane na kojoj je igračeva gornja ruka na palici, pri čemu je suprotno rame ispred tijela (npr., ako je desna ruka na gornjem dijelu palice, onda se pločica udara s desne strane igrača); lijevo rame je ispred tijela); ③ hokej na travi: udaranje lopte vanjskim dijelom palice s lijeve strane tijela. Budući da je hvat lijeve ruke povuče desne, pri dovođenju palice lijevo od tijela, ruke se prekrize u visini zapešća. Trup je u zasuku, a desna nogu u iskoraku, pored lopte. Lopta se udara po sredini, a palicom se izmahuje sve dok ne dode koso naprijed ispred tijela. Nakon udarca iskoračuje se lijevom nogom; ④ stolni tenis: udarac izveden reketom s lijeve strane tijela (kad dešnjaka), pri kojem se zamah uzima ispred prsiju. Tijelo je u blagom pretklonu i zasuku ulijevo, noge u raskoračnom stavu, pogrećene u koljenima. B. se koristi u napadu i obrani. U napadačkom b. igrač izvodi udarac pokretom odostrag prema naprijed i istovremeno prema gore; u obrambenom b. igrač udara lopticu pokretom odozgo prema dolje, što rezultira rotacijom loptice, suprotno od smjera kretanja (rezanje); ⑤ tenis: udarac reketom s lijeve strane (kad dešnjaka) ispred tijela; igrač pri tome mora biti bočno okrenut prema mreži, tako da je rame ruke kojom udara istureno naprijed. Trup je u zasuku tako da igrač prati loptu pogledom preko ramena. U početku zamaha ruka je pogrećena, a neposredno prije udarca ona se ispruži. Noge su razmaknute, desna nogu ispred lijeve (kad dešnjaka); pri izvođenju b., težina tijela se premješta s lijeve na desnou nogu, čije je stopalo uspoređeno s mrežom. Postoji rezani b. ili čop, b. slajs i b. topspin.

Beko, Omladinski košarkaški klub → Beograd, Omladinsko sportsko društvo.

F. BECKENBAUER

BEKHEND: tenis (gore), stolni tenis (dolje)

beksađ (engl. backside), stolni tenis: obloga na reketu od sloja spužvaste gume, prekriveno nazupčanom gumom, okrenutom prema unutra; igra se glatkom stranom gume.

bekspin (engl. backspin) → rezanje

BEL

Bela Krajina. Auto-moto društvo iz Črnomelja, osn. 1947; momčadski prvak Jugoslavije 1978 u moto-krosu (kategorija do 50 ccm).

Belak, Ernest (1922–41), student ruderstva; stolnotenisač, treći na rang-listi u Sloveniji za 1940, član STK Mladika (Ljubljana). Sudjelovao u NOR gdje je poginuo, pa se njemu u spomen povremeno održava memorijalno natjecanje.

Belak, Franjo–Frank (1912), bankovni službenik u mirovini; reprezentativac u hokeju na ledu sa 9 nastupa; sudjelovao na PS 1939 u Zuriku; član SK Ilirija (Ljubljana) i SK Marathon (Zagreb). Bio se i nogometom, nastupajući za HŠK Concordia, HŠK Sparta i HASK (svi u Zagrebu); bio je i trener u nogometu.

Belak, Stane (1940), konstruktor; alpinist iz Ljubljane, sudjelovao u više himalajskih ekspedicija: Hindukuš (1968 i 1970), Makalu (1972 i 1975), Kangbačen (1974), Mount Everest (1979); bio je 87. čovjek na Everestu.

S. BELAMARIC

Belamaric, Siniša (1947), reprezentativac u vaterpolu, član JVK Partizan (Beograd), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na PE: 1970 u Barceloni (III mjesto), 1974 u Beču (III), 1977 u Jönköpingu (III); na PS: 1973 u Beogradu (III), 1975 u Caliju (XIII), 1978 u Berlinu (III); na OI: 1972 u Münchenu (V) i 1976 u Montrealu (V).

Belić, Svetomir (1946), radnik; reprezentativac u boksu, zasluzni sportaš Jugoslavije, član JBK Partizan (Beograd). Višestruki prvak Jugoslavije (1968 u veter kategoriji, 1970–72 i 1975–76 u polusrednjoj); drugi na PE 1971 u polusrednjoj kategoriji; prvi na Balkanskom Šampionatu 1970–71; dobitnik Zlatne rukavice 1970. Zlatnog gonga 1971 i Pobjednika Beograda 1970 i 1973.

B. BELIN

Belin, Bruno (1929–62), nogometni reprezentativac sa 25 nastupa, član NK Metalac (Zagreb) i JFK Partizan (Beograd). Kao trener djelovao s omladinom u JFK Partizan. Poginuo u saobraćajnoj nesreći sa Č. Lazarevićem, B. Škanatom i V. Josipovićem. Posthumno dobitnik Srebrne lopte NSJ.

Belinić, Marko (1911), član Savjeta federacije, član KPJ od 1934, jedan od organizatora ustanka u Hrvatskoj, politički komesar 2. operativne zone, vijećnici AVNOJ i ZAVNOH, nosilac Partizanske spomenice 1941 i Ordena narodnog heroja. Poslije Oslobođenja sekretar Narodnooslobodilačkog fronta NRH i predsjednik Republičkog odbora SUBNOR Hrvatske, član Izvršnog vijeća Sabora, član CK

KPJ, predsjednik Sindikalnog vijeća SRH. Igrao nogomet u I hrvatskom gradanskom športskom klubu i SK Tipografija (Zagreb), RŠK Sloboda (Varaždin). Jedan je od osnivača FKD Dinamo (Zagreb); bio je predsjednik i počasni je predsjednik Teniskog kluba Medveščak, predsjednik Teniskog saveza Hrvatske i član Predsjedništva Teniskog saveza Jugoslavije.

Belišće, Kajak klub, osn. 1949 pod nazivom KK 1. maj, koji mijenja 1961 u KK Belišće. Osvojio ekipno PJ 1958 i 1968 na mirnim vodama.

Bellák, László (1912), mad. stolnoteniski reprezentativac. Na PS osvojio 22 medalje (7 zlatnih, 9 srebrnih i 6 brončanih).

Belopavlović, Niko (1921), društveno-politički radnik; u toku NOH organizator sp. aktivnosti na oslobođenom teritoriju; poslije Oslobođenja omladinski funkcionar, jedan od osnivača Zadruge za proizvodnju sp. opreme, iz koje se kasnije razvila Tvorница sportskih rekvizita Elan u Begunjama (Gorenjsko). Bio je vrlo aktivan u organiziranju sp. pokreta u Dolenjskom. Od 1962 predsjednik Organizacijskog komiteta Planica, a od 1964 i Skijaškog saveza Slovenije; vrlo zaslužan za priznavanje skijaških letova od FIS za samostalnu disciplinu skijanja te u vezi s tim i za organizaciju prvog PS 1972 na Planici. Dobitnik Bloudkove nagrade Saveza za tjeslesnu kulturu Slovenije (1972).

Belošević, Ivica (1909), komercijalist; nogometni reprezentativac sa 11 nastupa, član HŠK Concordia i Gradske (Zagreb). Kao nogometni trener radio je u Zagrebu, Karlovci i Sisku. Dobitnik Srebrne plakete NSJ.

Belote, Melissa (1956), reprezentativka SAD u plivanju; osvojila zlatne medalje na OI 1972 u disciplinama 100 m i 200 m ledno i u štafeti 4 × 100 m mješovito; 1973 prva na PS u disciplini 200 m ledno.

Belousova, Ljudmila Evgenjevna (1935), sovj. dipl. inž. i reprezentativka u umjetničkom klizanju, zasluzna majstorica sporta SSSR; prva na natjecanju (sa suprugom O. Protropopovom) na OI 1964 i 1968, na PS i PE 1965–68. Od 1978 živi u Švicarskoj.

Belov, Aleksandar (1951–78), sovj. reprezentativac u košarci, zasluzni majstor sporta SSSR, član Spartaka iz Lenjingrada. Za reprezentaciju SSSR igrao, od 1969, na mjestu centra. Sudjelovao u ekipi koja je na OI 1972. PS 1974 i PE 1969 i 1971 osvojila zlatnu medalju. Srebrnu medalju osvojio je na PE 1975, a brončane na OI 1976 i na PS 1970.

Belova (Novikova), Elena Dmitrijevna (1947), sovj. reprezentativka u mačevanju, zasluzna majstorica sporta; prva na OI 1968 (pojedinačno i ekipno) i 1972 (ekipno); prva na PS 1969 i 1973 (pojedinačno) te 1970–71, 1974–75 i 1977–78 (ekipno); druga na PS 1970 (pojedinačno) te 1967, 1969 i 1973 (ekipno).

Belović-Bernadzikowska, Jelica (1870–1946), folklorist i pedagog tjelesne vježbe, odgoja u Banjoj Luci i Sarajevu. Suradivala u pedagoškim, etnografskim i beletrističkim časopisima. Napisala

E. BELOVA

Z. BENCE

sala: *Sto i deset igara za mladež*. Zagreb 1890.

Beluš, Ladislav (1835–1900), trgovac; biciklist, planinar i sp. funkcionar. Odbornik Hrvatskog sokola, Hrvatskog planinarskog društva. Dobio je Pariza prvi trički u Zagreb. Na vlastiti trošak uredio u Zagrebu dva klizališta, jedno privatno na Jezuitskom trgu i drugo javno na današnjem Trgu Maršala Tita.

Belvedere, sanjalište, prva uređena natjecateljska staza na području današnje Jugoslavije; izgrađena je 1908 na obroncima Crne u Bohinjskoj Bistrici (Slovenija), duga 1675 m; ponovno uređena 1956.

Beljajev, Pavel (1925–70), sovj. kozmonaut, heroj SSSR; komandant svemirskog broda *Voshod 2*; 1965 postigao SR u visini (497,7 km) i masi podignutoj u svemir (5662 kg).

Beljanski, Vladislav–Baja (1910), dipl. pravnik; sp. radnik. Bio potpredsjednik Nogometnog saveza Jugoslavije i predsjednik Fudbalskog saveza Vojvodine. Dobitnik Zlatne značke SFJK. Specijalne zlatne plakete NSJ te priznanja Zasluzni nogometni radnik NSJ. Fudbalskih saveza Srbije i Vojvodine.

Beljin, Ivan (1923), prosvjetni savjetnik tjelesne vježbe u Pančevu; sp. radnik. Bio član sokola, organizacije (1936–40) i igrao nogomet u SK Radnički, Vršac (1938–40), zatim u FK Slavija, Beograd (1946–49) i FK Sloga, Kraljevo (1950–52). Kao sp. radnik djelovao u Gimnastičkom društvu Kraljevo. DTO Partizan (Pančev), FK Dinamo (Pančev). Fudbalskom savezu podrijetla Pančev. SOFK općine Pančev i dr. Bio organizator sreskih i općinskih slavlja. Dobitnik je Nagrade "Jovan Mikić – Spartak" Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine.

Ben Nevis, vrh u Škotskoj, najviši vrh V. Britanije (1343 m). God. 1934 njegovu sjevnu stijenu prepenjala je M. M. Debelakova-Deržaj (Slovenski smjer), a 1964 penjali su u njegovim stijenama i članovi Planinarskog društva Sveučilišta Velebit iz Zagreba.

Bence, Zoltán (1902), arhitekt; atletski reprezentativac, član SK Obilić iz Velikog Bečkereka (Zrenjanin). Osvojio PJ 1925 i 1926 u trčanju na 200 m i 400 m, a 1926 i na 100 m.

bench press (engl.) → potisak s klipe

Benčić, Ljubo (1905), ekonomist; nogometni reprezentativac sa 5 nastupa; trener i sp. funkcionar. Igrao za NK Hajduk (Split), HŠK Concordia i Gradske (Zagreb). Kao trener radio u NK Hajduk (Split), NK Borac (Zagreb) i NK Kvarner (Rijeka), a neko vrijeme i u Italiji. Jedan od osnivača i prvi predsjednik Zbora nogometnih trenera Hrvatske. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

bendi dodavanje, hokej na ledu: iznenadujući udarac po pločici koja miruje pred igračem ili polako klizi prema njemu; izvodi se brzom kretnjom iz zglobo šake, pri čemu palica udara po ledu neposredno iza pločice; primjenjuje se uglavnom u navalnoj zoni, kada se dodaje pločica slobodnom suigrácu, koji je u povoljnoj situaciji da je skrene neposredno u vrata.

P. BENEDEK

Benedek, Petar (1937), alatničar; reprezentativac u boksu, član SD Hajduk (Kula), od 1955 BK Vojvodina (Novi Sad), zasluzni sportaš Jugoslavije. Višestruki prvak Jugoslavije (1956 u pero kategoriji; 1957, 1961, 1962 i 1963 u lakoj; 1965 u poluvelteru). Na PE 1961 u Beogradu drugi u lakoj kategoriji.

Benedik, Božo (1916), dipl. pravnik; član Veslačkog kluba Bled i njegov predsednik (1953–78); sekretar (1952–72) i predsednik (od 1973) Regatnog odbora Bled i sekretar Organizacijskog komiteta PE 1956 i PS 1966, 1971 i 1979 u veslanju. Bio predsednik Veslačkog saveza Slovenije i član Predsjedništva Veslačkog saveza Jugoslavije, član Tehničke komisije FISA (1965–78). Dobitnik Bloudekovе plakete Saveza za tjelesnu kulturu Slovenije (1970).

Benelli, tal. tvornica motocikla; 1950 s vozačem D. Ambrosinijem osvojila PS na kružnim betonskim trkaštvima u kategoriji do 250 ccm i 1969 s vozačem K. Carruthersom.

Beneš, Marijan (1952), boksacki reprezentativac, član BK Slavija (Banja Luka), zasluzni sportaš Jugoslavije. God. 1973 pobijedio na PJ, Balkanskom šampionatu i PE u poluvelter kategoriji te proglašen najboljim sportašem Jugoslavije od redakcija listova Sport (Beograd) i Sportske novosti (Zagreb); 1979 kao profesionalni boksač osvojio naslov prvaka Evrope u supervelter kategoriji.

Bengtsson, Stellan (1952), šved. stolnotinski reprezentativac; prvak u pojedinačnoj konkurenциji na PS 1971 i na PE 1972. U konkurenциji pojedinaca, parova i kao član ekipa na PS osvojio ukupno 6 medalja (3 zlatne i 3 brončane).

Bennet, James Gordon (1841–1918), amer. izdavač lista New York Herald; motociklistički i zrakoplovni mecena. Živio u Parizu; 1899 utemeljio Gordon Bennet Cup, međuautomobilsku utrku u kojoj su mogla sudjelovati iz svake zemlje tri, u cijelosti u toj zemlji proizvedena automobila. Prvi put je utrka održana 1900 na stazi Pariz–Lyon, a posljednji put 1905, i to (uvijek) u zemlji prethodnog pobjednika.

Bennett, Floyd (1890–1928), amer. pionir polarnih letova; počeо kao pilot mornarice; 1925 bio je član arktičke ekspedicije Richarda Byrda s amfibijama Loeing. Slijedeće god. bio je Byrdov kopilot u prvom letu preko Sjevernog pola.

Bennett, Phil (1948), član velškog rugbi kluba Llanelli, od 1969 nastupa za reprezentaciju Walesa i V. Britanije. Rothmans Rugby Yearbook proglašio ga je 1977 za najboljeg igrača godine u svijetu.

Benoist, Robert (1895–1944), franc. automobilist, pobjednik na 5 GP utrka (1925–27); 1937 pobjednik na utrci 24 sata Le Mansa; vozio Delage i Bugatti.

benoni obrana, šah: varijanta otvaranja; zalednički naziv za više sličnih sistema obrane crnog, nakon prvog poteza bijelog 1. d4; **a** klasična varijanta nastaje nakon 1. d4 c5; **b** 1. d4 c5 2. d5 d6 3. e4 g6; alternativa je 3... e5, što medutim ne daje dovoljnu protuigru; **c** moderna varijanta b.o. nastaje nakon 1. d4 Si6 2. c4 c5 3. d5 e6; prvi put se pojavila u partiji A. Nimcović–F. J. Marshall na turniru 1924 u New Yorku.

Bentley, engl. tvornica automobila, osn. 1919; postizala zapažene uspjehe na utrkama u periodu 1922–31; pet puta pobijedila u Le Mansu. Od 1933 ne sudjeluje na utrkama.

Benvenuti, Giovanni-Nino (1938), tal. boksač, pobjednik na OI 1960 u veler kategoriji; od 1961 profesionalni boksač, prvak svijeta u

junior-srednjoj kategoriji, od 1967 u srednjoj kategoriji. Povukao se 1971.

Benz, Carl Friedrich (1844–1929), njem. dipl. inž.; konstruktor stacionarnog dvotaktnog motora; 1883 osnovao tvornicu plinskih motora Benz und Cie u Mannheimu; 1885 konstruirao jednocilindrični četverotaktni benzinski motor (snage 1 ks ≈ 735 w); 1886 izradio prvi automobil trokolicu na motorni pogon; 1926 tvornica se spojila s Daimler M. G. u Daimler-Benz AG.

Beograd, Auto-moto društvo, osn. 1946 u Beogradu, osvojilo sedam momčadskih, a članovi B. i 64 pojedinačnih naslova prvaka Jugoslavije.

Beograd, Klub za skokove u vodu, osn. 1974 u Beogradu; osvojio I mjesto na ekipnom PJ 1976–78 u skokovima u vodu.

Beograd, Omladinsko sportsko društvo, osn. 1945 pod nazivom FD Metalac; 1950 mijenja ime u Beogradsko sportsko društvo, a 1957 poslije fuzije sa SD Šumadija u OSD Beograd. Najbolje rezultate postigli su nogometni, košarkaši i rukometašice: **1** OFK Beograd; pobjednik je Nogometnog kupa Jugoslavije 1953, 1955, 1962 i 1966; **2** OKK Beograd: osvojio je PJ u košarci za muškarce 1958, 1960, 1963–64 i pobjednik je Kupa Jugoslavije 1962. Od 1975 djeluje pod nazivom OKK Beko; **3** ORK Beograd, osn. 1957; ženska ekipa osvojila je rukometno PJ 1961 te Kup Jugoslavije 1962–63, 1967–68, 1972 i 1982, finalistkinje su Evropskog kupa nac. pravkih 1962.

Beograd, Veslački klub, osn. 1921 u istoimenom gradu; bio je pobjednik na PJ 1935 u četvercu bez kormilara.

Beograd—Budimpešta, biciklizam: cestovna utrka između jugos. i mad. biciklista, održana tri puta: 1947 Beograd—Budimpešta, 1958 Budimpešta—Beograd i 1959 Beograd—Budimpešta. U prvom susretu pobjedili su Jugoslaveni, u drugom i trećem Madari.

Beograd—Sofija, biciklizam: cestovna utrka između reprezentacija Bugarske i Jugoslavije; 1937 od Beograda do Sofije i 1938 od Sofije do Beograda. Oba puta pojedinačni pobjednik bio je August Prosenik, a ekipni pobjednik reprezentacija Bugarske.

Beogradska savezna strelička družina, prva strelička organizacija u Srbiji, osn. 3. VI 1851 u Beogradu.

beogradski eliminacioni sistem, šah: sistem natjecanja na ispadanje poslije dva ili tri izgubljene poene (prema tome kako je to predvidenoturnirskim pravilnikom). Parovi za pojedina kola određuju se zdrjebom. Boja figura za prvo kolo također se određuje zdrjebom, a u slijedećim kolima bijele figure ima igrač koji je do tada više puta od svog protivnika igrao s bijelim. Ako se dva igrača sastaju po drugi put, igrač koji je u prvom susretu imao bijele figure, u ponovljenoj obavezno igra s crnim. Prvi turnir po tom sistemu odigran je 1938 u Beogradskom šahovskom klubu.

Beogradski sport klub (BSK), **1** nogomet: osn. 1911; postlige I svj. rata jedan od najboljih nogometnih klubova u Jugoslaviji; osvojio prvo mjesto na PJ 1930/31, 1932/33, 1933/34 i 1935/36. Poslije 1945 aktivnosti kluba nije obnovljena; **2** hazrena: sekacija osn. 1921 u sastavu iste organizacije; prvakinja Jugoslavije za 1924 u sastavu: Marica Čiperman, Emilija Jovanović, Brana i Cana Kiklić, Desanka i Sofija Popović i Nada Živojinović.

Beogradski šahovski klub, ekipni pobjednik na PJ 1930, 1933/34 i 1937/38.

Beogradski univerzitetski šahovski klub „Milan Vidmar“, ekipni pobjednik na PJ 1947, 1949 i 1950.

M. BENEŠ

S. BENGTSSON

Beogradsko sportsko društvo, biciklistička sekcija, osn. 1945 u sastavu FD Metalac; od 1951 djeluje pod novim nazivom i tada osvaja PJ u sastavu K. Todorović, M. Kadijaš, M. Todorović; od 1957 djeluje kao samostalni klub u sastavu Omladinskog sportskog kluba Beograd.

Ber, Aleksije (1924), profesor tjele, odgoja i direktor Višepedaške škole u Novom Sadu; asistent mačevanja u Državnom institutu za fizičku kulturu u Beogradu (1951–53). Poduzeavao mačevanje u SD Crvena zvezda (Beograd) i SD Edseg (Novi Sad). Napisao više stručnih radova iz oblasti sp. rekreacije i tjele, odgoja. Dobitnik Nagrade „Jovan Mikic—Spartak“ Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine (1975).

Beranovac, poligon JNA kraj Kraljeva, auto-mototrkaši od 1971, duž. kruga na asfaltno-betonoskoj podlozi 5,3 km.

berbel, (njem. Bärbel), kuglanje: naziv za 3 oborena čunja u vertikali (čunj br. 1, 3 i 9).

Berberih, Edvard (1938), nastavnik i reprezentativac u padobranstvu; svj. rekorder u grupnom skoku 4 padobranca (1962); trostruki jugos. rekorder. Bio član Aerokluba Beograd i Aerokluba Sarajeva.

Berc, Alfons (1914), komercijalist; sp. radnik; 1928–34 nogometni ŠK Jadran, SK Viktorija (Sušak) i HŠK Concordia (Zagreb); član UO SD Zagreb, 1946–61 tajnik i teh. referent Hoćeškog kluba Zagreb i 1961–79 tajnik Hoćeškog kluba Medveščak (Zagreb).

Berg, tvornica za proizvodnju sprava za sp. gimnastiku, garnitura utega, atletskih sprava, opreme za trim-kabinete i većeg br. sprava za rekreaciju, sa sjedištem u Nürnbergu (SR Njemačka). U Jugoslaviji je poslovno povezan s poduzećem Slovenijašport (Ljubljana).

Bergant, Evgen (1903–62), bankovni činovnik; svestrani sportaš, jedan od najzaslužnijih sp. organizatora u Mariboru i Sloveniji. Najviše uspjeha postigao je u tenisu i mnogo pridonio razvoju omladinskih teniskih škola u Jugoslaviji. Natjecanje pionira, koje se u

GORDON BENNET CUP

E. BERGANT

R. BERGMANN

BERNABEU STADION

jugosl. razmjerima održava svake god. u Mariboru pod nazivom »Memorijal Evgena Berganta«, okuplja veliki br. kvalitetnih natjecatelja.

Bergant, Evgen (1934), novinar, urednik sp. rubrike Dela (Ljubljana), TV komentator u Ljubljani (atletika, skijanje, tenis). Aktivan u mnogim sp. organizacijama i Samoupravnoj zajednici za fizičku kulturu Slovenije. Dugočlaninski predsjednik Udrženja sportskih novinara Slovenije, od 1981 predsjednik Udrženja sportskih novinara Jugoslavije. Urednik većeg broja sp. i popularnih publikacija na slov. jeziku. Napisao: *Videla sva Melbourne, 1956; Nogomet osvaja Azijo, 1957; Zlato naše, 1970; Leksikon športnih panoga, 1972* i dr.

Bergerov sistem, šah: varijanta kružnog sistema po kojem se igraju turniri, tj. određuju parovi i plasman pojedinaca (kružni sistem). Prije početka natjecanja ždrijebom se određe redni br. igrača čime su automatski određeni parovi za svako kolo pomoću Bergerovih tablica.

Bergerove tablice, način određivanja parova u pojedinim kolima natjecanja po jednostrukom ili dvostrukom bod-sistemu (svaki sa svakim), a na osnovi br. koji se pojedincima ili ekipama dodjeljuje ždrijebom. Takav način ždrebjanja br., odn. određivanja parova primjenjuje se prije svega u šahu, natjecanjima po Bergerovom sistemu, ali i u drugim sp. igrama i granama. Te tablice određuju također koji će pojedinac ili ekipa u kojem kolu nastupiti kao domaćin (u šahu — s bijelim figurama), odn. kao gost (u šahu — s crnim figurama). B. t. polaze od tri principa: 1) ako obe partnera imaju parne (ili neparne) redne br., onda igrač s većim rednim br. ima bijele figure. Ako jedan od partnera ima parni, a drugi neparni redni br., igrač s manjim br. ima bijele figure. Izuzetak je posljednji redni br. pri parnom br. igrača. Igrač s tim br. ima crne figure s protivnicima iz gornjeg dijela tablice, a bijele s onima iz donjeg dijela. 2) u svakom kolu igrač s br. 1 igra s onim igračem čiji je redni br. jednak rednom br. kola, osim u prvom kolu. Tada se susreće s posljednjim br. (ako je paran br. igrača) ili je slobodan (ako je br. igrača neparan). Npr., u drugom kolu igrač br. 1 sastaje

se s igračem br. 2. Ovaj par naziva se osnovni par kola. 3) B. t. za neparni br. igrača identične su s tablicama za paran br. s jednim igračem više. Razlika je u tome, što je pri neparnom br. slobodan onaj igrač koji bi trebao da igra s posljednjim br. (pri parnom br. igrača). Postoji nekoliko metoda za pisanje B. t. U praksi se najčešće primjenjuje određivanje parova pomoću turnirske tablice.

Berghauer, Vladimir (1913–47), dr. prava, sudac u Sisku; reprezentativac u hokeju na ledu s 5 nastupa; nastupio na PS 1939 u Zurču. Bario se još tenisom, mačevanjem i biciklizmom.

Berginc, Ivan-Štrukelj (1867–1926), planinar i planinarski vodič. Izveo prvi znani solo uspon kroz Sjevernu triglavsku stijenu. Njegov cepin čuva se u Trentarskom planinskom muzeju Slovenije.

Bergmann, Richard (1920–70), reprezentativac Austrije i V. Britanije u stolnom tenisu. Prvak u pojedinačnoj konkurenциji na PS 1937, 1939, 1948 i 1950; na PS u konkurenциji pojedinačna, parova i ekipa osvojio 22 medalje (7 zlatnih, 6 srebrnih i 9 brončanih); pobjednik na med. PJ 1952 u Beogradu. Napisao: *Twenty One Up, 1950*.

Bergmanov test, sp. medicina: vrsta funkcionalnog testa, odn. modificiranog Harvardova step testa, u kome je klupica vis. 40 cm, a trajanje testa 5 min. Puls se mjeri od 1 do 1 1/2 min. Ako je br. pulsacija u pola min ispod 40, to ukazuje na odličnu kondiciju.

Berijev, Georgij Mihajlovič (1903), sovj. konstruktör hidroaviona; tom djelatnošću počeo se baviti 1928 i dao je više uspjehljih konstrukcija, između ostalih i B-10, kojim je 1961 postignut SR za hidroavione u brzini iznad osovine 1/25 km 912 km/h. Njegove konstrukcije nose oznaku BE.

Berković, Luka (1925), izvanredni profesor Fakulteta za fizičku kulturu u Novom Sadu; 1977 obranio doktorsku disertaciju temom »Razlike u nekim dimenzijama psihosomatiskog statusa s obzirom na stupanj angažovanosti sporta«. Bio je potpredsjednik Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine (1976–78) i predsjednik Saveza pedagoške fizičke kulture Jugoslavije (1977–80). Jedan je od osnivača Saveza izviđača Srbije i dugočlaninski rukovodilac skijaških tečajeva i ljet-

nih logorovanja. Napisao: *Teorija fizičke kulture, Zrenjanin 1963; Metodika nastave fizičkog vaspitanja, Zrenjanin 1973; Metodika fizičkog vaspitanja, Beograd 1978* i dr.

Bermudska regata, jedrenje: tradicionalno natjecanje jahtama, duž. 8–20 m sa startom u Newportu (na ist. obali SAD) i ciljem na Bermudima, na stazi duž. 635 NM; održava se od 1906 svake parne god.; gl. je regata natjecanja Onión Patch Series.

bermudsko jedro, trokutno jedro učvršćeno sprjeđa o jarbol i razapeto bušom na donjoj stranici; odnos donje i prednje str. je 1:2 do 1:4. Profil jedra (uzdužni horizontalni presjek) popravlja se na stražnjoj str. umeđanjem letava, a u velikom vjetru smjene se kraćenjem.

Bernabeu, nogometni stadion u Madridu, zatvoren sa sve četiri strane tribinama koje mogu primiti 135 000 gledalaca. Po kapacitetu gledališta, treći stadion u svijetu (poslije Maracane i Hampden Parka).

Bernetić, Adrijan (1943), motociklist AMD Koper. 7 puta pobjedio na PJ u brzinskim utrkama (kategorija do 50 ccm); vozio motocikle Tomos i Bultaco.

Bernfest, Stjepan (1920), dipl. inž. strojarstva, profesor Višje škole Obrazovnog centra zračnog saobraćaja u Zagrebu, zasluzni sportaš Jugoslavije. Prvi na PS 1950 u konkurenčiji modela jedrilica A-2; prvi na PJ 1936 u konkurenčiji modela klase B slobodne konstrukcije na gumeni pogon.

Bernik, Fanči (1909), atletičarka i reprezentativka u hazi; članica ŠK Ilirija i Tjelesno-kulturnog društva Atena (Ljubljana). Nastupila na PS 1934 u hazi (London), kada je reprezentacija Jugoslavije osvojila 1 mjesto.

Bernot, Alenka (1938), dipl. ekonomistkinja, reprezentativka u kanoistici na divljim vodama, zasluzna sportašica Jugoslavije, članica Ljubljanskog brodarskog društva. Na PS 1963 osvojila prvo mjesto u slalomu, u međesvetovim dvojicama (s Borutom Justinom).

Bernot, Dare (1933–81), dipl. inž. agronomije, reprezentativac u kanoistici na divljim vodama; sp. funkcionar, zasluzni sportaš Jugoslavije, član Ljubljanskog brodarskog društva Peterostruki prvak Jugoslavije u spustu

TURNIRSKA TABLICA ZA 10 IGRAČA

I kolo	II kolo	III kolo	IV kolo	V kolo	VI kolo	VII kolo	VIII kolo	IX kolo
1–10	10–6	2–10	10–7	3–10	10–8	4–10	10–9	5–10
2–9	7–5	3–1	8–6	4–2	9–7	5–3	1–8	6–4
3–8	8–4	4–9	9–5	5–1	1–6	6–2	2–7	7–3
4–7	9–3	5–8	1–4	6–9	2–5	7–1	3–6	8–2
5–6	1–2	6–7	2–3	7–8	3–4	8–9	4–5	9–1

i slalomu u disciplini C-2; na PS 1963 osvojio drugo mjesto u slalomu u dvojcu C-2 (s bratom Natanom). Poginuo u avionskoj nesreći na Korzici (1. XII).

Bernot, Natan (1931), dipl. inž. strojarstva; reprezentativac u kanoistici na divljim vodama, sp. funkcionar i društveno-politički radnik, član Ljubljanskog brodarskog društva. Osmorostruki prvak Jugoslavije u spustu i slalomu u disciplini C-2, zaslužni sportaš Jugoslavije. Na PS 1963 osvojio drugo mjesto u slalomu u dvojcu C-2 (s bratom Daretom).

Bernštein, Nikolaj Aleksandrovic (1896–1966), sovj. fiziolog, istaknuti istraživač u području koordinacije pokreta, prvi je put upotrijebio kibernetički princip. Gl. mu je djelo *Struktura pokreta (O postrojenii dvijenij)* i napis o koordinaciji pokreta u jednom od prvih rus. udžbenika fiziologije sporta. Po njegovim tumačenjima učenje određenih pokreta i profesionalnih ili sp. vještina ne može se potpuno objasniti principima uvjetnih refleksa, već se prema strukturi pokreta i složenosti njegove koordinacije uključuju za to najbolje pripremljeni nivoi centralnog živčanog sistema. Tokom učenja pokret se stalno korigira na osnovi informacija iz aparata za kretanje po principu povratne veze.

Berruti, Livio (1939), tal. reprezentativac u atletici; prvi na OI 1960 u trčanju na 200 m; prvi Evropljanin u toj disciplini na OI s tadašnjim SR od 20,5 sek.

bersilat, malajska borilačka vještina, vrlo srodnja pentjak-silatu. Najčešće se prikazuje u obliku ratničkog plesa sa stiliziranim pokretima borbe bez oružja i s oružjem. U posljednje vrijeme b. se u Maleziji nastoji oživjeti, pa ta vještina prerasta u nac. borilački sport.

beursault, tradicionalna streljačarska disciplina prigodom nar. streljačarskih svečanosti u Francuskoj i Belgiji. Gada se na specijalnim streljištima u oba smjera, u Francuskoj na daljinu od 50 m, u Belgiji na 28 m. Za b. se koriste specijalne mete s crnim krugom (cordon noir), promjera 450 mm i unutarnjim krugom crvene ili crne boje (cordon rouge), promjera 150 mm. Gada se u dvije serije sa dvadeset stajališta (vingt haltes), tj. 40 strijela, a završno godišnje natjecanje se gada sa trideset stajališta, tj. 60 strijela. Nagradju se streljači s najvećim br. pogodaka, a posebno se nagradjuje pogodak strijelom najbliži centru mete.

Bertok, Mario (1929), novinar; šah. reprezentativac, zaslužni sportaš Jugoslavije, član olimp. ekipa koja je osvojila III mjesto na XIV šah. olimpijadi 1960 u Leipzigu. Sudjelovao na međuzonskom turniru za PS 1962 u Stockholmu.

Bertoncelj, Stane (1907–51), svestrani sportaš i nogometni trener. Nogomet je igrao u Mariboru i Ljubljani (SK Primorje i NK Ljubljana). Poslije je djelovao kao nogometni trener. Za vrijeme okupacije Slovenije interiran u Italiju, a poslije njene kapitulacije vratio se u Ljubljano.

Besa, jedrenje: keč duž. 17 m s kojim je književnik Joža Horvat (iz Zagreba) od 31. VIII 1965 do 4. VII 1967 oplovio svijet, te o tome napisao knjigu *Besa*, brodski dnevnik, 1973. Isplovio je iz Boke Kotorske, kamo se i vratio.

Besarović, Vojislav (1883–1941), dr prava; sok. radnik, član Glavnog odbora srpskog sokolstva u Beogradu (1911) i odbora Saveza slavenskog sokolstva u Pragu. God. 1912 sudjelovao na sastanku u Pragu zbog zajedničke organizacije srpskog, hrvatskog i slovenskog sokolstva. U banjalučkom veleizdajničkom procesu, 1916., osuden na 18 god. tamnice. Između dva svj. rata starješina Sokolske

župe Sarajevo. Ubijen od ustaša kod Jadovna na Velebitu.

besmrtna partija, šah: naziv za partiju Anderssen — Keiseritsky (London, 1851) zbog blistave završne kombinacije. Bijeli žrtvuje damu, dva topa i lovca, a zatim matira crnog sa tri lake figure: 1. e4 e5; 2. f4 e4; 3. Lc4 Dh4; 4. Kf1 b5; 5. Lb5: Sf6; 6. Sf3 Dh6; 7. d3; Sh5; 8. Sh4 Dg5; 9. Sf5 c6; 10. g4 Sf6; 11. Tg1 cb5; 12. h4 Dg6; 13. h5 Dg5; 14. Df3 Kg8; 15. Lf4 Df6; 16. Sc3 Lc5; 17. Sd5 Dc2;; 18. Ld6 Da1;; 19. Ke2 Lg1;; 20. e5!! Sa6; 21. Sg7; Kb8; 22. Df6! Sf6;; 23. Le7 mat.

Best, George (1946), irski nogometni reprezentativac, član Manchester Uniteda s kojim 1967 osvaja prvenstvo Engleske, a 1968 Cup Evrope nac. pravka. Dobitnik Zlatne lopte pariškog lista France football za 1968.

Bešević, Stevan (1868–1942), književnik i novinar; konstruktor i graditelj letećih modela. Prve modele zrakoplova konstruirao i izradio 1910 u Zagrebu, a zatim i u Beogradu; 1911 izradio model helikoptera. Njegovi modeli imali su za pogon gumenu traku. Za svoj rad dobio više priznanja; patentirao je neke konstrukcije svojih modela.

Beširović, Uzeir (1926), službenik; planinar iz Sarajeva, poznat po brojnim putopisnim člancima i planinarskim predavanjima; kao planinarski fotograf nagradivan na izložbama; izlagao je i samostalno 1968 u Zagrebu i dr.

Betetto, Evgen (1894–1945), sp. radnik, jedan od osnivača prvog slovenskog nogometnog kluba Hermes (Ljubljana), s kojim je prešao u SK Iliriju, gdje je od 1919 do 1941 bio gl. organizator i funkcionar. Djelovao u raznim sp. savezima i podsavезima i kao sp. publicist. Zaslužan za izgradnju prvog plivačkog bazena olimpijskog razmjera u Ljubljani. God. 1944 uhapšen kao član Osvobodilne fronte. Umro u koncentracijskom logoru u Dachau.

Betetto, Milan (1922), dr med., znanosti, redovni profesor Dermatološke klinike Kliničkog centra Medicinskog fakulteta u Ljubljani; natjecatelj u umjetničkom klizanju, seniorski prvak Jugoslavije 1939. Igrao nogomet (1945–50) i hokej na ledu (1946–57). Sp. radnik u Hokejskom klubu Ljubljana i Olimpija; inicijator izgradnje prvog i drugog klizališta s umjetnim ledom u Ljubljani. Voditelj prve sp. ambulante u Ljubljani (1948). Autor mnogih članaka o hokeju na ledu u dnevnim i sp. listovima. Od Aprilskog rata 1941 aktivist Osvobodilne fronte; tri puta uhapšen i nakon toga na prinudnom radu u Njemačkoj.

beughelball, stara niz. igra drvenom kuglom i drvenim udaračem (paletom), kojim se kugla tjerja kroz prsten, učvršćen na podu dvoranu (lijeti) ili na ledu (zimi). Za tu igru postoji poseban savez, Nederlandsche Beughelballbond, sa sjedištem u Roermondu, a broji oko 250 sekacija (klubova).

Beyer, Udo (1955), reprezentativac Njemačke DR u bacanju kugle. Osvojio zlatnu medalju na OI 1976. Pobjednik na Svjetskom kupu 1977; 1978 postavio SR hicem od 22,15 m, a 1983 novi SR 22,22 m.

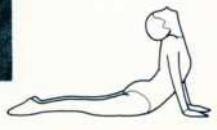
bez borbe, rvanje: dobiven susret za partnera kad se njegov protivnik iz bilo kojeg razloga, nakon tri poziva, ne pojavi na stručnjači; stolni tenis, tenis (engl. w.o. walk over): oznaka za dobivenu igru bez borbe radi neizvršenja turnirske obaveze.

Bezdan ponor, speleološka pojava jamskog oblika na planini Visojevici (SRBiH); istražen do dubine od 207 m.

BESMRITNA PARTIJA

G. BEST

BHUJANGASANA I
BHUJANGASANA II

bezimena vrata, skijanje: tip pterostruktih otvorenih i poluotvorenih vrata u slalomu; druga i četvrta su zatvorena i stoje jedna ispod drugih, u jednoj liniji niz padinu; prva, treća i peta su koso poluotvorena, i to sa strane izlaza skijaša iz zatvorenih vrata.

Bezjak, Mladen (1916), igrač, trener i savezni sudac u košarci, učitelj skijanja i planinar; jedan od osnivača košarkaške sekcije JSK Victoria (Sušak). Poslije Oslobođenja radi na obnovi košarke u Rijeci; predsjednik KK Kvarner (1968–72) i PD Platak.

Bezjak, Vjekoslav (1917), nastavnik tijel. odgoja i zubni tehničar. Bio omladinski prvak Jugoslavije u plivanju (50 i 200 m); igrao košarku u KK Lokomotiva (Zagreb), KK Nafta i KK Kvarner (Rijeka). Jedan je od osnivača košarke u Sušaku (1937) i Slavonskom Brodu (1945); bio je plivački trener u Crikvenici (1948–49), te košarkaški trener u Rijeci (1948–58) i SAD (1969–75).

bezljajn, (engl. baseline) → osnovna linija **bhujangasana** (kobra), jogi: jedna od osnovnih vježbi izvijanja kičme; zbog usporjene i kontroliranog načina izvođenja smatra se izuzetno korisnom za primjenu u fizioterapiji i kineziterapiji.

Biambarske pećine, spiljski sistem dug 400 m u blizini ceste Sarajevo—Tuzla (SRBiH); djelomično su uređene za posjet turista.

biatlon (grč.), dvoboj, skijaško-streljačko natjecanje za muškarce i od 1984 za žene; sastoji se od skijaškog trčanja na 10 ili 20

M. BERTOK

V. BESAROVIĆ

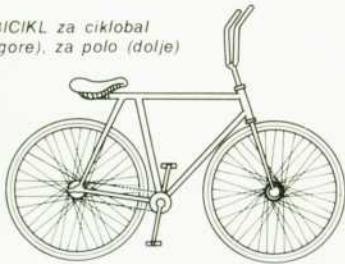

BIATLON
(lijevo i desno)

km i gadanja u mete puškom kalibra do 8 mm, bez obzira na težinu s otvorenom napravom za gadanje (vizir); kod gadanja skije se mogu skinuti. Na stazi od 10 km gada se u metu: a) ležeci na mjestu udaljenom 2,5 km od starta i b) stojeći na mjestu udaljenom 8 km od starta, sa po 5 metaka. Kažnjava se svaki promašaj kruga sa 1 min a mete sa 2 min. Na stazi od 20 km gada se na 4 strelišta raspoređena između 8. i 18 km. Natjecatelj je udaljen 150 m od mete i na svakom strelištu gada sa po 5 metaka. Prvo gadanje je iz ležećeg stava.

BICIKL za ciklobal
(gore), za polo (dole)

BICIKL-ERGOMETAR

zatim stojeći, pa ležeci i na kraju stojeći. Promašaj mete je kazneni dodatak od 2 min, a pogodak u metu (ali ne u krugove) je kazna od 1 min. Kod štafete 4 x 7,5 km natjecatelj na svakom strelištu pored 5 metaka raspolaze i sa 3 rezervna metka, koje koristi samo u slučaju ako prvih 5 metaka ne pogodi krug. Ako natjecatelj ne uspije s obaveznim i rezervnim mecima pogoditi 5 puta u krugove na metama, za svaki promašeni krug (ispod 5 krugova) obavezan je da na skijama (na drugom strelištu poslije gadanja) pretrči za svaki promašaj po jedan kazneni krug u duž. od 200 m. Staza za b. uvijek je teža po visinskoj razlici i izboru samog terena od stazā za druga natjecanja u trčanju, a obavezno je izvedena (trisiranja) sa dvije usporedne staze. Natjecanje u b. je pojedinačno i momčadsko. B. je nastao iz lova na skijama u Skandinaviji i kao sp. disciplina prvi put je uključena 1958 na PS kao zamjena vojnog skijaškog patrolnog natjecanja, od 1984 na PŠ natječu se i žene, a 1960 postaje disciplina zimskih Ol. Brigu o razvoju b. u svijetu vodi UIPMB, a u nas Skijaški savez Jugoslavije.

Biber, Duro (1945), poljoprivredni tehničar, reprezentativac u kuglanju, član KK Vatrogasac (Vinkovci), KK Grmoščica (Zagreb) i od 1974 KK Medveščak (Zagreb), zasluzni sportaš Jugoslavije. Član ekipa koja je na PS 1976 osvojila prvo mjesto te 1972, 1974 i 1980 treća mjesto. S ekipom KK Medveščak 5 puta pobjednik na PJ, jednom i u paru s Nikolom Dragićem (1976).

biberon, bočanje: medusobni dodir boća i balina. U slučaju nepravilnog guranja boćom ili pogotka važno je da se napravi isti b.

Bibica, Marko (1909-77), reprezentativac u vaterpolu sa 12 nastupa (1932-36), član PK Jug (Dubrovnik). Sudjelovao na PE 1934 u Magdeburgu (V mjesto).

bibliografija (grč.), sistematiziran popis štampanih i rukopisnih djela sastavljen u znanstvene, informativne ili druge svrhe; može biti opća i specijalna, predmetna i autorska, retrospektivna i tekuća, nac. i med. itd. Prvu b. u oblasti f.k. napisao je Franjo Bučar, 1922 god.: *Bibliografija za tjelesni odgoj na hrvatskom jeziku do godine 1922*. Jugoslavenski zavod za fiziku kulturu u Beogradu izdaje od 1962 *Bibliografiju jugoslovenske fizičke kulture*. S. i T. Todorović napisali su 1967 god.: *Bibliografski pregled knjiga i listova, časopisa i ostalih publikacija o fizičkoj kulturi u Srbiji za razdoblje od 1867 do 1918*. U Zagrebu su 1969 izdane *Bibliografija fizičke kulture i Knjige i brošure 1945-1968* i *Bibliografija fizičke kulture II. Periodika* do 1967.

Bibliografija fizičke kulture, publikacija o izdavačkoj sp. djelatnosti u Jugoslaviji u dva

djела: knjige i brošure 1945-68 (204 str.) i periodika (listovi i časopisi) do 1967 (75 str.). Izdavač Sportska štampa, Zagreb (1969); format 20,1 cm x 14 cm; urednik S. Cerjan.

Bican, Josef (1913), austri. i čehos. nogometni reprezentativac; prvo član FC Rapid (Beč) i reprezentacije Austrije (u vrijeme postojanja tzv. Wunderteama) i kao takav nastupio na PS 1934, zatim je jedno vrijeme igrao za FC Admira (Beč). Poslije toga seli u Prag i nastupa za Slaviju i nogometnu reprezentaciju Čehoslovačke. Bio je najbolji strijelac tamošnje lige u više prvenstvenih sezona.

bicikl, vozilo za jednu osobu sa dva kotača, sa žičicama, sjedalom i lančanim pogonom na stražnji kotač; pokreće se potiskivanjem pedala. Postoje tzv. turistički b., b. za cestovne utrke, za utrke na trkalištima (velodromima), za akrobatsku vožnju, za ciklobal i polo na biciklima.

bicikl-ergometar, instrument za funkcionalno testiranje sportaša u sp. medicini, smješten na posebno postolje. Oblikom i materijalom iz kojega je izrađen, dijelomično je sličan klasičnom biciklu. Snabdjeven je uređajima za izazivanje većih i manjih opterećenja, i uređajima za mjerjenje brzine kretanja kotača u mjestu, izražene u km/h. Najnoviji elektronski b. imaju programator pomoću kojeg se može unaprijed programirati stupnjevanje povećanje opterećenja. Ispitanike na b. može se testirati u sjedećem i ležećem položaju.

biciklistički savez Jugoslavije, udruženje republičkih i pokrajinskih saveza, osn. 23. V 1920 pod nazivom Jugoslavenski koturaški savez sa sjedištem u Zagrebu. Kasnije mijenja naziv u Koturaški savez SHS, odn. Koturaški savez Kraljevine Jugoslavije, koji prekida aktivnost 1941. Poslije Oslobođenja djeluje Odbor za bicikлизam pri FISAJ, a od 4. VIII 1948 Biciklistički savez Jugoslavije sa sjedištem u Beogradu.

biciklistički višeboj → *omnium*

biciklizam, sp. grana koja obuhvaća različite načine vožnje i natjecanja biciklom, a primjenjuje se i u rekreativne svrhe (rekreativni biciklizam). Najvažnija biciklistička natjecanja jesu: cestovne utrke (jednodnevna, etapna, kružna, na vrijeme, štafeta i brdska); u tu grupu ubrajuju se i terenske utrke (kros i orientaciona biciklistička utrka); zatim utrke na trkalištima (brzinska vožnja na 1000 m, dohvatna vožnja, utrka na vrijeme, utrka tandem-a, vožnja s motornim vodstvom, omnium, hendikep, bodovna utrka, dohvatna vožnja na tal. i austral. način, utrka na ispadanje, amer. vožnja parova i dr.) te kao posebna disciplina — vožnja na valjčima. Postoje i biciklističke sp. igre loptom, kao

što su: polo na biciklima, ciklobal (dvoranski i na travi) i natjecanje u akrobatskoj vožnji biciklom. Brigu o razvoju b. u svijetu vodi UCI, FIAC, FICP i AIOCC, a u nas Biciklistički savez Jugoslavije.

bič, konjički sport: kožnata uzica vezana za drveni držak kojom se potiče ili goni konja; upotrebljava se pri lonžiranju, voltižiranju, natjecanju zapregi i kasačkim utrkama. Dužine b. i visuljka propisane su za pojedine discipline (npr. za utrku u sulkama duž. b. je do 1.1 m, a visuljka do 0.2 m; za utrku dvopregu duž. b. je do 1.5 m, a visuljka do 0.2 m).

Bičanić, Vladimir (1914), dipl. inž. geodezije; sp. novinar. Bio je pokretač i gl. urednik Ilustrovanih sportskih novosti (Zagreb, 1936-41); od 1934 suradnik, a od 1938 urednik sp. rubrike Novosti. Prije II svj. rata aktivno se bavio atletikom, bio je član HSK Concordia, ZAŠK i HAŠK (svi Zagreb). God. 1932 na PJ član je pobedičke štafete u trčanju 4 x 100 m i treći na 200 m. God. 1937 pokrenuo i organizirao prvu etapnu višednevnu biciklističku utrku Oko Hrvatske i Slovenije. Izdao almanah Sport, Zagreb 1939.

Bidev, Pavle (1912), profesor, šah. publicist, prvi šah. majstor u Makedoniji. Napisao: *New investigation about chess origin* (Mail Chess), 1951/52; *Divinatory Herkunft und*

BIG BOY

V. BIČANIĆ

kosmische Symbolik des Schachs und damit verwandter Spiele (Živa Antika), Skoplje 1969; *Die altindische Elementenlehre und Zahlsymbolik als Grundlage im Aufbau des Schachspiels*, (časopis FIDE), Prag 1963.

BIDI-EPS → Međunarodni biro za dokumentaciju i informacije tjelesnog odgoja i sporta

bidon, biciklizam: plastična boca koja стоји između držača na kosom dijelu okvira bicikla ili na upravljaču na dohvatu vozača. B. sadržava hranjivi napitak koji ispiju biciklisti u toku napornih cestovnih vožnji.

Bielovucic, Jean (1889-1949), pilot motornog letenja iz Lime (Peru), jugos. porijekla. Studij aeronauteke završio u Parizu. Etapnim preletom Paris — Bordeaux postiže SR — 540 km za 6 h i 15 min (1910). Poč. 1911

izvodi prve letove u Limi i postavlja osnove za tamošnju pilotsku školu. God. 1913 je u Evropi, gdje uspješno prelijeće Alpe. Sudjeliće u I svj. ratu na strani Francuske. U II svj. ratu sudjeluje u franc. pokretu otpora.

Bien, Stanislav (1900-69), dipl. inž. strojarstva; jedan od prvih pokretača hazene u nas; 1920 iz Brna, gdje je studirao, donio je u Derventu prva pravila igre i loptu za hazenu.

big boy, prednje jedro slično spinakeru; podiže se u krmenom vjetru zajedno sa spinakerom, ali na suprotnom boku.

biga (lat.), konjički sport: starom. bojna dvokolica kojom su se održavale utrke u dvopregu.

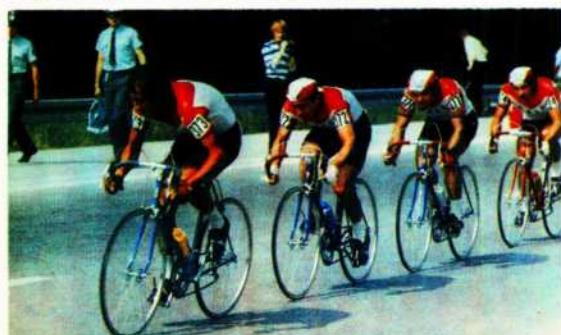
1.

2.

BICIKLIZAM: 1. start utrke na 1000 m sprint; 2. biciklistička cipela i zaštitna kapa; 3. cestovna ekipna utrka; 4. dohvatsna vožnja na 4000 m.; 5. cestovna utrka; 6. brdska vožnja;

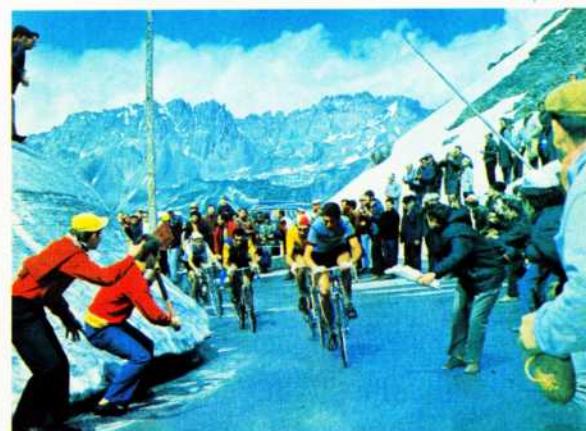
3.

4.

5.

6.

A. BIKILA

Bikelas, Demetrios (1835–1908), grč. književnik i sp. funkcionar, prvi predsjednik CIO (1894–96).

Bikila, Abebe (1932–73), etiopski gardijski oficir i reprezentativac u atletici; pobijednik u trčanju maratona na OI 1960 i 1964; prvi natjecatelj iz Etiopije i Afrike koji je na OI osvojio zlatnu medalju. Poslije pripeloma kičme, u saobraćajnoj nesreći (1969), ostao paraliziran.

Bikova, Jelisaveta Ivanovna (1913), sovj. šahistkinja, treća po redu prvakinja svijeta, PS osvojila 1953 u Lenjingradu, pobijedivši L. Rudenko. Na tromeđu za PS 1956 u Moskvi je druga (iza O. Rubcove), a u uzvratnom meču 1958 u Moskvi opet je prva. Taj primat oduzima joj N. Gaprindašvili svojom pobjom 1962 u Moskvi.

Bikovskij, Valerij (1934), sovj. kozmonaut, dvostruki heroj SSSR. Prvi put letio u svemirskom brodu Vostok 5 (14–19. VI 1963) i obletio Zemlju 81 put, pri čemu je postigao SR u disciplini trajanje leta u svemiru (5 dana). Drugi let je izvršio u svemirskom brodu Sojuz 31 (26. VIII – 3. IX 1978), zajedno s prvim kozmonautom Njemačke DR S. Jahnom, pri čemu je izvršeno spajanje s orbitalnom stanicom Salut 6, u kojoj se od 17. VI 1978 nalazila posada: V. Kovaleenok i A. Ivančenkov, koja se vratila na Zemlju u Sojuzu 31, poslije 140 dana provedenih u orbiti oko Zemlje.

bilav, konjički sport: dio konjske opreme koja sprečava klizanje sedla unazad, osobito pri kretanju uz nagib. Sastoji se od donjeg

remena koji se zakopčava odozdo za kolani i od gornjeg remena s alkrom koji seže do sredine konjskih prsiju. Iz alke se granaju dva remena koji se pomoću dva remenčića vezuju za prednji kraj sedla.

billboquet, stara franc. igra drvenom kuglom koja je vrpcem vezana za stalak. Na vrhu tog stalaka je pričvršćena košarica. Kugla se baca uvis i hvata košaricom u fazi njezina leta. Postoji i druga varijanta te igre s prebušenom drvenom kuglom i vrpcem kojom je vezana za stalak, čiji je vrh zašiljen. Probušena kugla baci se uvis i hvata vrhom štapa.

Bilgeri, Georg (1873–1934), austr. oficir, skijaški pedagog i pionir alpskog skijanja. Prvi je uveo vožnju u dubokom čučnju, plužnu tehniku, upotrebu 2 štapa i čelične vezove.

Bilgeri metalni vez, vrlo raširen skijaški vez prije, a usavršen za vrijeme I svj. rata; sastoji se od metalne ploče na koju dolazi cipela. Metalna ploča vezana je na metalni valjak čeličnom oprugom, pokretnom u smjeru gore-dolje. Na ploči se nalazi pomična prstna čeljust i pomično zaglavje za učvršćenje pete.

Bilgerijeva tehnika skijanja, alpska tehnika skijanja, nazvana po G. Bilgeriju; razvila se i dominirala 1915–18; sastoji se od slijeda više plužnih zavoja sa i bez štapova u dubokom čučnju. B.t.s. nadopunjuje se efektivnim telemekom, plužnim zavojem.

Bilić, Jure (1922), društveno-politički radnik, sudionik NOR od 1941. Poslije Ostobodenja, između ostalog, bio sekretar Gradskog komiteta SKOJ u Zagrebu i Gradskog komiteta SKH u Zagrebu, predsjednik Međuopćinske konferencije SKH za Dalmaciju, republički sekretar za poljoprivredu, član Izvršnog komiteta CK SKH i Izvršnog biroa Predsjedništva SKJ. Od 1972 član i od 1974 sekretar Izvršnog komiteta Predsjedništva CK SKJ; od 1977 do 1981 predsjednik Sabora SRH, 1982/83 predsjednik CK SKH. Kao omladinac igrao nogomet u Radničkom sportskom klubu Zmaj u Makarskoj (1937–41). Bio je član Sportskog društva Partizan (Topusko, 12. XI 1944), Žemaljskog fiskulturnog odbora Hrvatske (Šibenik, 25. IV 1945), potpredsjednik NK Hajduk, Split (1950–53) i Komiteta VIII MI (Split, 1979).

Bilić-Vukas, Mirjana (1936), profesorica tjelesnog vježbanja u Beogradu; reprezentativka i višestruka prvakinja Jugoslavije u sp. gimnastičari (1960, 1961 i 1963), zasluzna sportašica Jugoslavije. Prva na Kupu Evrope 1963 u Parizu (prva u višeboju i parnernoj gimnastičari, druga u vježbi na gredi). Dobitnica Majske nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu Srbije (1961).

bilijar (franc. billard), dvorsanska društvena i sp. igra sa tri ili više kugli koje se udaraju vrhom bilijskog štapa na bilijskom stolu. Od nekoliko načina b. (tal., engl., rus.), koji se razlikuju po br. kugli i vrsti bilijskog stola, najrazvijeniji je karambol b. U karambolu se natječe dva igrača, jedan protiv drugoga. Turnirski bilijski stol za karambol je duž. 284 cm, šir. 142 cm i vis. 80 cm. presvučen zelenim suknom. Strane stola očišćene su ogradom (mantinela), vis: 3,7 cm, optičnom elastičnom gumom vrpcem. Za društvenu igru koriste se i stolovi duž. 210–230 cm, šir. 105–115 cm. Igra se sa tri kugle (jedna crvena i dvije bijele) promjera 61–61,5 mm. Bilijski štap izrađen je od drva, duž. 138–145 cm, tež. 460–600 g. Vrh štapa presvučen je kožnom kapicom koju se u toku igre premazuje posebnom kredom, kako kugla pri udarcu ne bi otkliznula. U karambol-bilijaru natječe se pojedinačno i ekipno, u disciplinama karambol

s jednodokratnim i s trokratnim udaranjem kugle o mantinelu, cadre igra 45/1, cadre 47/2, cadre 71/2, slobodna igra, billard artistique i petoboj. Cilj igre je da se u skladu s pravilima pojedine discipline na propisani način u što je moguće manjem br. pokušaja (serija) dostigne određeni br. poena. Svaki karambol vrijedi jedan poen. Karambol je postignut kada igrač u skladu s propisima određene discipline kuglom kojom igračučitavu igru (jedna od dviju bijelih kugli) dotakne crvenu i drugu bijelu kuglu. Igrač može ustanjno izvesti neograničeni br. karambola u jednoj seriji, koja se prekida pri prvom promašaju, pa pravo na pokušaj stiže protivnik. U različitim disciplinama karambola održavaju se PS (od 1873) i PE. Med. savez bilijskih amatera (UIAB) osn. je 1923 u Parizu; Evropski bilijski savez (CEB), sa sjedištem u Bruxellesu, osn. je 1958; Svjetski savez za bilijar (UMB) osn. je 1959.

bilišana (mačka), joga: vježba kojom se po-većava tonus lednih i trbušnih mišića i mišića ruku. Za pravilno izvođenje bitno je da se šake, koje su na početku priljubljene uz grudi, ne pomiču s mjestima, dok brada klizi po podu. Postoje dvije varijante.

bilten (franc. bulletin), kratak izvještaj o važnom događaju koji je značajan za širu javnost; naziv mnogih periodičkih i neperiodičkih izdanja; službeno, informativno, propagandno i slično glasilo sp. i drugih organizacija za obavještavanje javnosti i članstva. B. se izdaju i u povodu većih sp. manifestacija. B. koji prethode natjecanju izvještavaju o radu organizacijskog komiteta, danoze programe natjecanja i sl. U toku i na kraju sp. priredbe objavljaju se b. koji donose i sumiraju rezultate.

Bimbolović, Risto (1936), profesor srednje škole; svj. rekorder u maratonskom plivanju iz Skoplja. Sudjelovao na preko 30 međunarodnim natjecanjima u maratonskom plivanju; 1969 postavio dva SR — preplivao je 25 km za 8,06 sati i 16 km za 5,01 sati leptirovim stilom.

Binda, Alfredo (1902), tal. reprezentativac u biciklizmu, trostruki profesionalni prvak svijeta (1927, 1930 i 1932), pet puta pobijednik na utrci Giro d'Italia (1925, 1927–29 i 1933); sp. funkcionario Talijanskog biciklističkog saveza i UCI.

Binder, Franz-Bimbo (1911), austr. nogometni trener. Nastupio 53 puta za reprezentaciju Austrije i 9 puta za reprezentaciju Njemačke. Igrao srednjeg napadača i postigao ukupno više od 1300 golova.

binokularno ništanje, strejlstvo: dovođenje nišanske linije u nišansku točku; ništanje s oba (otvorena) oka; daje veću oštrinu vida i drugo se oko ne mora zavarati, čime se izbjegava dodatno opterećenje mišića i zamor.

Biogradić, Ibrahim (1931), građevinski tehničar; nogometni reprezentativac, član FK Sarajevo, zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1956 (srebrna medalja). Dobitnik Srebrenih plaketki NSJ.

biokemija, nauka o kemijskom sastavu živih bića i o kemijskim promjenama u živoj stanicama. B. proučava složeni mehanizmi metaboličkih procesa (disanje, probava, mišični rad, nadraživanje živaca, djelovanje hormona i dr.) i njihove medusobne odnose. B. sporta proučava kemijske promjene u organizmu za vrijeme ili poslije fiz. napora, procjenjuje mogućnosti organizma, određuje stupanj umora i sl. Na osnovi podataka dobivenih istraživanjem izrađuju se programi treninga, planiraju rezultati, određuje način ishrane sportaša, traže mogućnosti za brži oporavak organizma poslije napora i dr.

BILISANA

BILIJAR

biomehanika, multidisciplinarna znanost koja se bavi anatomsko-mehaničkom analizom složenih kretanja živih bića; u oblasti f.k. proučava uzroke i uvjete mirovanja i kretanja čovjeka, dajući prednost tjelesnoj vježbama.

biometrija, sp. medicina: metoda ispitivanja i utvrđivanja promjenljivih fiz. i funkcionalnih svojstava organizma sportaša, koji je pod utjecajem vanjskih faktora (npr. u procesu treninga) i naslijednih svojstava. B. se bavi određivanjem tipologija u konstituciji sporstaša.

bir → **cipal**

birdie (engl.), golf: naziv za rezultat koji je za jedan udarac manji od para za odgovarajuću rupu.

Birdovo otvaranje, šah: nastaje nakon početnog poteza bijelog 1. f2–f4; naziv po engl. majstoru Henry Edward Birdu (1830–1908), koji je prvi primijenio takav potez u turnirskoj praksi, u drugoj pol. XIX st.

Birtić, Franjo (1914), jedan od osnivača košarkaše u Zagrebu, u sklopu Sokolskog društva Zagreb II. Izradio prve ploče za košarku; sudjelovao u obnavljanju košarkaše u Zagrebu poslije Oslobođenja.

Bislet, zimski stadion u Oslu, sagrađen 1935 kao zimsko-sp. centar sa skijaškom skakanicom i površinama za umjetničko i brzinsko klizanje; prma 40 000 gledalaca.

bisque handicap (engl.), golf: sistem natjecanja u kojem slabiji igrač dobiva pravo na više udaraca na rupama koje on sam izabere, a ne na onima koje su određene kartom igrališta.

Biševska pećina (ili Modra spilja), potonula spilja na otočiću kraj Visa; pristupačna od 1884 (duž. 36 m, šir. 12 m, vis. 15 m). Osobitost spilje je prodiranje dnevnje svjetlosti reflektiranjem s morskog dna.

Biškup, Petar-Veno (1918–45), ličilac; član KPJ od 1937, sudionik NOR od 1941; posthumno odlikovan Ordenom narodnog heroja. Igrao nogomet u SK Metalac (Zagreb); u toku NOR bio organizator sp. natjecanja na oslobođenom teritoriju. Poginuo kao komandan u činu potpukovnika.

Biškupac, Slavko (1919–44), rvač i sp. funkcionar, član Teškoatletskog kluba Radnik (Petrinja); sudionik NOR.

Bitenc, Mirko (1925), meteorološki tehničar; surađivao u Aeroklubu Murska Sobota (1954–62), a zatim postaje sekretar Saveza letačkih organizacija Slovenije. Jedan od inicijatora i organizatora zrakoplovnih priredaba u Sloveniji (PS u padobranstvu, Jadranski padobranički kup i dr.). Dobitnik diplome »Paul Tissandier« (1975).

bitumvelox, bituminozni beton sastavljen od tri različite smjese (gume, raznih agregata i čvrstih primjesa), koje se miješaju neposredno prije nanošenja na čvrsti podlogu u sloju od 25 do 30 mm; koristi se kao završni sloj na otvorenim sp. igralištima.

bivak, planinarstvo: improvizirano noćiste u stijeni ili planini (bivakiranje je noćenje na otvorenom). U stijeni je obično na polici i pod prevjesom gdje se penjači učvršćuju užetima. Bivacima se nazivaju i mala limena skloništa na podnožu stijena koja služe penjačima kao baza za uspon.

Bivec, August (1909), viši financijski referent; nogometni reprezentativac, viši sp. trener. Igrao za Gradske i HAŠK, a neko vrijeme i za Beogradski sport klub. Jedan od prvih trenera u klubovima Bjelovara i Karlovca prije 1941, a poslije 1945 u Zagrebu i blizoj okolini. Član IO Saveza nogometnih trenera Hrvatske, njegov predsjednik i pot-

predsjednik i član IO Saveza nogometnih trenera Jugoslavije. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Bjedov, Durđa (1947), reprezentativka i trener u plivanju, zaslужna sportašica Jugoslavije, članica PK Mornar (Split), višestruka prvakinja i rekorderka Jugoslavije u disciplinama prsnog, mješovitog i kraul plivanja. Na OI 1968 prva na 100 m prsno (1.15.8 min) i druga na 200 m prsno (2.46.4 min); to su prve olimpijske medalje za jugosl. plivački sport.

Bjedov, Mira (1955), košarkaška reprezentativka, zaslужna sportašica Jugoslavije, članica KK Monting (Zagreb). Sudjelovala u ekipi koja je na PE 1979 osvojila II mjesto i na OI 1980 III mjesto. S klubom je 1979 i 1980 osvojila Kup Jugoslavije te 1980 Kup Lillian Roncheti.

Bjelajac, Mirko (1935), reprezentativac i nastavnik u zrakoplovnom modelarstvu; član Aerokluba Banja Luka, zaslужni sportaš Jugoslavije. Prvak Evrope 1960 u klasi F 1C, trostruki jugosl. rekorder. Dobitnik trofeja Zlatni orao (1960).

Bjelašnica, Planinarsko društvo, osn. 1948 u Sarajevu (prije Aprilskog rata u Sarajevu je djelovala istoimena podružnica HPD); bjele se na niz planinarskih kuća na Bjelašnici, organizira skijaška prvenstva (Bjelašnički dan, Šavničko prvenstvo) i vodi brigu o Bjelašničkoj transverzali.

Bjelašnički dan, godišnje natjecanje u planinarskom skijanju koje je 1958 počelo redovno organizirati PD Bjelašnica, nastavljajući tradiciju predratnog Slavijinog i Hranisavskog smuka.

Bjelić, Vladimir (1921), savjetnik Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRS, društveno-politički i sp. radnik; nosilac Partizanske spomenice 1941. Bavio se plivanjem i vaterpolom u PK Jadran, Herceg-Novi (1936–41). Bio je predsjednik JKK Partizan, Beograd (1946–52), JVK Partizan (1952–68) i Plivačkog i Vaterpolo saveza Srbije (1952–68); član Predsjedništva Vaterpolo saveza Jugoslavije i Predsjedništva JSD Partizan (Beograd). Doživotni je počasni predsjednik JVK Partizan i Vaterpolo i Plivačkog saveza Srbije. Uz brojne nagrade i priznanja, dobitnik je Majske nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu Srbije za životno djelo (1969).

Bjelolasica, gorski skup, najviši vrh Kapеле i Gorskoga kotara (1533 m), predviđen kao kapitalni objekt za izgradnju zimskog sp. rekreacijskog centra u SR Hrvatskoj.

Björksten, Kristina (1870–1947), fin. pedagog; 1913–17 predavač na katedri za žensku gimnastiku Instituta za telovježbu Univerziteta u Helsinkiju, predsjednica Nordijskog gimnastičkog saveza (1923–39). Napisala Kvinnogymnastik I i II, Helsinki 1918–23.

Blackheath Golf-Club, najstariji i još danas postojeći golf-klub u svijetu, osn. 1608 u Royal Elthamu, grofovija Kent (Engleska).

Blagajac, Mithat (1937), izvanredni profesor Fakulteta fizičke kulture u Novom Sadu, šef katedre za sp. rekreaciju; 1976 obranio doktorsku disertaciju na Fakultetu za fizičku kulturu u Zagrebu temom »Utjecaj nekih demografskih i socijalnih obilježja na potrebe i interesu u području sportske rekreacije«. Obavljao funkcije generalnog sekretara Partizana Jugoslavije — Saveza za sportsku rekreaciju i tjelesni odgoj (1969–77) i predsjednika njegovog Stručnog savjeta (od 1977); reprezentativac SRBiH u sp. gimnastici (1956–60). Objavio brojne stručne radove.

Blagojević, Dušan (1914), novinar, diplomat, nosilac Partizanske spomenice 1941. Bio je

D. BJEDOV

M. BJEDOV

BISLET

ambasador SFRJ u Norveškoj i na Cipru te direktor časopisa Medunarodna politika; član Saveznog odbora SSRN, član Centralnog vijeća Saveza sindikata Jugoslavije i predsjednik Saveza novinara Jugoslavije. Kao sp. radnik obavljao dužnosti internac. sekretara FISAJ, predsjednika Zajednice udruženja nogometnih ligaša i Fudbalskog kluba Crvena zvezda (Beograd) te potpredsjednika Nogometnog saveza Jugoslavije; 1980 proglašen je za zasluznog nogometnog radnika tog Saveza.

Blaha, Karlo (1878–1951), učitelj mačevanja, jedan od organizatora Mačevalačkog saveza Kraljevine Srbija, Hrvata i Slovenaca (Zagreb, 1927); trener u Prvom hrvatskom mačevalačkom klubu (1924–31) i HSK Concordia (1932–35). Predsjednik Zagrebačkog mačevalačkog kluba (1935–41), gl. tajnik (1932–34) i oružar (1931). U Jugoslavenskom mačevalačkom savezu bio savezni kapetan (1934–35), potpredsjednik (1935 i 1937–41) i počasni predsjednik (1936).

Blanchard, Jean-Pierre François (1753–1809), franc. aeronautičar; izgradivši 1784 balon punjen vodikom, preletio je 7. I. 1785, sa J. Jeffriesom, Engleski kanal od Dovera do Calaisa, a 20. XI u Gentu je izveo prvi spašilački skok padobranom iz oštećenog balona. Demonstrirao je let balona po evr. zemljama i u SAD. Smrtno je stradao u 60.-om god.

F. BLANKERS-KOEN

O. BLOHIN

Republičke nagrade fizičke kulture SRH (1978).

Blašković, Vladimir (1901), sveuč. profesor, prirodoslovac i geograf, dr nauka; planinar i skijaš. Osnivač je PD Bilo u Koprivnici (1928), osnivač PD Zagreb (1948), njegov predsjednik i pročelnik Skupine seniora, osnivač Planinarskog saveza Hrvatske, Hrvatskog planinarskog muzeja, časopisa Naše planine, Geografskog i Speleološkog društva Hrvatske. Osim brojnih znanstvenih djela, objavio oko 60 planinarskih radova i *Povijest hrvatskog planinarstva*, Zagreb 1974.

Blašković, Vlastimila (1905), nastavnica tjelesne kulture, načelnica Sokolske župe i Sokolskog društva u Karlovcu. Poslije Oslobođenja djelovala u DTO Partizan (Karlovac).

Blažanin, Nikola-Mika (1915), privredni rukovodilac; svestrani sp. radnik, nogometni i košarkaški funkcionar; dugogodišnji predsjednik NK Dinamo, član DTO Partizan i Saveza za fizičku kulturu Vinkovaca. Djelovao i u Karlovcu, odje je zaslужan za razvoj košarke. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Blažević, Milan (1908), službenik; sp. radnik, član IO Nogometnog saveza Rijeke, NK Rijeke i drugih nogometnih organizacija; jedan od inicijatora omladinskog turnira Kvarnerska rivijera. Dobitnik Majiske nagrada Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SR Hrvatske (1967). Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1971) i Specijalne zlatne plakete NSJ.

Blaži, Franjo (1919), zamjenik direktora Aerodroma Zagreb; reprezentativac u stolnom tenisu, sp. radnik; savezni kapetan stolnoteniske reprezentacije (1949-53); sudionik NOR.

Blažon, Đorđe (1923-44), stolnotenisac, član SK Sremac (Zemun), 1940 prvak Srbije. Poginuo u NOR, pa se njemu u spomen od 1947, povremeno, održava memorijalno natjecanje.

Bled, Veslački klub, osn. 1950 u Bledu kao sekcija Sportskog društva Gozdar; od 1953 djeluje kao sekcija Sportskog društva Bled, od 1956 kao samostalni veslački klub. Osvojio je 1962 u osmercu i 1971 u četvercu bez kormilara.

Bledisloe Cup, prelazni trofej koji je 1931 ustanovio guverner Novog Zelanda, lord Bledisloe; namijenjen je pobjedniku susreta između ragbi reprezentacija Novog Zelanda i Australije. Prvi dobitnik B.C. bio je Novi Zeland, a Australci su ga prvi put osvojili 1934.

Bledska regata, med. veslačka regata priznata od FISA; održava se godišnje od 1954 na stazi Bledskog jezera. B.r. održavala se i od 1931 do 1939.

Blanik L13, šk. poluakrobatska dvosjeda jedrilica metalne konstrukcije, čehosl. proizvodnje. Prvi let izvršen 1955.

Blankers-Koen, Francine-Fanny (1918), nizozemsko-reprezentativka u atletici, pobjednica na OI 1948 u trčanju na 100 m, 200 m, 80 m preko prepona i u štafeti 4 × 100 m. Prva na PE: 1946 u trčanju na 80 m preko prepona i u štafeti 4 × 100 m; 1950 na 100 m, 200 m i 80 m preko prepona. Anketom ISK proglašena za najbolju sportašicu svijeta 1948.

Blašković, Ante (1914), električar; aktivan nogometni i lakoatletičar u RSD Split do 1941; poslije Oslobođenja djeluje kao sp. radnik i nogometni trener u Tivtu i Puli. Nosilac Partizanske spomenice 1941 i drugih odlikovanja.

Blašković, Branko (1902-45), nastavnik gimnastike u Karlovcu, načelnik Sokolske župe Karlovačke. Ubijen od ustaša u Jasenovcu.

Blašković, Mijo (1874-1934), pionir sokolstva, učitelj. Osnivač seoske sok. čete u Stavtima kod Karlovcu (nastupi na sletovima u nar. nošnjama).

Blašković, Milan (1930), docent Fakulteta za fizičku kulturu u Zagrebu; 1977 obranio doktorsku disertaciju pri istom fakultetu temom »Relacije između antropometrijskih i motoričkih dimenzija«. Član JOK (1977-79), Predsjedništva Košarkaškog saveza Hrvatske i Jugoslavije (od 1978), predsjednik Udrženja košarkaških trenera Hrvatske (1978-82) i dr. Napisao i objavio brojne stručne i znanstvene radove. Uz brojna priznanja, dobitnik je

Bleibtrej, Ethelda (1902), amer. reprezentativka u plivanju; prva na OI 1920 na 100 m, 300 m i u štafeti 4 × 100 m slobodno; jedna od pionirki ženskog plivačkog sporta u SAD; postavila 9 SR.

blende (njem. Blende), ① konjički sport → bočni zaklon; ② strejljstvo: štit, zaklon koji služi za hvatanje, odn. kao zaštitni od slučajno ispaljenih, zalutalih i rikoširanih (odskočenih) zrna. Postoji više vrsta: uzdužne, kose i poprečne b.; konstrukcija i druge karakteristike ovise o vrsti i kalibrui oružju s kojim se gada na strelijstima. Prednja strana b. obavezno je zaštićena daskom odgovarajuće debljine.

Bleriot, Louis (1872-1936), franc. konstruktor i graditelj aviona; osmim tipom svog aviona uspio je 1908 preletjeti zatvoreni krug (Toury — Arteenay — Toury), a slijedeće god. prvi je preletio Engleski kanal. Osnovao je školu za pilote. FAI je u njegovu čast osnovao medalju »Louis Bleriot«.

blind (engl.), golf: ① naziv za rupu kad se green sa zastavicom ne može vidjeti s tee ing-rounda; ② naziv za udarac kad raslinje ili reljef terena smeta igraču da vidi mjesto gdje treba dobaciti lopticu.

blinkers (engl.), konjički sport: naočnjaci u obliku kape za trkače konje; sprečavaju ih da gledaju u stranu i unazad. Primjenjuju se osobito kod plastičnih grla. Za nošenje b. potrebno je odobrenje sudačkog kolegija.

bliška distanca, rvanje: najmanja udaljenost između dva rvača slobodnog stila u borbi iz stojke ili tijesni kontakti gornjih dijelova tijela rvača grč.-rim. stila.

bližanci, šah: problemi čije su početne pozicije skoro istovjetne, ali im se rješenja bitno razlikuju. Prvi takav problem sastavio je S. Loyd.

bližač, bočanje: igrač ekipa koji igra prvi. Cilj mu je što više približiti svoju boću uz balin, a najbolji učinak postiže ako mu boća stane ispred balina i s njim je u međusobnom dodiru. Pri izbačaju boće, b. ne smije prijeći osnovnu liniju igrača.

bližanje (bližavanje), bočanje: osnovna radnja igre u kojoj se igrači nadmeću koji će svoju boću kotrljanjem (valjanjem) više približiti balinu. Postoje i natjecanja samo u b., ali ona nemaju ljepotu i draž bocarske igre u cijelini.

Blohin, Oleg (1952), sovj. nogometni reprezentativac; sudjelovao na OI 1972 (III mjesto), na PE 1972 (II), i na PS 1982; član FD Dinamo (Kijev). Dobitnik Zlatne lopte pariskog lista France football za 1975.

blok, ① odbojka: najefikasnija obrana na mreži; igrači prednjeg reda nastoje pruženim rukama (sastavljenim šaka i raširenih prstiju) u skoku odbiti loptu srušćivanjem od protivnika. Prema br. sudionika, b. može biti pojedinačni, dvojni ili trojni, a prema načinu držanja šaka defenzivni i ofenzivni ili agresivni. B. se izvodi 20-30 cm od mreže, odnosno udaljenosti jednokoračnog zaleta. Pri defenzivnom b. šake igrača moraju biti povijene nešto unazad, da bi se lopta mogla odbiti visoko u vlastito polje i da bi igrači mogli prijeći u protunapad. Najčešće se primjenjuje agresivni b., i to odmah nakon protivničkog napada; pri tome igrači kopljapaju loptu i upućuju je strmo u protivničko polje. Pri skupnom blokiraju svih igrača poređaju svoje dlanove jedan do drugoga. Ako lopta prode kroz ruke igrača ili poređ njih, grupni b. se mora brzo rastaviti, da bi se igrači mogli uključiti u daljnji tok igre. U blokiraju sudjeluje svaki igrač pored mreže koji se bilo kojim dijelom tijela postavi iznad gornjeg

BLOK. (odbojka)

ruba mreže. Ekipa, koja je izvela blokiranje, ima pravo da igra loptom još tri puta, prije nego što je uputi na protivničku stranu; igrač koji je u b. dotakao loptu, može ponovo igrati loptom; to se računa kao prvo od tri dozvoljena igranja loptom. Igrači koji blokiraju ne smiju dodirnuti loptu na protivničkom polju prije nego što je protivnički igrač izveo napad. Igrač stražnjeg reda ne smiju sudjelovati u b.; 2) vaterpolo: složen taktički element u napadu; izvodi se sa dva ili tri napadača, koji svojim tijelima preprečuju put obrambenim igračima s namjerom da jednom od svojih napadača otvore slobodan prostor za približavanje i udarac na vrata.

blok-aut, odbojka: vrsta smećiranja na protivnički blok, tako da se lopta od protivničkog bloka odbije u aut, čime se, greškom protivnika, može realizirati napad.

Blok radničkih sportskih klubova, povijest: organizacija koja je udružila radničke sp. klubove predratne Jugoslavije, budući da su tačniji sp. savezi bili pod hegemonijom ekonomsko jačih buržoaskih klubova. B.r.s.k. je osn. na sastanku delegata, radničkih klubova iz Zagreba, Beograda i Ljubljane, u Zagrebu 25. VII 1926. U okviru B.r.s.k. održano je niz sp. natjecanja; novogodišnji turniri radničkih sp. klubova iz Zagreba, te susreti radničkih reprezentacija Zagreba, Osijeka, Siska, Splita i Ivančić-Grada, najviše u nogometu i atletici. Od zagrebačkih klubova u B.r.s.k. su sudjelovali: SK Željezničar, SK Grafičar, SK Zagreb, RSK Amater, I Pekarski sportski klub i KSK Sloga. U radu su se istakli sp. radnici Milan i Edo Milanović i Ivan Krdelj. Organizacija je zabranjena policijskim ukazom, u oktobru 1928.

blok-udarac, stolni tenis: aktivan obrambeni udarac; koristi se u suvremenoj brzoj igri, kad protivnik izvede napadački udarac. Izvodi se rukom, savijenom u laktu, kratkim pokretom prema naprijed, blizu ili iznad stola, neposredno nakon odsoka loptice.

blokada (tal.), 1) američki nogomet: osnovni taktički element u napadu, u kojem igrači tijelom sprečavaju kretanje protivničkog igrača; 2) boks: način zaustavljanja protivničkog udarca podmetanjem vlastite šake ili podlakvice; 3) karate: tehnika otklanjanja udaraca rukama ili nogama; najčešće se udarac protivnika skreće s putanje podlakticom, dlanom ili nekim drugim dijelom ruke, a rjeđe stopalom ili nekim drugim dijelom noge. Da bi se izbjeglo sudaranje uzajamnih udaraca, što bi zahtijevalo upotrebu fiz. snage, b. se uvijek kombinira s kretnjama tijela. Najbolje su b. u kojima se koristi princip kružnih pokreta, kojima se s malim utroškom fiz. snage udarac protivnika skreće s njegove putanje toliko, koliko je potrebno da ne pogodi cilj; tada više snage ostaje za zadavanje protuudarca, koji redovno slijedi b.; 4) košarka: a) način postavljanja igrača u napadu s namjerom da se ograniči mogućnost kretanja protivnika, i time suigraču stvoriti prostor za izvođenje napadačke akcije. B. može izvoditi igrač s loptom ili bez nje, u mjestu ili kretajući, licem ili ledima okrenut protivniku. B. se primjenjuje protiv individualne obrane; b) taktički element obrane; nastaje kad obrambeni igrač svojim postavljanjem sprečava protivničkog igrača u njegovim napadačkim akcijama s obzirom na njegovo kretanje. Igrač u obrani ne smije se iznenadno postaviti na put protivnikova kretanja bliže od oko 90 cm, jer tada ovaj nije u mogućnosti da izbjegne sudar (greška igrača u obrani). Igrač u obrani smije raširiti ruke pred protivnikom, međutim, ako igrač u napadu želi proći pokraj njega,

treba da makne ruku; 5) rukomet: a) teh.-taktički element sprečavanja kretanja protivnika u obrani tijelom s namjerom stvaranja slobodnog prostora za djelovanje suigrača; izvodi se sa ili bez lopte, postavljanjem ispred i iza protivnika, u obliku dvostruke blokade i blokadnim korakom; b) teh.-taktički element, sprečavanje kretanja protivnika u napadu tijelom; 6) rvanje: obrambena radnja kojom rvač sprečava i onemogućuje neke teh. akcije protivnika (npr. ulaganja i podbijanja); 7) sp. medicina: ubičajeni naziv za injekciju za sprečavanje bolesti; 8) šah: a) zaustavljanje kretanja protivničkog pješaka. Naziv i razradu njenе primjene uveo je A. Nimović. Suština b. je u tome da se vlastita figura postavlja ispred protivničkog pješaka, tamo gdje je sigurna od njegova napada. Posebno dominantan položaj mogu imati figure, koje blokiraju centralne pješake; b) tema u promblemškom šahu, jedna vrsta pozicionog remija; sastoji se od toga da se spašava slabija strana, ograničavajući kretanje i ujedno djelovanje jedne ili više protivničkih figura.

blokadna varijanta, šah: gl. poziciono obilježje je položaj pješaka u centru, koji odreduje daljnji plan igre. Primjenjuje se u mnogim otvorenjima: u franc. obrani, Caro-Kannu, kraljevskoj indij. obrani i dr.

blokadni korak, rukomet: teh.-taktički element igre u napadu; igrač nakon izvedene blokade, okretom oko jedne noge unazad, ostavlja svojih leda braniča na kojem je izvršena blokada; time se dobiva brojčana prednost napada nad igračima ekipa u obrani.

blokadni napad, rukomet: teh.-taktički element igre u napadu; jedan ili više igrača u napadu, s loptom ili bez nje, tijelima zatvaraju slobodan prostor za kretanje igrača ekipa u obrani i time suigračima oslobadaju prostor za završnu akciju prema vratima protivnika.

blockerska razdaljina, odbojka: igrači u pripremi za blok stoje na bližoj ili većoj udaljenosti od mreže; bliže b. r. je oko 20–30 cm od mreže, a dalja na udaljenosti jednokoračnog zleta.

blokiranje, 1) rukomet: zagradijanje šuta protivnika, teh. element igre u obrani; postavljanje igrača u obrani tako da rukama ili tijelom preprijeći let lopte na vrata. B. može biti pojedinačno ili grupno; 2) vaterpolo: ometanje napadača u izvođenju udarca na vrata dizanjem ruku i pokrivanjem dijela vrata; primjenjuje se kod zonske obrane ili u obrani s igračem manje.

blokiranje tijelom, hokej na ledu: akcija u kojoj igrač svojim tijelom blokira protivnika u njegovom kretanju.

bloquer, speleologija: univerzalna metalna stezaljka za uže pomoću koje se obezbjeđuje samoosiguranje ili samopodizanje.

bloške skije, prve u nas spominjane skije, nazvane prema slov. selu Bloke, a zabilježene 1689. u knjizi J. V. Valvazora, *Die Ehre des Herzogthums Krain* (Slava Vojvodine Kranjske).

Bloudek, Stanko (1890–1959), inž. strojarstva, graditelj velikih skakaonica u Planici i sestrani sportaš. Bio prvak Jugoslavije u umjetničkom klizanju (1925–29) i svojom sp. aktivnošću mnogo pridonio razvitku njegovog matičnog SK Ilirija (Ljubljana). Zatvara i interirani za vrijeme fašističke okupacije; poslije II sv. rata predsjednik Fiskulturnog odbora Slovenije, Saveza za klizanje i koturaljanje Slovenije i Jugoslavije i šef konstrukcijskog biroa pri Savezu sportova Slovenije; priz-

BLOKIRANJE (vaterpolo)

S. BLOUDEK

BLOŠKE SKIE

BLOUDEKOVA NAGRADA

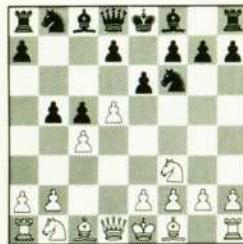
nati med. stručnjak za gradnju velikih skijaških skakaonica. God. 1948 izabran za člana CIO. Njegovo ime nosi nagrada za zasluge u sportu (Bloudekovna nagrada i plaketa Saveza tjelesnokulturalnih organizacija Slovenije); dodjeljuje se od 1965.

Bloudekovna nagrada, društveno priznanje Saveza tjelesnokulturalnih organizacija Slove-

BLU

utemeljena 5. VI 1964; dodjeljuje se za posebne zasluge razvoja f. k. Prve nagrade podijeljene su 1965 i od tada se redovito dodjeljuju svake god. Pored te nagrade, postoji i Bloudekov plaketa.

blues (engl.), umjetničko klizanje i koturaljkanje: jedan od obaveznih natjecateljskih plesova propisan od ISU, odn. FIRS; uz točno određeni način izvođenja, dijagramom-crtežom tragova na ledu i propisanom pločom (vrpcem), uz čiju se glazbu izvodi.

BLUMENFELDOV GAMBIT

Blumenfeldov gambit, šah: otvaranje nazvano po rus. šahistu B. Blumenfeldu (1884–1947), karakterizirano potezima 1. d4 Sf6 2. c4 e6 3. Sf3 c5 4. d5 b5; igra se rjeđe od (po ideji sličnog) Voškog gambita.

BMW (njem. Bayerische Motoren Werke), bavarska tvornica automobila i motocikla, osn. 1916 u Münchenu kao tvornica aviona; od 1922 djeluje pod današnjim imenom. Od 1923 sudjeluje u sp. natjecanjima na kojima je postigla velike uspjehe, između ostalog i 76 SR. E. Henne postavio je 1937 apsolutni brzinski SR sa 279,5 km/h; G. Meier je na BMW osvojio PE 1938 u motociklizmu. S proizvodnjom automobila BMW počinje 1929. Poslije II svj. rata postignuti su uspjesi u formuli 2; 1970 BMW osvaja PE u klasi turističkih automobila. Motocikli s prikolicom dominiraju na svim med. utrkama i

BOB, dvojac i četverac

S. BOBEK

L. BOARD

pobjedu na PS. Od 1981 ističe se i u formuliji 1 (turbo verzija).

bo jutsu (jap.; vještina štapom), nac. jap. borilačka vještina drvenim štapom rokushakubo (ili kratko bo). B. j. se donekle zasniva na kendu te borbi kopljem i helebardom, a sastoji se od mnogih obrambenih i nešto manje napadačkih akcija. U Japanu, gdje se b. j. još gají, održavaju se i natjecanja.

Board, Lilian (1948–70), brit. reprezentativka u atletici; druga na Ol 1968 u trčanju na 400 m, prva na PE 1969 na 800 m i u štafeti 4 x 400 m; i. g. proglašena za najbolju evr. atletičarku. Opaka bolest (leukemija) prekinula je njenu sp. karijeru u 23. god.

bob (engl. bobsled), vrsta sp. saonica od čelika i aluminija sa po 2 salinca, montirana u parovima na prednji i stražnji okvir b. Upravlja se volanom koji je debelim kablovima vezan za prednji pokretljivi okvir. Čelična motka nazubljenih bridova, smještena na stražnjem okviru b, služi kao ručna kočnica. Prednji okvir b. obuhvaćen je zaštitnom šipkom i zaštićen aerodinamičnim vjetrobranom. Ispod sjedala smještene su olovne ploče kojima se regulira potrebna težina vozača pri natjecanjima. Postoje dvojci i četverci čija je mjeru i težina određena med.

propisima. Dvojci mogu zajedno s posadom imati najviše 375 kg, a četverci 630 kg.

bob-staza, bobsledding: zaledena zavojita staza, ovičena nasipom. Za med. natjecanja ona mora biti najmanje 1500 m duž., s najvišim nagibom 15%, mora imati najmanje 15 zavojia (poljumjera 18–25 m i do 7 m vis. zaledeni nasip). Ravn dio staze šir. je 1,95 m, ima 50 cm vis. ogradi. B. mora biti opremljena i noćnom rasvjetom, liftovima, tribinama i automatskim elektronskim uređajima za mjerjenje vremena, foto-čelijom i tablom za pokazivanje rezultata.

Bobek, Stjepan (1923), nogometni reprezentativac sa 65 nastupa, igrao za Gradanski (Zagreb) i JFK Partizan (Beograd), zaslužni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na Ol 1948 i 1952 (srebrne medalje) te na PS 1950 i 1954. Trener u JFK Partizan (Beograd), NK Dinamo (Zagreb) i FK Vardar (Skoplje), a neko vrijeme u Grčkoj i Tunisu. Dobitnik Specijalne zlatne plakete i Zlatne lopte NSJ.

Bobet, Louis (1925–83), franc. reprezentativac u biciklizmu, profesionalni prvak svijeta (1954), tri puta pobjednik na utrci Tour de France (1953–55).

Bobinski, Nada (1908), službenica; atletičarka i reprezentativka u hazi; članica HŠK Concordia (Zagreb). Nastupila na PS u hazi 1930, u Pragu (II mjesto) i 1934, u Londonu (I mjesto).

Bobrov, Vsevolod Mihajlovič (1922), sovj. reprezentativac u hokeju na ledu i nogometu, zaslužni majstor sportskih SSSR; sudjelovao u reprezentaciji SSSR koja je osvojila prvo mjesto na zimskim Ol 1956, na PS 1954 i 1956 te na PE 1954–56; igrao i bio kapetan svoje reprezentacije na PS 1952 u nogometu.

bobsledding (engl.), zimska sp. grana u brzoj vožnji bobom, na posebno konstruiranoj zaledenoj bob-stazi. Natječe se saonicama sa dva ili četiri člana posade (dvojci odn. četverci). Cilj natjecanja je prijeti određenu stazu u što kraćem vremenu. Ovisno o pozicijama natjecanja, stazom se vozi 2 ili 4 puta. Redoslijed starta dobiva se ždrijebom; pri drugoj vožnji redoslijed je obratan, pri trećoj kao u prvoj vožnji. Ekipa starta stječe, većinom letećim startom, i to tako da dvojica u trku guraju bob, da bi postigli što veću početnu brzinu, a zatim, na komandu komilara uskaču u nj. Prijelaz linije na startu i na cilju mjeri se elektronskim uređajem, uz 2 mjerioca vremena povezanih telefonom. Pobjednik je ekipa s najboljim vremenom dobivenim zbrojem postignutih rezultata u obje, odn. u sve 4 vožnje. U vožnji se postižu brzine preko 100 km/h. Uspjeh ekipe ovisi o sinhroniziranosti djelovanja ekipe pri pomjeranju težišta u zavojima, o vještini kor-

BOB-STAZA

milara i sposobnosti kočničara da točno i pravovremeno slijedi njegove upute, te naročito u pravilnom ulaganju u strme zavoje. B. je na programu zimskih OI od 1924 (1924-28 na bobu sa pet članova posade, kasnije u disciplinama dvojac i četverac); PS se održava od 1924 (od 1929 u disciplini četverac). PE je održano 1914, 1927 i 1929; od 1953 održava se svake druge god. PE za juniore u disciplini dvojac. O razvoju b. u svijetu brine se FIBT (Federation Internationale de Bobsliegh et de Tobogganing), osn. 1923, sa sjedištem u Milatu.

Boči, Stane (1947), reprezentativac u boćanju, član BK Svoboda (Ljubljana), a ranije BK Partizan (Vič) i Žabci (Ljubljana); zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na PS 1978 u Maconu (Francuska), na kojemu je bočarska reprezentacija Jugoslavije prvi put osvojila treće mjesto.

bočna bacanja, 1. džudo: tehnički element u kojima se protivnika, uz pomoć ruku i nogu, baca preko boka na stručnjaku (jap. koshi waza). Za b.b. potrebno je uspostaviti čvrst kontakt s tijelom protivnika; 2. rvanje: grupa zahvata u kojima se napadač iz osnovnog borbenog položaja (lijevog, desnog ili frontalnog) okreće ledima prema protivniku (za 190°-200°), te podbijanjem svojih kukova ispod protivnikovog OCT tijela izvede bacanje. Pri tome, napadač može upotrijebiti različite načine hvatova za gornje dijelove tijela protivnika (hvat glave i ruke, ruke i trupa, glave i ruke spojenim rukama, obuhvat jedne ruke odozgo i hvat za zglobove objušaka).

bočna kruženja rukama, vježbe oblikovanja: kružno gibanje jednom ili objema rukama oko ramenske osi. Već prema početnom položaju ruku, b.k. može biti iz predručenja dolje: ruke prolaze kroz priručenje, zaručenje, uzručenje do ponovnog predručenja; iz predručenja gore: uzručenje – zaručenje – priručenje – predručenje; iz priručenja naprijed: predručenje – uzručenje – zaručenje – priručenje; iz uzručenja naprijed: predručenje – priručenje – zaručenje – uzručenje; iz priručenja nazad: zaručenje – uzručenje – predručenje – priručenje; iz uzručenja nazad: zaručenje – priručenje – predručenje – uzručenje.

bočna linija, košarka: duža granična linija igrališta; razmak između b. l. i gledalaca mora biti najmanje 2 m; iz auta, izvan b. l., lopta se ubacuje u igru nakon raznih prekida igre.

bočna vaga, sp. gimnastika: izdržaj na jednoj nozi; druga nogu je odnožena vodoravno. Trup je otklonjen na stranu stajne noge. Jedna je ruka uzručena, a druga priručena.

bočna zaštita, strelištvo: prepreka uzduž strelišta sa zadatkom da sprječi izlazak slučajno ispaljenih ili rikoširanih (odskočenih) zrna izvan strelišta. Ovisno o konfiguraciji terena, b. z. može biti u obliku natisa, usjeka, užudnog zida, kose blende i sl.

bočne trake, odbojka: dvije pokretnе trake od bijelog platna (šir. 5 cm) potavljenе vertikalna sa svake strane mreže, točno iznad bočnih linija i srednje linije igrališta. B. t. (i antene) služe za označavanje duž. mreže (9 m), unutar koje se mora prebaciti lopta ili spasiti ona lopta koja je upala u mrežu.

bočni njih, sp. gimnastika: oblik njihanja u kojem se dio ili čitavo tijelo vježbača njiše na desnu ili lijevu stranu; obično se izvodi u visu ili upor.

bočni okret, plivanje: tehnika okretanja pri slobodnom načinu plivanja; izvodi se tako da plivač rukom dotakne stijenu bazena na okrećištu u bočnom položaju, zatim zgrči noge i

BOČANJE: 1. izbačaj boče; 2. i 3. bočalište, 4. boče i balin, 5. mjerilo

dotaknuvši njima stijenu bazena prebaciti tijelo na suprotni bok; po završetku okreta, nogama se odraži od okretišta.

bočni položaj, sp. gimnastika: okomiti odnos ramenske osi vježbača prema osi sprave, i to: na početku sprave, u sredini ili na njenom kraju. Vježbač može biti i u b. p. prema spravi s njezine lijeve ili desne strane.

bočni zaklon, konjički sport: ukrasno grmlje ili drveće zasadeno s objiju strana stalnih prepona radi sprečavanja obilaska. Treba da bude najmanje 30 cm više od prepone. Kod pokretnih se prepona b. z. sastoji od letava šir. do 1 m, vis. oko 2 m.

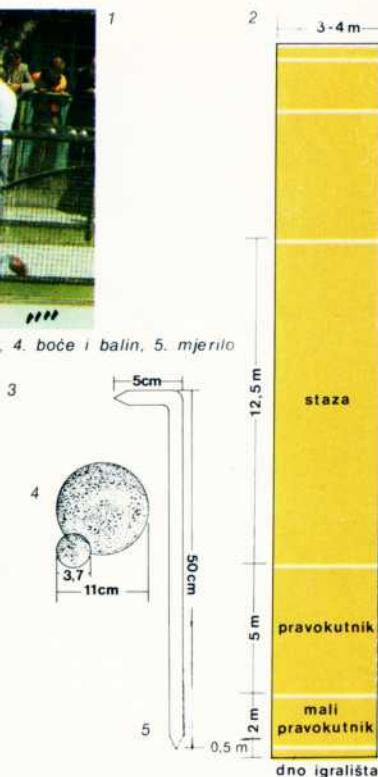
bočno, sp. gimnastika, vježbe oblikovanja: način izvođenja vježbi usporedno s bokom vježbača (u bočnoj ravni).

bočno kretanje, rukomet: način postraničnog kretanja u obrani; izvodi se ulijevi ili udesno na kliznim dokoracima ili ukrštenim koracima.

bočno otklizavanje, skijanje: element tehnike koji se najlakše izvodi iz kosog spusta; pete jače potiskuju repove skija nizbrdo, što uvjetuje okrećanje vrhova skija k padini. Usmjeravanje koljena prema padini uvjetuje b.o. i jačinu rubljenja.

bočno plivanje, tehnika u kojoj plivač leži u vodi na boku, glave udignute iz vode, nogama udara kose škare, jedna ruka se, opružena naprijed, savija prema natrag ispod vode, dok druga snažno „vesla“ velikim zamasima; više se ne upotrebljava u natjecanju.

bočanje, sp. igra boćama, tj. kuglama na otvorenom ili natkratom igralištu (jogu). Za sp. natjecanje u b. upotrebljavaju se šuplje kugle od mjeđi ili čelika, promjera 90-110 mm i tež. 700-1300 g. Promjer balina je 35-37 mm. Igra se na zemljanom igralištu, tzv. jogu, duž. 27.5 m i šir. 3-4 m. Uzdužne i poprečne granice igrališta označene su linijama. Iza poprečnih granica obično je ograda za zaustavljanje boča. Natjecanje može biti pojedinačno, u parovima, četvorkama ili prema dogovoru zainteresiranih. Ekipu u paru čine 2 igrača i rezervni igrač; u trojci 3 igrača i rezervni igrač; u četvorci 4 igrača i rezervni igrač (na PE i

PS - 2 rezervna igrača). Svaka ekipa teži da u svom sastavu ima blizača, izbjagača i korektora (igrac koji je prema potrebi blizač i izbjagač). Igrač raspoređuje kapetan ekipa, već prema potrebi igre i njihovom raspolaženju. Svaki igrač nastoji što više približiti svoje boće balinu bilo kotrljanjem (valjanjem), bilo bacanjem kroz zrak (izbjaganjem). Voda svake ekipi i sudac imaju 50 cm dugu šipku za mjerjenje udaljenosti boća do balina. Igra počinje ubacivanjem balina u označeni prostor, udaljen najmanje 12,5 m, a najviše 17,5 m od osnovne crte iza koje stoji bacac balina. On ima pravo na dva ubacivanja. Poslije dva neuspjela ubacivanja, to pravo prelazi drugoj strani. Zatim jedan igrač prve ekipi baca svoju prvu boću. Poslije njega, igrač protivničke ekipi nastoji svojom boćom doći do balina bliže od prethodnog bacaca. Ako mu to uspije, tada boću baca ponovo jedan od igrača prve ekipi, tj. one ekipa čija boća nije najbliže balinu. Ako se tim pokušajem uspije približiti balinu, boću zatim bacca slijedeći igrač druge ekipa. Igrači te druge ekipa bacaju preostale boće dok se ne približe balinu. Ako mu to uspije, onda na red ponovno dolaze igrači prve ekipa dok ne izbacuje sve svoje boće, a zatim dolaze na red igrači druge ekipa, kako bi izbacili preostale boće. Igru dobiva pojedinačn. odn. ekipa čija je boća najbliže balinu. Ako jedna ekipa ima više boća bliže balinu, ona dobiva toliko poena (punata) koliko ima takvih boća. Poslije toga, igra se nastavlja bacanjem balina i boća u suprotnom smjeru od prethodnog. Kotrljanjem (blijanjem) se može pomaknuti protivnička boća ili balin, da bi se ostvario povoljniji položaj vlastitih boća prema balinu, najviše 100 cm. U protivnom, boće ili balin se vraćaju na svoja prijašnja mesta. Međutim, kod bacanja kugle kroz zrak (izbijanje) boća ili balin smiju se pomaknuti i više od 100 cm. Igra traje do 13 poena, a iznimno se igra

9, 15 ili 18 poena, utakmica može trajati najviše 3 sata. Pobjednik je onaj tko u tom vremenu, uz još tri bacanja, osvoji više punkata. Nadzor nad razvojem b. u nas vodi Boćarski savez Jugoslavije, a u svijetu FIB. PS se održava od 1947. a PE od 1954.

bočanje na ledu → **gadanje na ledu**.

boćaresto, bočanje: pogodak izbjigača pri kojem je izbjigač pogodio protivničku boću, tako da je na mjestu izbjegene boće ostala njegova boća.

Boćarski savez Jugoslavije, udruženje boćarskih saveza SRCG i SRH te Balinarske zvezde Slovenije, osn. 1952; sjedište BSJ se mijenja, od februara 1981 je u Zagrebu.

bod, ① poen (franc. point), jedinica mјere za vrednovanje rezultata u sportu i drugim djelatnostima gdje se uspoređuju rezultati; ② hokej na ledu: vrijednost koja se upisuje u listu strijelaca svakom igraču koji postigne pogodak, kao i igraču koji je dodao pločicu suigraču kad je postignut pogodak (samou PS i PE).

bod-lista, rvanje: spisak u koji suci za vrijeme natjecanja upisuju rvačima postignute teh. bodove i javne opomene.

bod-sistem, natjecanje ekipa (ili pojedinaca), najčešće u sp. igrama; svaki sudionik susreće se u sp. borbi sa svim ostalim suparnicima koji sudjeluju u zajedničkoj konkurenciji za prvenstvo odgovarajućeg ranga. Redoslijed susreta (parova) u pojedinim količima određuje se na osnovi izdrijebanih br. i Bergerovih tablica, a redoslijed ekipa dobiva se prema br. osvojenih bodova s tim da se za pobjedu ubočajeno dodjeljuju dva boda, za neriješen rezultat jedan bod, a za poraz nula bodova. Ako je na završetku natjecanja br. bodova dviju ili više ekipa podjednak, redoslijed se određuje najčešće na osnovi količnika ili razlike datih i primljenih pogodaka, koševa, dobivenih i izgubljenih setova ili srušenih čunjeva. Ako se ni tako ne može odrediti redoslijed, ubočajeno je da prednost ima ona ekipa koja je postigla veći br. pogodaka, koševa, setova itd. Propozicijama se u takvim slučajevima može predvidjeti i odigravanje još jednog susreta između zainteresiranih ekipa, tzv. majstorice. Natjecanje po b. može se organizirati jednostruku ili dvostruko, a u iznimnim slučajevima i višestruko (za ekipu u istom mjestu, pri malom br. sudionika i sa svrhom da natjecanje traje duže).

bodac, oštra, probadajuća bol s boćne strane prsnog koša, najčešće duž rubova rebranih lukova; javlja se kod nekih osoba, kad počnu trčati na veće udaljenosti, kad voze bicikli ili dugi trče na skijama. Može trajati veoma dugo, a ponekad ostaje i po završenom naporu. Nepotvrđene pretpostavke su nedovoljan protok krvi kroz diafragmu i medurebrane dišne mišiće, odn. povećanje jetre ili slezene, izazvano nakupljanjem krvi u njima.

Bode, Rudolf (1881–1971), začetnik njem. ritmičke i sp. gimnastike. Nakon studija filozofije i glazbe, diplomirao ritmičku gimnastiku kod E. Jaques-Dalcrozea. Razvio vlastitu filozofiju o ritmici i izražajnoj gimnastici i stvorio poseban sustav o gimnastičkim kretanjima. Zalagao se za prirodna i potpuna (totalna) tjelesnu gibanju i naglašavao potrebu za ritmičkim izmjenjivanjem opuštanja muskulature. Osnovao je škole za pokret i ritam u Münchenu i Berlinu; izdavao stručnu reviju. Napisao: *Musik und Bewegung*, 1953 i dr.

bodenje bikova, vrsta nadmetanja i odmjeravanja snaga najboljih bikova u planinskim krajevima Bosne i Sjeva. Hercegovine, koje se

održava i danas. Odabiru se najjači bikovi iz jednog ili više sela. Borba se odvija po nepisanim pravilima: bikovi se na mjestu borbe usmjere jedan prema drugome te uz draženje i glasno poticanje čobana započnu borbu. Navijanje gledalaca pojačava još više razdražljivost bikova, tako da se oni budu sve dotele dok jači ne obori slabijeg. Bikovi se za tu borbu obučavaju još kao telad, a zreli su za borbu s navršene 2 god. **bodenje palicom**, hokej na ledu: nedozvoljen način igranja u kojem se pokušava zaustaviti protivničkog igrača ili vrataru bodenjem ili guranjem pojedinim dijelovima palice (drškom, lopaticom). Zatavke prekršaje dosuduje se mala kazna (pokušaj i lakši oblik prekršaja) ili velika kazna (teži oblik prekršaja), a uz to se automatski dosuduje i disciplinska kazna.

BODIČEK

bodiček (engl. body-check), hokej na ledu: dozvoljena akcija zaustavljanja protivnika direktnim dodirom tijela samo u obrambenoj pol. igrališta. Izvodi se sa jednim ili najviše dva brza klizačka koraka (ne uz ogradu). Može se izvesti kukom, ramenom i prsim.

bodovanje, ① sustav vrednovanja rezultata u onim natjecanjima, u kojima se rezultat ne može izraziti zgodicima, vremenskim jedinicama, težinom, visinom ili daljinom. Vrednovanje pomoću b. postoji u onim natjecanjima, u kojima sudac ili bodovni suci (bodovanje, džudo, sp. gimnastika, skokovi u vodu, umjetničko klizanje i koturaljkanje) ocjenjuju uspjeh (rezultat) svakog natjecatelja posebno, prema postojećim pravilima. Taj sustav se primjenjuje i u natjecanjima pojedinaca ili ekipa, u dvije ili više disciplina iste sp. grane (atletski troboj, petoboj, sedmeroboj, deseteroboj; osmeroboj i dvanasteiroboj u sp. gimnastici itd.), ili u više disciplina različitih sp. grana (svremeneti petoboj). B. se primjenjuje i pri utvrđivanju redoslijeda u ekipnim sp. igrama, borilačkim sportovima, ekipnim i pojedinačnim biciklističkim utrkama, motociklističkim i automobilskim utrkama, padobranstvu, skijanju, šahu itd., gdje se u skladu s propozicijama odredene sp. grane, na osnovi postignutog rezultata ili plasmana, dobiva određeni br. bodova, a ukupnim zbirom bodova određuje se konačan redoslijed; ② atletika: sistem b. na osnovi osvojenog mjestra (redoslijeda) pojedinaca i štafeta u pojedinim disciplinama. U susretu dviju ekipa, ako za njih u svakoj disciplini nastupe po 2 natjecatelja, prvo mjesto vrijedi 5 bodova, drugo mjesto 3 bodova, treće mjesto 2 boda i četvrto mjesto 1 bod; br. bodova u štafetama: 5 i 2. U susretima više ekipa za plasman se buduje samo prvi šest mjeseta; tu prvo mjesto vrijedi 6 bodova, drugo 5 bodova itd. Štafete se buduju na isti način ili sa dvostrukim br. bodova; ③ automobilizam: sustav vrednovanja rezultata automobilista na PS i u Kupu konstruktora automobila formule 1; br. ukupno održanih utrka dijeli se u dva dijela; rezultati iz oba dijela zbrajaju se za sve održane utrke, izuzev jedne u svakom dijelu. U ostalim šampionatima i natjecanjima za trofeje i kupove FIA obračunavaju se najbolji postignuti rezultati, i to: za 6 održanih utrka zbroju sviju manje 1 utrka; za 7–9 zbroju sviju manje 2 utrke; za 10–12 zbroju sviju

manje 3 utrke; za više od 12 zbroj sviju manje 4 utrke; ④ biciklizam: ocjenjivanje uspješnosti trkača na etapnim utrkama pri usponu na brdske ciljeve. Na utrkama za Tour de France i Giro d'Italia buduće se svi najveći usponi i prijevoji, koji su podijeljeni prema težini u 3–4 kategorije. Boduje se obično samo prvih 5, a nekad i više vozaca. Najbolji vozači se nagradjuju, međutim, ti bodovi se ne računaju za konačnu ukupnu poredak, već same postignuto vrijeme; ⑤ boks: sustav vrednovanja natjecatelja za postignute uspjehe u toku borbe; 1 bod dodjeljuje se za tri pravilno zadana udarca; sudac se služi i pomoćnim poenima (3 pomoćna poena = 1 bod); pomoćni poeni dodjeljuju se po 1 poen za svaki pravilan udarac i za nadmoćnost u borbi izblizu, 1 poen kad sudac protivniku broj do 8 (a poslije toga nastavlja borbu), 3 poena za javnu opomenu koja se izriče protivniku od suca u ringu. Na kraju svake runde bodovni sudac pretvara pomoćne poene u bodove. Inače, svaki boksac na početku runde ima 20 bodova; na kraju runde pobjednik je onaj s više pomoćnih poena i zadržava ih 20 bodova, a slabiji odgovarajući manji br. Na kraju meča (amateri poslije treće runde, profesionalci najčešće poslije 15. runde) zbroje se rezultati svih rundi i na osnovi razlike bodova određuje se pobjednik; ⑥ motonautika: ocjenjivanje i određivanje plasmana prema redoslijedu dosaska na cilj, pomoći posebno izrađenih tablica UIM. Veći br. bodova osvojen u više utrke daje viši plasman. Ponekad se od četiri održane utrke zbrajaju bodovi triju najboljih, a rezultat najslabije utrke zanemaruje se; ⑦ rvanje: određivanje vrijednosti pojedinih zahvata, izvedenih za vrijeme borbe, i upisivanje istih u bod-listu; 1 bod se dodjeljuje: rvaču koji dovede protivnika u parter, zadržati i kontrolira u tom položaju; rvač koji iz donjeg položaja uparteru prijeđe u položaj gornjega; rvaču koji izvede okretanje u parteru, a protivnik ne prijeđe kroz opasni položaj; napadaču od čijih zahvata bježi protivnik u zonu pasivnosti ili izvan stručja bez kontrole napadača; protivniku rvaču koji je kažnjen javnom opomenom i pri izvođenju nepravilnog zahvata bez posljedica; 2 boda se dodjeljuje: rvaču za pravilno izveden zahvat kojim trenutno stavlja svog protivnika u opasni položaj, ali ga ne zadrži; rvaču čiji protivnik samo trenutno ramenima dodirne stručja iz bilo kojeg razloga; rvaču koji izvodi zahvat velike teh. vrijednosti, ali ne dovede protivnika u opasni položaj; rvaču kojemu protivnik bježi iz kontroliranog zahvata s rvališta; rvaču na kojem je učinjen hotimično nepravilan hvat s posljedicama; 4 boda se dodjeljuje rvaču koji je izveo zahvat velike teh. vrijednosti (amplitude) i zadrži protivnika u opasnom položaju. Pobjednik rvačkog susreta određuje se na temelju zbroja postignutih bodova. Ako borba završi s jednakim br. bodova, pobjednik će biti određen na osnovi postepene primjene sljedećih elemenata: najvećeg br. akcija bodovanih sa 4 boda; ako su i tada jednak, najvećeg br. akcija bodovanih sa 2 boda; ako su i tada jednak, rvač koji je postigao prvi bod iz akcije; ⑧ skokovi u vodu: ocjenjivanje uspješnosti natjecatelja, odn. natjecateljki od strane sedam (odn. pet) bodovnih sudaca. Izvedba skoka može se ocijeniti od 0 do 10. s razlikom od 0.5 bodova. Za potpuno neuspjeli skok sudi dodjeljuju nula bodova; za nezadovoljavajući skok 0.5–2 boda; za manjkav skok 2.5–4.5 boda; za zadovoljavajući skok 5–6 boda; za dobro izvedeni skok 6.5–8 boda; za vrlo dobro izvedeni skok 8.5–10 boda. Najviša i najniža ocjena bodovnih sudaca na Ol. PS i PE ukida se; preostalih

5 ocjena se zbroje i podijele sa 5; dobitni br. se pomnoži sa 3. Tako dobitni br. se pomnoži s koeficijentom teškoće. Zbroj rezultata svih izvedenih skokova (11 s daske, odn. 10 s tornja za muškarce, ili 10 s daske, odn. 8 s tornja za žene) daje konačni rezultat; ⑨ sp. gimnastika → *ocjenjivanje obaveznih i slobodnih vježbi*; ⑩ sp. ribolov: za bodovanje je Pravilnikom CMAS određena donja i gornja granica težine ulovljene ribe; pri tome, svaki gram donosi 1 bod, ali i svaka ulovljena riba još i vrijednost minimalne granice u g. Propozicijama natjecanja mogu se, ovisno o lokalnim uvjetima, odrediti granice težine, utvrditi različita vrijednost boda po vrstama ribe, sve do isključenja pojedinih vrsta za bodovanje. ⑪ šah: igrač koji pobijedi u susretu dobitan bod, a poraženi nula bodova. U slučaju neriješenog rezultata, oba protivnika dobivaju po pola boda. Konačni plasman igrača određuje zbir osvojenih bodova.

bodovna lista, boks: obrazac za bodovne suke u koji se, na kraju svake runde, uredno upisuju b., izraženi zaokruženim cijelim br. (bez decimalnih vrijednosti); suci nisu obavezni upisivati i pomoćno b. Prijе proglašenja pobjednika, bodovni suci predaju b. i. na kontrolu vrhovnom sucu.

bodovna tablica, način sistematskog registriranja nastupa pojedinaca ili ekipa u određenoj sp. grani, kroz duži vremenski period. Uspješnost u jednom nastupu vrednuje se dodjeljivanjem određenog broja b. predviđenog propozicijama dotičnog sporta (npr. za pobjedu 2; neriješeno 1; poraz 0). Na kraju svih susreta, koji mogu biti održani po jednostrukom ili višestrukom bod-sistemu, b.t. daje pregled uspjeha svih sudionika.

bodovna utrka, biciklizam: natjecanje između 5-40 vozača u 10-200 krugova na trkalištu (velodromu) s bodovanjem najboljih (na cilju) poslije određenog br. provoženih krugova (npr. buduće se svaki drugi, treći ili peti krug). Buduće se prvi pet vozača sa 5, 4, 3, 2 i 1 ili sa 6, 4, 3, 2 i 1 b. Zbroj b. na završetku vožnje određuje konačni redoslijed vozača.

bodovni sudac, ocjenjujući uspješnosti nastupa; delegirana osoba koja slobodnom procjenom na natjecanjima vrednuje nastup pojedinaca ili ekipa i svoj sud izražava određenim brojem b., na osnovi skale ocjenjivanja, primjerene određenoj sp. grani. B.s. prisutan je u boksu, rvanju, sp. gimnastici, ritmičko-sp. gimnastici, skokovima u vodu, skijaškim skokovima i letovima, umjetničkom klizanju i kulturaljanju, sinhroniziranom plivanju i dr.

body building (engl.) → *atletska gimnastika* (kulturizam)

botor → *Beaufortova skala*

Bogdanov, Anatolij Ivanović (1931), sovj. reprezentativac u streljaštvu, zasluzni majstor sportsa SSSR; prvi na OI 1952 u gadaњu VK puškom slobodnog izbora 3 × 40 i na OI 1956 u gadaњu MK puškom u trostavu 3 × 40; prvi na PS 1954 u gadaњu VK puškom slobodnog izbora 3 × 40 i MK puškom slobodnog izbora 3 × 40; prvi na PE 1955 i 1959 u gadaњu VK puškom slobodnog izbora 3 × 40. Višestruki svj. rekorder i prvak SSSR.

Bogdanović, Dušan (1922), savezni trener i kapetan, boksački reprezentativac, član i trener BK Radnički (Beograd), JBK Partizan (Beograd) i BK Dinamo (Pančevo). Višestruki pobijednik na PJ (1946 i 1947 u poluteškoj kategoriji i 1948 u teškoj). Od 1960 do 1968 trener reprezentativaca koji su na OI, PE, BI i MI osvojili 33 medalje (12 zlatnih, 10 srebrnih, 11 brončanih).

bogey (engl.), golf: ① naziv za rezultat koji je za jedan udarac veći od para određenog za tu rupu; ② vrsta natjecanja u kome se rezultat za svaku rupu označuje sa +, 0 ili — (veći, jednak ili manji br. udaraca od para za tu rupu); naziva se i par-natjecanje.

Bogićević, Vojislav (1896), historičar i publicist, srednjošk. profesor. Bio tajnik u Sokolskoj župi Tuzla i načelnik kulturno-provjetnog odjeljenja u Sokolskom društву Tuzla (1921). 1950-59 direktor Državnog arhiva BiH u Sarajevu. Napisao: *Priručnik za sokolske prednjače*, Tuzla 1928 i 1934; *Sokolska čitanka*, Tuzla 1929.

Bognar, Alojz (1907-81), sok. i sp. radnik. Poslije Oslobođenja predsjednik FD Crvena zvezda i Košarkaško-odbojkaškog kluba u Slav. Brodu. Osnivač i tajnik PD Dilj. Dobitnik Zlatne plakete Saveza za fizičku kulturu Hrvatske za 30 god. rada na unapređenju f.k.

Bogner, Josip (1905-61), sp. radnik i sok. prednjač. Poslije Oslobođenja organizator masovne f.k.; do 1956 načelnik DTV Partizan Žemun-Matica i predsjednik Odbora za vežbanje na spravama te zamjenik načelnika STV Partizan Srbije.

Bogojević, Borivoje-Borko (1910-82), profesor tjele, odgoja; sp. radnik, organizator sok. i sp. pripadavač; dugogodišnji tajnik STV Partizan Srbije, Saveza društava pedagoške fizike kulture Srbije, Komisije za istoriju, muzej i arhiv fizike kulture Srbije. Urednik Glasnika Partizana Srbije; dobitnik Majskog nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu Srbije (1969).

Bogojevski, Vladimir (1958), odbojkaški reprezentativac, zasluzni sportaš Jugoslavije, član OK Vardar (Skoplje), od 1980 nastupa za Real Madrid. Sudjelovao u ekipi koja je na PE 1975 i 1979 osvojila III mjesto te na MI 1975 i 1979 I mjesto.

Bogoliubovljeva indijska obrana, šah, otovereњe, nazvana po rus. šahistu E. Bogoliubovu (1889-1952); karakterizirano potezima 1. d4 Sf6 2. c4 e6 3. St3 Lb4. Uživa glas solidne obrane i često se igra.

Bogovinska pećina, razgranat spiljski sistem planine Kučaj u ist. Srbiji, istražen u duž. od 5,2 km.

Bogujević, Memet (1951), elektrotehničar, reprezentativac u boksu, zasluzni sportaš Jugoslavije. Od 1965 član je BK Spartak (Sombotica), a od 1969 BK Radnički (Priština). Na PS 1978 osvojio je srebrnu medalju u poluvelter kategoriji, a na PE 1977 brončanu medalju. PJ osvojio je 1977. Na MI 1979 nastupio je u veler kategoriji i osvojio zlatnu medalju. Dobitnik Majskog nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu Kosova (1977).

Bohinec, Valter (1898), bibliotekar u Ljubljani; pomogao je da se prikupi što kompletnejša speleološka bibliografija u nas; 1927 istražuje i opisuje Županovu jamu kod Grosupljia, u novije vrijeme uređena i poznata kao Taborska jama. Bio je prvi predsjednik Speleološkog saveza Jugoslavije, urednik časopisa Naše Jame, te uporni popularizator krških pojava Jugoslavije, nizom stručnih radova i predavanja u zemlji i u Evropi.

Bojadži-Vidaković, Atina (1944), višestruka pobijednica med. plivačkih maratona; prva Jugoslavanka koja je preplivala Kanal La Manche (1969).

Bojanović, Miloš (1924), društveni radnik; planinar i gorski spasavač iz Nikšića, član PD Javorak. Napisao: *Vodič po Dur-*

mitoru, 1957; vodio nekoliko ekspedicija, među njima i kroz kanjon Nevidio (1965). **Bojović**, Miloš (1938), košarkaški reprezentativac sa 54 nastupa, zasluzni sportaš Jugoslavije, član JKK Partizan (Beograd). Na stupio u ekipi koja je na PE 1963 osvojila brončanu medalju, a 1965 srebrnu.

Bojović, Vlado (1952), dipl. pravnik, rukometni reprezentativac, član RK Aero-Celje, zasluzni sportaš Jugoslavije; član ekipa koja je na PS 1982 osvojila srebrnu medalju.

bok, streljaštvo: naprava kojom se ispituje preciznost sp. oružja i municije; sastoji se od stabilnog postolja i saonica-kličača sa stegama za pušku. Saonice-kličači pri opticanju metka klize unazad pod utjecajem trzaja puške i zatim se, zbog potiska povratnih opruga, vraćaju u početni položaj.

bok puška (njem. Bock), lov: lovačka puška dvocijevka za tane (zrno, kugla) ili sačmu; cijevi su joj položene vertikalno, jedna iznad druge; mogu biti samo za sačmu ili samo za tanad, ali i kombinirano (obocijevke).

bokken, kendo: kopija jap. mača (duž. oko 110 cm i tež. oko 1 kg), izradena obično od tvrde hrastovine; upotrebljava se povremenno za uvježbavanje u kendu.

bokovnjača (tal. fianconata), mačevanje: udarac sabljom koji pogonda protivniku vanjsku stranu pogodajne plohe, bok; izvodi se nakon četvrtog vezanja (ili obrane).

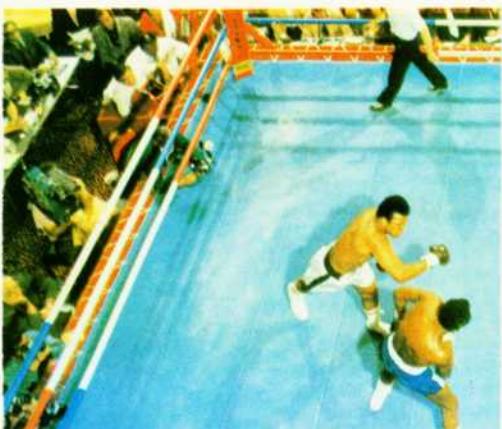

V. BOGOJEVSKI

M. BOGUJEVIC

boks, sp. grana u kojoj dva natjecatelja, okrenuta jedan prema drugome licem, nastoje uputiti udarce šakama u prednji dio tijela protivnika do pojasa i u lice. Borba se održava na ringu u trajanju od 3 ili više rundi. Runda traje 3 min efektivne borbe, a u odmoru između rundi (1 min), natjecatelji stoe ili sjede u suprotnim kutovima ringa. Boksači nose visoke cipele, čarape, suspenzor, gačice i majicu koja se razlikuje od protivnikove po boji, te štitnik za zube. Šake su omotane gumenom bandazom, a na njih se navlače kožne rukavice. Za med. natjecanja amatera od 1983 koriste se rukavice tež. 8 unc (227 g) do veler kategorije, a od polusrednje rukavice od 10 unc (285 g); za nac. natjecanja u nas su propisane rukavice od 10 unc za sve kategorije, a za omladince od 12 unc (342 g). Profesionalni boksači bore se u rukavicama od 6 do 8 unc. Težinske kategorije u b. jesu: papir, muha, bantam, pero, laka, poluveter, veler, super veler (samo u profesionalnom b.), polusrednja, srednja, poluteška, teška i super teška (samo u amaterskom b.); od 1979 u profesionalnom b. postoji i lakoteška kategorija.

1 2

3

BOKS: 1. C. Clay — B. Foster, Lake Tahoe; 2. S. Kačar — D. Kavačadze, OI 1980; 3. M. Pavlov — J. Ouitsh, Beograd, 1978; 4. boksačke rukavice od 10 unci

4

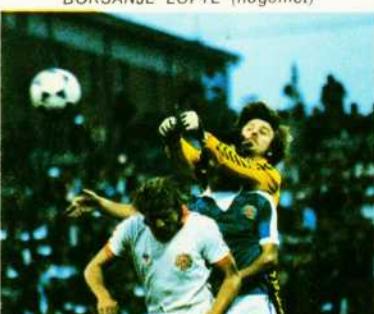
ranjem po b.k. usavršavaju se preciznost, brzina i snaga udarca; **2** b.k. ispod vodoravne platforme (njem. Platform-Ball, engl. Striking Bag Platform); izradena od tanje kože, ispunjena zrakom i ovešena neposredno ispod drvene okrugle vodoravne ploče. Neposredno nakon udarca u takvu b.k. ona se odbija od platforme i brzo vraća, a vježbač je nastoji odmah ponovno udariti. Služi za uvođenje serije udaraca; razvoj brzine, preciznosti i koordinacije boksača.

boksačka vreća (džak), pomoći rekvizit za trening, duž. 91,44 cm; sastoji se od kožnate vreće napunjene pijeskom; boksač u rukavicama udara u b.v. s ciljem da razvije tehniku i snagu svojih udaraca; b.v. smještena je tako da je njen dno u visini boksačevog pojasa. Svaki boksač može prema sebi podešiti visinu b.v.

Boksački savez Jugoslavije (BSJ), osn. 1948 u Beogradu kao udruženje republičkih i pokrajinskih boksačkih saveza; njemu je prethodio Odbor za boks, rvanje i dizanje utega FISAJ (1946). BSJ organizira pojedinačno (od 1946) i ekipno (od 1948/49) PJK, brine o organizaciji i provođenju međ. natjecanja. Prva opća organizacija za boks u Jugoslaviji osn. je 24. XII 1924 pod nazivom Jugoslavenski teškoatletski savez, a 29. VI 1929 Jugoslavenski teškoatletski i šakački savez i 14. III 1934 Jugoslavenski boksački savez (svi sa sjedištem u Zagrebu). BSJ je član AIBA od 1950.

boksanje lopte, **1** nogomet: vratarevo izbijanje lopte šakom pri dvobojima ispred vrata; izvodi se pretežno u skoku objema šakama ili samo jednom. Sigurnije je b.l. izvoditi objema šakama, ali situaciju u igri često prisljavaju vrataru da b.l. izvodi samo jednom šakom; **2** rukomet: odbijanje lopte u bilo kom smjeru stisnutom šakom jedne

BOKSANJE LOPTE (nogomet)

rija. Udarci u b. izvode se pojedinačno i u seriji; dijele se na tri osnovne vrste: krošei, aperkati i direkti. U borbi je zabranjeno gurati, držati ili grliti protivnika, okretati mu leđa ili glavu, saginjati trup i glavu ispod pojasa protivnika, udarati protivnika ispod pojasa ili u potiljak, zavlacić ruku ispod pazuha protivnika, podmetati mu nogu, držati se za kopnac ringa i odbacivati se od njega. Zabranjeno je: gestikuliranje, govorenje, simuliranje, izbjegavanje borbe i dr. Natjecanje vode i boduju sudac u ringu, dva ili tri bodovna suca, koje kontrolira vrhovni sudac. Efektivno vrijeme borbe, ravnajući se prema komandama suca u ringu, kontrolira mjerilac vremena. Sudac u ringu, shodno situaciji, služi se komandoma: boks, brejk i stop. Borba u b. može završiti nokautom (k.o.), diskvalifikacijom jednog ili obaju natjecatelja, pobjedom zbog napuštanja borbe protivnika, pobjedom bez borbe zbog nedolaska jednog borca.

BOKSAČKA VREĆA I KRUŠKA

prekidom borbe bez odluke uslijed neborbenosti obojice natjecatelja ili odlukom na bodove. Kada sudac u ringu ocijeni da je jedan od boksača nesposoran da se brani (vidna iscrpljenost, pad na pod od udarca), sudac prekida borbu i broji do 10; svaki glasno izgovoreni broj traje jednu sek.; ako boksač nakon odbrojavanja nije sposoban za nastavak borbe, sudac u ringu proglašava da je borba završena k.o. ili tehn. k.o. pobedom. B. je na rasporedu OI (od 1904, izuzev 1912); održavaju se BI, MI, PE (od 1925) i PS (od 1975). U profesionalnom b. održavaju se mečevi za naslov prvaka Evrope i svijeta. Natjecanja u profesionalnom b. su isključivo pojedinačna; u amaterskom b. pored pojedinačnih postoje i ekipna natjecanja (PJ). Ekipa se sastoji od po jednog boksača u svakoj kategoriji; za pobedu svog boksača ekipa dobiva dva bodova, za borbu bez odluke svaka ekipa po jedan bod. Brigu o razvoju amaterskog b. u svijetu vodi AIBA, u Evropi EABA, a u nas Boksački savez Jugoslavije. Profesionalni b. u svijetu vode WBC i WBA, a u Evropi EBU.

boks-meč, uobičajeni naziv za boksačku priredbu, natjecanje amaterskih ili profesionalnih boksača, tj. borba jednog boksačkog para ili borba dviju ekipa. Održava se u zatvorenom ili otvorenom prostoru. Način organiziranja b. i održavanje natjecanja regulirani su pravilima boksa.

boksačka kruška, **1** sp. rekvizit od kože kruškolikog oblika; služi kao pomoćna sprava u treningu boksača. B.k. se ispunjava nekim težim materijalom (npr. pijeskom ili sačmom), vješa na strop vježbionice i visi na kopnici ili lancu u visini glave boksača. Uda-

ili obju ruka, a da se time ne ugrožava neposredno protivnik.

bokser, vrsta motora automobila kod kojih su cilindri jedan nasuprot drugom, a klipnjače montirane na istu radilicu; s velikim uspjehom b. su ugradivani u sp. automobile Ferrari i Porsche.

boles (bucov, landov; Aspius aspius), sp. ribolov: slatkovodna grabežljiva, modrozelena riba s rumenkastim perajama iz por. šarana (10 kg, 1 m). Živi u rijekama Srednje Europe, kod nas u dunavskom sливу. Hrani se sitnom ribom; mamci: sitna riba ili kukci; lovi se tankim priborom (mamac se spušta niz struju) ili malim svjetlim varalicama i umjetnom mušicom.

bolero, jedrenje: flot pod spinakerom; širok nizak flot; razapinje se radi hvatanja vjetra ispod spinakera.

bolid (grč.), automobilizam: sinonim za trkači automobil, naročito trkači automobil formule

Bolivarske igre, regionalne sp. igre sportaša Bolivije, Ekvadora, Kolumbije, Paname, Perua i Venezuele, nazvane prema Simunu Bolívaru (1783–1830). Organizirane su pod pokroviteljstvom CIO. U tradicionalnoj ceremoniji otvaranja B.I. nosi se štafetna baklja, zapaljena u peruanskom gradu Ayacucho, poznatom po bici protiv španj. kolonizatora. Na programu B.I. su atletika, biciklizam, boks, dizanje utega, đžudo, sp. gimnastika, konjički sport, košarka, mačevanje, nogomet, odbojka, plivanje, skokovi u vodu, streličarstvo i dr. B.I. su održane: 1938 Bogota; 1947 Lima; 1951 Caracas; 1961 Barranquilla; 1965 Quito i Guayaquil; 1970 Caracas; 1973 Panama; 1977 La Paz.

Bolotnjikov, Pjotr Grigorjevič (1930), sovj. reprezentativac u atletici, zasluzni majstor sporta SSSR; prvi na OI 1960 u trčanju na 10 000 m; i.g. poboljšao SR u toj disciplini na 28.18.8 min.; 1962 je ponovo poboljšao SR na 28.18.2 min; prvi na PE 1972. Višestruki prvak SSSR na 10 000 m (1957–62 i 1964) i na 5000 m (1958–62) te u krosu na 5000 m (1958).

Boltižar, Stjepan (1913), gradevinar u Zagrebu; reprezentativac, med. sudac i funkcionar u sp. gimnastici. Nastupio na PS 1938 (III mjesto) i 1950 (VI mjesto u višeboju ekipno); na karikama i 1950 (V mjesto u višeboju ekipno); na BI 1946 (I mjesto u višeboju ekipno) i na OI 1948. Prvi predsjednik Gimnastičkog saveza Hrvatske (1962–69). Napisao: *Vježbe na konju s hvaljkama*. Beograd 1963.

bolji u pet setova (engl. best of five games), odbojka, stolni tenis, tenis: način igranja mečeva u kojem pobjeruje pojedinač ili par (odn. ekipa) koji prvi osvoji tri seta; meč može završiti rezultatom 3:0, 3:1 ili 3:2 u setovima.

bolji u tri seta (engl. best of three games), badminton, odbojka, stolni tenis, tenis: način igranja mečeva u kojem pobjeruje pojedinač ili par (odn. ekipa) koji prvi osvoji dva seta; meč može završiti rezultatom 2:0 ili 2:1 u setovima.

Bonacossa-trofej, olimp. nagrada koju je 1950 ustanovio A. Bonacossa (1883–1953), član CIO (1925–53), za najuspješniji nac. olimp. komitet. Prvi dobitnik bio je SSSR (1955).

Bonačić, Duje (1929), profesor geografije; vestački reprezentativac, član i dugogodišnji funkcionar VK Gusal (Split); član član posade četverca bez kormilara koji je na OI 1952 osvojio zlatnu medalju; 7 puta prvak Jugoslavije.

Bonačić, Filip (1910), dipl. inž. ekonomije; savezni trener vaterpolo reprezentacije (1949–51) s kojom je na PE 1950 osvojio III mjesto.

Bonačić, Ozren (1942), rendgenski tehničar; reprezentativac u vaterpolu sa 275 nastupa, član AVK Mladost (Zagreb), zasluzni sportaš Jugoslavije; trener. Sudjelovao na PE: 1966 (III mjesto), 1970 (III), 1974 (III); na PS: 1973 (III), 1975 (XIII); na OI: 1964 (III), 1968 (II), 1972 (V) i 1976 (V). Dobitnik Republike nagrade fizičke kulture za životno djelo SRH (1978).

Bonatti, Walter (1930), tal. alpinist, poznat kao protagonist tzv. umjetnog penjanja i kao član ekspedicija na Himalaju, Karakorum i Ande. God. 1955 izveo je samostalno uspon jugozap. stupom Petit Drua u Centralnim Alpama, a zimi 1965 sjev. stijenu Matterhorna. Objavio: *Le mie montagne*. 1963; *I giorni grandi*. 1974.

Bončić, Gradimir (1929), reprezentativac u streličarstvu, zasluzni sportaš Jugoslavije, član Streličkog društva Ljubljana; prvi na PJ 1954 u malokalibarskoj pušći 3 x 40. Bio je član reprezentacije koja je na PS 1954 osvojila srebrnu medalju.

Bondarčuk, Anatolij Pavlovič (1940), sovj. reprezentativac u atletici, zasluzni majstor sporta SSSR, zasluzni trener; prvi na OI 1972 u bacanju kladiva; prvi na PE 1969; višestruki prvak SSSR (1969–70, 1972–73); poboljšao SR u bacanju kladiva na 74.68 m i 74.58 m (1969).

Bone, Pavel (1953), stolar; reprezentativac u kajakaštvu, višestruki prvak i zasluzni sportaš Jugoslavije, član KK Soške elektrane (Nova Gorica). Drugi na PS 1959, treći na PS 1961 u kajaku jednosjedu.

bonifikacija, sp. gimnastika: poboljšanje ocjene u bodovanju natjecatelja. Za rizik i težinu vježbe može se dodjeliti najviše 0,2 b., za originalnost 0,2 i za virtuoznost u izvođenju 0,2 b.

bonitiranje lovišta, procjena ili određivanje kvalitete lovišta za pojedine vrste divljači; u obzir se uzimaju ekološki uvjeti lovišta (tlo, hrana, konfiguracija, mir, klima, vegetacija), koji određuju optimalnu populaciju određene vrste divljači u lovištu.

Bonnet, Honoré (1919), franc. propagator, pedagog i trener skijanja; gl. trener nac. ekipa 1958–69. Napisao: *Ski à la française* (Skijanje na francuski način), jedna od osnovnih knjiga za proučavanje alpskog skijanja.

Bonnot, René (1917), dr prava, stručni tajnik Stolnoteniskog saveza Hrvatske; bio član Table tennis cluba (Zagreb); sp. radnik. Jedan od organizatora masovnog i rekreativnog stolnog tenisa; med. sudac. Dobitnik Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1981).

bonus, košarka: nakon što je ekipi dosudeno osam lica i tehnič. grešaka u jednom poluvremenu (produžeci se smatraju dijelom drugog poluvremena), svaka slijedeća lica greška igrača kažnjava se sa dva slobodna bacanja. Iznimke su: pravilo tri za dva i pravo izbora. Tehnič. greška kažnjava se kako je to na propisano.

Borac, Rukometni klub, osn. 1949 u Banjoj Luci, u sastavu istoimenog Radničkog sportskog društva; muška ekipa osvojila je PJ 1959–60, 1973–76, 1978 i 1981 te Kup Jugoslavije 1957–58, 1961, 1969, 1972–75 i 1979. Finalist Kupa evropskih nacionalnih prvaka 1975 i pobjednik 1976. Dobitnik Majskе nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1973).

Borac, Stolnoteniski klub, osn. 1950 u Zagrebu; prethodno mu je STK Milicioner, osn. 1949. Pobjednik je savezne stolnoteniske lige u sezoni 1950–51; istaknuti članovi kluba: J. Vogrinc, A. Valković, F. Blaži i H. Soljacić. God. 1951 fuzionirao se sa STK Grafičar.

Boračka (mačevalačka) škola, osn. 1906 u Splitu pod rukovodstvom Sime Vučića Djakovića; djeluje do 1928; 1936–38 djeluje pod nazivom Boračka škola Vitez.

borba, rvački susret, natjecanje između dva rvača koje, prema pravilima, traje 2 x 3 min sa 1 min odmora između djebla borbe.

borba izbliza, boks: teh.-taktički element; način borbe u kojem se boksači bore na malom odstojanju, tijelo uz tijelo; b.i. obično nastoje primijeniti rastom višeg protivnika da efikasno koristi direktnе udarce, odn. prednost dužih ruku.

borba na odstojanju, boks: teh.-taktički element; način borbe u kojem se boksači bore na međusobno udaljeni udaljenosti za dužinu ruku i razmjenjuju direktnе udarce; b.n.o. obično nastoje primijeniti rastom viši boksači s dobrom tehnikom, kako bi u borbi s rastom nižim protivnikom koristili prednost dužih ruku.

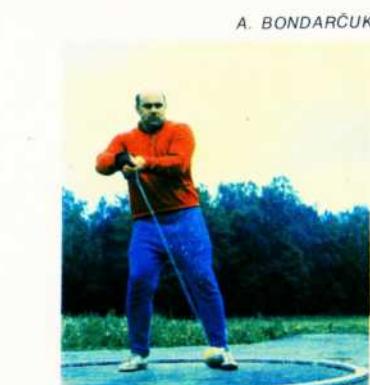
borba sa sjenkama, boks: način vježbanja na treningu sa zamisljenim protivnikom. Boksač oponaša pravu borbu; izvodi sve vrste pokreta, udarce i obrane, kao da je

P. BOLOTNJKOV

O. BONAČIĆ

A. BONDARČUK

BORBA
S BIKOVIMA

BORBA PIJETLOVA

pred njim pravi protivnik. Takav način treninga koristan je u natjecateljskom dijelu treninga, a služi prvenstveno za uvežavanje koordinacije i brzine pokreta.

borbe pijetlova, natjecanje specijalno uzgajanih pijetlova, iz pasmine ind. crvenih pijetlova, koji žive u džunglama. Borbe se održavaju u ogradišenom ringu kružnog oblika

s uzvišenom platformom polumjera 6 m. Iznad ringa se obično nalazi amfiteatralno gledalište. U borbama najčešće nastupaju pijetlovi stari između 1 i 2 god. Ponekad se na kandže pijetla pričvršćuju metalni ili koštani produžeci duž. 4–6 cm. Borba traje do uginuća jednog pijetla ili je natjecanje vremenski ograničeno. U borbi obično sudjeluje određeni broj pari pijetlova koji pripadaju dvojici vlasnika. Pobjednik je vlasnik čiji pijetlovi imaju veći broj pobjeda. Poseban način natjecanja su Kraljevskoj bitki i Veliki meč. U Kraljevskoj bitki, u borilištu se istovremeno pušta nekoliko pari pijetlova, gdje se oni međusobno bore sve dok samo jedan ne ostane na nogama. U Velikom meču pojedinačno se bori 16 pijetlova po kup-sistemu raspoređenih u 1 kolu na 8 pari, u Četvrtini finala na 4, u polufinalu na 2 i u finalu na 1 par. B.p. su zabranjene u svim evr. zemljama i Sjever. Americi. Javne priredbe održavaju se u nekim zemljama Srednje Amerike (npr. Portoriko) i jugoist. Azije (Tajland).

borbe s bikovima (španj. corrida de toros; korida), popularne španj. prirede na kojima se boriči bore s bikom da bi mu na spektakularan način i određenim redoslijedom zadali smrtonosan udarac. Borbe se održavaju u areni (plaza de toros). Jedna borba traje oko 1/2 h, a program b. s. b. predviđa ubijanje 4–8 bikova. U borbi sudjeluju 3 ekipa boraca, od kojih se svaka sastoji od jednog ili više torera, jednog matadora, jednog do tri pikadora i dva do tri banderiljera. Korida počinje paradnim ulaskom ekipa. Nakon što je bik pušten u arenu, torero izlazi pred njega izvodeći svoja prva propuštanja, mameći ga svojim crvenim ogrtićem (cape). Pažnju bika privlači pikador na konju koji zarije garročku u grbinu bika. Da bi odvratio pažnju razdraženog i ranjenog bika od pikadora, torero izvodi pred bikom gracioznu igru ogrtićem, nakon čega se pikador povlači iz arene. Tada nastupaju banderiljeri koji ubadaju u vratinu bika 2–4 para banderilja. Oslabljen i razdražen zabadanjem garroche i banderilja u veliki vratni mišić, ranjeni bik se u zadnjem dijelu borbe suočava s matadorom koji treba da mu zada posljednji, smrtonosni udarac. Kad pomoću mulete spusti biku glavu, matador zabija biku estoque od ozogu u vrat, što, ako je udarac dobro izveden, uzrokuje momentalno uginuće.

borbeni položaji, rvanje: osnovni, pravilima regulirani položaji rvača na meču (susretu); b.p. su parteri i stojke. U parternom položaju postoji visoki, niski ili ležeći (na prstima), koji može zauzeti obrambeni rvač; b.p. napadač je u klečanju na jednom ili oba koljena, u stajajući sa strane ili iza protiv-

nika, koji je u visokom parternom položaju, s obavezno postavljenim dlanovima obiju ruku na pleča protivnika. Postoje stojke: desna, lijeva i frontalna, a svaka od njih može biti visoka, srednja i niska.

borbeni zaokret, zrakoplovstvo: jedna od osnovnih akrobatskih figura u figurnom letenju; sastoji se od polupetlje i poluvlajka, a pri njihovu izvođenju dolazi do nagle promjene smjera leta za 180°, uz dodatak visine.

Bordeaux — Paris, najstarija franc. cestovna utrka; redovito se organizira od 1891 (nije održavana samo za I i II svj. rata). To je jedna od najdužih jednodnevnih cestovnih utrka u svijetu (oko 600 km), pa se drugi dio te utrke vozi uz pomoć vodstva malih motocikala.

Borelli, Giovanni Alfonso (1609–79), tal. fizilog i astronom. Bavio se proučavanjem kretanja životinja, analizirao mehaničke zakone njihovih pokreta. Izradio je skicu peraja za nogu čovjeka (najstariji poznati crtež nožne peraje).

Borelli-Vranski, Hubert (1854–1938), suosnivač i predsjednik Gimnastičkog društva u Zadru (1885–1918), kao protuteža tal. Zadarškom gimnastičkom i mačevalačkom društvu.

Borg, Arne (1901), šved. reprezentativac u plivanju; prvi na OI 1928 na 1500 m slobodno; prvi na PE 1926 na 400 i 1500 m te 1927 na 100, 400 i 1500 m; od 1921 do 1929 poboljšao 30 SR. God. 1927 postigao je SR na 1500 m rezultatom 19.07.2 min; taj SR ostao je neoboren preko 10 god. B. je 1930 postao profesionalni plivač.

Borg, Björn (1956), šved. teniski reprezentativac sa stalnim boravkom u Monte Carlu; pobjednik u Wimbledonu 1976, 1977, 1978, 1979 i 1980 te na Međunarodnom prvenstvu Francuske 1974, 1975, 1978–81. Prema anketi ISK proglašen za najboljeg sportaša svijeta za 1980.

Borgward, njem. tvornica automobila, osnovao C. F. W. Borgward (1890–1963) 1906 u Bremenu; automobili B. 1951–59 sudjeluju s uspjesima u sp. natjecanjima na utrci Carrera Panamericana, u postavljanju raznih brzinskih rekorda, natjecanjima auto-moto trkališta Avus i dr. Tvornica je 1961 prestala radom.

Borik, sp. dvorana u Banjoj Luci, sagradena 1974 (projektant S. Zahirović). Sadrži veliku dvoranu za rukomet, košarku, odbjoku i tenis, s gledalištem koje ima 2500 sjedećih mjesto i 1000 stajališta; malu dvoranu (202 m²), četverostaznu automatsku kuglanu, omladinski klub, prateće prostorije za sportaše, gledače i upravu, te pogonske prostorije.

borilački sportovi, zajednički naziv za grupu individualnih sp. grana, koje su nastale iz boračko-vojnih vještina, kao što su: aikido, boks, budo, džudo, karate, kendo, kung-fu, mačevanje, rvanje, sambo, sumo, streljčarstvo, streličarstvo, tea kwon do i dr.

borilište, 1) svaka sp. površina na kojoj se održavaju sp. borbe i natjecanja; može biti na otvorenom i u zatvorenom prostoru; površina mu je travna, zrnata, drvena, od plastične mase, vodenata, snježna ili sledena; 2) boks → ring; 3) mačevanje → plansa; 4) rvanje → rvačka strunjaca; 5) stolni tenis; prostor ogradien platnom (zelene boje, vis. 75 cm), usred kojeg se nalazi stol. Na PS i PE najmanji igrački prostor je 14 m × 7 m i vis. 4 m. Na ostalim stolnoteniskim turnirima, najmanji igrački prostor je 12 m × 6 m i vis. 3.5 m.

Borišek, Milan (1925–50), nastavnik i reprezentativac zrakoplovnog jedrilčarstva; za-

A. BORG

B. BORG

služni sportaš Jugoslavije. Na PS 1950 u jedrilicarstvu u Švedskoj osvojio III mjesto. Višestruki jugosl. rekorder u jednosjedim i dvosjedim jedrilicama. Radio kao nastavnik u Zagrebu i Vršcu. Poginuo u Vršcu radi loma jedrilice u letu. Posthumno dobitnik plakete »Franjo Kluz« (1957).

Borman, Frank (1928), amer. astronaut, dva put bio u svemiru: 4–18. XII 1965 u svemirskom brodu Gemini 7 sa J. Lovellom boravio u orbiti oko Zemlje 14 dana (206 krugova). Tim letom postignuti su SR u disciplinama: trajanje leta i predneni put u svemiru; 21.–27. XII 1968 u svemirskom brodu Apollo 8, u sastavu tročlane posade (F. Borman, J. Lovell, W. Anders), izvršio prvi let oko Mjeseca (10 krugova) i povratak na Zemlju. Tim letom postignut je SR u disciplini postignute visine leta u svemiru (377.670 km).

Boroša, Milivoj (1921), oficir JRV, instruktor padobranstva, dobitnik Srebrne značke padobranaca. Radio je kao nastavnik padobranstva u organizacijama Zrakoplovnog saveza Jugoslavije u Leskovcu, Nišu i Otočcu; 17. V 1950 postigao je neslužbeni SR sa 75 skokova padobranom, u toku 24 sata.

Borotra, Jean (1898), franc. teniski reprezentativac; pobjednik turnira u Wimbledonu 1924 i 1926, u igri parova 1925, 1932 i 1933 te u igri mješovitih parova 1925; pobjednik na Medunarodnom prvenstvu Francuske 1931, u igri parova 1925, 1928, 1929, 1934 i 1936 te su igri mješovitih parova 1927 i 1934. Zajedno s ekipom franc. reprezentativaca (J. Brugnon, J. R. Lacoste i H. Cochet) osvajao Davis Cup 1927–32. Potpredsjednik CIEPS.

Borotra Cup, tenis: momčadsko prvenstvo svijeta za tenisače do 16. god. starosti.

Borovac, Pavle (1941), nastavnik padobranstva; reprezentativac u padobranstvu, svj. rekorder u grupnom skoku 4 padobranca (1962).

Borovo, Aeroklub, osn. u istoimenom industrijskom naselju, uz koji postoji stari aerodrom s hangarom i ostalim prostorijama za potrebe članova kluba i njegove zrakoplovne škole. Zapadno od Aerokluba B. izgrađen je novi aerodrom na kojem je poslije Oslobođenja osnovano Sportsko zrakoplovno društvo Komsomolac. B. je bio organizator ili suorganizator brojnih priredaba (PJ u jedrilicarstvu, Jugoslavenski aeroreli i dr.).

Borovo, Jugoslavenski kombinat gume i obuće, sa sjedištem u Borovu. U specijaliziranom pogonu proizvodi sp. obuću, sp. galanteriju i dr. U kooperaciji s firmom Puma (Herzogenaurach, SR Njemačka) proizvodi sp. obuću po njihovoj licenci.

Borovo, Kajak klub, osn. 1948; osvojio ekipno PJ 1956 u kajaku na mirnim vodama.

Borovo, Sportska dvorana, izgrađena 1979 u istoimenom gradu, u sastavu postojećeg Sportskog centra; gl. projektant: dipl. inž. arh. Andelko Radošević. Sadržaji: velika dvorana (45 m x 28 m) sa 2106 sjedećih i 600 stajaličnih mjesti, mala dvorana (28 m x 18 m) za trening i rekreaciju, četverostazna automatska kuglana, trim-kabinet, sp. ambulanta, dvije saune i suvremeno uredene prateće prostorije.

Borzov, Valerij Filipović (1949), sovj. reprezentativac u atletici, zaslужni majstor sporta SSSR; prvi na OI 1972 u trčanju na 100 i 200 m; prvi na PE 1969 na 100 m, 1971 na 100 i 200 m te 1974 na 100 m; prvi na PE u dvorani 1970 i 1971 na 60 m; 1972 na 50 m te 1974, 1975, 1976 i 1977 na 60 m. Višestruki prvak SSSR (1969–77) na 100 i 200 m i u štafeti 4 x 100 m.

bosa, kuglanje: naziv za neispravni hitac, prekršaj, za kuglu položenu na asfaltni dio površine u prvom dodiru s tлом.

bosakova, sp. gimnastika: element vježbanja na gredi i tlu nazvan po čehosl. gimnastičarki E. Bosakovoj; salto naprijed izveden prethodnim prenoženjem jedne noge i zatim odrazom istom nogom; zamahom druge noge u visoko zanoženje, te naglim pretklonom salto ušli naprijed do stava na jednoj nozi; druga nogu u prenoženju.

Bosansko-hercegovački krš, Speleološko društvo, osn. 1956 u Sarajevu; objedinjuje rad svojih članova na području BiH. Društvo izdaje godišnju publikaciju, bilten Naš krš.

Bosbaan, umjetna veslačka staza u blizini Amsterdama, duž. 2000 m. Staza je bila građena za OI 1928, ali nije na vrijeme završena i otvorena je tek 1930. To je prva umjetna veslačka staza u svijetu; služila je kasnije kao uzorak po kojemu su gradene druge slične staze. Usprkosno s veslačkom stazom u B. čitavom dužinom izgrađene su cesta i tribine s kojih se prate regate. Na B. se svake god. u lipnju održava poznata međ. Amsterdamska regata.

Bosiljić, Gliša (1921), dipl. pravnik, sudac; sp. radnik. Igrao nogomet u FK Igman (Iliža); bio predsjednik FK Čelik u Zenici (1947–50). Fudbalskog podsaveta Sarajevo (1955–60) i Fudbalskog saveza BiH (1967–72) te član IO NSJ; predsjednik Sekcije za fizičku kulturu i sport Gradske konferencije SSRN Sarajevo i član Predsjedništva SD Željezničar (Sarajevo). Dobitnik Majske nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1966) i Zlatne značke NSJ (1969).

Bosiljić, Slobodan (1921), novinar; sp. radnik. Sekretar FISAS i FISAJ (1948), predsjednik Biciklističkog saveza Jugoslavije (1948–51, 1953–56 i 1961–64); predsjednik Saveza organizacija za fizičku kulturu Srbije (1968–73) i Organizacionog odbora međ. biciklističke utrke Kroz Jugoslaviju (1956–74). Tokom 1971–74 i od 1977 predsjednik AIDCC. Obavio više publicističkih radova iz historije radničkog pokreta i NOB.

Bosiok, George (1926), nastavnik tjelesnog odgoja, novinar, urednik-komentator u rum. listu Libertatea u Pančevu; sp. radnik. Igrao nogomet i odbojku u FK Rapid (Nikolinac) i FK Budućnost (Alibunar). Bio načelnik DTV Partizan u Alibunaru, trener rukometnog kluba; predsjednik Sekcije sp. novinara i Društva novinara Vojvodine, član IO SOFK Pančeva i SAP Vojvodine. Napisao: *Kup Libertatea – Seoske sportske igre*, Pančev 1972; i dr. Uz brojna priznanja dobitnik Nagrade »Jovan Mikić – Spartak« SOFK Vojvodine (1979).

Bosna, Akademsko sportsko društvo, osn. 19. XI 1947 u Sarajevu; ima 12 klubova (sekcija). Najbolje rezultate postigli su:

[1] Akademski klub dizanja utega: pobjednik Kupa Jugoslavije 1969, 1970, 1971 i 1974. Članovi tog kluba osvojili su 15 pojedinačnih PJ; [2] Akademski košarkaški klub: ženska ekipa osvojila je PJ 1973/74 i Kup Jugoslavije 1974, 1983; muška ekipa osvojila je PJ 1977/78 i 1983 te Kup Jugoslavije 1978; [3] Akademski rukometni klub (osn. 1957): pobjednik PJ u velikom rukometu 1958 i Kupa Jugoslavije u rukometu 1963; fuzionirao se 1958 s RK »20. oktobar«, pobjednikom PJ u velikom rukometu 1950–53 (od 1948 do 1952 djeluje kao RK Milicionar); [4] Akademski stolnotenički klub (osn. 1954): pobjednik Jugoslavenskog kupa 1966 i 1970; [5] Akademski šahovski klub (osn. 1960): pobjednik Kupa maršala Tita za 1979. Dobitnik Dvadesetpetomajske nagrade Republičkog komitet-a za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu BiH (1980).

J. BOROTRA

Bosnaspport, specijalizirano poduzeće za proizvodnju sp. rekvizita, sa sjedištem u Sarajevu. Proizvodi sp. gaćice, bluze, majice, odijela za skijanje, a gl. proizvodi su šatori svih vrsta i veličina, nadstrešnice za kamp-prikolice i presvlake za automobile.

Bosnić, Nikola (1936–69), pilot poljoprivredne avijacije, padobranički reprezentativac. Nasuputao na PS 1964 i 1966 u padobranstvu. Svi, rekorder u grupnim skokovima (1961 i 1966), i sedmerostruki jugosl. rekorder u padobranstvu. Radio kao nastavnik padobranstva u Vršcu. Poginuo u avionskoj nesreći.

Bosön, sp. škola i centar, uz obalu jezera kod Stockholma, za vrhunske sportaše, rekreaciju i školovanje i usavršavanje stručnih kadrova u sportu (projektanti R. Hagstrand i B. Linberg). Sastoji se od kompleksa zgrada i sp. terena s paviljonima za sta-

AKK BOSNA, 1979

BOSON

BOTVINIKOVA VARIJANTA SLAVENSKE OBRANE

M. BOTVINIK

ovanje. Uz dvoranu za sp. igre (rukomet, košarka, odbojka, tenis i badminton) je zatvoren plivački bazen (20 m x 8 m) sa saunom i svlačionicama. Na otvorenim površinama su borilišta za sp. igre i atletiku te za aktivnosti na vodi.

Boston, Ralph (1939), amer. reprezentativac u skoku udalj, najuspješniji skakač između 1960 i 1965; prvi na OI 1960 sa 8,12 m, drugi na OI 1964 i treći na OI 1968. B. je poboljšao 1960 tada 25 god. star SR J. Owensa sa 8,13 m na 8,21 m. Poslije toga još je 5 puta poboljšao taj SR: 8,24 m (1961), 8,28 m (1961), 8,31 m (1964), 8,34 m (1964) i 8,35 m (1965).

Bostonski maraton, atletika: izuzev OI, najstarija tradicionalna utrka u maratonu; od 1897 organizira se svake god. Start te utrke je u Hopkintownu, a cilj u Bostonu (Mass. SAD).

Boškov, Vujadin (1931), nogometni reprezentativac sa 58 nastupa, član FK Vojvodina (Novi Sad), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1952 (srebrna medalja) i na PS 1954. Igrao za reprezentaciju FIFA protiv reprezentacija Sjeverne Irskе (1955). Trener i teh. rukovodilac u FK Vojvodina, a zatim klubova u Švicarskoj, Nizozemskoj i Španjolskoj. Dobitnik Specijalne zlatne plakete i Zlatne lopte NSJ.

V. BOŠKOV

N. BOŠKOVIĆ

Bošković, Branislav (1923-80), sp. novinar, član redakcije i urednik Sporta, jugoslovenskog sportskog lista u Beogradu; deset god. bio je zamjenik gl. urednika. Posljednje tri god. svoje novinarske djelatnosti proveo kao zamjenik gl. urednika tjednika Politika bazar u Beogradu. Prvi sekretar Udruženja sportskih novinara Jugoslavije.

Bošković, Nikola (1894-1980), svestrani sportaš i sp. radnik, bavio se auto-moto sportom, biciklizmom, atletikom i plivanjem. Jedan od osnivača JNS (1919) i Zagrebačkog nogometnog saveza (1919); kao nogometni sudac sudjelovao i u osnivanju Zbora nogometnih sudaca. Pokretač sp. života u Šaku i drugim mjestima Hrv. primorja. Dobitnik Specijalne zlatne plakete NSJ.

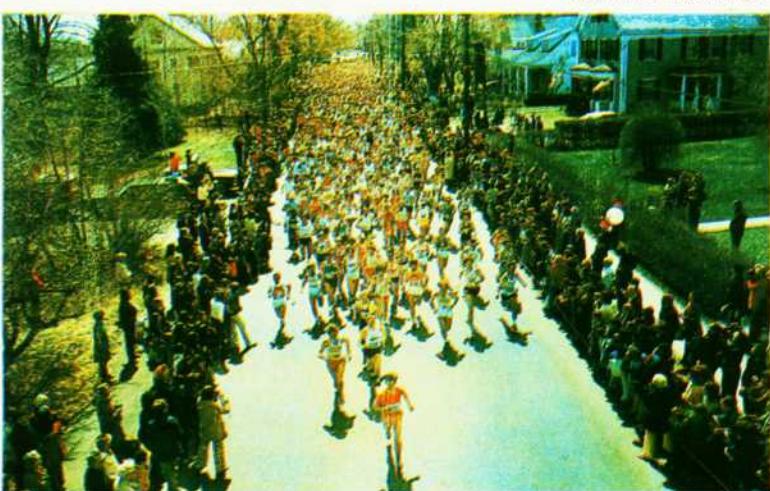
Bothe, Mirko (1897-1943), industrijalac; sp. funkcionar, planinar, mačevarac, biciklist, letač u balonu; član uprave Saveza hrvatskih biciklističkih društava, potpredsjednik Hrvatskog planinarskog društva (1923-33), odbornik Prvog hrvatskog skilačačkog društva i organizator klizačkih priredbi.

botta dritta (tal.) → *ravni bod*

bottom spin (engl. golf): rotiranje loptice oko njene vodoravne osi, izazvano ekscentričnim, odn. kosim udarcem ispod njenog težišta (back-spin).

Botvink, Mihail Mojsjejevič (1911), dr. tehn. nauka; sovj. šahist, šesti po redu prvak svijeta; naslov osvojio pobjedom na meč turniru pretendenata za PS 1948 u Moskvi i Hagu. Od 1957 do 1958 naslov mu je preteo V. Smislov, a od 1960 do 1961 M. Talj. Primat mu konačno, oduzima T. Petrosjan 1963, jer po novim pravilima FIDE, usvojenim na Kongresu u Dubrovniku 1958, prvak svijeta nema pravo na uzvratni meč. U dva navrata B. je uspješno obranio titulu: 1951 protiv D. Bronsteina i 1954 protiv V. Smislova.

BOSTONSKI MARATON

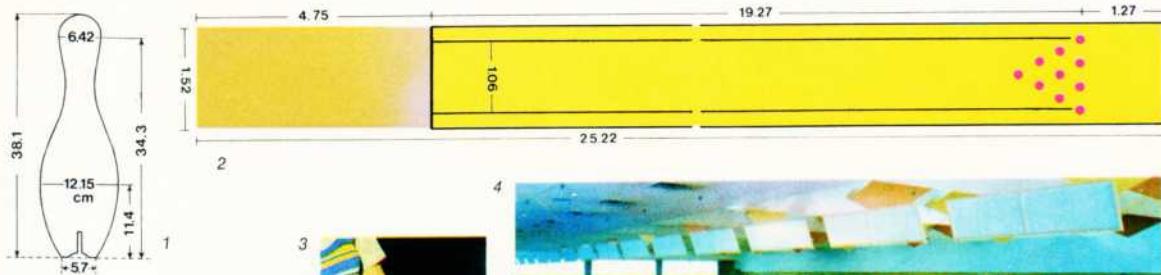
Pobjednik je na sedam prvenstava SSSR: 1931, 1933, 1934, 1941, 1944, 1945 i 1952; dao je veliki doprinos razvoju teorije otvaranja, napose franc. obrane, niz. obrane i daminog gambita. Plodan pisac šah. literature.

Botvinikova varijanta, šah: jedna od varijanata slav. obrane, nazvana po svj. prvaku M. M. Botvinku, zaslužnom za njenu razradu i primjenu (Antimeranski gambit). Poslije 1. d4 d5; 2. c4 c6; 3. f3 f6; 4. Sc3 e6; 5. Lg5 dc4; crni žrtvuje dva pješaka, a za kompenzaciju dobiva pritisak u centru i harmoničan razvoj figura. B.v. daje oštru i sadržajnu igru.

Bouquet (franc.), folklorne svečanosti streličara u Francuskoj; održavaju se obično uz ceremonijal srednjovj. viteških turnira s nadmetanjima u gadanju lukom i strijelom u disciplini bersault. B. započinju u maju i traju do septembra, kada se održavaju završne svečanosti B. Provincial.

bova, 1. plutača, usidren šupli valjak koji pluta na moru, rijeci ili jezeru, s vanjskim omotom od aluminija, lima ili plastike; služi za usidrenje ili privezivanje čamaca na vodi. Ima dvije alke; za jednu se privezuje čamac pomoću 6—10 m dugog lanca (konopaca), a za drugu vezuje se lanac (konopac) sa sidrom ili kamenom koji se spušta na dno vode. 2. jedrenje: učvršćena plutača za obilježavanje određenih mjeseta (npr. okretište neke regate), često sa zastavicom na dugačkoj, dobro učljivoj motki; 3. kajkavštvo, kanjištvo: plutača kojom se obilježava staza za natjecanje na mironim vodama; najmanja šir. staze za svaki čamac je 5 m.

bowling (engl.), kuglanje, sp. igra kuglom kojom se obaraju čunjevi; razlikuje se od kuglanja na asfaltnim, brvnastim i škarastim kuglanama po br. čunjeva (10), obliku čunjeva, izgledu, veličini i tež. kugle (7255 g) sa 3 rupe za palac i još 2 prsta. Izradi staze (parket) i obliku čunjastog polja. Vrlo popularna igra u SAD-u; u novije vrijeme b. je rasprostranjen i u mnogim evr. zemljama. PS se održavaju od 1953. a PE od 1964; PJ igra se od 1954. Natjecanja u b. izvode se pojedinačno, u parovima i ekipno na 2, 4, 8, 12, 16 i više staza. Za med. natjecanje potrebno je najmanje 8 staza. Proponicijama se unaprijed za svako natjecanje odredi br. serija (nastupa) za svakog igrača. Ekipa se sastoji od 3, 5, 6 ili najviše 8 igrača, odn. najviše 6 igračica. Muškarci igraju najprije kao ekipa od 5 igrača u 6 serija na „američki način“, zatim kao parovi u 6 serija na isti način, a zatim kao ekipa od 8 igrača u 8 serija na „evropski način“. Nakon tih 20 serija, rezultati se zbrajaju, pa određeni br. najboljih igrača igra još 8 serija. Zbroj svih 28 serija daje redoslijed pojedinaca. Jedna serija (ili nastup) igra se u 10 polja (postavljanja). U svakom polju izvode se po 2 hica. Ako se prvim hicem obori svih 10 čunjeva, onda u tom polju otpada drugi hitac. U takvom slučaju prijavljuju se oboreni čunjevi od dva pokušaja

BOWLING: 1. čunj (mjere u cm); 2. staza (mjere u m); 3. držanje kugle; 4. dvorana; 5. čunjsko postolje; 6. raspored čunjeva

iz idućeg polja, tj. oboreni čunjevi u dva slijedeća pokušaja računaju se dvostruko (tzv. strike, tj. desetka). Ako igrač u dva hica obori 10 čunjeva, onda se tom rezultatu dodaje još onoliko čunjeva koliko sruši slijedeći hicem u idućem polju (tzv. spare). Ako igrač ne uspije u dva hica srušiti svih 10 čunjeva, onda se za to polje računa onoliko čunjeva, koliko ih je stvarno oborio. Slijedeće bacanje izvodi se u svih 10 čunjeva. Brigu o b. u svijetu vodi FIQ, a u našoj zemlji Kuglački savez Jugoslavije.

bowling-kuglana → *kuglana*

bowling na travi (engl. lawn bowls), sp. igra kuglama, rasprostranjena u zemljama engl. govornog područja. Igra se na travnjaku vel. 36,6 m × 36,6 m, okruženim jarkom dubokim oko 51 mm i šir. oko 305 mm. Igra se drvenim ili sličnim kuglama, opseg 419 mm. Cilj igre je plasirati vlastite kugle što bliže posebnoj manjoj bijeloj kugli (engl. jack), promjera 63,5 mm. Natječe se pojedinačno (jedan protiv jednog, svaki s po 4 kugle), u parovima (svaki igrač u paru po 4 kugle), trojkama (svaki igrač po 3 kugle) i četvorkama (svaki igrač po 2 kugle).

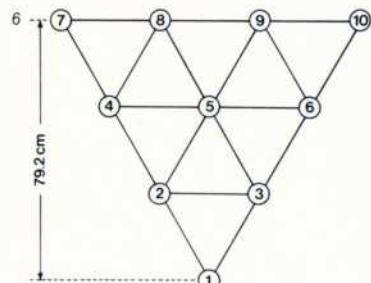
box lacrosse, varijanta lacrossea: sp. igra loptom i reketom između 2 ekipa sa po 6 igrača na zatvorenom hokejskom igralištu sa drvenim podom. Ekipa se sastoji od vratara, 2 igrača obrane i 3 igrača napada, a igra traje 3 × 20 min.

boxe français (franc.), borilački sport u kojem se u boksackom ringu međusobno bore dve borca; dozvoljeno je udaranje šakama s rukavcima i nogama. Bio je rasprostranjen isključivo u Francuskoj, u novije vrijeme se održavaju samo povremene ekshibicijske priredbe.

Bozsik, József (1925), mad. nogometni reprezentativac; od 1947 do 1962 nastupio na 101 utakmici (mad. rekord). Igrao u reprezentaciji Madarske na OI 1952 (I mjesto), na PS 1954 (II) i 1958.

Božić, Pavle (1916), automehaničar; svestrani sportaš i sp. radnik. Bio član sok. organizacije; bavio se sp. gimnastikom, odbojkom, stolnim tenisom, plivanjem i skijanjem. Bio predsjednik Tehničke komisije i tajnik DTO Partizan Graberje—Celje te Sudackog zbara Atletskog saveza Slovenije (1966–78) i Atletskog društva Kladivar u Celju (1960–78). Uz brojna priznanja, dobitnik i Bloudekove plakete (1968).

Božić, Stipe (1951), električar; alpinist iz Splita; izveo 160 penjačkih uspona; 1975 uspeo se na Noshaq (7492 m) u Hindukušu (srednji Azija), a 1979 kao 88. čovjek na Mount Everest (8848 m).

Božina, Ivo (1914–72), nogometni sudac, savezni instrktor i dugogodišnji funkcionar sudačke organizacije u Slav. Brodu; dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Božović, Dragoslav (1949) karate reprezentativac, član Karate kluba Ekonomist (Beograd); zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na PS 1977 (IV mjesto ekipno); na PE 1975 (II u absolutnoj kategoriji), 1976 (II mjesto ekipno i II u absolutnoj kategoriji) i 1978 (I mjesto ekipno); prvak Jugoslavije 1975 u absolutnoj kategoriji.

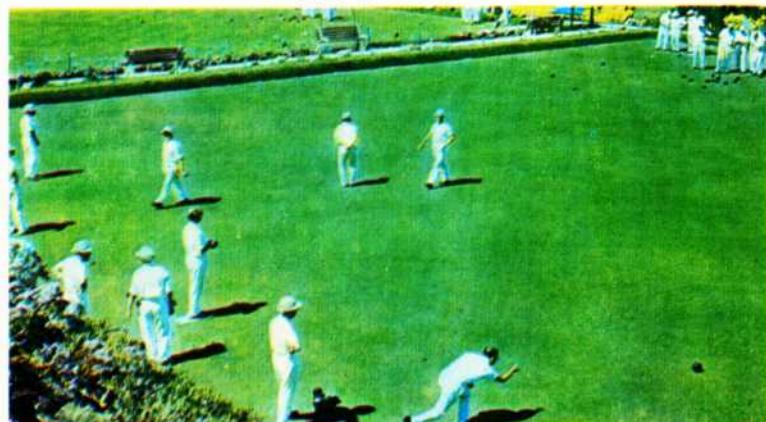
Božović, Radomir (1915), general-major JNA; sp. radnik, sudionik NOR, nosilac Partizanske spomenice 1941 i Ordena narodnog heroja. Bio je predsjednik Streljačkog saveza Jugoslavije i Srbije.

Božović, Vojin (1912–83), nogometni reprezentativac sa 8 nastupa; član Beogradskog sport kluba. Trener naših klubova, a neko vrijeme trenirao u Libiji i Kuvaitu. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

BP England — Australia Air Race, komemorativna avionska utrka povodom prvog leta izvedenog 1919 od Engleske do Australije (R. i K. Smith Macpherson); održava se u 4 klase aviona podijeljenih potežini i u ostalim klasama predviđenim propozicijama utrke.

Brabham, Jack (1926), austral. automobilist i konstruktor trkačih automobila; pobednik na PS 1959 i 1960 u kategoriji formula 1 na automobilu Cooper-Climax 1500 i 1966 na automobilu vlastite proizvodnje. Pobjednik na 14 GP. Austral. i engl. automobiliška firma

BOWLING NA TRAVI

D. BRAGG

BRANDS HATCH,
auto-moto trkalište
(lijevo i desno)

nazvana po B. započeta je 1947 u Australiji s izgradnjom trkačih automobila. B.J. je 1961 sam u Engleskoj počeo izradivati trkače automobile u koje se ugradjuju motori Cooper, BRM, Climax, Alfa Romeo, Ford, Crossworth i od 1981 BMW. S trkačim automobilima B. osvojena su 3 PS i 26 GP utrke.

brac, jedrenje: užice ili čelo od kraja tanguna na krmu jedrilice; pomoću b. se tangun, a njime i spinaker ili flak postavljaju u željeni kut prema vjetru; drugi kraj spinakera priteže se škoticom spinakera.

Bracke, Ferdinand (1939), belg. biciklist, profesionalni prvak svijeta 1964 i 1969 u dohvativnoj vožnji; 1967 postavio SR u vožnji na 1 sat (48.093 km).

Braddock, James (1905–74), profesionalni boksač SAD; prvak svijeta u teškoj kategoriji od 13. VI 1935 (Max Baer) do 22. VI 1937 (Joe Louis).

Bradl, Josef (1918–82), austr. reprezentativac u skijaškim skokovima; prvi na PS 1939, prvi natjecatelj u svijetu koji je skočio preko 100 m (Planica, 1936, 101.5 m).

Bragg, Don (1935), amer. reprezentativac u atletici; prvi na OI 1960 u skoku motkom sa 4.70 m; posljednji skakač koji je s čeličnom motkom postigao SR (1960, 4.80 m).

J. BRADDOCK

J. BRADL

Bragina, Ljudmila (1943), sovj. atletičarka, osvojila zlatnu medalju na OI 1972 na 1500 m; na 3000 m postavila SR 8:27,1 min.

Brahm, Dragutin (1909–38), jedan od prvih zagrebačkih stolnotenisaca; 1927 suosnivač prve stolnotenisne sekcije u SK Cepin (Zagreb). Poginuo prilikom planinarenja na Veljebitu.

Brajnović, Marko (1920), dipl. inž. strojarstva; reprezentativac u vaterpolu, zasluzni sportski Jugoslavije, član SD Jadran (Split), sp. radnik. Nastupao na PE 1947 te na OI 1948 i 1952 (II mjesto). Bio je tehnički referent i član UO SD Jadran. Uz brojna priznanja i nagrade dobitnik je Zlatne plakete SFKJ.

brakada, lov: lov s psima brakircima (gočnicima).

brakirci, lov: psi gonići koji glasno gone pronadene divljač.

Brands Hatch, engl. auto-moto trkalište u blizini Farninghamama, udaljeno 30 km od Londona, otvoreno 1949; 1960 staza je produžena na 4,26 km sa 11 zavoja i ospobljena za GP utrke. Od 1934 na BH. se svake druge god. održava GP V. Britanije, u formuli 1 i motociklizmu.

branič, ① igrač u sp. igrama koji po svojoj funkciji i poziciji u ekipi ima dužnost da brani svoj prostor kad je protivnička ekipa u napadu i da protuakcijom sudjeluje u izvođenju napada; ② hokej na ledu: jedan od dvojice igrača svake momčadi s osnovnim zadatkom da spriječi protivnika u postizavanju zgoditaka i da pomogne svojoj momčadi u napadu; ③ košarka: vanjski igrač, organizator igre, nalazi se u odnosu na suigrače u napadu na najudaljenijim pozicijama od protivničkog koša; b. je obično rastom relativno nizak igrač, dobar tehničar s preciznim šutom s distance; ④ nogomet: obrambeni igrač momčadi; osnovna mu je uloga da pokriva, prati i onemogućuje kretanje protivničkih krihlin napadača; u suvremenom nogometu od braniča se traži da sudjeluje u organizaciji i završnici napada; ⑤ ragbi: ⑥ naziv za posljednjeg igrača u obrani; ⑦ naziv za svakog od sedam igrača ekipa koji stoje pozadi skupa; ⑧ ručkomet: igrač obrambene formacije bez točno odredene pozicije.

Branič, list, izlazio u Sušaku 1926–28; podnaslov: Sokolski list. Urednici: Janko Ljutišta i Ivo Crnković. Objavljeno je osam br. Vlasnik i izdavač: Sokolska župa Rijeka.

Branič, Mariborsko sportsko društvo, osn. 1949; njegovi prethodnici bili su: istoimena

organizacija (osn. 1900), I SSK Maribor (1919–41), Tjelovežbeno društvo Maribor, zatim SFD Polet (osn. poslije 1945); ima 14 sekcija (klubova). Najbolje rezultate postigli su: ① Biciklistički klub: ekipni dobitnik u cestovnoj vožnji na PJ 1963; ② Kuglački klub: muška ekipa pobednik PJ 1954; ③ Odbojkaški klub: ženska ekipa pobednik PJ 1953, muška ekipa 1955; ④ Veslački klub: pobednici na PJ 1975 i 1980 u skifu za katgoriju lakih veslača.

Branko Ivanuš, nagrađen med. pozivnog natjecanja pilota aviona, ustanovljena 1978 u spomen na poginulog istoimenog pilota. Natjecanje se održava svake god. na aerodromu Sečovje kod Portoroža, u disciplinama: vremenska točnost, precizno slijetanje i rješavanje navigacijskih zadataka.

Branović, Milan (1922–73), teniski reprezentativac; prvak Jugoslavije 1951. Igrao za Davis Cup reprezentaciju Jugoslavije 1949–51. Pobjednik na Međunarodnom prvenstvu Jugoslavije 1948 i 1951. Karjeru završio kao igrač SR Njemačke (pojedinačni prvak 1956–58).

bratski konop, podvodne sp. aktivnosti: veza između dvojice ronionca; konop duž. 2 m kojim su povezani ronioni s aparatom za autonomno ronjenje. B.k. se veže oko pojasa ronilaca i upotrebljava se radi veće sigurnosti pri ronjenju.

bratsko disanje, podvodne sp. aktivnosti: naizmjenično disanje ronilaca iz jednog aparat za ronjenje. Prije udaha ronilac mora kretanjem ruke iz piske odstraniti vodu.

Bratstvo i jedinstvo, tradicionalni godišnji planinarski susret koji se počeo održavati 1957, na poticaj PD Pobeda iz Beograda. Prema običaju, na tim susretima sudjeluje 12 društava iz svih republika i pokrajina. Svake je god. domaćin drugo društvo koje organizira prigodni program.

Bratulić, Dragutin (1909), službenik; nogometni reprezentativac, sa 3 nastupa; član Gradaškog (Zagreb). Dobitnik Srebrne plakete NSJ.

Brauchitsch, Manfred von (1905), njem. automobilist, pobjednik utrka Avus 1932 te GP Monte Carlo i Francuske 1937; poslije II svjetske politički i sp. aktivan u Njemačkoj DR; od 1961 predsjednik Društva za unapređivanje olimpijske ideje.

Braun, Zoltan (1921–81), hrvatski i sp. radnik u Subotici; jedan od osnivača Saveza nogometnog područja Subotice. Bio član IO i Konferencije NSJ. Dobitnik brojnih nagrada

i priznanja, između ostalog i Zlatne plakete NSJ (1969).

Brazdil, Antonije (1871–1933), učitelj gimnastike u Kragujevcu. Osnivač i predsjednik Društva nastavnika gimnastike u Srbiji (1924); inicijator za osnivanje Saveza nastavnika gimnastike u Kraljevini Jugoslaviji (1929). Napisao: *Gimnastičke igre*, Beograd 1929.

brazinski sistem, nogomet: raspored igrača u formaciji 1–4–2–4 (vratar, 4 braniča, 2 pomagača i 4 napadača). Četiri braniča djeluju u obliku zonske obrane u i ispred kaznenog prostora; poželjno je da su dva igrača u sredini te zonske obrane po tjer. konstituciji visoki i snažni i s teh. osozinama odlične igre glavom i dugim odbojnim udarcima. Dva krišna pomagača djeluju na sredini igrališta između zonske obrane i napada u smislu veznih igrača koji prema potrebi pomažu obrani i napadu, pa zato jedan od njih igra povučenje prema obrani, a drugi isturenje prema napadačkom redu. U prednjem redu, u širini cijelog igrališta, djeluju 4 napadača. B.s. prvi put su prikazale južnoamer. momčadi na PS 1954.

Brce, Vladimir (1944–81), dipl. pravnik, društveno-politički i sp. radnik, tajnik Republike konferencije SSRN Hrvatske, delegat u Društveno-političkom vijeću Sabora SRH. Bio predsjednik Stolnotenskog saveza Hrvatske i član Predsjedništva Stolnotenskog saveza Jugoslavije.

«**Brčko**», naziv brodomodela jedrilice koju je konstruirao A. Mitrović na Omladinskoj radnoj akciji Brčko—Banovići (1945). Model je dug 50–60 cm s jedrom i flokom; izradivan je dubljenjem iz drvenog bloka. Sličan brodomodel izrađen je na Omladinskoj radnoj akciji Šamac—Sarajevo (1947) i nazvan «Šamac».

Brđarić, Radivoj (1932), viši naučni suradnik Jugoslovenskog zavoda za fizičku kulturu i medicinu sporta u Beogradu; 1968 obranio doktorsku disertaciju na Farmaceutskom fakultetu u Beogradu temom: «Specifične promene biohemičkih indeksa kod sportista pri doziranom radu». Objavio je načinu-istraživačkih i stručnih radova. Član Komisije za unapređenje sporta i olimpijske pripreme Saveza organizacija za fizičku kulturu Srbija (1972–76). Dobitnik Majske nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu SRS (1972).

brdska etapa, biciklizam: dio cestovne etapne utrke preko izravnih brdskih i planinskih predjela, pa od vozača zahtjeva velike napore; poznate su b.e. koje su trasirane na cestama preko Alpa i Pireneja, npr. na etapnoj utrci Tour de France, u našoj zemlji preko Vršića u etapi Nova Gorica — Ljubljana, kao dio višednevnih etapnih utrka Kroz Jugoslaviju i Alpe — Adria.

brdska utrka, 1. automobilizam: bržinsko natjecanje na jednosmjerno (najmanje 5 km duž.) cesti, sa 5 do 20% uspona. Vozači startaju pojedinačno u razmacima od 30 sek. odn. 1, 2, 3 ili 5 min. Na svakih 500 m staze moraju biti oznake s podacima o udaljenosti do cilja i o postotku uspona, a na posljednjih 500 m staze postavljaju se na svakih 100 m oznake o udaljenosti od cilja. PE u b. u vozi se na stazi duž. 10 km s visinskom razlikom 350 m. Bodovanje: 20, 15, 12, 10, 8, 6, 4, 5, 2 i 1; 2. biciklizam: cestovna utrka s neprekidnim usponom od starta do cilja. Duž. staze je 5–10 km, s prosječnim usponom 6–7%. Start je pojedinačni, a iznimno, kada to dozvoljavaju terenski uvjeti, i skupni.

brdski vozač, biciklizam: sudionik etapne cestovne utrke koji se ističe u svladavanju brdskih i planinskih uspona.

Brecelj, Marjan (1910), dipl. pravnik, društveno-politički radnik, član Savjeta federacije; nosilac Partizanske spomenice 1941 i Ordena narodnog heroja; obavljao istaknute drž. i političke funkcije u SRS-i i federali; predsjednik Planinarskog saveza Jugoslavije (1962–72). Izvodio je penjačke uspone na mnoge jugos. planine, ponajviše u Julijskim Alpama; uspeo se na Breithorn (3370 m) u Leopontskim Alpama i na Olimpu.

Breitner, Paul (1951), reprezentativac SR Njemačke u nogometu, član FC Bayern (München); počeo kao branič zatim vežni igrač. Član njem. reprezentacije koja je 1974 osvojila prvo mjesto na PS; s ekipom FC Bayern 1974 osvojio Kup nacionalnih prvaka Europe. Od 1974 do 1980 nastupao za Real Madrid, zatim ponovno član FC Bayern; 1983 prestao igrati.

brejk (engl. break), 1. boks: zapovijed za trenutni prekid borbe; izriče je sudac u ringu u svrhu razdvajanja boksaca iz klinča, u trenutku kad stekne uvjerenje da ne postoje normalni uvjeti za nastavak borbe u takvom položaju; 2. tenis: gem osvojen na protivnikov servisu.

Bremec, Marija (1946), košarkaška reprezentativka 53 nastupa, zasluzna sportašica Jugoslavije, članica AKK Olimpije (Ljubljana). Nastupila u ekipi koja je na PE 1968 osvojila srebrnu medalju.

breneke, lov: posebno konstruirano tane (kugla) za pucanje iz glatkih cijevi pušaka sačmarica.

Brest-Olimpija → *Olimpija. Akademski košarkaški klub*

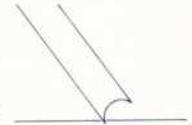
Brezar, Janez (1937), reprezentativac u padobranstvu, nosilac zlatne C značke s dijamantom (1963); dvostruki svj. i jugosl. rekorder u grupnim skokovima padobranom sa 5 i 4 padobranaca. Nastavnik padobranstva Saveza zrakoplovnih organizacija Slovenije.

Brezovečki, Slavko (1911), grafičar; alpinist, član HPD od 1927 i suosnivač alpinističke sekcije; suosnivač PD Zagreb (1948) i društveni tajnik; suosnivač Planinarskog saveza Hrvatske i njegov tajnik; suosnivač Gorske službe spašavanja, predsjednik PD Grafičar, potpredsjednik PD Zanatlija. Poznat kao pionir hrv. alpinizma, planinarski pisac i predavač. Izveo brojne prvenstvene uspone (Klek, Anića kuk, Čvrsnica) i odgojio nekoliko generacija penjača.

Brezovica, zimsko-sp. centar na sjever. padini Šar-planine i skijaško središte Kosova. Na vis. od 1750 m je niz prihvatnih objekata sa 250 ležaja: Planinarska kuća, Partizanska kuća, hotel Bačija i Stojkova kuća, odakle vodi žičara sa 52 kabine pod vrh Piribega, gdje se godišnje može skijati šest mј.

brid, alpinizam: oblik u stijeni poput izrazitog kamenog hrpta koji razdvaja dvije plohe. Uspon b. spada među teže penjačke pot-povrte.

brid klizaljke, umjetničko klizanje: unutarnja ili vanjska ivica noža klizaljke; bridovi su odvojeni žlijebom (dubine 3–4 mm) koji je izdubljen uzduž noža. Svi elementi u umjetničkom klizanju propisani su točnom naznakom brida na kojem se izvode, što se provjerava po tragu na ledu.

BRID KLIZALJKE

bridž (engl. bridge), kartaška igra sa 52 karte; igraju dva protiv dva igrača. Igra se zasniva na licitaciji, uz vrlo složena pravila. Postoje razne vrste b., od kojih su najpoznatije contract-b. i auction-b. Pobjeduje stranka koja prva postigne rubber (60 poena u dvije partije). U svijetu i u nas postoje b. klubovi; redovno se organiziraju nac. i med. turniri.

Briggs, Barry (1934), vozač spidveja iz V. Britanije; osvojio pojedinačno PS 1957, 1958, 1964, 1968, na motociklu Jawa, član momčadi pobjednika Svjetskog kupa 1968 i 1971.

Brilej, Arnošt (1891–1953), dipl. pravnik; planinar, tajnik Slovenskog planinskog društva i urednik Planinskog vestnika; poznat po suvremenim shvaćanjima u alpinizmu i kulturno-literarnom djelovanju u planinarstvu. Napisao: *Priročnik za planince in kratek vodnik po gorah Slovenije*, 1950.

Brinšek, Bogumil (1884–1914), planinar, alpinist, skijaš; fotograf planina, poznat po snimcima iz Julijskih Alpa, koje su bile osobito zapažene na fotografiskim izložbama. Po njemu je nazvan jedan kamin u Kamniškim Alpama.

Briquet, Georg (1898), franc. sp. radio-reporter iz Pariza; prvi je uveo kombinirani radio-prijenos, koji istovremeno iz različitih mesta prenosi događaje s više natjecanja (duplex i multiplex veza).

brisovnica, potvrda kojom (u nekim sportovima) organ sp. saveza, nadležan za registraciju, potvrđuje da je neko osobi (igraču) prestalo članstvo u njegovoj dotadašnjoj organizaciji (klubu) i da je brišan iz registra članova dotične organizacije, pa nema smetnji registraciji za drugu organizaciju.

bristolska tema, šah: dvopotezni problem; tema u kojoj dalekometna figura (dama, top, lovac) ili pješak ustupa liniju na osnovnom redu figuri iste vrste koja matira. S ovom

BRDSKA ETAPA.
Tour de France.
1981.

temom osvojeno je i mjesto na turniru 1861 u Bristolu, a njegov autor bio je F. Haeley.

BRISTOLSKA
TEMA

P. BRIXI

Britanski lavovi (engl. British Lions), ragbi selekcija najboljih igrača Engleske, Irske, Škotske i Walesa; od 1888 odigrali su niz utakmica u Južnoafričkoj Republici, Australiji i Novom Zelandu.

British Open Golf Championship, Otvoreno prvenstvo V. Britanije u golfu; najstariji i najpoznatiji svj. turnir uz US Open, US PGA i US Maesters. Održava se svake god., traje 4 dana, a svakog se dana igra 18 rupa u stroke-playu.

British Sports Association for the Disabled, Britanska sportska organizacija invalida, koja organizira sp. natjecanja invalida u svojoj zemlji i u med. okvirima. Pored toga, daje inicijativu za školovanje fizioterapeuta i drugih kadrova; za rad s invalidima.

Brixii, Predrag (1922-71), sp. novinar, publicist; tenisač i sp. radnik. Dva puta je bio tečnički prvak Jugoslavije u igri parova (1955 sa J. Jakšićem i 1958 sa B. Jovanovićem). U dva navrata savezni kapetan teniske reprezentacije. Višegodišnji urednik u Sportskoj tribini (Zagreb). Napisao: *Tenis*, Zagreb 1951.

BRM (engl. British Racing Motor), brit tvornica trkačih automobilova u Bourneu (Lincs),

osn. 1950; G. Hill je 1962 na automobilu BRM osvojio PS formule 1; s automobilima BRM osvojene su pobjede u 17 GP utrka.

Brnad, Boris (1925-79), atletski reprezentativac, član JAK Partizan (Beograd). Na MI 1951 osvojio zlatnu medalju u skoku udalj (7,28 m); višestruki prvak Jugoslavije na 100 m i u skoku udalj.

Brnetić, Đurđa (1933), profesorica tjelesne kulture i općine Trešnjevka i potpredsjednica Društva pedagoške fizičke kulture grada Zagreba. Sastavila vježbu za javni nastup na proslavi Dana mladosti, Zagreb 1969. Uz brojne nagrade i priznanja, dobitnica je Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH (1977).

Brnjevarac, Stevan (1922), elektroinstalator; nogometni i trener NK Sparta (Beli Manastir). Niz god. bio predsjednik i potpredsjednik trenerске organizacije u Belom Manastiru i Osijeku. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Bročić, Ljubiša (1913), viši sp. trener za nogomet, igrač SK Jugoslavija (Beograd). Trener FK Crvena zvezda (Beograd), FK Vojvodina (Novi Sad), NK Olimpija (Ljubljana) i drugih klubova u zemljama i inozemstvu; trener reprezentacije Jugoslavije (1951-52).

Brodar, Srećko (1893), akademik, univ. profesor u Ljubljani, na katedri: prahistorija čovjeka. Istraživač i otkrivač brojnih nalazišta pračovjeka na tlu krša Slovenije; urednik časopisa Arheološki vestnik i Acta carologica; autor brojnih naučnih radova iz prehistorije.

brodomodelarstvo → modelarstvo

Brodotehnika, brodogradilište u Beogradu. Osim velikih brodova, proizvodi i manje i veće čamce za rekreaciju od plastike na vesta i brodske motor manje snage.

Broggi, Marco (1940), tal. pilot zmajeva; prvi je u svijetu, 1980. preletio zmajem Švicarske Alpe.

broj zaveslaja, način mjerjenja tempa u veslanju i kanoistici; izvedeni zaveslaji u jednoj min.; npr. b.z. u samcu je obično 28-34 u min., u osmercu 34-45 min.

brojač, stolni tenis: ručna ili električna sprava na kojoj se očitava stanje rezultata u toku i na kraju igre.

brojač posjetilaca, sprava koja služi za utvrđivanje broj posjetilaca na sp. priredbama. Postavlja se na rampi ulaznih vrata stadi-

ona, sp. dvorane i bazena. Pri ulasku svakog posjetioca kazaljka sprave pomakne se za jedan zubac i pokazuje brojku više.

brojčane oznake skokova, skokovi u vodu: sistem raspoređivanja pojedinih skokova; određeni skok može se označiti tro- i četveroznamenkastim br. Kod troznamenkastog br., prvi br. označava grupu skoka: 1 - naprijed, 2 - natrag, 3 - uzvratni, 4 - povrtni, 6 - skokovi iz stoga. Drugi br. označava način izvedenja: 0 - obični, 1 - leteći. Treći br. označava rotaciju: 1 - bez rotacije na glavu, 2 - salto, 3 - salto i pol, 4 - dvostruki salto, 5 - dva i pol salta, 6 - trostruki salto, 7 - tri i pol salta. Kod četveroznamenkastog br., prvi br. označava da li je skok u vijkom, drugi br. označava grupu iz koje se izvodi skok (1, 2, 3, 4), treći br. rotaciju (1, 2, 3, 4), a četvrti vrstu vjika: 1 - pola vjika, 2 - cijeli vjik, 3 - vjik i pol, 4 - dva vjika, 5 - dva i pol vjika, 6 - tri vjika, 8 - četiri vjika.

brojevi na dresovima, ① obavezne oznake na dresovima ili majicama; veličine br. su različite u pojedinim sp. granama; boja br. mora se razlikovati od boje dresa, odn. majice; ② košarka: dresovi igrača označeni su br. 4-15, da bi suci lako učili koji je igrač učinio grešku ili postigao pogodak. Broj se nalazi na prednjoj i stražnjoj strani dresa; na prednjoj strani vis. br. je najmanje 10 cm, a na stražnjoj 20 cm. šir. trake je 2 cm. Igrači jedne ekipe ne smiju nositi iste br.; ③ nogomet: oznake za igrače pod kojima su upisani u zapisnik utakmice; vratarev dres mora biti označen br. 1; dresovi ostalih igrača označeni su br. od 2 do 11, a rezervnih igrača od 12 do 15. Veličina br. je 30 cm, a šir. linija 5 cm; ④ obojka: svaki igrač obavezan je u igri nositi br. na majici (vis. 8-15 na grudima, 15 cm na ledima). Redoslijed br. (od 1 do 99) je slobođan. Br. igrača se unoše u zapisnik te se prema tome prati prijavljeni raspored u toku rotacije i redoslijed serviranja; ⑤ ragbi: igrači u polju obavezno nose br. na ledima od 1 do 15, a rezervni igrači od 16 do 20; veličina br. je 30 cm, a šir. linija 5 cm; ⑥ rukomet: igrači moraju nositi na ledima, najmanje 20 cm, i na prsima najmanje 10 cm velike br. od 1 do 20, od kojih br. 1, 12 i 16 pripadaju vratarama.

brojno stanje divljači, utvrđivanje približnog br. svih životinja i njihovih vrsta do početka lovno-gospodarske god. u lovisti (1. april); predstavlja osnovu za plansko gospodarenje lovistem.

brončana medalja, nagrada za treće mjesto na Ol. PS. PE i MI te na ostalim med. i nac. natjecanjima. Medalje na Ol moraju imati promjer od najmanje 6 cm i debljinu od 3 mm.

brončana medalja FAI, sp. priznanje pojedincima, organizacijama i letačkim ustanovama za postignute rezultate u razvoju zrakoplovstva.

Bronštejn, David (1924), sovj. šahist, izazivač svj. prvaka Botvinkina s kojim je 1951 završio meč neriješeno 12:12; pobjednik turnira u Hastingsu 1953. u Beogradu 1954. Göteborgu 1955, Gothenburgu 1957, Moskvi 1959, Szombathelyu 1966, Berlinu 1968, Hastingsu 1975.

Brooklands, prvo auto-moto trkalište u svijetu sa stazom od 4,42 km, otvoreno 1907 u Weybridgeu, Surrey (V. Britanija); izgrađeno u imanju H. F. Locke-Kinga. Tu je 1926 održan prvi brit. GP i bio je sve do 1939 centar brit. automobilizma. Razrušen je bombardiranjem u toku II svj. rata.

BROOKLANDS

Brooks, Tony (1932), engl. automobilist, pobjednik na 6 GP utrka (1956-61), vice prvak svijeta u formuli 1 (1959); vozio BRM, Vanwall, Ferrari i Cooper.

Brough, Louise (1923), amer. reprezentativka u tenisu, pobjednica u Wimbledonu 1948-50 i 1955; pobjednica u igri parova 1946, 1948-50 i 1954 te mješovitih parova 1946-48 i 1950; na Međunarodnom prvenstvu Francuske u igri parova 1946-47 i 1949; na Međunarodnom prvenstvu Australije u igri pojedinci 1950 te na Međunarodnom prvenstvu SAD u igri parova 1942-50 i 1955-57. zajedno s Margaret Dupont jedan od najboljih ženskih parova svih vremena.

Broz, Josip-Tito (1892-1980), predsjednik SFRJ, maršal Jugoslavije, komandant oružanih snaga, predsjednik SKJ. Za vrijeme učenja bravarskog zanata u Sisku (1907-10), bavio se kuglanjem, dizanjem utega i rvanjem grč.-rim. stilom. Prilikom boravka u Kamniku (1910-11), aktivni je član mjesnog Sokolskog društva. Radeći u Bečkom Novom Mjestu (Austrija), dva puta tjedno posvećivao je vježbanju gimnastike, a upoznao se i s mačevanjem. 1913-14 vojni rok služi u Zagrebu, gdje se bavi skijanjem i mačevanjem. Kao najbolji mačevalac u svom puku, poslan je na prvenstvo austro-ugarske vojske u Budimpeštu, gdje je između sesnaest natjecatelja osvojio drugo mjesto. Naročito je bio dobar u borbi floretom i u bodu (borbi bajonetom). Za vrijeme boravka u Rusiji (1915-19) natjecao se u vještini iaha-nja-džigita, na neosedlanim konjima. Po povratku u domovinu, za vrijeme boravka u Kraljevcu, pomaže osnivanje RSK, naročito SK Sloga iz Hreljinja. Kao sekretar Mjesnog komiteta KPJ u Zagrebu (1927) utjecao je na rad radničkih sp. organizacija; sudjeluje u radu SK Proleter i u Radničkoj sportskoj zajednici. U toku izdržavanja kazne, zbog revolucionarnog rada, u Lepoglavi i Mariboru (1929-34) vrijeme prikraćuje igranjem šaha. U NOB shvaća potrebu bavljenja boraca tjelesnjem; inicijator je i aktivni učesnik Partizanske olimpijade u Foči. Rijetke trenutke odmora na Visu koristi za plivanje. Poslije Oslobođenja poklonik je rekreacije, pomoći koje uspijeva očuvati izvanrednu kondiciju i zdravlje. Strastveni je bio strijelac, redovito je izvodio jutarnju gimnastiku, bavio se ribolovom, motonautikom, automobilizmom i tenisom. Često je posjećivao lovišta u Baranji, Bosni i Sloveniji. Njegov trofejni ulov medvjeda ocijenjen je sa 493,42 b. Bio je član RSD Metalac (Zagreb) od 2. X 1945; 9. XI i.g. postao je njegov prvi počasni predsjednik, a 1969 bio je pokrovitelj proslave njegove 40-godišnjice djelovanja. Prigodom različitih proslava, obiljetnica, kongresa, značajnih sp. manifestacija i prijema, T. je isticao značenje i korist sporta i f.k. u odgoju mladih, rekreaciji radnih ljudi, općenim obrani i kao djelatnost u zbljžavanju naroda i narodnosti. Velikoj tjelesnjenoj manifestaciji za Dan mlađosti prethodilo je višemjesečno nošenje štafete, kojom je izražavana povezanost i privrženost omladine i Tita. Bio je pokrovitelj mnogobrojnih sp. priredbi, konfresa, te svj., i evr., mediteranskih i balkanskih sp. natjecanja u našoj zemlji; darovatelj prelaznog Pebara pobjedniku Nogometnog kupa Jugoslavije i Srebrnog štita pobjedniku Sinjske alke. Bio je redovni pokrovitelj skijaških letova na Planici.

Brožnić, Silvano (1919), dipl. pravnik; mačevalac, Sudionik NOR. Na Pj 1948 osvojio prvo mjesto u floretu.

Brozović, Miroslav (1917), nogometni reprezentativac sa 17 nastupa, član Gradsanskog (Zagreb), a zatim JFK Partizan (Beograd) i FK Sarajevo, zasluzni sportaš Jugoslavije.

Sudjelovao na OI 1948 (srebrna medalja). Trener FK Sarajevo i drugih klubova. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Brugnon, Jacques (1895-1978), franc. teniski reprezentativac. Pobjednik u Wimbledonu u igri parova 1926, 1928, 1932-33; na Međunarodnom prvenstvu Australije u igri parova 1928; na Međunarodnom prvenstvu Francuske 1922, u igri parova 1927-28, 1930, 1932 i 1934 te u igri mješovitih parova 1921-23 i 1925-26. Za Davis Cup reprezentaciju Francuske igrao 1927-34.

Brumelj, Valerij Nikolajević (1942), sovj. reprezentativac u atletici, zasluzni majstor sporta; pobjednik u skoku uvis na OI 1964 (2,18 m); višestruki svj. rekorder, najviši skok 2,28 m (1963). Prvi na PE 1962 (2,21 m). Anketom ISK izabran je za najboljeg sportaš svijeta za 1961, 1962 i 1963.

Brundage, Avery (1887-1975), amer. sp. funkcionar, predsjednik Američke olimpijske asocijacije (1929-52). Američki svesportski saveza (1930-52) i CIO (1952-72). Istakao se kao uporan borac za klasičnu formulu amaterizma i za prava članova CIO da sami biraju svoje odbornike.

Brunet, Franc (1852-1916), srednjošk. profesor; 1889 u Beču je završio tečaj za učitelja gimnastike. Djevelao od 1891 kao prvi stalni slov. učitelj gimnastike na realci u Ljubljani. Objavio: *Telovadba v šestrazrednih in manj kot petrazrednih ljudskih šolah*.

brušenje klizaljki, mehanička obrada noža klizaljki radi uklanjanja neravnina na oštricama ili bridovima; podešava se prema tvrdoci leda; na klizaljkama za umjetničko klizanje važno je održati na nožu klizaljke odgovarajuću dubinu žlijeba.

brvnasta kuglana → *kuglana*

brzi fokstrot, sp. ples: standardni ples u 4/4 taktu; brža verzija laganog fokstrota; pleše se u trokoraku (lagano – brzo – brzo) ili četverokoraku (sporo – brzo – brzo – spor). Karakteristična su brza hodanja, promjene i križanja koraka, okreći tijela, cik-cak kretanje, dok dizanje i spuštanje nisu jače izraženi.

brzi led, hokej na ledu: uobičajeni naziv za tvrdi i suhi površinu leda na kojoj igrači lakše i brže kliže, vrlo lako rukuje palicom i kontrolira kretanje pločice.

brzina, psihofiz. sposobnost izvođenja pokreća pojedinačno ili u cjelinu, u što kraćem vremenu. B. se javlja u nekoliko osnovnih oblika: b. pojedinih dijelova tijela, odn. b. jednoaktnog pokreta, b. kretanja tijela na određenom putu i b. reakcije. U raznim sp. granačima b. se javlja kompleksno i od sportaša se zahtijevaju različita brzinska svojstva. U sprintu je npr. važna b. reakcije, u atletskim bacanjima g. gibanja ruke, u plivanju i bicikлизmu odlučuju b. frekvencije pokreta. Na b. se treningom može utjecati do 10% u odnosu na inicijalno stanje. Brzinska svojstva dostižu maksimum oko 22. god, a poslije te dobi stagniraju. Na nivo b. utječu morfološka, fiziološka i biohemikalna svojstva organizma kao i nivo snage, živčana provodljivost, gibljivost, koordinacija pokreta na bazi stvorenih dinamičkih stereotipa i dr. B. se razvija metodom brzih uzastopnih ponavljanja pokreta u serijama, radom s utezima, vježbama reagiranja na signalne i sl. Najpoznatiji testovi za b. su trčanje na 60 m s letaćim startom i teping test.

brzina iznad ravne osnovice, zrakoplovstvo: disciplina kod postizanja rekorda i u natjecanjima klase C; precizno izmjerena brzina iznad uočljivo obilježene osnovice s točno određenim razmakom između krajnjih

J. BROZ-TITO

V. BRUMELJ

A. BRUNDAGE

točaka udaljenih 3, 15, 25 ili 100 km, sa ili bez ograničenja visine.

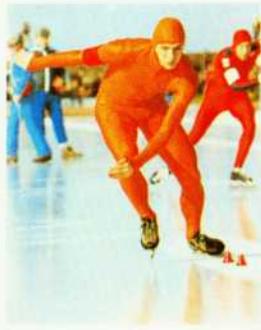
brzina iznad trokuta, zrakoplovstvo: disciplina kod postizanja rekorda i u natjecanjima klase D; prosječna brzina postignuta između repera na zemlji u obliku trokuta. Trokut može biti opseg 300, 500, 700, 1000 ili 1250 km.

brzina iznad zatvorenenog kruga, zrakoplovstvo: disciplina kod postizanja rekorda u klasi C; prosječna brzina u preletu preko repera u krugu opseg 1000, 2000 ili 5000 km, let završava na polaznom aerodromu; može biti sa ili bez prijenosa korisnog tereta.

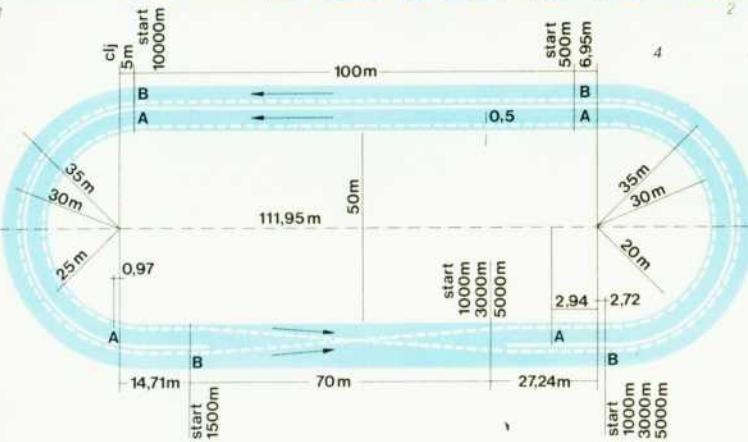
brzina reakcije, sposobnost izvođenja neke kretnje uvjetovane eksplozivnom snagom ili nervno-mišićnom reakcijom; vrijeme koje je potrebno u razmaku između akustičnog, vizuelnog ili mehaničkog podražaja i prvog znaka na njihov odgovor.

brzina silaženja, jedriljistarstvo: gubitak visine jedrilice u jedinici vremena; najmanja b.s. je osnovna letačka karakteristika jedrilice.

brzina uvođenja, zrakoplovstvo: instrumentalna brzina pri kojoj se avion ili jedrilica uvođi u neku figuru ili manevr.

BRZINSKO KLIZANJE: 1. izmjena pruga; 2. OI 1964, Innsbruck; 3. starter; 4. staza

brzina vadenja, zrakoplovstvo: propisana ili preporučena brzina za letjelicu pri izlasku iz neke figure ili manevra.

brzinac, naziv za brzinski leteći model, klase F 2A.

brzinska barijera, zamišljena prepreka koja prividno sprečava daljnji porast sposobnosti maksimalne brzine. Stanje b.b. nastaje kao posljedica unutarnjih proturječnosti pri primjeni metode ponavljanja; da bi se povećala sposobnost brzine, potrebno je višestruko ponavljanje pokreta maksimalnom brzinom što kod suviše čestog ponavljanja može dovesti do formiranja dinamičko-motoričkog stereotipa, kod kojeg su ustaljeni ne samo prostorni već i vremenski parametri (frekvencija), što onemogućuje porast brzine.

brzinska izdržljivost, ① motorička sposobnost dužeg održavanja visokog intenziteta u tlu, aktivnostima, bez obzira na sve veću potrebu za kisikom (u neposrednoj je ovisnost o anaerobnoj izdržljivosti organizma); dolazi do izražaja u dugom sprintu, trčanju na srednje pruge, biciklizmu, plivanju, veslanju, kajakaštvu i dr.; ② atletika: specifična izdržljivost sprintera i trkača na srednjim prugama; razvija se trčanjem na dijamicama od 100 do 400 m u submaksimalnom i maksimalnom intenzitetu, s kraćim odmorima (tzv. intenzivni interval).

brzinska snaga, motorička sposobnost svladavanja određenih otpora pomoću velikog intenziteta rada u kratkom vremenskom periodu. Manifestira se brzim, odn. eksplozivnim izvođenjem kretanja, tj. kratkotrajnim i maksimalnim mišićnim kontrakcijama koje su izazvane visokim intenzitetom podražaja. B.s. je prisutna u nizu sportova (atletska bacanja, boks, džudo, dizanje utega i dr.).

brzinska utrka, zrakoplovstvo: natjecanje, dio natjecanja ili samo disciplina, pri čemu je osnovno mjerilo za bodovanje i plasman brzina postignuta pod uvjetima propisanim

pravilnikom natjecanja. Postoje b.u. aviona na određenim relacijama, oko stupova itd. B.u. u modelarstvu je ekipna utrka, klase F 2C i utrka pylon racers modela, klase F 3D.

brzinska vožnja na 1000 m, trkališna biciklistička disciplina u kojoj se mjeri brzina sprinta u posljednjim 200 m. Natjecatelji vozaju specijalne bicikle bez kočnica s fiksnim prijenosom. U utrci se natječe dva vozača, a ždrijebom se odlučuje koji će od dvojice natjecatelja krenuti prvi sa starta i biti na čelu u toku pripremnog dijela utrke (prvih 800 m). U prednosti je uvijek vozač koji se u pripremnom dijelu utrke nalazi ne posredno iza vodećeg vozača jer u toj poziciji ima bolji pregled za početak sprinta. Pobjijedeni vozač ispada iz daljnog natjecanja. Disciplina se nalazi na programu OI i PS.

brzinske discipline, podvodne sp. aktivnosti: natjecanje u bazenima i u slobodnim vodama u plivanju perajama, brzinskom ronjenju s ronilačkom opremom i brzinskom ronjenju na dah. Med. i nac. natjecanja održavaju se u 50-metarskim bazenima, u najmanjoj dubini od 1,2 m ispod površine vode. P.J. održava se od 1965. PE do 1967., a prvo PS održano je 1976. u Hannoveru (SR Njemačka).

brzinske utrke, automobilizam: oblik natjecanja kojima je osnovno proći stazu za što kraće vrijeme; dijeli se na trkališne, cestovne, brdske i rekordne b.u.

brzinski model, zrakoplovstvo: model aviona na pogon klipnog ili mlaznog motora (samo u klasi F 2 kategorije IV); uzgon i najveću brzinu u toku leta ostvaruje vlastitim pogonom, tj. aerodinamičkim silama. Model klase F 2 za natjecanje ima najveći radni volumen motora 2.5 cm^3 , najmanju noseću površinu $2 \text{ dm}^2/\text{cm}^3$ radnog volumena motora, najveće opterećenje $100/\text{dm}^2$, a polijeće

sa zemlje. Gorivo je za klipne motore s užarenom svjećicom ili s paljenjem iskre određeno: a) 80% metanola i 20% ricinusova ulja, b) 75% metanola i 25% ricinusova ulja; za dizel-motore gorivo nije određeno. Žice za upravljanje mogu biti promjera 0,4 mm s tolerancijom 0,011 mm. B.m. treba da preleti kružnu stazu 10 puta, odn. 1 km. Disciplina natjecanja je brzina u kružnu; za postizanje rekorda modeli klase F 2 A podijeljeni su u 4 serije, prema radnom volumenu motora: I – do 2.5 cm^3 , II – od 2.5 do 5 cm^3 , III – 5.0 do 10 cm^3 i IV – mlazni motori. Modeli serije I i II treba da prelete 10 krugova kružne staze (promjera 15,92 m), a serija III i IV 8 krugova (promjera 19,9 m), što odgovara opsegu kruga od 1 km. Osim discipline brzine u kružnu, postoje i discipline samo za rekorde: brzina u pravcu za klasu F 1 B, F 1 C i F 1 F, a za klasu F 3 brzina u zatvorenom krugu.

brzinski rekordi, automobilizam: najbolji med. rezultati postignuti u određenoj kategoriji, skupini i klasi automobila, definirani u Med. sportskom pravilniku FIA (Dodatak D). To su: daljinski rekordi s letećim startom na 1 km i 1 milju; rekordi ubrzavanja sa startom iz mesta na 1/4 milje te 1/2 i 1 km; daljinski rekordi sa startom iz mesta na 10, 100, 500, 1000, 5000, 10 000, 25 000 i 100 000 km, te na 10, 100, 500, 1000, 5000, 10 000, 25 000, 50 000 i 100 000 milja; daljinski rekordi sa startom iz mesta u trajanju vožnje na 1, 6, 12 i 24 sata. Vozila skupina II, IV i VI (prema dodatku B, Med. sportskog pravilnika FAI) mogu sudjelovati samo u obaranju med. rekorda do 1000 milja i do 6 sati.

brzinsko klizanje, sp. disciplina klizanja u kojoj natjecatelji nastoje za što kraće vrijeme svidlati određenu dužinu staze, kližući na standardnoj kružnoj stazi dugoj 400 m uvijek nalijevo, tj. u smjeru suprotnom od kretanja kazaljki na satu. Staza ima vanjsku i unutrašnju prugu; svaka je šir. 4–5 m. Granica između tih pruga označena je snijegom, bojom ili pokretnom označkom. Na jednoj strani staze, na ravnom dijelu određen je 70 m dugi prostor za prijelaz kližača iz vanjske pruge u unutarnju i obratno. Kližači se natječu u parovima i u toku vožnje mijenjaju staze u svakom krugu (osim u prvom krugu na 1000 i 1500 m), kako bi

oboje imali jednake uvjete u vožnji. Kličić koji starta na unutrašnjoj pruzi, ima okolo ruke bijelu traku, a onaj na vanjskoj, crvenu. Na znak startera, kličići uzimaju zalet, te kratkim brzim kličićkim koracima nastoje što prije prijeći u kličić korak. U vožnji na zavojima natjecatelj primjenjuje prestupajući korak. Brzina kličića raste pri svakom odrazu, a odražava se ili opada za vrijeme tzv. slobodnog kličanja na jednoj nozi. Rad ruku je ritmički povezan s radom nogu. Na ravnim dijelovima staze u utrkama na dugim prugama, kličići se kreću rukama ukrštenim na ledima, dok u zavojima izmaju samo vanjskom rukom. Da bi se smanjio otpor zraka, kličići kliju u pretklon. Cipele za b.k. dopiru do gležnjeva, a noževi klizaljke su dugi i samo malo zaobljeni pri vrhu. Med. natjecanja odražavaju se na kratkim prugama od 500, 1000 i 1500 m i na dugim prugama od 3000, 5000 i 10 000 m. Tzv. četveroboj za muškarce sastoje se od utrka na 500, 1500, 5000 i 10 000 m, a za žene na 500, 1000, 1500 i 3000 m. Te discipline ženskog četverobroja čine „mali četveroboj“ za muškarce. Na PE i PS pobijednici za svaku daljinu osvajaju „male medalje“. Za osvajanje titule na PE i PS potrebno je sudjelovati na svim daljinama. Posebno se odražava PS u sprintu; muškarci i žene kliju na 500 i 1000 m. Te pruge voze se dva puta u dva dana (tzv. sprinterski četveroboj). Četiri postignuta vremena, preračunata u b., zbrajaju se, a pobijednik je kličić s najmanjim br. b. Na OI muškarci se natječu pojedinačno na 500, 1000, 1500, 5000 i 10 000 m, a žene na 500, 1000, 1500 i 3000 m s posebnim nagradama za svaku disciplinu. Redoslijed se određuje po postignutim vremenima. Na višebojskom natjecanju poređak se određuje bodovanjem. Na 500 m natjecatelj dobiva onoliko b. koliko je trajalo njegovo kličanje izraženo u sek; na 1000 m vremensko trajanje kličanja izraženo u sek dijeli se sa 2 i to je br. osvojenih b.; na 1500 m postignuto vrijeme dijeli se sa 3, na 3000 m sa 6, na 5000 m sa 10 i na 10 000 m sa 20. Na kratkim pistama (duž. 111 m, šir. 3,5-4,5 m) odražavaju se posebna PS. Kličići voze 400, 500, 800, 1000, 1500 i 3000 m. Za ulazak u finale natjecatelji nastupaju u prednatjecanju sa skupnim startom od 4 do 8 kličića. Kličić kojeg prestiži mora se maknuti udesno, a ako ga vodeći kličić dva puta prestigne, mora napustiti utrku. U finalnu utrku plasiraju se dva ili tri natjecatelja. Bodovi u finalu dodjeljuju se za: 1. mjesto 5 b., 2. mjesto 3 b., 3. mjesto 2 b., a za 4. mjesto 1 b. U b.k. na kratkim pistama postoje i natjecanja štafeta, i to za muškarce na 5000 m, a za žene na 3000 m. U štafeti sudjeluju 4 kličića koji se smjenjuju dodirom na bilo kojem dijelu staze. Za sudionike u štafeti nije predviđeno koliku dionicu moraju prijeći, ali sva četvorica moraju sudjelovati u natjecanju.

U dohvatoj utrci b.k. natjecatelji startaju na suprotnim stranama staze. Pobjeđuje kličić koji prestigne drugog ili koji u, najviše, 10 krugova postigne bolje vrijeme. U višeboju se PS odražava od 1889 za muškarce i od 1936 za žene, PE od 1891 za muškarce i od 1970 za žene. Na OI se odražavaju natjecanja u pojedinačnim disciplinama za muškarce od 1924 (500, 1500, 5000 i 10 000 m) i od 1976 (1000 m), za žene od 1960 (500, 1000, 1500 i 3000 m). Brigu o razvoju b.k. svijetu vodi ISU, osn. 1892 sa sjedištem u Davosu (Švicarska).

brzinsko koturaljanje, sp. disciplina u kojoj natjecatelji nastoje prijeći, vozeći ulijevo, u što kraćem vremenu odredenu dionicu na eliptičastoj stazi duž. obično 400 m, šir. 7 m. Pri startu, vrhovi koturaljki moraju biti iza startne linije; pobjeđuje onaj koji vrhom koturaljke prvi prijeđe liniju cilja. Vozači se kreću nešto kraćim koracima od onih u brzinskom kličanju, s trupom u pretklon i snažnim zamaskima rukama, koji prate ritmički rad nogu. U natjecanju parova koturaljkaši startaju na suprotnim stranama staze, a kod disciplina iznad 3000 m primjenjuje se grupni start. U toku natjecanja prestizani vozači moraju se na znak suca žutom zastavicom sklanjati na vanjski dio staze. Onaj vozač, kojeg vodeći natjecatelj prestigne za dvije dužine staze, mora na sućev znak plavom zastavicom napustiti natjecanje. Crnom zastavicom se upozoravaju natjecatelji da napuste utrku zbog doticanja, guranja, podmetanja nogu i sl. Natjecanja se odražavaju odvojeno za muškarce i žene, na prugama od 500, 1000, 1500, 3000, 5000, 10 000 i 20 000 m, a registriraju se rekordi i na 15 000, 25 000 i 30 000 m. Postoje i vremenske utrke u trajanju od 30 min pa do 24 sata, kao i kružne utrke gradskim ulicama ili tzv. maratonske utrke, npr. tradicionalna utrka Milano-Brescia ili koturaljkaški Tour de France. U štafetnim utrkama članovi ekipa se smjenjuju dodirom na bilo kojem dijelu staze.

brzinsko natjecanje, skijanje: disciplina u brzini skijanja; staza je označena po posebnim pravilima i sastoji se od tri dijela: zalet koji postupno prelazi u veću strminu, brzinski s točno odmjerenim 100-metarskim dijelom (gdje se elektronski mjeri brzina) i posljednji dio namijenjen zauštavljanju. Čuvane su staze za b.n. u Cerviniji i Marmoladi (Italija), St. Moritzu (Švicarska) i Storm-Peaku (SAD). SR 1978 postavio je F. Gasser (Švicarska) sa 201,001 km/sat u Marmoladi.

brzinsko plivanje perajama, natjecateljska disciplina u programu podvodnih sp. aktivnosti; pliva se u plivačkim bazenima. Od starta i nakon okreta dozvoljeno je roniti najviše 15 m. Okreti se mora dotaknuti dijelom tijela ili opreme. Obavezna oprema sastoji se od kupačih gaćica ili kostima i peraja, a dozvoljena je upotreba podvodne maske ili naočala i disalice.

brzinsko ronjenje na dah, natjecateljska disciplina podvodnih sp. aktivnosti. Roni se u plivačkim bazenima; muškarci i žene natječu se na stazi od 50 m. Oprema natjecatelja sastoji se od kupačih gaćica ili kostima i peraja, a dozvoljena je i upotreba podvodne maske ili naočala. Start je skokom u vodu ili iz vode, a cijela dionica se nakon urona mora preroniti tako da nije jedan dio tijela ne smije biti izvan vode. Cilj se mora dotaći ispod površine vode.

brzinsko ronjenje s ronilačkom opremom, natjecateljska disciplina podvodnih sp. aktivnosti. Roni se u plivačkim bazenima; za muškarce na 100, 400 i 800 m, a za žene na 100 i 400 m. Oprema se sastoji od kupačih gaćica ili kostima, peraja, podvodne maske ili naočala i ronilačkog aparata otvorenog kruga disanja na komprimirani zrak, pritiska do 200 atm. Natjecatelji drže zračni spremnik najčešće u rukama ispred glave da se smanji otpor kretanja. Start je skokom u vodu ili iz vode i za cijelo vrijeme natjecanja, pa i u okretu, natjecatelj mora biti pod vodom; dodir cilja mora biti ispod površine vode.

brzo gadanje, streljaštvo: način gadanja kod kojega je vrijeme ograničeno dužinom pojave lетеće ili pokretnе mete, ili je ograničeno trajanje gadanja za svaku seriju meta. Kod b.g. u siluete koristi se uredaj, izrađen od mehaničkog dijela i tajmera (sprava za mjerjenje vremena), koji okreće mete u bočni položaj; kod b.g. lетеćih meta koriste se strojevi za izbacivanje lетеćih meta.

brzopotezna partija, šah: oblik partie koja se igra mnogo brže od ostalih partie po posebnim pravilima. Tempe igre određuju se tako da svaki igrač ima na raspolaganju 5, 7 ili 10 min za razmišljanje za čitavu partiju, bez obzira na br. poteza uz upotrebu šah. sata, ili je ograničeno vrijeme razmišljanja za jedan potez, obično na 5, 7 ili 10 sek.

BS-1 Student, oznaka i naziv lako aviona čiji je prototip izrađen 1956 u radionici Akademskog aerokluba u Beogradu i djelomično u tvornici Ikarus u Zemunu.

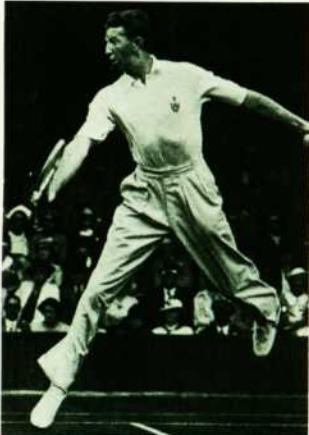
BSA (engl. British Small Arms), engl. tvornica automobila i motocikla, poznati proizvođač motocikla za moto-kros; J. Smith je na BSA 1964-65 osvojio PS u moto-krosu, kategorija do 500 ccm.

Buban, Radoslav (1943), docent Filozofskog fakulteta u Nišu; 1981 obranio doktorsku disertaciju pri istom fakultetu temom „Karakteristike bioelektričnih manifestacija kod mišića tretiranih izometrijskim, balističkim i repetitivnim naprezanjem“. Bio je omladinski reprezentativac u atletici. Kondicioni je trener FK Radnički (Niš) i član Stručnog savjeta Općinskog saveza nogometnog trenera u Nišu. Napisao i objavio brojne stručne i znanstvene radove.

BRZINSKO KOTURALJKANJE

BRZINSKO PLIVANJE PERAJAMA

D. BUDGE

M. BUENO

Büchner, Cornel (1891–1942), pročelnik mačevalačke sekcije Židovskog gombalačkog i sportskog društva Makabi u Zagrebu (1926–38) i potpredsjednik tog društva; član Mačevalačkog saveza Jugoslavije i Hrvatskog mačevalačkog saveza.

Bucholtz sistem, šah: način naknadnog određivanja redoslijeda igrača s istim broj. poena. Nakon završenog natjecanja, izračuna se (za svakog igrača posebno) zbroj poena onih protivnika s kojima su igrali, a zatim se dobivene sume međusobno usporede. B.s. primjenjuje se na natjecanjima koja su odigrana po švic. sistemu.

Bucu, Petar (1923), učitelj, društveno-politički i sp. radnik, član Predsjedništva SAP

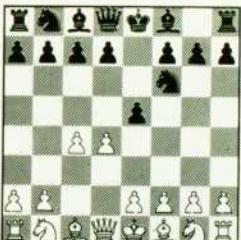
BUENOS AIRES, auto-moto trkalište

F. BUDIMIR

B. BUDISAVLJEVIC

BUDIM-
PEŠTANSKI
GAMBIT

Vojvodine; bio predsjednik Sreskog rukometnog odbora Pančevo (1956–59), Rukometnog saveza Srbije (1959–65) i Rukometnog saveza Jugoslavije (1965–73), član JOK, Financijske komisije SFKJ te predsjednik Međunarodne komisije i član Predsjedništva Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine; član je Komisije za propagandu i razvoj IHF (od 1972); predsjednik Predsjedništva SFKJ (1982/83).

Bučar, Franjo (1866–1946), profesor književnosti; jedan od prvih sp. radnika u Hrvatskoj, pokretač i organizator više sp. grana. Član i funkcionario Hrvatskog sokola; 1919–27 predsjednik JOO (JOK); član CIO (1920–46); predsjednik Prvog hrvatskog mačilačkog kluba u Zagrebu (1902–14) i predsjednik Nazonog odbora Mačevalačkog saveza Jugoslavije (1931–38). Organizator i predavač Tečaja za učitelje gimnastike u Zagrebu (1894–96). Na temelju proučavanja u Stockholmu i Pragu, uvodio elemente šved. gimnastike, pokrećao nove sportove, sp. igre, izletništvo, te modernizirao šk. program tjelesne vježbe. Napisao: *Igre za društva i škole*, I–III, 1905, 1913, 1925; *Pedeset godina tjelesnog odgoja u Kr. gornjogradskoj gimnaziji u Zagrebu*, 1908; *Poviest gimnastike*, 1908 i dr.

Bučer, Tone (1917), alpinist; u 40 god. svoje aktivnosti ostvario brojne uspone klasičnim smjerovima u našim stijenama; 1962 sudionik prve jugos. alpinističke ekspedicije na Kavkaz i voda naše ekspedicije na istu planinu 1966 s usponima na Pik Vils, Pik Passionario i dr. Od 1948 potpredsjednik Planinske zvezde Slovenije. Dobitnik Bloudkove nagrade Saveza za tjelesnu kulturu Slovenije (1971).

bučica, jednoručni uteg od okruglih ploča različite težine nanizanih na obli metalni držak i učvršćenih sa dva zatezača. B. može biti i iziliven od plastike ili metala, tako da ima stalni oblik i težinu. Služi za vježbe snage i istezanje mišića ruku, ramena i prstiju. Vježba se sa dvije b. istovremeno, a tež. b. može biti do 30 kg. Naročito se primjenjuje u treningu atletskih gimnastičara.

Bučinca, Fahrni (1934), profesor pedagogije, svestrani sportaš i sp. radnik. Jedan od osnivača prvog košarkaškog, stolnotenisnog i rukometnog kluba u Vučitrnu (1954); višegodišnji predsjednik SOFK, DTV Partizan i Sportskog društva u Vučitrnu. Dobitnik Majskih nagrada SOFK Srbije (1975).

bucčalo (bučka). sp. ribolov: vrsta pribora za ribolov udicarenjem; kraća drvena cijev ili trska (10–15 cm). Mamci na b.: žive ribe, pijavice ili zelene žabe.

Budge, Donald (1916), teniski reprezentativac SAD; prvi u svijetu osvojio Grand Slam (1938). Pobjednik u Wimbledonu 1937 i 1938 te u igri muških i mješovitih parova 1937 i 1938; pobjednik na Međunarodnom prvenstvu SAD 1937, u igri mješovitih parova 1938 te 1939 u igri parova. Za Davis Cup reprezentaciju SAD igrao 1935–38; od 1938 igra kao profesionalac.

Budicki, Ferdinand (1871–1951), automehaničar, zastupnik inozemnih tvornica automobila; pionir automobilizma i letačbalon. God. 1902 doveo prvi automobil iz Beča u Zagreb. Osnivač Prvog hrvatskog automobil-skog kluba (Zagreb, 1906).

budimpeštanski gambit, šah; otvorene karakterizirano potezima 1. d4 Sf6, 2. c4 e5. Crni žrtvuje pješaka za brzo otvaranje igre i inicijativu, no bijeli se tome uspješno suprotstavlja. Teorijski ga je obradila grupa mad. šahista poč. XX st.

Budisavljević, Bude (1843–1909), književnik, veliki župan u Bjelovaru i Gospicu; planinar. Pokrenuo osnivanje HPD (1874) i njegove podružnice u Gospicu (1899). Objavio nekoliko planinarskih putopisa i *Kako je postalo Hrvatsko planinarsko društvo*, 1898.

Budisavljević, Srđan (1884–1968), političar; sok. radnik, planinar. Kao predstavnik srpskog Sokola (1914) prisustvovao tajnom sastanku u Zagrebu na kojem je zaključeno da se osnuje Jugoslavenski sokolski savez; 1919 sudjelovao u radu Sokolskog sabora za ujedinjenje jugosl. sokolstva.

budo (jap.); borilački način), zajednički naziv za jap. borilačke vještine ili sportove; isto što mu shu u Kini.

Budućnost, Bokserski klub, osn. u Titogradu; osvojio ekipno 1974/75 i 1980/81.

Buda, Juraj (1913–79), dipl. pravnik; reprezentativac u sp. gimnastici; bavio se i skokovima u vodu. Zbog suradnje s NOP od 1943 bio interniran u konc. logor Stara Gradiška. Poslije Oslobođenja uključuje se kao sp. radnik u sp. društva; između ostalih funkcija bio je predsjednik Saveza za tjelesni odgoj – Partizan Hrvatske (1956–61) i Gimnastičkog saveza Hrvatske (1970–78). Dobitnik Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1961).

Bueno, Maria (1939), brazil. reprezentativka u tenisu; pobjednica u Wimbledonu 1959, 1960 i 1964 te u igri parova 1958, 1960, 1963, 1965 i 1966. U njezinu čast podignut je spomenik u rodnom gradu São Paulo, a njezin lik se nalazio na brazil. poštanskim markama.

Buenos Aires, auto-moto trkalište u istoimenom argent. gradu, izgrađeno 1952; duž. staze je 3,345 m – 5,968 m, a najmanja šir. je 9,5 m. Prvo natjecanje za GP Argentine održano je 1953.

Bugarčić, Milorad (1914), foto reporter beogradskog dnevнog lista Politika (1946–50) i Jugoslovenskog sportskog lista Sport (1950–75). Autor mnogobrojnih fotografija s atletskih, boksackih, košarkaških, nogometnih, veslačkih i drugih natjecanja.

Bugarski, Čedomir (1943), trener; rukometni reprezentativac sa 52 nastupa, član RK Crvena zvezda, zasluzni sportaš Jugoslavije. Na PS 1970 i 1974 član ekipe koja je osvojila brončane medalje i na OI 1972 zlatnu medalju. Dobitnik Nagrade »Jovan Mikić-Spartak« Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine (1972).

Bugatti, franc. tvornica sp. i trkačih automobila, osn. 1907 u Molsheimu (Alsace). Osnivač je bio franc. konstruktor i vozač trkačih automobila Ettore Bugatti (1881–1947). U razdoblju 1909–52 proizvodila je luke i visoko-kvalitetne automobile s relativno malim (4- i 8-cilindarskim) motorima s bregastom osovinom u cilindarskoj glavi. Najpoznatiji trkači automobil (35) pojavio se 1924. Automobilima iz tvornice B. osvojeno je u razdoblju 1920–30 nekoliko prvih mesta na GP, i to: u Njemačkoj i Francuskoj (6 puta), Italiji (2), Monaku (4), Španjolskoj (3), Belgiji (3) te na utrci Targa Florio (5 puta). Od 1939 tvornica B. proizvodi avionske i druge pogonske motore.

Buhl, Hermann (1924–57), austr. alpinist, poznat po teškim samostalnim usponima u Alpama i Himalaji, a osobito po prvom usponu 1953 na Nanga Parbat (8120 m). Poginuo je na Chongolisu (7654 m, Karakorum, srednja Azija). Napisao: *Achttausend drunter und drüber*.

buhur (franc.), srednjovjekovni viteški turnir konjaničkih ekipa. Vitezovi u velikim grupama međusobno su se nadmetali najprije isturenim kopljima, pokušavajući pri tome izbaciti konjanike protivničke ekipa iz sedla ili ih pogoditi u zaštitni šljem na glavi. Braniti su se smjeli štitom i pri tome slomiti protivničko kopljje ili ekskirirati. Kada su se slobodila sva koplja, borba se nastavlja mačevima do pobjede jedne ekipa. Drugi turninski oblici izvodili su se kao dvoboji (tjost).

buju-korta, naziv za borca koji se počeo isticati uspjesima u pelivanskom načinu rvanja.

Bukh, Niels (1880–1950), dan. sistematizator tjelevođe. Obogatio nord. gimnastiku vježbama rastezanja, za savitljivost tijela, skokovima i akrobatskim elementima. U tada uvriježen ukočen, i već zastarjeli, način izvajanja vježbi uveo je življiv i brzi tempo i više dinamike. Cikluse svojih gimnastičkih vježbi i akrobatičke povezao je u atraktivne kompozicije te s njima nastupao u Danskoj i inozemstvu, a više puta i na OL. U Ollerupu (Danska) osnovao je i vodio vlastitu školu. Napisao: *Grundgymnastik eller Primitiv Gymnastik*, 1922.

Bukić, Enver (1937), šah. velemajstor od 1976, zaslužni sportaš Jugoslavije. Bio je član ekipa koja je osvojila II mjesto na ekipnom PE 1973 u Bathu. Sudjelovao na zonskim turnirima za PS (1972 u Vrnjačkoj Banji i 1975 u Puli).

Bukovac, Rikard (1907), rvač srednje kategorije, osnivač i prvi trener Rvačkog kluba Radnik (Petrinja); član IO Saveza rvačkih sportova Hrvatske.

Bukovy, Marton (1904), mad. nogometni reprezentativac i trener. Kao priznati nogometni stručnjak zasluzan za podizanje kvalitetnog nogometa u našoj zemlji. 1935–45 trener Gradsanskog (Zagreb), poslije trener NK Dinamo (Zagreb).

buldog, dizanje utega: naziv za uteg tež. od 20 do 50 kg, izliven u jednom komadu (veliki gantelj).

buli (engl. *bully*). ① hokej na travi: način početka ili nastavljanja utakmice; izvode ga dva protivnika igrača, postavljeni jedan nasuprot drugome, leđima okrenutim aut-liniji, tako da im vrata ostaju zdesna. Lopta je između njih na zemlji. Na sučev znak, svaki igrač tri puta dotakne palicom tlo pored lopte, sa svoje desne strane, i zatim međusobno sastave palice ravnnim stranama iznad lopte. Nakon toga, igrači mogu udariti loptu. Svi ostali igrači moraju biti na svojoj pol. igrališta, odn. 4–5 m udaljeni od lopte. Na početku utakmice i poluvremena i nakon

svakog postignutog pogotka, b. se izvodi na sredini igrališta. U slučaju obostrano učinjene greške ili prekida, b. se izvodi na mjestu tih dogadaja; ② hokej na ledu: početno ubacivanje pločice na početku igre ili u njenom nastavku poslije prekida; sudac ubacuje pločicu u igru, bacajući je na led između palica dvojice igrača koji sudjeluju u toj akciji; igrači moraju biti licem okrenuti prema ogradi, iza protivničkih vrata i objema nogama na istoj liniji, a usporedno s bočnim ogradama; igrači su pri tome međusobno udaljeni otprilike za dužinu palice, koja cijelom oštricom dodiruje led. Ostali igrači moraju biti izvan kruga za početno ubacivanje pločice. Igrači smiju započeti s igrom kada pločica dodirne led. Ako se igra nastavlja u jednom od krajinjih krugova, igrači koji sudjeluju u izvođenju početnog ubacivanja pločice namještate se tako da imaju po jednu klizaljku sa svake strane linije koja ide kroz točku za početno ubacivanje pločice. Takođe ubacivanje izvodi se u 5 krugova i na 4 točke u neutralnoj zoni.

Bulić, Barbara (1923–68), reprezentativka u kuglanju; sa 33 nastupa, zaslužna sportašica Jugoslavije; jedna od organizatora prve ženske kuglačke ekipa (KŠK Ponravačko, ogranak KSD Bratstvo, Zagreb 1950). Višestruka prvakinja Jugoslavije (1951, 1953 i 1954), prvakinja Zagreba i Hrvatske. Najeći uspesi: prva u parovima (zajedno sa Cvjetkom Čadež) na PE 1964 u Budimpešti. Što je ujedno bio i prvi SR u igri parova i treća u pojedinačnoj konkurenciji na istom PE; prvo mjesto u ekipnoj konkurenciji na PS 1960 u Zagrebu i PS 1962 u Bratislavi.

Bulimbašić, Ignacije (1886–1978), avionski pilot — akrobat. Školovao se u Splitu i Trstu, gdje je izučio za brodskog strojara. 1913–14 školuje se za pilota kod L. Blériota u Francuskoj i kupuje avion. Poslije treninga letova u Parizu, on je kao prvi naš zemljak (28. III. 1914) izveo petlju (looping). 19. V. 1914 priredio je u Svitavy (Moravska) prvi javni akrobatski let, a i.g. (26. VI.) i u Zagrebu.

Bulletin Officiel, konjički sport: službeno glasilo, bilten FEI u kojem se objavljaju zaključci Generalne skupštine, visina kotizacija, izmjene u pravilnicima, tumačenja odredaba pravilnika, kalendar med. natjecanja, liste med. sudaca, delegiranje sudaca i tehničkih delegata za PS, regionalne igre, OL i sl.; izlazi 7–12 puta godišnje.

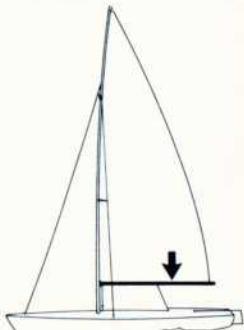
Bulja, Todor (1924), novinar, urednik Sporta, jugoslovenskog sportskog lista (specijalnost nogomet); završio Državni institut za fizičku i sportsku vježbu u Beogradu. Bio je i odgovorni urednik lista Fudbal (do 34. br.) u Beogradu.

Buljan, Ivan-Iko (1949), nogometni reprezentativac, obrambeni igrač, član NK Hajduk (Split) za koji je nastupao 1967–77 i odigrao 390 utakmica. Kao član ekipa NK Hajduk osvojio je PJ 1971, 1973–75 i 1977, a Kup Jugoslavije 1972, 1974 i 1976. Za reprezentaciju Jugoslavije nastupio 27 puta. Od 1977 nastupa za Hamburger SV s kojim je 1978 osvojio prvenstvo SR Njemačke. Od 1981 nastupa za nogometni klub Cosmos iz New Yorka.

Buljik, Janko (1897–1942), dipl. pravnik, atletičar, član zagrebačkih klubova HŠK Concordia i HASK. Osvojio PJ u skoku udalj 1920 (6,27 m); u trčanju na 100 m 1921 izjednacno JR (11,2 sek). Uhapšen i ubijen zbog revolucionarne djelatnosti.

Buljović, Ivan (1936), šah. med. majstor od 1974, zaslužni sportaš Jugoslavije; član ekipa koja je osvojila drugo mjesto na PE 1965 u Hamburgu.

bum, jedrenje: horizontalna oblica kojom se razapinje donja strana jedra i katkad floka; qd istog je materijala i sličnog oblika presjeka kao jarbol.

bumerang, oružje austral. domorodaca i sp. sprava načinjena od drva, koljenasta ili srpsasta oblika, različite dužine, debljine i težine. Lakši, tanji b. čiji je lijevi krak sa vijen nagore, a desni nadolje, bačen konavnom stranom unaprijed, i to pod kutom (70–130°), vraća se bacaču (povratni b.), dok se teži b. i manje zavijenih krakova ne vraća (ratni b.). Osim za igru, lov i borbu, b. služi i za sport.

E. BUKIĆ

BULI, hokej na travi (gore), hokej na led (dolje)

T. BURNS

M. BUSBY

BUZAKAŠI

Bundesanstalt für Leibeserziehung (Savezni zavod za tjelesni odgoj), austr. obrazovne ustanove za sp. učitelje, trenere i prednjače. Takve institucije djeluju u Beču, Grazu i Innsbrucku kao Instituti za tjelesni odgoj pri tamošnjim univerzitetima.

Bundesinstitut für Sportwissenschaft (Savezni institut za sportsku znanost), osn. 1971 u Kölnu; centralna ustanova u SR Njemačkoj

za naučna istraživanja, dokumentaciju, projektiranje i izgradnju objekata u oblasti f.k.

Buneta, Mate (1921), pukovnik JNA; reprezentativac u kuglanju sa 6 nastupa, član JKK Partizan, Beograd (1952-59), KK Lokomotiva (1959-66), KK Vulkan (1966-67) i KK Kvarner — sri Rijeka (1967-78); zaslužni sportaš Jugoslavije. Na PS 1959 s reprezentacijom osvojio prvo mjesto; na PE 1956 i 1958 s reprezentacijom osvojio druga mjesto. Društveno-politički i sp. radnik; bio tajnik Saveza za fizičku kulturu kotara Rijeka i predsjednik Kuglačkog saveza Rijeka; tajnik i trener KK Kvarner i trener ženskog KK Rijeka.

bunker, 1 golf: vrsta umjetne prepreke na igralištu u obliku veće uvale ispunjene pijeskom, obično oko greenova; naziva se i pješčani trap; 2 nogomet: jedan od oblika zonske obrane, karakterističan po defenzivnoj igri igrača momčadi koja se brani. Igrači obrane (branići i pomagači), pa i izvjetan br. igrača iz napada povlače se u obrambenu formaciju, u prostor na 20-25 m ispred vlastitih vrata. Tako zgušnutom obranom onemogućuje se djelovanje igračima protivničkog napada, ali istovremeno snanjuje se i mogućnost za vlastiti napad.

bunker-shot (engl.), golf: posebna vrsta udarca kojim se izbacuje loptica iz bunkera, obično sand-wedgeom ili nekim drugim štakom većeg lofta; udara se glavom štakom u pjesak, nekoliko cm ispred loptice.

Bürgerov test, sp. medicina: kardiovaskularni test baziran na regulacijskoj sposobnosti neurovegetativnog sistema. Krvni pritisak mjeri se šest puta: a) pri mirnom disanju; b) nakon 10 dubokih udihova u toku trajanja 20 sek; c) odmah iza početka „presunga“ do 40 mm Hg; d) na kraju „presunga“ koji traje 20 sek; e) neposredno poslije nastavka disanja; f) poslije daljnjih 20 sek po nastavku disanja. „Presung“ se izvodi izdismanjem zraka u gumenu cijev, spojenu s tlakomjerom, s tolikom snagom da se živa popne na 40 mm. Prema povišenju ili padu krvnog pritiska i vremenu koje je potrebno da se on vrati na normalu, daje se opća ocjena sposobnosti ispitnika. Ovaj test pogodan je za kontrolu sportaša (podvodne sp. aktivnosti, alpinist i dr.) u kojih može doći do kolapsa.

Burgstaller, Janko (1876-1963), dipl. pravnik, sudac u Zagrebu; jedan od prvih biciklista, kao izvrstan strijelac osvojio mnogo trofeja. Na svom zemljištu na Ksaveru (Zagreb) sagradio igralište za tenis.

Burns, Tommy (1889-1955), profesionalni boksač SAD; prvak svijeta u teškoj kategoriji od 23. II 1906 (Marvin Hart) do 26. XII 1908 (Jack Johnson).

Burton, Mike (1947), amer. reprezentativac u plivanju. Na OI 1968 pobijedio u utrci na 400 i 1500 m slobodnim stilom, a na OI 1972 na 1500 m. Više puta obarao SR u disciplinama na 400, 800 i 1500 m. Pobjednik je na utrci na 1500 m na Panameričkim igrama 1967.

Busby, Matthew-Matt (1909), škotski nogometni reprezentativac i trener; igrao i za engl. klubove (Manchester United, Manchester City i FC Liverpool); poslije 1945 preuzeo je dužnost menedžera u Manchester United (do 1969), poznat pod nazivom »otac Busby-beba«.

busola → kompas

Button, Richard — Dick (1929), amer. reprezentativac u umjetničkom klizanju; prvi na OI 1948 i 1952; prvi na PS 1948-52, drugi 1947.

buzakaši, tadžikistska konjička sp. igra s prepariranim trupom koze, ispunjenim pijeskom. Konjanici, sa šljemovima na glavi i bićem u ruci, priskaku na sučev znak trupu položenom na određenom mjestu, nastojeći svaki pojedinačno da ga otme i da ga stavi pod svoje bedro. Igra iziskuje veliku vještina jahača, da pri međusobnom otimanju ne padnu s konja i da ne zgnječe trup, a i dobro uvježbane konje, spremne na različite skokove. Igra traje dok se preparirana koza ne doneše do često veoma udaljena cilja (vrata).

Buzolli, Sami (1960), reprezentativac u boksu, zasluzni sportaš Jugoslavije, član BK Priština, drugi na boksarskom PE 1981 i 1983 u bantam kategoriji; treći na PS 1982 u istoj kategoriji; 1981 proglašen za najuspješnijeg sportaša SAP Kosova.

bye (engl.), stolni tenis, tenis: oznaka za slobodno, nepotpunjeno mjesto na turnirskoj tablici.

C-2 mix, oznaka za disciplinu dvojstava kanoa za mješoviti par.

C značka, zrakoplovstvo: treća značka u sistemu osvajanja značaka kod zrakoplovnih

C-2

C, oznaka FAI za klasu aviona, hidroaviona i amfibija s potklasama: C1 = avioni (suhozemni), C2 = hidroavioni, C3 = amfibije. Potklaša C1 sadrži kategorije: C1A = laki avioni mase do 500 kg, C1B = mase 500-1000 kg, C1C = mase 1000-1750 kg, C1D = mase 1750-3000 kg i C1E do C1J = poslovni avioni mase 3000-6000 kg. Potklaša C2 sadrži kategorije: C2A laki hidroavioni mase do 600 kg, C2B mase 600-1200 kg, C2C mase 1200-2100 kg. Potklaša C3 dijeli se isto kao i potklaša C2.

C-1, jednokleka kanoa; natjecateljski čamac za divlje ili mirne vode; za divlje vode izrađen je od plastične mase armiran staklenim vlaknima (fiberglas), najmanje šir. 0,7 m,

duž. za spust najmanje 4,3 m, za slalom 4 m; za mirne vode izrađen je najčešće od lijepljenog višeslojnog furnira mahagonija, cedrovine i sl., šir. najmanje 0,75 m, maksimalne duž. 5,2 m i tež. najmanje 16 kg.

C-2, dvokleka kanoa; natjecateljski čamac za divlje ili mirne vode; za divlje vode izrađen je od plastične mase armiran staklenim vlaknima (fiberglas), najmanje šir. 0,8 m, najmanje duž. za spust 5 m, za slalom 4,58 m; za mirne vode izrađen je najčešće od lijepljenog višeslojnog furnira mahagonija, cedrovine i sl., najmanje šir. 85 cm, maksimalne duž. 6,5 m, najmanje tež. 20 kg.

C-10, desetokleka kanoa; natjecateljski čamac (za sada bez med. statusa) za mirne vode; najčešće je od lijepljenog višeslojnog furnira mahagonija, cedrovine i sl.; šir. 0,95 m, duž. 11 m i tež. 50 kg.

C-421, dvomotorni avion klase C1d proizvodnje Cessna Aircraft Company; s tim avionom je 27. VI 1970 postignut JR u visinskom letu — 8432,5 m (Z. Jureša).

raketnih modelara, jedriličara i padobranaca. C z. predstavlja završnicu u sistemu školovanja, jer su značke višeg stupnja vezane uz kvalitetnu aktivnost i sp. podvigne (srebrno C, zlatno C i zlatno C sa jednim, dva ili tri dijamanta).

CA, 1) konjički sport: a) natjecanje zapregā (franc. Concours d'Attelages), ispit o upotrebljivosti poslužnosti konja u zaprezi i voženju njena vozača; obuhvaća uglavnom: dresurnu vožnju, vožnju preko zapreka i dalmatinsku vožnju, a može biti i kombinirano natjecanje koje obuhvaća dvije ili sve tri utakmice. Natjecati se može u jednoprugu, dvojprugu, četveroprgu, peteroprgu i šestoprgu. Službeno je med. natjecanje zaprega (CAIO) u četveroprgu, u sve tri utakmice. Prijе starta se ocjenjuju način gradnje i kakvoča kola, kakvoča i pristajanje zaprežnog pribora, odijelo i držanje vozača, a onda prilagodenosć jednog konja drugome i način zapregnutosti. U toku izvršavanja zadatka ocjenjuju se: sklop, hodovi, temperamen i izdresiranost konja, a osobito okretnost pokreta pri voženju na ravnoj liniji, pri okretanju, zaustavljanju i odstupanju. Najzad se ocjenjuje zaprega kao cjelina na osnovi općeg dojma. U nas CA nije masovno natjecanje, ali ima dugu tradiciju. Naišiđe do met u zemlji i u inozemstvu postigle su ergele Đakovo, Lipica i Karadordevo; b) prijateljsko med. natjecanje (franc. Concours d'Amitié), na kojem uz domaće natjecatelje mogu sudjelovati i natjecatelji samo jedne strane zemlje. Izuzetno na CAA i CCA mogu sudjelovati 4 strana natjecatelja iz različitih zemalja. CA se održava po med. pravilima; 2) zrakoplovstvo: oznaka lakih aviona za amatersku gradnju koje je konstruirao A. Cvjetković. CA-51 je prvi avion čiji je prototip izgrađen 1951 samogradnjom članova Aerokluba Zagreb; potom je izrađena manja serija u radioni Zrakoplovnog saveza Hrvatske. Sa CA-51 postigli su JR: R. Berković (1953, prelet u krugu bez usputnog sruštanja u duž. 1176,6 km); Z. Kurijaković (1963, vis. od 3861 m bez komercijalnog tereta). Ostali avioni s tim oznakama: CA-61/61R MINI ACE, CA-65 i CA-65A nastali su u SAD po nacrtima i proizvedenim kompletima materijala; namjenjeni su amaterskoj izgradnji.

CAA (franc. Concours d'Attelages d'Amitié), konjički sport: prijateljsko natjecanje zaprega.

cab (engl.), konjički sport: dvoosovinska engl. kočija; upotrebljava se za natjecanje zaprega u dvopregu.

caddie (engl.), golf: osoba koja nosi ili vuče na ručnim kolicima štapove i opremu igrača; daje savjete igraču oko izbora štapa i načina igre.

Cadet, mala jedrilica jedinstvenog nacrta med. klase, duž. 3,22 m, šir. 1,27 m, za dva jedriliciara; oblika šarpi, s jedrilicom slupa površine 5,2 m² te sa spinakerom; njime jede omladinci.

cadre noir (franc.), konjički sport: odjeljenje franc. konjičke škole u Saumuru (Francuska), tako je nazvano zbog crne uniforme; osn. poč. XIX st. Rasadnik majstorâ jahačke vještine, a posebno visoke škole jahaanja. C. se sastoji od gl. instruktora, deset starijih i mlađih instruktora i oko deset starijih i mlađih nastavnika. Instruktori se bave visokom školom na tlu, a nastavnici visokom školom iznad tla (u zraku), zbog čega se zovu soteri (franc. sauteurs), skakači. Oni su poznati po svom čuvenom karuselu.

cadre partie, bilijar: nekoliko disciplina karambol-bilijara u kojima je bilijarski stol linijama podijeljen na veće i manje kvadratne i pravokutnike, čije dužine stranica označuju

određenu disciplinu c.p. 47/1, 47/2 i 71/2. U c.p. 47/2 i 47/1 stol je podijeljen na 6 većih kvadrata (str. 47 cm) i 8 manjih (str. 17,8 cm) i 3 pravokutnika (190 cm x 47 cm); u c.p. 71/2, stol je podijeljen na 4 veća kvadrata (str. 71 cm) i 6 manjih (str. 17,8 cm) te dva pravokutnika (142 cm x 71 cm). U svakom od kvadrata, označenih na biljarskom stolu, igrač smije izvesti najviše jedan (u c.p. 47/1) ili dva (u c.p. 47/2 i 71/2) karambola. Pri drugom, odnosno trećem karamboliu najmanje jedna od dviju kugli koje igrač gada svojom kuglom mora izići izvan kvadrata u kojem su se nalazile. Tim pravilom onemogućava se dobrim igračima da skupe sve tri kugle na jednom mjestu i laganim udarcima praktički u beskraj ponavljaju seriju poena (karambola).

CAI (franc. Concours d'Attelage International), konjički sport: med. natjecanje (CIO), isključivo u voženju zaprega u svim utakmicama.

CAIO (franc. Concours d'Attelage International Officiel), konjički sport: službeno med. natjecanje (CIO), isključivo u voženju zaprega u svim trima utakmicama (CA).

cajnot (njem. Zeitnot), šah: nedostatak vremena; vremenski tjesnac; izraz za položaj igrača koji mora povući veliki broj poteza u kratkom preostalom vremenskom razmaku (prije pada zastavice na satu).

Calcutta Cup, ragbi: trofej, ustanovljen 1877 u Indiji, kasnije prenesen u V. Britaniju; prelazna nagrada koju dobiva jednom godišnje pobjednik susreta između reprezentacija Engleske i Škotske; ti se susreti igraju od 1878.

Calmat, Alain (1940), franc. reprezentativac u umjetničkom klizanju; prvi na PE 1962–64, drugi na OI 1964 i prvi na PS 1965.

Calypso, naziv čuvenog istraživačkog broda J. Y. Cousteaua, kojim je organizirao nekoliko oceanografskih ekspedicija.

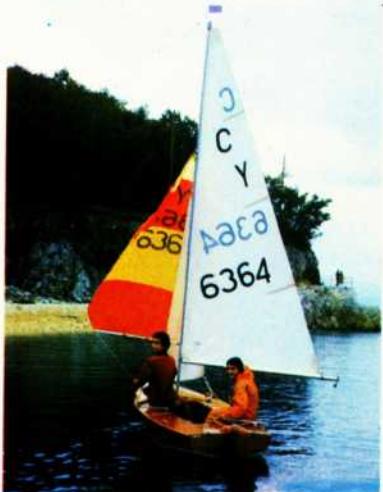
Cambridge – Oxford → **Oxford – Cambridge Cambridge-Springs varijanta**, šah: jedna od varijanata daminog gambita: 1. d4 d5; 2. c4 c6; 3. Sc3 Sf6; 4. Lg5 Sbd7; 5. e3 Da5. C. v. naziva se i varijantom Pillsburyja po istimenom amer. igraču koji je prvi put primjenjuje na turniru u Cambridge Springs (1904).

Cameron-Ballons, proizvođač balona na topli zrak, klasa AX, u V. Britaniji. Sa C. balonom, volumena 10 620 m³, engl. pilot J. Nott postigao je SR apsolutne visine (17 130 m).

camogie, irska nar. sp. igra za žene; igra se palicom i loptom na igralištu duž. 91–110 m, šir. 54–58 m; vrata su šir. 4,6 m, stative su vis. 6,1 m, a na vis. od 2,1 m nalazi se dodatna prečka. Pogodak u gornje polje vrata vrijedi 1 poen, u donje polje 3 poena. Palica (camog) je duž. oko 91 cm, lopta je opseg 23–25 cm. Igra traje 2 × 25 min.

Camp, Walter (1859–1925), začetnik američkog nogometa, trener na Univerzitetu Yale. U taktilku uveo scrimmage-liniju, 11 igrača u ekipu i poziciju četvrt-braniča. Napisao: *How to Coach a Team*, 1886; *American Football* 1891 i *Walter Camp's Book of College Sports*, 1893.

Campbell, Donald (1921–67), brit. natjecatelj u automobilizmu i motonautici, višestruki rekorder. Postigao apsolutne brzinske SR na kopnu i na vodi: 1960 čamcem na mlaznini pogon (442,0 km/h); 1964 automobilom na mlazni pogon na trkališnoj stazi (648,7 km/h). Sva svoja vozila nazvao je Blue-bird (plava ptica). Smrtno stradao na jezeru Coniston, u pokušaju obaranja SR čamcem na mlazni pogon.

CADET

A. CALMAT

CAMBRIDGE – SPRINGS VARIJANTA

D. CAMPBELL

M. CAMPBELL

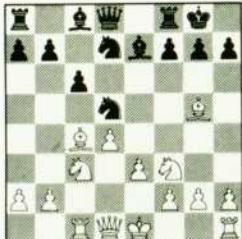
Campbell, Malcolm (1885–1949), otac Donald, postavio kao i njegov sin svj. brzinu rekorde na tlu (448,175 km/h) i vodi (228,24 km/h). Ukupno 15 puta postavljao SR. Bio je prvi koji je vozio čamac na mlazni pogon.

camping - kamp

CAN

J. R. CAPABLANCA

CAPABLANKIN OTERETNI SISTEM

P. CARNERA

CAROTTI,
auto-moto
cesta

R. CASALS

CAN (franc. Concours d'Attelage National), konjički sport; natjecanje (CN) u voženju zaprega.

Canadian Journal of History of Sport and Physical Education, Kanadski časopis za povijest sporta i tjelesne vještine; godišnjak izlazi od 1969. Gl. urednik: A. Metcalfe, University of Windsor, Ontario, Kanada.

canopy relative work (engl.) → grupno izvođenje likova u slobodnom padu

canter (engl.), konjički sport: naziv za galop; označuje slobodni galop pri treniranju trkačkih konja s jahačima u trkačkom stavu.

Capablanca, José Raoul (1888–1942), kub. šah. velemajstor, treći po redu prvak svijeta (1921–27). PS osvojio pobjediviš u meču E Laskera; naslov je izgubio s A. Aljehinom. Izuzetan talent, napisao nekoliko popularnih knjiga, između ostalog i autobiografiju *My chess career*. London 1924.

Capablankin memorijalni turnir, med. šah. turnir koji se od 1962 održava svake god. u Havani.

Capablankin oteretni sistem, šah: jedna od varijanata daminog gambita, nazvana po sv. prvaku H. R. Capablanki: 1. d4 d5; 2. c4 c6; 3. Sc3 Sf6; 4. Lg5 Le7; 5. e3 0–0; 6. Sf3 Sbd7; 7. Tc1 c6; 8. Ld3 dc4 sa slijedećim 9. ... Sd5.

Caprilli, Frederico (1868–1907), tal. konjički kapetan, gl. nastavnik jahanja u konjičkoj školi Tor di Quinto u Rimu. Izmjenio je tehniku skoka u preskakanju prepona; umjesto dubokog sjedišta i uspravnog stava gornjeg dijela tijela, C. je uveo polusjedeći stav s kraćim stremenima i s tijelom nagnutim naprijed; ruke pri tome prate pokrete konjiskog vrata i glave (tal. stil preskakanja).

Car, Lazar (1860–1942), sveuč. profesor, dr prirodnih nauka, sok. radnik. Zbog spaljivanja mad. zastave (1895) proganjan; a 1914 optužen za veleizdaju i umirovljen. Jedan od osnivača Hrvatskog sokolskog saveza i tajnik Hrvatskog sokola u Zagrebu (1892), a od 1907 njegov starješina i podstarješina Svesokolskog saveza. Na njegov prijedlog (1919) u Novom Sadu dolazi do ujedinjenja svih sok. društava u Sokolski savez Srbija, Hrvata i Slovenaca. Od tada je starješina Sokolskog društva Zagreb I.

Car, Pero (1920), društveno-politički radnik, nosilac Partizanske spomenice 1941, narodni heroj, rezervni general-potpukovnik JNA. Poslije Oslobodenja bio je organizacioni sekretar Gradske komitete SKH za Zagreb, član CK SKH i CK SKJ, zastupnik Sabora SR Hrvatske i poslanik Savezne skupštine u više saziva; od 1971 do 1977 predsjednik Republičkog odbora SUBNOR Hrvatske; član Predsjedništva SRH. Član Aero kluba Zagreb (od 1950) i motorni pilot. Predsjednik Zrakoplovnog saveza Hrvatske (1958–70) te potpredsjednik (od 1970) i predsjednik (1979–80) Zrakoplovnog saveza Jugoslavije. Dobitnik brojnih priznanja i nagrada te Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1978).

Car, Rudolf (1923), sp. radnik, potpisnik Rezolucije od 24. IV 1945 Privremenog fiskulturnog odbora Hrvatske u Sibeniku; tajnik Žemaljskog fiskulturnog odbora Hrvatske, 1947–48 predsjednik Komiteta za fizičku kulturu Vlade NR Hrvatske. Višegodišnji je predsjednik Izdavačkog savjeta Sportske štampe u Zagrebu. Od 1980 član je Ustavnog suda SR Hrvatske. Dobitnik Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1957).

Caracciola, Rudolf (1901–59), njem. profesionalni automobilist, vozio na automobilima Daimler-Benz i Alfa Romeo. Pobjednik je na PE 1935, 1937–38; brdskom PE za sp. automobile 1930–31; osvojio GP Njemačke 1926,

1928, 1931–32, 1937 i 1939, Francuske 1935, Monaka 1936, Italije 1934 i 1937. Španjolske 1935, Belgije 1935 i Švicarske 1935 i 1937–38.

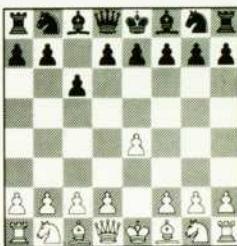
Carabajal, Antonio (1928), meks. nogometni reprezentativac, vratar sa 88 nastupa u reprezentaciji; do sada jedini nogometni svjetski koji je nastupao na 5 PS (1950–1966).

Carl-Diem-Institut, ustanova osn. 1964 u sastavu Njemačke visoke sportske škole u Kölnu u svrhu unapredjenja olimpijskih ideja.

Carl-Diem-plaketa, trofej osn. 1953 od Saveza sportova SR Njemačke, koji se dodjeljuje svake druge god. za dostignuća u istraživačkom radu na području sp. znanosti (kinezioligije).

Carnera, Primo (1906–67), tal. profesionalni boksač; prvak svijeta u teškoj kategoriji od 29. VI 1933 (Jack Sharkey) do 14. VI 1934 (Bax Baer); poslije II sv. rata državljanin SAD.

Caro-Kann obrana, šah: otvaranje nazvano po berlinskom majstoru H. Caru i Bečaninu M. Kannu; karakterizirano potezima 1. e4 c6. To je pasivna, ali vrlo čvrsta obrana.

CARO-KANN OBRANA

Carotti, tal. cesta za auto-moto brdsko-brzinke utrke iznad Rietija; duž. staze 15,1 km, visinska razlika 500 m, cilj na 1675 m nadmorske visine.

Carr, Gerard (1932), amer. astronaut, član treće i posljednje posade orbitalne stаницe Skylab u sastavu G. Carr, E. Gibson i W. Pogue, koja je 1974 provedla 84 dana u orbiti oko Zemlje i postavila SR u trajanju lata u Zemljinoj orbiti.

Carrera Panamericana, jedna od najvećih i najdužih automobilističkih utrka duž i popriječio Meksika, i to 1950–51 serijskim, a 1952–54 sp. automobilima. Zbog čestih udesa C. je 1954 ukinuta.

carry (engl.), golf: dolet; razmak od mjesta udara u lopticu do točke gdje loptica prvi put dodirne tlo.

Casals, Rosemarie (1948), teniska reprezentativka SAD; pobjednica u Wimbledonu u igri parova 1967–68 te u igri mješovitih parova 1970 i 1972. God. 1968 prešla u profesionalne.

CASI (franc. Commission d'Aéronautique Sportive Internationale), Međunarodna komisija za zrakoplovni sport pri FAI.

Cassin, Riccardo (1909), tal. alpinist, poznat po neobično dugom penjačkom stazu (1928–69) i po teškim usponima u Himalaji, Andama, Aljasci i Dolomitima.

Castro, Mello Icaro de (1913), brazil. arhitekt, član UIA, projektant mnogih sp. objekata u Brazilu, od kojih se posebno ističu: stadion u Belo Horizonteu, gradski stadion u São Bernardo do Campo, Univerzitetski sp. centar, natkriveni bazen i sp. dvorana u São Paulu, sp. dvorana u Santosu, nautički klub u Pôrto Alegre i dr.

cat (engl.) → ket

catalina (engl.), sinhronizirano plivanje: figura koja se izvodi iz početnog položaja (baletna nogu). Trup je pod vodom; zama-

simu ruku tijelo rotira oko uzdužne osi, a ispružena nogu iznad površine vode okreće se u mjestu.

catch-as-catch-can (engl.: uhvati kako možeš), profesionalni način slobodnog rvanja u kojemu su dozvoljeni svi, pa i mnogi grubi zahvati, a koriste se i svi elementi džuda, grč.-rim. i slobodnog rvanja. Pobjeduje rvač (kečer) koji prisili svog protivnika da rame-nima dodirne strunjajuću, u trajanju od najmanje 3 sek, ili ako zada k.o. Kečeri su podijeljeni u kategorije prema tjelesnim težinama i natjecateljima u rvanju.

catenaccio (tal.), nogomet: defenzivni način igre čiji su nosioci bili tal. klubovi; osnovni zadatak je bio ne primiti pogodak, što se postizalo primjenom zonske obrane uz sudjelovanje čak 7-8 igrača. Svaki igrač u obrani brani određen prostor u kojem djeluje, prihvatajući bilo kojeg protivničkog igrača. Primjenjivalo su ga momčadi koje se nisu mogle ravnopravno suprostaviti protivniku u otvorenoj sp. borbi.

Caulkins, Tracy (1963), amer. reprezentativka u plivanju, pobjednica na PS 1978 na 200 m delfin, 200 i 400 m mješovito i u štafetama 4 x 100 m mješovito i 4 x 100 m slobodno. Anketom ISK izabrana za najbolju sportašicu svijeta za 1978.

Cazi, Josip (1907-77), društveno-politički radnik, član Savjeta federacije, jedan od osnivača Radničkog sportskog kluba u Vukovaru. Radio na širenju i unapredjivanju radničkih sp. igara. Za vrijeme NOR obavljao različite rukovodeće vojne i političke dužnosti. Poslije Oslobođenja bio na istaknutim društveno-političkim funkcijama u federaciji i SRH.

CC (franc. Concours Complet) → svestrani ispit jahanja

CCA (franc. Concours Complet d'Amitié), konjički sport: prijateljsko natjecanje (CA) u svestranom ispitu jahanja.

CCA (engl. Cruising Club of America), jedrenje: amer. jedriličarsko udruženje, zaslužno za unapređenje oceanskog jedrenja; po pravilniku C. razvrstavane su amer. jahte do 1970. od tada po pravilniku IOR.

CCI (franc. Concours Complet International), konjički sport: med. natjecanje (CI) u svestranom ispitu jahanja.

CCIO (franc. Concours Complet International Officiel), konjički sport: službeno med. natjecanje (CIO) u svestranom ispitu jahanja.

CCN (franc. Concours Complet National), konjički sport: nac. natjecanje (CN) u svestranom ispitu jahanja.

CD (franc. Concours de Dressage), konjički sport: natjecanje u dresuri, ispit ujahanih i izvježbanosti konja i vještine jahača; natjecatelji izvode pojedinačno iste maneške aktivnosti. Na nac. natjecanju (CDN) utakmice mogu biti: početničke (P), lake (L), srednje (S) i teške (T) kategorije. Za med. natjecanja (CDI i CDIO), prvenstva, Regionalne igre OI, FEI propisuje utakmice s programom koji se mijenja tek svakih nekoliko god. (Prix St-Georges, Epreuve Intermédiaire No 1, Epreuve Intermédiaire No 2, Grand Prix de Dressage, Grand Prix Special). Trajanje programa koji se izvodi napamet je propisano (npr. 7, 10 ili 12 min), osim na utakmicama kategorije P, koje se mogu izvoditi na zapovijed. Na utakmici sudi pet sudaca koji za svaku aktivnost daju ocjenu od 0 do 10. Ocjenjuje se brzina (čistoća i pravilnost); aktivnost konja (zelja da ide naprijed, elastičnost skokova, mekoća leda i angažiranje stražnjeg trupa); potčinjenost konja jahaču (pažljivost i povjerenje, harmonija, lakoća i neusiljenost pokreta, pot-

činjenost demu i lakoća prednjeg trupa); stav jahača, način sjedenja, pravilnost djelovanja. Da bi se što sigurnije odredio redoslijed natjecatelja, predviđeno je i uže natjecanje. U nas se CD održava kao CDN kategorije L i S za prvenstva republičkih i pokrajinskih konjičkih saveza i za PJ, a KK Lipica organizira svake god. u ergeli u Lipici svoj tradicionalni CDI, na kojem natjecatelji iz čitave Europe sudjeluju na utakmicama Prix St-Georges i Epreuve Intermédiaire No 1 i 2.

CDA (franc. Concours de Dressage d'Amitié), konjički sport: prijateljsko natjecanje u dresuri, na kojem mogu sudjelovati osim domaćih i natjecatelji jedne strane zemlje. Zadatke propisuje zemlja organizator ili FEI.

CDI (franc. Concours de Dressage International), konjički sport: med. natjecanje u dresuri, isključivo u svim disciplinama dresurnog jahanja.

CDIO (franc. Concours de Dressage International Officiel), konjički sport: službeno med. natjecanje u dresuri isključivo u disciplinama dresurnog jahanja.

CDN (franc. Concours de Dressage National), konjički sport: nac. natjecanje u dresuri, isključivo u disciplinama dresurnog jahanja. Ispiti na utakmicama mogu biti nac. ili med.

CEB (franc. Confédération Européenne de Billard), Evropska konferencija za bilijar, osn. 1926 sa sjedištem u Bruxellesu.

Celent, Zlatko (1952), dipl. inž. brodogradnje; reprezentativac u veslanju, član VK Gusar (Split), zasluzni sportaš Jugoslavije. Višestruki prvak Jugoslavije. Zajedno sa Duškom Mrduljašom osvojio zlatnu medalju u dvojcu s kormilarom na MI 1979 i brončanu na OI 1980.

celerifer, biciklizam: preteča bicikla, konstruiran 1790 (Francuz Mède de Sivrac); sprava na dva točka (promjera oko 70 cm), montirana ispod drvene traverze s jastučićem u sredini; vozač se odgurava nogama.

celostátní spartakiády, sletske vježbe: najveća manifestacija f. k. u ČSSR, koja se održava svake 5. god. u Pragu, na godišnjicu oslobođenja ČSSR od fašizma. Program c.s. obuhvaća: javne nastupe u masovnim vježbama svih uzrastnih kategorija na velikom Strahovskom stadionu (za oko 250 000 gledalaca); akademije, svečane povorkе, izložbe, koncerte, kazališne predstave i sl. Centralnoj priređbi prethode lokalne spartakiade po selima, gradovima i pokrajinama, s masovnim nastupima, raznovrsnim sp. natjecanjima i turističkim aktivnostima sa 2-3 mil.

CATH-AS-CATCH-CAN

T. CAULKINS

Z. CELENT

sudionika. Prva c.s. održana je 1955. a nastupilo je 567 600 vježbača; u najmasovnijoj točki sudjelovalo je 30 240 vježbača; II c.s. održana je 1960 (721 600; 29 240); III c.s. 1965 (360 000; 30 000); IV c.s. 1975 (250 000; 24 000); V c.s. 1980 (800 000; 16 000).

Celjan, šk. zrakoplovna jedrilica za početnike tipa Klizač; prvi put poletjela 20. VII 1921 u Celju.

Celje, Kuglački klub, osn. 1947 u Celju kao sekcija SD Kladivar, od 1960 djeluje pod imenom KK Celje; osvojio ekipno PJ na nac. 1952, 1968 i 1980 i ekipno PJ za žene 1976 i 1978. Članice kluba Janja Marinc i Magda Urh osvojile su prvo mjesto u parovima na PS. 1976.

CELOSTÁTNÍ SPARTAKIÁDY

CENTRE COURT, Wimbledon

CENTRALNI GAMBIT

Z. CERAJ

cementit record, naziv za Cyanocrylat-jednokomponentno ljeplilo, primjenljivo za brze intervencije u modelarstvu; primjenjuje se pri lomovima modela za vrijeme natjecanja.

Cenić, Dimitrije (1851–88), publicist; istaknuti predstavnik socijalističkog pokreta u Srbiji, poslije 1875. Jedan od osnivača Prvog beogradskog društva za gimnastiku i boreњe (1881).

centar, ① sredina igrališta u sp. igrama, odakle počinje igra; ② igrač koji u takтиci napada sp. igara zauzima središnje mjesto u formaciji napada; ③ šah: naziv za četiri polja šah, ploče d4, e4, d5 i e5; pod pojmom proširenih c. podrazumijeva se još 12 polja, koja čine kvadrat sa str. c3–f3, f6–f6–c6 i c6–c3. Šah partija počinje borbom za prevlast u c., jer osvojiti c. znači imati prednost u svim fazama igre. Do pojave hipermodernista smatralo se da se borba za c. sastoji u neposrednom zauzimanju centralnih polja s pješacima. Teoretičar hipermoderнизма A. Nimćović u knjizi *Mein System*, 1925, zastupa ideju da se vlast nad centralnim poljima može ostvariti i figurama pomoći blokadom i da se c. može prepustiti protivniku da ga zaposjedne pješacima, a zatim izazvati napredovanje tih pješaka, oslabiti ih, i konačno razbiti pješačkim udarima. Na temeljima takvih ideja nastala su brojna otvorena (Nimćovićevo obrana, Aljeninova obrana, Grünfeldova obrana, Rétijevo otvorene, itd.), koja su i u praksi potvrdila ispravnost Nimćovićevih teza. To je najvažniji vremenski period u razvoju teorije otvorenja od vremena klasičnog šaha do novijeg vremena. Raspored pješaka u c. tj. pješačka formacija, utječe na daljnji tok i plan igre

obično strana. U praksi postoji otvoreni, fiksirani, pokretni i zatvoreni c. i neodređena pješačka struktura u c. Osim tih pješačkih formacija, koje se odnose samo na uži c., postoje i druge koje se nalaze u području proširenog c. (npr. u Nimćovićevoj obrani bijeli pješaci c4, d4, e3, f2 protiv crnih c5, d5, e6, f7 ili u Sicilijanki bijeli pješaci c2, e4 i f4 protiv crnih d6, e6 i f7).

centar-šut, nogomet: završnica napada šutiranjem lopte s krilnih pozicija u sredinu ispred vrata. Smjer i brzina tako šutirane lopte mogu biti različiti, što ovisi o položaju igrača. Lopta se upućuje po zemlji i po zraku, narođenje, paralelno s položajem suigrača ili unazad. Taktičku prednost ima lobovana ili rotirajuća lopta.

centar termičkog stupa, zrakoplovno jedriljčarstvo: područje s najvećom brzinom strujanja toplog zraka naviše; prema periferiji brzina se smanjuje. Da bi se iskoristilo strujanje toplog zraka za jedrenje, potrebno je letjelicu usmjeriti u c.t.s.

centar težišta tijela → OCT

centar usta cijevi, streljaštvo: središte unutrašnje kružnice puščane cijevi.

centar za fizičku kulturu djece i omladine, ustanova za okupljanje djece i omladine u mjesnoj zajednici ili općini sa svrhom da pruži odgovarajuće sadržaje koji bi zadovoljavali njihove osnovne potrebe za bavljenje sportom, a bez naglašene želje za postizavanjem sp. rezultata. Okuplja veći broj stručno-pedagoških i zdravstvenih radnika; surađuje s društveno-političkim zajednicama sredine u kojoj djeluje posebno s OUR odgoja i obrazovanja, mjesnim zajednicama, općinama, zdravstvom, šk. centrima i dr. Osnivač takvih c. su SIZ f. k., zdravstva, odgoja i obrazovanja. Može se osnovati i u zajednicama s centrom za kulturnu djelatnost djece i omladine i dopunjavati u aktivnostima.

Centar za vazduhoplovno modelarstvo, radna organizacija sa sjedištem u Beogradu, osn. 1958 poslije prestanka rada Instituta za vazduhoplovno modelarstvo. Centar djeluje na unapređenju zrakoplovnog modelarstva i proizvodnji materijala i pribora za zrakoplovno i raketno te drugo modelarstvo.

centar za vrhunski sport, skup. sp. objekata i uređaja za boravak i trening vrhunskih sportaša i talentiranih omladinaca. Takvi centri obično se grade uz kadrovske škole za f. k. ili uz znanstvene institute za f. k. Osim trenažnog rada, u njima se često organiziraju tečajevi i seminari za sportaše i treneri.

centerforward (engl. centre forward), nogomet, hokej na travi i dr.: srednji napadač, igrač u sredini navalnog reda s osnovnim zadatkom da vodi napad i postiže zgodite; u nogometu ubičajeno nosi dres s. br. 9.

centerhalf, ① nogomet: zadnji središnji igrač obrane, srednji branitelj; u suvremenim sistemima igre, momčadi obično igraju sa dva c. – prednjim (stoper) i stražnjim (ko-rektor ili libero); ② odbojka: igrač koji u toku rotacije zauzima poziciju srednjeg igrača stražnje linije; igrač na 6. poziciji.

centrala za kasački sport, nac. savez koji rukovodi kasačkim sportom u nekoj zemlji; unapređuje taj sport, registrira rezultate, izdaje dozvole vozačima, ureduje i objavljuje registar kasačkih konja, nekad izdaje i izvode u matičnim knjiga kasača. U nas je 1920 osn. Jugoslavenska kasačka centrala u Mari-boru, koja je 1945 obnovljena u Ljutomeru. Od 1952 poslove C. z. k. s. preuzima Konjenička zveza Slovenije, a opće rukovodjenje kasačkim sportom Konjički savez Jugoslavije.

centralizacija, šah: postavljanje figura što bliže centru šah. table, odakle one djeluju na najveći br. polja.

centralni gambit, šah: vrsta otvaranja; poslije 1. e4 e5, 2. d4 ed4, 3. c3 crni putem 3... d5 lako izjednačava igru.

centralni sportski savez, udruženje republičkih i pokrajinskih saveza odgovarajućih sp. grane; djeluju na delegatskom principu; zadaci: utvrđivanje osnovnih smjernica za razvoj sp. grane; povezivanje rada republičkih i pokrajinskih saveza u svrhu usklajivanja zajedničkih interesa i akcija na omasovljavanju, razvijanju i kvalitetnom unapređivanju svoje sp. grane; utvrđivanje sistema natjecanja na razini federacije i uvjeta koje pojedinci ili ekipi treba da ispunje za stjecanje prava sudjelovanja u saveznim natjecanjima; utvrđivanje med. sp. veza i odlučivanje o sudjelovanju svojih nac. reprezentacija na PS, PE i drugim regionalnim natjecanjima i OI; briga o propagandi određenih akcija u čijem finansiranju sudjeluje federacija ili druge zainteresirane organizacije; prikupljanje dokumentacije i podataka o svojoj sp. grani te obavljanje svih drugih poslova za udružene republike i pokrajinske sp. saveze. Na sličnim principima djeluju republički i pokrajinski sp. savezi.

Centralnoameričko — Karipske igre, regionalne sp. igre pod pokroviteljstvom CIO. Organizacioni komitet ODEKABE, sa sjedištem u Caracasu, osn. je 1926. Na programu su Igra atletika, biciklizam, boks, dizanje utega, đžudo, sp. gimnastika, hokej na travi, jedrenje, košarka, konjički sport, suvremeni petoboj, mačevanje, nogomet, odbojka, plivanje, rukomet, rvanje, streljaštvo, skokovi u vodu, streljaštvo, vaterpolo i veslanje. Na programu pojedinih Igrama mora biti najmanje 12 od navedenih sp. grana. U ODEKABE su učlanjene Antili, Dominikanska Republika, Gvajana, Gvatemala, Haiti, Honduras, Jamajka, Kolumbija, Kostarika, Kuba, Meksiko, Salvador, Venezuela. Igre su održane: 1926 Ciudad Mexico; 1930 Havana; 1935 San Salvador; 1938 Panama; 1946 Barranquilla; 1950 Guatemala; 1954 Ciudad Mexico; 1959 Caracas; 1962 Kingston; 1966 San Juan; 1970 Panama; 1974 Santo Domingo; 1978 Monteria i 1982 Havana.

centre court (engl.), tenis: gl. igralište u sklopu nekoliko igrališta, obično okruženo tribinama. Najveći centre court u Jugoslaviji nalazi se u Zagrebu na Šalati, a pripada TK Medveščak. Može primiti 3000 gledalaca.

centre mark → središnja servisna oznaka

centre rush (engl.), čelnii napadači u pôlu.

cepelin, zajednički naziv za dirižabile njem. konstruktora i proizvođača F. Zeppelina; prvi c. je ulezlio 1900.

cepin, planinarstvo: teh. pomagalo pri penjanju na strmini i zaledenim padinama; sastavni dio zimske penjačke opreme; u široj upotrebi služi za usisjatanje stepenica u ledu ili snijegu te kao sredstvo za osiguranje. Sastoje se od štapa (drvo ili metal), na čijem je donjem kraju šiljak, a na gornjem čelična glava u obliku sjekirice sa dva kraja od kojih jedan ima sječivo, a drugi šiljak.

Ceraj, Zdravko (1920), zubni tehničar; atletski reprezentativac sa 30 nastupa, alpinist, skijaš. Prije Aprilskog rata izveo 8 prvenstvenih uspona u jugosl. planinama i u Tatramu. Od 1945 do 1960 višestruki jugosl. prvak i 26 puta rekorder u trčanju od 800 do 5000 m; sudjelovao na OI 1952. God. 1973 bio član trojke koja je prvi put na skijama prošla uzduž cijelog Velebita. Predsjednik Planinarskog saveza Zagreba. Dobitnik Republičke nagrade fizičke kulture SRH (1979).

Cerar, sp. gimnastika; skup elemenata visoke med. vrijednosti koji čine cijelinu u vježbanju na ručama, nazvan po jugosl. gimnastičaru M. Ceraru, koji ga je prvi izveo. C. na ručama izvodi se iz prednjih u uporu i na ručama bočno premaš prednožni, s okretom preko pritke u prednjih u visu, polusklonjeno čelno na jednoj pritki i spojeno uzmak stražnji do uzlosa u uporu na jednoj pritki i nakon izdržaja vučenjem pruženim rukama sklonjenim tijelom sunožno, a nakon prolaska nogu razmnoženo do stola na jednoj pritki izdržaj.

Cerar, Miroslav (1939), dipl. pravnik, odvjetnik I.; višestruk reprezentativac, prvak i zasluzni sportaš Jugoslavije u sp. gimnastici. Na Ol. PS i Kupu Europe (1958–70) osvojio 30 zlatnih, srebrnih i brončanih medalja. Prvi na konju s hvalljikama na PS 1962, 1966 i 1970, na Ol 1964 i 1968 te u gimnastičkom višeboju na Kupu Evrope 1961 i 1963. Dobitnik Bloudkove nagrade Saveza tjelesno-kulturnih organizacija Slovenije (1965) i Nagrade AVNOJ (1969).

cerar škare, sp. gimnastika: element u vježbanju na konju s hvalljikama nazvan po jugosl. gimnastičaru M. Ceraru. Škare ili strži odbočni na konju izveden izvan šablonne običnog strža, tako da je zamašna nogu uz glavu vježbača, a druga u ravnini u krajnjem donjem položaju, u položaju špagata.

Cerer, Tone (1916), plivački reprezentativac; treći na PE 1938 u Londonu i 1947 u Monte Carlu na 200 m prsno (2.47,6 min, odn. 2.46,3 min). Nastupao na Ol 1936 i 1948. Prvi na PJ na 200 m prsno: 1935–36, 1938–39 i 1946–47 te na 100 m prsno: 1939 i 1945–47.

Cerjan, Stjepan-Puba (1923), publicist, društveno-politički radnik; nosilač Partizanske spomenice 1941. Bio urednik u Vjesniku i prvi gl. urednik Večernjeg lista. Dugogodišnji predsjednik Saveza za fizičku kulturu Zagreba i Skupštine Udržene samoupravne interese zajednice fizičke kulture grada Zagreba; član Predsjedništva Saveza za fizičku kulturu Hrvatske. Historičar sporta NOR i naprednog radničkog sporta u predratnoj Jugoslaviji. Napisao: *Sportaši na putovima revolucije*, Zagreb 1968.

Cerjanska pećina, razgranati spiljski sistem u planini Kalafat sjever. od Niša, istražen u duž. od 4 km.

Cernan, Eugene (1934), amer. astronaut. Dvaput letio u svemir: 1966 u svemirskom brodu Gemini 9; zajedno sa T. Staffordom obletio Zemlju 45 puta, pri čemu je boravio 2¹ i 5¹ izvan svemirskog broda i postavio SR u vremenu provedenom izvan svemirskog broda; 1969 u svemirskom brodu Apollo 10, u sastavu tročlane posade (E. Cernan, T. Stafford, J. Young), obletio Mjesec 31 put. Postavio novi SR u trajanju boravka u kozmosu izvan svemirskog broda (21 sat 31 min).

ceroma, prostorija u starogrč. palestri u kojoj su se vježbači poslijev kupanja mazali pomadom od voska i ulja.

Cerovačke pećine splet kanala donje, srednje i gornje pećine dug oko 4 km, jugoist. od Gračaca, u juž. dijelu Velebita. Pećine su elektrificirane i uredene za posjet turista.

Cerović, Branislav (1914), dipl. pravnik; planinar, član Srpskog planinskog društva od 1935, poslovni sekretar do 1939. God. 1939 uspeo se na najviši vrh Prokletija u Albaniji. Izveo je prve markacije na Durmitoru. Poslje II sv. rata predsjednik PD Mosor i PD Radnički, osnivač Planinarskog saveza Srbije i urednik časopisa *Kroz planine*. Napisao: *Vod po Durmitoru* (sa B. Gušićem), 1938; *Planinarski vodič Durmitor*, 1979.

Cessna 150, zrakoplovstvo: laki jednomotorni amer. avion; proizvodi se po licenci u Reimsu, Francuska. Izrađuje se i verzija Aarobat za figurno leteњe. U organizacijama Zrakoplovnog saveza Jugoslavije C. 150 služi za školovanje i trening.

Cessna Aircraft Company, jedan od najvećih sv. proizvođača sp. turističkih i drugih aviona, osn. 1927 sa sjedištem u Wichita (Kan., SAD). Veći dio letačkog parka u Zrakoplovnom savezu Jugoslavije i pilotskim školama za civilni zračni promet opremljen je raznim tipovima aviona Cessna. Kompanija je taj naziv dobila po pilotu Clyde V. Cessna. Dio programa Cessna proizvodi se u Francuskoj (Reims Aviation).

cesta (španj.), izduženi, zakrivljeni i šibljem isprepleteni udarač za loptu koji se poput rukavice navlači na ruku u jačala.

cesta punta (španj.), vrsta peleote, jedna od najbržih indirektnih igara odbijanja u Lat. Americi; u Floridi poznata kao jačala. Na igralištu za svaku ekipu sudjeluju po dva igrača (po jedan prednji i stražnji igrač). Oni naizmjence udaraju (odbijaju) loptu čisterom u smjeru prema čeonom zidu (frontonu). Lopta se smije odbiti neposredno nakon odbijanja od zida ili nakon jednokratnog odskoka od tla.

Cestnik, Petar (1895–1970), nastavnik tjeleša, zasluzni sportaš Jugoslavije; sudionik NOR od 1942. Na PJ 1946 osvojio 1 mjesto u galanju vojničkom puškom i vojničkim pištoljem. Isti uspjeh ponovio je na PJ 1958 u galanju standardnom malokalibarskom puškom. Bio je član ekipa koja je na PS 1949 osvojila srebrnu medalju u galanju standardnom vojničkom puškom velikog kalibra.

cestovna ekipna utrka, bicikлизам: natjecanje ekipa od kojih svaka ima 3–5 vozača; kroz cilj moraju proći najmanje 3 vozača iste ekipa (najveća dopuštena udaljenost od prvog do trećeg vozača je 25 m). Ekipa startaju u razmacima 2–5 min; vrijeme ekipa određuje se dolaskom na cilj trećeg vozača.

cestovna etapa utrka, bicikлизам: traje nekoliko dana i sastoji se od više dionica. Na pojedinim etapama polazak može biti skupni i pojedinačni. Vremenski razmak kod pojedinačnog starta (za pojedince ili ekipu) je 2–3 min. Neke dionice mogu se organizirati i kao brdske utrke sa skupnim ili pojedinačnim startom. Najstarija profesionalna c.e.u. na svijetu (od 1903), Tour de France, ima 20–25 etapa.

cestovna utrka, automobilizam: brzinska utrka na kružnim zatvorenim stazama (automodromima); start automobila iste kategorije je zajednički.

cestus, olovna pločica ili šiljak, pričvršćen na remenu starorim. šakača (tzv. ximasa); re-

M. CERAR

CESTOVNA EKIPNA UTAKIĆA

men dug 150 cm omotavao se oko šaka i polaktika boraca; c. je stavljan zbog razornog udaranja.

Ceulemans, Raymond (1937), belg. igrač biljara; osvojio 20 naslova prvaka svijeta.

CH (franc. Concours Hippique), konjički sport: svako natjecanje čiji program predviđa utakmice dviju ili više disciplina.

CHA (franc. Concours Hippique d'Amitié), prijateljsko konjičko natjecanje na kojem mogu sudjelovati natjecatelji iz jedne strane zemlje; ako su u CHA uključeni svestrani ispit jahanja ili natjecanje zapregâ, onda mogu sudjelovati 4 strana natjecatelja iz različitih zemalja.

cha-cha-cha, sp. ples: južnoamer. ples u 4/4 taktu. Osnovni korak se peče na dijelove takt-a i 1. C-c-c. je zasnovan na motivima kub. nar. melosa, stacionarni je ples kod kojeg svaki plesni korak treba pojedinačno započeti. U radu nogu koraci započinju uvihek prednjim dijelom stopala, pete su odvojene od poda. Autor plesa je E. Jorrin.

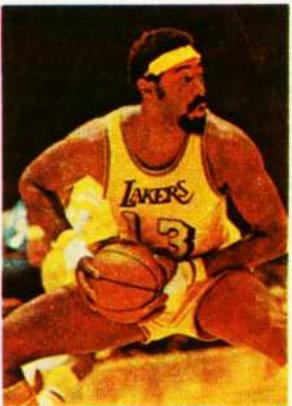
chakrasana (točak; u nas most), jogi: vježba maksimalnog izvijanja kičme; jača rameni

start
CESTOVNE
ETAPNE
UTRKE
Tour de France

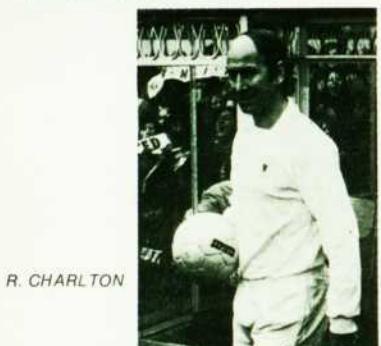
J. F. CHALOUECKY

W. CAMBERLAIN

E. CHARLES

R. CHARLTON

CHENBURTI

pojas, ruke i vrat. Izvodi se iz ležećeg položaja, iz stojećeg, oslanjanjem na zid ili savijanjem unazad u slobodnom prostoru.

Challenge Round (engl.), tenis: stari način natjecanja u Davis cupu, u kojem je prošlogodišnji pobjednik bez sudjelovanja u kvalifikacijama sticao pravo nastupa u finalu za tekuću god. Protivnik finalu (engl. challenger) bila je nac. reprezentacija koja je u kvalifikacijama pobijedila sve ždrijebom odredene protivnike. C.R. ukinut je 1971.

Chaloupecky, Jiří František (1890–1922), publicist, jedan od organizatora radničkog sp. pokreta u Čehoslovačkoj. Osnivač Federacije radničkih gimnastičkih organizacija (Federace dělnických tělocvičných jednot) u sastavu KPČ. Inicijator Spartakiade, održane 1921 u Pragu.

Chamberlain, Wilton Norman-Stilt (1936), amer. profesionalni košarkaš, 1962 postigao prvi u svijetu 100 koševa u jednoj utakmici; u sezoni 1961/62 postavio rekord sa 4029 koševa i prosjekom 50.4 koša po utakmici. U profesionalnoj karijeri postigao preko 30 000 koševa.

Chammartin, Henri (1918), švic. zastavnik i reprezentativac u konjičkom sportu: peterosrudi prvak svijeta u dresur (1955, 1958, 1959, 1963 i 1965); na Ol 1964 osvojio je u pojedinačnoj konkurenciji dresure zlatnu medalju; jedan od najboljih izvođača visoke škole jahanja (na zemlji, tlu).

Chang Shih Lin (1941), kin. reprezentativac u stolnom tenisu, osebujnog obrambenog stila. Na PS osvojio 8 medalja (4 zlatne, 2 srebrne, 2 brončane). Prvak med. turnira u Sarajevu, 1965.

chapelet (franc.), streličarstvo: pogodak unutar centralnog kruga mete u nar. disciplini beursault.

Chapman, Colin (1928–82), brit. konstruktor i proizvodač sp. i trkačih automobila; na bazi automobila Austin Seven (1930) kreirao je jedan od najuspješnijih trkačih bolida formule 1.

Chapman, Herbert (1888–1934), engl. trener i menedžer FC Arsenal (London); stručnjak koji je utjecao na transformaciju igre usavršivši dubl ve (engl. double W) sistem, a potom ga modificirao u novi, poznat pod nazivom WM-sistem.

Charles, Ezzard (1921–75), profesionalni boksač SAD; prvak svijeta u teškoj kategoriji od 22. VI 1949 (Joe Walcott) do 18. VII 1951 (Jersey Joe Walcott).

Charles, Jacques (1746–1823), franc. fizičar koji je u suradnji s braćom Robert, proizvodčima gumiranog platna, prvi konstruirao aerostat punjen vodikom. Prvi pokušaj puštanja u zrak izveo je 27. VII 1783, da bi se

1. XII i. g. takvim aerostatom uzdigao na vis. od 3000 m i preletio oko 50 km.

charley horse (engl.), često upotrebljavani kolokvijalni termin amer. autora i sp. funkcionara za kontuziju prednjeg dijela natkoljenice, koja se karakterizira masivnim hematomom u zoni četveroglavog mišića.

Charlton, Robert-Bobby (1937), engl. nogometni reprezentativac, nastupio za reprezentaciju FIFA (1963) i UEFA (1964); sudjelovao na PS 1966 (I mjesto); s Manchester United osvojio Kup Evrope nac. prvaka (1968). Dobitnik Zlatne lopte pariškog lista France football za 1966.

chashi (jap.; uteg), karate: uteg (0.5–2 kg) u obliku metalnog ili kamenog bloka s rukom koji služi za vježbanje udarca šakom; obično se vježba u parovima.

chassé (franc.), ① umjetničko klizanje i koraljkanje: plesni korak niza od po tri koraka u luku. Slobodna nogu priključuje se stajnoj nozi koja postaje slobodna i iskorčuje ispred stajne noge; ② rukomet: privlačenje noge poslije učinjenog koraka; prema pravilima igre takvo privlačenje noge iskorčnoj nozi ne ubraja se u izvedeni korak.

chenburti, konjički sport: gruzijska nar. igra jahača, slična polu, samo što jahači umjesto palicom loptu udaraju nekom vrstom reketa.

Chevrolet, Louis Joseph (1878–1961), švic. automobilist i konstruktor istoimenih automobila; živio od 1900 u SAD; 1920 pobjednik utrke 500 milja Indianapolisa.

chi (kin.; životna energija), čest termin u azij. borilačkim vještinama; označava rezervu energije koju čovjek katkad (npr. u opasnosti, strahu i sl.) može iskoristiti, ali je svjesno ne može upotrijebiti. Međutim, u nekim azij. borilačkim vještinama pokušava se naučiti kako svjesno iskoristiti sve rezerve chi (jap. ki).

CHI (franc. Concours Hippique International), med. konjičko natjecanje s programom od dviju ili više disciplina konjičkog sporta.

Chi, Cheng (1944), reprezentativka Taivana u atletici; treća na Ol 1968 u trčanju na 80 m preko prepona; trčala bolje od SR 1970 na 100 m preko prepona (12,8 sek), na 200 m (22,5 sek) i na 220 yd (22,6 sek). Anketo ISK izabrana je za najbolju sportsku svijeta za 1970.

Chichester, Sir Francis (1901–72), engl. jedrilicar; 1966 sam jedrio brodom Gipsy Moth IV u 107 dana od Plymoutha (Engleska) oko Cap Horna do Sydneya (Australija) i zatim istim putom nazad.

Chimborazo, ugašeni vulkan u državi Ekvador, 6267 m; do 1818 važio, prije istraživanja Himalaje, kao najviši vrh na svijetu. A. Humboldt popeo se 1802 na Ch. do vis. oko 5400 m, što je tada bio SR. God. 1880 prvenstveni uspon na vrh. Ch. su prvi ostvarili E. Whymper i J. A. Carrel.

chimei (jap.; smrtna rana), karate: naznačen udarac, koji bi da je zaista zadan, izazvao smrt protivnika. Za takav pravilno izveden, odn. naznačen udarac, prema nekoj od vitalnih točaka na tijelu protivnika, sudac do sudjelu pobedu.

ch'in na (kin.; vještina hvatanja), stara kin. vještina samoobrane, bazirana na hvatanju udova protivnika, pritiscima na vitalne točke njegovog tijela, i na bacanjima. Za razliku od sp. rvanja, ch'in na daje prednost dobroj tehničici nad snagom i brzinom. Ta tehnika sastavni je dio velikog br. stilova kineskog boksa, a vjeruje se da je ova vještina borbe utjecala na razvoj jap. vještine samoobrane džu džucu, te kasnije džuda.

chinton, [1] burm. igra loptom u kojoj igraci stanu u krug i nogama udaraju loptu, kako bi je odrzali što duže u zraku. Igra završava čim lopta padne na tlo (takraw, sepak takraw, sepak raga); [2] lagana lopta od isprepletenog ratana, velika kao ona u rukometu.

CHIO (franc. Concours Hippique International Officiel), službeno med. konjičko natjecanje, na čijem su programu utakmice iz dviju ili više disciplina konjičkog sporta.

chip (engl.), golf: kraći približavajući udarac ka greenu, pri čemu loptica završni dio puta pređe kotrljanjem. Izvodi se štapovima nešto većeg lofta nego kod pitch and run udarca.

Chiron, Louis (1899), franc. automobilist, pobjednik na 9 GP utrka prije II sv. rata; vozio Bugatti, Alfa Romeo i Talbot; bio aktivan vozač od 1927 do 1950.

CHN (franc. Concours Hippique National), nac. konjičko natjecanje (CN) s utakmicama iz dviju ili više disciplina konjičkog sporta.

choctaw (engl.), umjetničko klizanje i koturaljanje: plesni okret u kojem se istodobno mijenja i smjer i nogu, ali na različitim bridovima (npr. s naprijed unutra na natrag van).

chokuzuki (jap.; direktni udarac šakom), karate: udarac šakom naprijed; izvodi se naglim trzajem ruke prema naprijed, stisnutom šakom koja se pri tome okreće. Nakon izvedenog udarca ruka je posve ispružena, a šaka okrenuta dlanom prema dolje. Druga ruka povlači se prema boku i u trenutku izvedenog udarca stisnuta šaka nalazi se uz bok. Prema cilju razlikuje se niski, srednji i visoki udarac (gedan, chudan i jodan), a prema položaju tijela oizuki i gyakuzuki.

Christensen, Erik Hohwü (1905), dan. fiziolog, predstojnik Odjeljenja za fiziologiju na Visokoj školi za fizičku kulturu u Stockholmumu. Postavio temelje fiziologije fiz. i sp. napora; proučavao utjecaj fiz. opterećenja na rad srca i utvrdo osnovne zakonitosti u tom odnosu; ispitao odnose između ishrane i fiz. učinka te udio pojedinih goriva u mišićnom radu. Bavio se i proučavanjem povezanosti kisikova duga s kisikovim deficitom, kao i s fiziološkim osnovama intervalnog treninga. Objavio niz članaka u vodećim časopisima za fiziologiju i primijenjenu fiziologiju u fiz. naporu, monografiju o ishrani i unošenju tekućina u tijel. radu i dr.

Christian, Eugen (1888–1943), nastavnik gimnastike i mačevanja; osnivač i trener rnačevalačkih klubova u Velikom Bečkereku (danas Zrenjanin). Kao pobjednik u sva tri oružja, bio apsolutni prvak Jugoslavije (1930). Bio gl. sudac u mačevanju na Ol. 1928. u Amsterdamu.

Christian-Brenčić, Margita (1913), nastavnica tijel. odgoja; reprezentativka i trener u mačevanju, višestruka prvakinja Jugoslavije (13 puta). Sudjelovala na tri PE 1931 u Beču, 1933 u Budimpešti i 1935 u Lausanne) te na Ol 1936 u Berlinu. Dobitnica Nagrade "Jovan Mikić-Spartak" Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine.

Christiania Skiclub, jedan od prvih skijaških klubova u svijetu, osn. 1877 u Kristianiji (danas Oslo, Norveška).

Chrystal Trophy, jedreњe: regata za višetrupce u Engleskom kanalu, na stazi duž. 311 NM sa dva prijelaza Kanala; održava se od 1967.

ch'uan fa (kin.; borba šakama), jedan od starih naziva za kineski boks. Današnji naziv u NR Kini je wu shu, a izvan Kine kung fu.

Chuang Tse Tung (Čuang Ce Tung; 1942), kin. reprezentativac u stolnom tenisu; tri

KK CIBONA, 1980.

puta prvak u pojedinačnoj konkurenciji na PS (1961, 1963 i 1965). Na PS osvojio 13 medalja (8 zlatnih, 2 srebrne i 3 brončane). U razdoblju 1974–76 bio predsjednik Komiteta za sport i fizičku kulturu NR Kine.

chudan (jap.; srednji stupanj), karate: udarci kojima se napada trup iznad pojasa, odn. blokade koje štite srednji dio trupa.

chui, džudo, karate: opomena kojom gl. sudac kažnjava natjecatelje za ponovljeni lakši ili za umjereno teži prekršaj pravila. Pri tom zaustavlja borbu pokazujući prekrštelja, a iznimno se natjecanje u borbi na tlu može nastaviti, vodeći računa da su natjecatelji svjesni dodijeljene kazne. Svaki ch. bilježi se na semaforu; protivnik nije dobiva yuko.

chunkey, indijan. igra obručem (kolutom) i štapom (kopljem): drveni, mrežom isprepleteni obруч (ili kameni kolut s rupom u sredini) pušta se kotrljati niz padinu, a sudionici igre nastoje ga pogoditi štapom ili kopljem. Slične igre, većinom kulturnog karaktera, a često spojene i s ljudskim žrtvama, rasprostranjene su bile u čitavoj Sjevernoj Americi.

CI (franc. Concours International), konjički sport: med. natjecanje u bilo kojoj disciplini na kojem su jedna ili više utakmice otvorene za strane individualne natjecatelje iz dviju ili više zemalja. Utakmice za strane natjecatelje održavaju se po pravilnicima FEI. Suci sude su službene liste sudaca FEI, a ako sudjeluju natjecatelji iz triju stranih zemalja, obavezan je med. sudački kolegij.

CIA (franc. Commission Internationale d'Aéronostation), Međunarodna komisija za balonstvo pri FAI.

CIACA (franc. Commission Internationale d'Aéronef de Construction Amateur), Međunarodna komisija za amatersku gradnju letjelica pri FAI.

CIAM (franc. Commission Internationale d'Aéromodélisme), Međunarodna komisija za zrakoplovno modelarstvo pri FAI.

CIASTR (franc. Commission Internationale d'Astronautique), Međunarodna astronautička komisija pri FAI.

Cibona, Košarkaški klub, osn. 1950 u Zagrebu pod nazivom KK Lokomotiva. Muška ekipa osvojila Kup Radivoja Korača 1972, Kup Jugoslavije 1969, 1980–83; pobednik Kupa evropskih nacionalnih pobednika kupova 1982; pobednik PJ 1982 po play off sistemu.

CIC (franc. Conseil International de la Chasse et de la Conservation du Gibier), Međunarodni savjet za lovstvo i zaštitu divljači, osn. 1930 sa sjedištem u Parizu.

CIEA (franc. Commission Internationale d'Éducation Aéronautique et Spatiale), Međunarodna komisija za zrakoplovni i astronaučki odgoj pri FAI.

CIEPS (franc. Conseil International pour l'Education Physique et le Sport), Međunarodna

CHUANG TSE TUNG

L. ČIGANOVIĆ

rodnji savjet tjelesnog odgoja i sporta, osn. 1960 u Rimu, s ciljem da objedini i koordinira rad med. sp. saveza i organizacija. Organi CIEPS su Generalna skupština, IO, Predsjedništvo, Naučno-istraživački komitet, Biro za dokumentaciju i informacije, Sekretarijat i radne grupe. Ova organizacija podstiče naučna istraživanja u oblasti sporta, osniva nove sp. institucije, povezuje tjal. odgoj i sport s naukom i umjetnošću i koristi ih u svrhu jačanja med. sporazumijevanja.

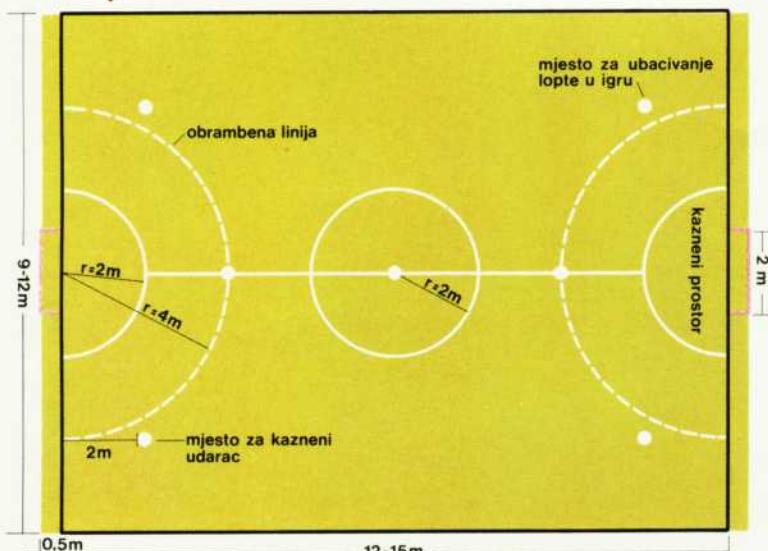
Cierva, Juan de la (1896–1936), španj. konstruktor prvog autožira s kojim je izvršio prvi let 9. I 1923 kod Madrija. God. 1928 je letio od Pariza do Londona, a zatim je ostvario kružni let po V. Britaniji. Cijeli svoj život posvetio je razvoju autožira.

CIG (franc. Commission Internationale de Giravitation), Međunarodna komisija za žiroavijaciju (helikoptere i sl.) pri FAI.

Čiganović, Luka (1915), profesor tjal. odgoja; reprezentativac u vaterpolu (sa 23 nastupa) i plivač, član PK Jug (Dubrovnik). Sudjelovao na PE 1934 (V. mjesto), na Ol 1936 u Berlinu i 1948 u Londonu. U Berlinu (1936) izabran u najbolju momčad Ol.

CJ (franc. Concours International pour Juniors), konjički sport: med. natjecanje za omladince, i to u jednoj disciplini ili u kombinaciji natjecanja (kao na CHI).

Čijan, Boris (1909), dr teh. nauka; pilot, konstruktor aviona i jedrilica; jedan od osnivača Akademikske jedriličarske grupe u Mariboru (1929). Srebrnu C značku jedriličara osvojio je 1937, a zlatnu s jednim dijaman-

tom 1959. Od 1936 radi na dužnosti referenta za zrakoplovno jedriličarstvo u Civilnom odjeljenju komande vazduhoplovstva u Zemunu. Poslije rata radi na raznim dužnostima u zrakoplovstvu, te konstruira sam, ili s brojnim suradnicima, avione i jedrilice (Skavac, Galeb, Orao, Meteor). Obavljao je razne funkcije u Zrakoplovnom savezu Jugoslavije; naročito se istakao radom na razvoju jedriličarstva. Dobitnik je diplome "Paul Tissandier".

cijev, trčalište: dio oružja koji usmjerava zrno i daje mu određenu brzinu i rotaciju. C. može biti sa žljebovima, radi davanja rotacije u postizanju stabilnosti putanje zrna, ili glatka, za gađanje u mete na malim odstojanjima.

CIK (franc. Commission Internationale de Karting), Međunarodna komisija za karting pri FIM, osn. 1954 sa sjedištem u Parizu. Organizira PS, PE, evr. kup za žene i druge med. karting-utrke.

cikanje, bočanje: naziv za biberon; ponegdje se c. poistovjećuje s bližavanjem.

Cikatić, Branko (1958), reprezentativac u karate full-contactu iz Splita; pobjednik na PS

1981 u srednjoj kategoriji; prethodno tri puta osvojio PE.

cikcak jahanje → *jahanje u cikcak-liniji*

ciklico kretanje, premještanje tijela u prostoru ponavljanjem niza jednostavnih pokreta u jednakim vremenskim intervalima; (trčanje, plivanje, veslanje i dr.); u ciklico sportove ubrajuju se: discipline trčanja u atletici, biciklizam, brziško klizanje, plivanje, skijaško trčanje i veslanje.

ciklistički sportovi, zajednički naziv za sp. grane u kojima je osnovno sredstvo za trening i natjecanje vozilo na kotačima (bicikl, motocikl, automobil).

ciklobal (njem. Radball), momčadska igra loptom pri kojoj se igrači kreću biciklima. Za c. se koriste specijalni, vrlo pokretljivi bicikli bez kočnica s malim prijenosom (22:24); [a] dvoranski c.: momčad se sastoji od 2 igrača; lopta je od tkanine, promjera 16–18 cm, tež. 500–600 g, punjena srnećom diakom. Igra traje 2 x 7 min. Igralište je duž. 12–15 m, šir. 9–12 m, s ogradom vis. najmanje 30 cm; vrata su na sredini poprečnih linija igrališta, veličine 2 m x 2 m i opremljena su mrežama. Ispred vrata na-

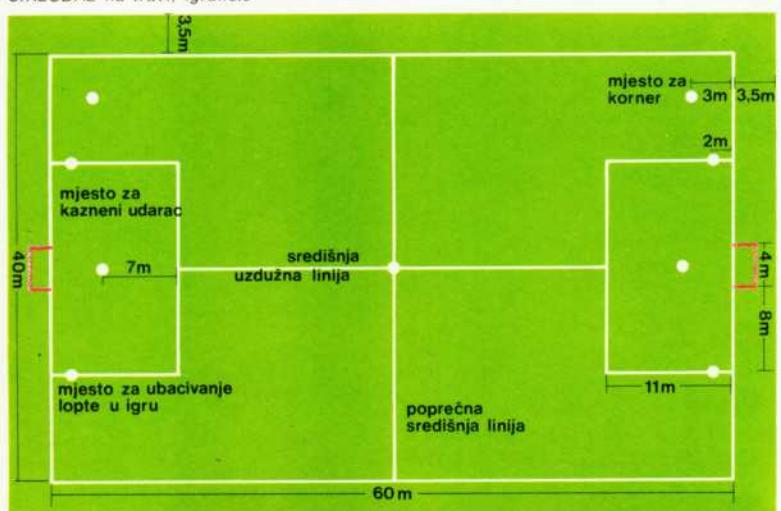
CIKLOBAL, dvoranski: igralište (lijevo), igra (desno)

lazi se na udaljenosti od 4 m obrambena linija u obliku isprekidane kružnice. Iza te linije ne smiju se u isto vrijeme nalaziti obja igrača momčadi u obrani. Vratarev prostor u obliku polukruga označen je punom linijom na udaljenosti 2 m od vrata. Vratarem se smatra onaj igrač koji se trenutno nalazi u vlastitom vratarevom prostoru. Vratar smije braniti rukama. U polju se smije igrati lopatom samo kotačem ili tijelom, pri čemu ruke i noge moraju biti na upravljaču, odn. na pedalima. Kada igrač nekim dijelom tijela dotakne tlo, mora prvo izaći van igrališta preko linije vrata i zatim se vratiti u igru. U dvoranskom c. održavaju se PS od 1929; [b] c. na travi: momčad se sastoji od 6 igrača (trojica u navali, dvojica u obrani i vratar); lopta ima gumenu dušicu i omotac, promjera je 18–20 cm, tež. 250–280 g. Igra traje 2 x 20 min s pauzom od 15 min u poluvremenu. Igralište je dimenzija 40 m x 60 m; vrata su šir. 4 m i vis. 2,25 m; kazneni prostor je 20 m x 11 m, mjesto za kazneni udarac je 7 m od vrata. Za prekršaj pravila igre u kaznenom prostoru dosuduje se kazneni udarac s udaljenosti od 7 m. Navalni igrači ne smiju ući u vlastiti kazneni prostor, vratar smije igrati samo u svom vratarevom prostoru, obrambeni igrači moraju ostati u svojim obrambenim uglovima. Igrač koji dijelom tijela dotakne zemlju, mora se udaljiti 5 m od lopte i smije ponovno igrati tek kad je loptu dodirnuo neki drugi igrač.

ciklokros (engl. cyclocross), disciplina biciklizma; utrka u prirodi spojena s trčanjem i nošenjem bicikla na dijelovima staze gdje se ne može voziti. Priređuje se u terminima od kasne jeseni do ranog proljeća. C. započinje zajedničkim startom svih natjecatelja; natječe se na kružnim stazama duž. 2–5 km, pri čemu je moguće oko 2/3 staze voziti na biciklu, ostatak se trči. U utrci se vozi više krugova, u ukupnoj duž. 15–25 km. Staza se postavlja tako da postoji niz prirodnih prepreka preko kojih ili oko kojih natjecatelji nose, ili guraju bicikl. PS u c. održavaju se godišnje od 1950; od 1967 održavaju se odvojena PS za amatera i za profesionalce.

ciklozir (grč.-franc.), zrakoplov s okretnim višestrukim krilima oko vodoravne osovine. **cilj**, [1] posebno označeno mjesto s nacrtanom ili zamišljenom linijom na kraju svih natjecateljskih staza, najčešće opremljeno elektronskim uređajima koji, u trenutku prolaza natjecatelja kroz c., zaustavljaju mjerne instrumente, štopericu i utvrđuju vrijeme koje je natjecatelj proveo na stazi (plivanje, biciklizam, skijanje, motociklizam, automobilizam i dr.); [2] streličarstvo, strelištvo: meta koju treba pogoditi što bliže središtu; [3] sp. igre: mjesto, odn. uredaj gdje treba uputiti loptu (vrata, koš, linija zgoditka i dr.).

CIKLOBAL na travi, igralište

Cimerman, Radoslav (1934—1974), reprezentativac u konjičkom sportu od 1952; osvaja PJP u preskakanju prepona (8 puta); na med. natjecanjima najviše uspjeha postigao na konju Elan 1961 u Münchenu (drugi) i 1967 u Istanbulu (prvi). Bio je stručni tajnik Konjičkog saveza Hrvatske i potpredsjednik KK Zagreb. Poginuo u treningu na hipodromu u Zagrebu.

Cimermačić, Zvonko (1917—79), dentist; nogometni reprezentativac sa 9 nastupa, član HŠK Concordia i Gradsanskog, a poslije 1945 igrač NK Dinamo (Zagreb), zasluzni spor-

R. CIMERMAN

taš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1948 (srebrna medalja). Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

CIMP (franc. Commission Internationale Médico-Psychologique), Međunarodna komisija za medicinu i psihologiju pri FAI.

Cimperman, Marica (1918), svestrana sportašica (atletika, plivanje, hazaena, stolni tenis). Članica hazaenske reprezentacije Jugoslavije (vratarica), koja je osvojila PS 1934. Prvakinja u stolnom tenisu na PJ 1929/30 i 1930/31 (u parovima) te 1931/32 (pojedinačno). Djevojaka u Murskoj Soboti, Ljubljani, Beogradu i Zagrebu.

CINA (franc. Commission Internationale de Navigation Aérienne), Međunarodna komisija za zračnu plovidbu, osn. na temelju konvencije 1919 u Parizu; kasnije reorganizirana u ICAO.

Cindrić, Željko (1925), dipl. inž., agrometeolog Republičkog hidrometeorološkog zavoda SRH; sp. radnik. Igrao košarku u SD Udarnik i KK Proleter u Karlovcu; bio tajnik i teh. referent u AKK Mladost (Zagreb), tajnik i predsjednik Košarkaškog saveza Hrvatske, potpredsjednik Košarkaškog saveza Jugoslavije, predsjednik Sudačke organizacije Košarkaškog saveza Jugoslavije, med. košarkaški sudac, komesar FIBA, član Predsjedništva Saveza za fizičku kulturu Hrvatske, predsjednik Košarkaškog saveza Zagreba i dr. Uz brojne nagrade i priznanja, dobitnik je Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1971).

CIO (franc. Comité International Olympique), Međunarodni olimpijski komitet (MOK), osn. 23. VI 1894, na prijedlog P. de Coubertina u Parizu. Od 1914 sjedište mu je u Lausanne (Švicarska). Zadatak CIO je: da rukovodi olimp. pokretom, brine o redovitom održa-

vanju OI, podstiče med. natjecanja amatera, bori se protiv političkih, rasističkih i relig. predrasuda, širi prijateljstvo među sportašima svih zemalja. CIO ima stalne i doživotne članove; oni su predstavnici te organizacije u svojoj zemlji. Iz tih redova bira se 9 članova u IO CIO, i to: predsjednika (obično na 8 god.), 3 potpredsjednika i 5 članova (obično na 4 god.). Na plenarnim zasjedanjima CIO (jedanput ili dva puta godišnje) donose se sve važnije odluke (mjesto i datum održavanja OI, program OI, izmjene i dopune Statuta i pravilnika CIO i dr.). Za održavanja OI predlaže se samo gradovi onih zemalja čije su vlade spremne dati finansijske garancije za pokriće event. deficita. Predsjednik CIO od 1980 je Juan Antonio Samaranch (Španjolska), a predstavnik CIO od 1960 u našoj zemlji je Boris Bakrač.

CIO (franc. Concours Internationa Officiel), konjički sport: službeno med. natjecanje, odobrava ga FEI s datumom i mjestom u svom službenom kalendaru. Ekipi i pojedince za CIO šalje nac. konjički savez. U Evropi jedna zemlja može organizirati godišnje samo po jedan CIO u svakoj disciplini, a za sve održane odgovoran je med. sudački kolegij.

CIP (franc. Commission Internationale de Parachutisme), Međunarodna komisija za padobranstvo pri FAI.

cipal (bataš, skočac, glavaš; Mugil cephalus), sp. ribolov: morska srebrnosiva riba iz obitelji skočaca (6 kg, 75 cm). Uz lubina i zubaca, c. je nosilac gl. obilježja skupine bijelih riba. Hrani se biljkama, otpacima ljudske hrane i svim organskim tvarima u raspadaju. Staništa su mu riječna ušća, more i jezera povezana s morem. Lovi se u jesen i ljeti, danju, mrežama ili noću, ostima pod svjeću, uz upotrebu ponopica (da ne bježi). Meke: crijeva srdele, crvići, tjesto, kruh; udice br. 13—16. U Jadranskom moru živi: c. zlatar (c. zlatac; Mugil auratus) do 45 cm i 1 kg; c. putnik (bir; Mugil chelos) do 6 kg i 60 cm; c. balavac (bojanska skakavica; Mugil capito), do 55 cm i 5 kg; c. mržnjak (dugaš; Mugil saliens) do 40 cm i 1.75 kg; c. plutaš (Mugil labeo) do 25 cm i 0.2 kg.

Cipruš, Branka (1931—75), profesorica engl. jezika; reprezentativka u košarci sa 59 nastupa, od 1945 do 1960 članica KK Crvena zvezda (Beograd); u vrijeme njezinog igrajanja za taj klub, ženska ekipa osvojila je uzaštopno 15 puta PJ.

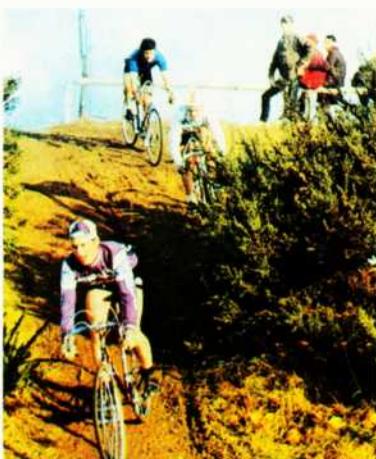
CIPS (franc. Confédération Internationale de la Pêche Sportive). Međunarodna konfederacija za sportski ribolov, osn. 1952 u Rimu na inicijativu 15 nac. saveza sa sp. ribolov; među osnivačima bio je i Savez za podvodne aktivnosti i sportski ribolov na moru Jugoslavije te Sportsko-ribolovni savez Jugoslavije. Sjedište CIPS je u Beču.

circenske igre, utrke zaprežnim kolima u cirku, odn. kružnoj areni stadijona u ant. Rimu.

circuit trening → *kružni trening*

Circus Maximus, najveće borilište u Rimu i Rimskom imperiju, koje je prvenstveno služilo za utrke konja i konjinskih zaprega. Sašten graden u l. st. između brežuljaka Palatina i Arentina i pregradivan nekoliko puta, C. M. je imao oblik izduženog pravokutnika, s jedne strane zatvoren polukrugom, a s druge zgradama u kojima su bile konjske staje i spremišta kola. Sredinom arene, po dužoj osi, bio je oniski zid oko kojeg su se održavale utrke, a oko arene bilo je gledalište koje je moglo primiti oko 180 000 gledalaca.

cireum, vrlo stari oblik korejskog rvanja, nastao pod utjecajem mongolskog. Rvrači se bore stoeći, nastojeći jedan drugoga oboriti

CIKLOKROS

CILJ

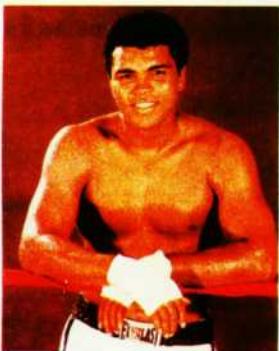

J. CLARK

R. CLARKE

C. CLAY

Cirrus, visokosposobna jedrilica jednosjed Vazduhoplovnog tehničkog centra u Vršcu; izrađena od armirane umjetne smole, raspona krila 17,74 m; verzija Standard Cirrus 75-VTC ima raspon krila 15 m. C. je konstruirao Klaus Holighaus. Od 1971 taj se tip jedrilice proizvodi, po licenci tvornice Schemp-Hirt (SRN), i u nas: proizvodnja Standard Cirrus 75-VTC započeta je 1979.

CISS (franc. Comité International des Sports Silencieux). Međunarodni sportski komitet gluhih, osn. 16. VIII 1924 u Parizu na inicijativu Francuza E. Rubens Alcaisa. Koordinira radom učlanjenih nac. saveza i organizira sp. natjecanja gluhih, među kojima i Svjetske igre gluhih sportaša. Sportski savez gluhih Jugoslavije učlanjen je u CISS 1953.

citius, altius, fortius (lat.; brže, više, snažnije), olimpijski geslo, potječe od dominikanskog opata Didona P. Coubertin ističe njegovo šire značenje u sp. pedagogiji: brže i u životu duha, više i u moralnom pogledu, snažnije i u životu uopće. Organizatori OI izdaju poseban srebrni novac s tim geslom na lat. jeziku.

CIVIA (franc. Commission Internationale de Voltige Aérienne). Medunarodna komisija za akrobatsko (figurno) letenje pri FAI.

Cividini, Ante (1881–1968), profesor; planinar, publicist. Propagirao planinarstvo u Hrvatskom kotaru; predsjednik Hrvatskog planinarskog društva (1933–39) i njegov počasni član. Urednik Hrvatskog planinara (1934). Napisao: Gorski kotar, sv. 1–3, Zagreb 1934 i dr.

civilni zrakoplov, letjelica koja se koristi isključivo za civilne potrebe (kao prometno sredstvo, za sport, turizam, školovanje, figurno letenje, natjecanja i postizanje rekorda). Čikaškom konvencijom (održana 1944 u Chicagu) zrakoplovi su podijeljeni na državne (vojni, carinski i policijski) i civilne. C.Z. podijeljeni su u normalnu, specijalnu, akrobatsku i laku kategoriju. U normalnoj kategoriji zrakoplovu se dozvoljava normalan let bez naglih promjena brzine i položaja. Specijalna kategorija obuhvaća zrakoplove za natjecanja, postizanje rekorda i određena ispitivanja, sve u normalnom letu. Akrobatska kategorija obuhvaća zrakoplove s kojima se mogu izvoditi nagle promjene brzine i položaja. U lagani kategoriji spadaju zrakoplovi za razne namjene: sp., turistički, šk. lagani akrobatski i za specijalne namjene.

civilno zrakoplovstvo, dio zrakoplovstva namijenjen za zračni promet, sp. djelatnosti, sanitetske usluge, potrebe poljoprivrede, šumarstva, naučne svrhe i dr. U c.z. spadaju i aktivnosti koje su neposredno vezane uz letenje, gradnju letjelica i sistem školovanja zrakoplovnog kadra, kao što su zrakoplovno i raketno modelarstvo i padobranstvo. C.Z. je organizirano u radne organizacije, aeroklubove, razna udruženja i sl. organizacije. Reguliranje vitalnih pitanja c.z. naročito u pogledu sigurnosti izvođenja zrakoplovne plovidbe, povjerenje je u svijetu drž. organima (u Jugoslaviji: Saveznom komitetu za saobraćaj i veze i Saveznoj upravi za kontrolu letenja).

CIVV (franc. Commission Internationale de Vol à Voile). Međunarodna komisija za bezmotorno letenje pri FAI.

Cizelj, Miran (1915–44), šumar; svestrani sportaš, reprezentativac u odboci, prvak Slovenije u skokovima u vodu, prvak Jugoslavije u alpskoj kombinaciji; vrstan alpinist, preprengao stijene Špika, Široke peči, Jalovca, Travnika, Prisojnika, Triglava i dr. Poginuo u NOR. Njegovo ime nosi toranj za skokove u vodu na Mariborskom otoku, a alpi-

nisti su mu podigli spomenik u Gozd Marinku.

Clark, Jim (1936–68), brit. automobilist, pobednik na PS 1963 i 1965 u kategoriji trakačih automobila formule 1 na Lotus 25-Ford i Lotus-Ford Climax 1500. Osvojio je 25 GP. Pobjednik je utrke u Indianapolisu 1965. Poginuo na utrci u Hockenheim-Ringu.

Clarke, Ronald-Ron (1937), austral. reprezentativac u atletici, višestruki svj. rekorдер u trčanju na dugim prugama (od 2 milje do 20 000 m). Anketom agencije ISK izabran za najboljeg sportaša svijeta za 1965.

Clay, Cassius (1942), od 1965 naziva se Muhammad Ali: profesionalni boksač SAD: prvak svijeta u teškoj kategoriji od 25. II 1964 (Charles-Sonny Liston) do juna 1967, kada mu je oduzeta titula svj. prvaka zbog odbijanja da stupi na vojnu dužnost (radi sudjelovanja SAD u vietnamskom ratu) te od 30. X 1974 (George Foreman) do 15. II 1978 (Leon Spinks). Kao amaterski boksač prvi na OI 1960 u poluteškoj kategoriji. Anketom ISK izabran za najboljeg sportaša svijeta za 1975.

Clermont-Ferrand, kružna brdska automobilska staza u istoimenom franc. gradu, otvorena 1958. Duga je 8.055 km, sa 51 zavojem i s visinskom razlikom od 180 m. Prvi GP održan je tu 1965.

Clias, Phokion Heinrich (1782–1854), švic. pedagog i pionir tjele, odgoja. Kao učitelj gimnastike i jahanja u Vojnoj akademiji u Bernu služio se njem. metodama J. Chr. F. Guts-Muthsa i F. L. Jahna. Kasnije se mnogo bavio terapeutskom gimnastikom, te kao stručnjak medicinske i vojne gimnastike dje-loval u Francuskoj i Engleskoj. God. 1816 osnovao je u Bernu prvo gimnastičko društvo i pokrenuo gradnju prvog društvenog vježbališta i javnog kupališta.

cloud (engl.), streličarstvo: natjecanje u 12 serija sa po 3 strijele u zastavicu koja se nalazi u središtu kruga označenog na zemlji; promjer kruga je 15 m i sastoji se od 5 koncentričnih krugova, šir. 1,5 m. Bodovna vrijednost krugova od središta mete prema van je 5, 4, 3, 2 i 1 b. Muškarci gadaju s udaljenosti od 165 m, a žene s razdaljinom od 125 m.

cloud round (engl.), streličarstvo: med. natjecateljska disciplina; gada se sa 36 strijela u jednom smjeru na metu udaljenu 165 m za muškarce, odn. 125 m za žene. Dozvoljeno je 6 probnih strijela koje se ne boduju. Meta je dio terena omeđen sa pet koncentričnih kružnica, od kojih najveća ima promjer 15 m. Centar mete je označen zastavicom (cloud), duž. 80 cm, šir. 30 cm. Pogoci u krugove boduju se od centra prema van sa 5, 4, 3, 2 i 1 b.

Club alpino fiumano, osn. 1885 na Rijeci; u početku je bio kozmopolitskog karaktera, ali nakon tal. okupacije postaje sekcija Cluba alpino italiano. Razvio je značajnu alpinističku djelatnost (uspon na Grossglockner 1908, na Mont Blanc 1909); bavio se i speleološkim istraživanjima (istraženo 200 spilja) te izdavao stručni časopis Liburnia (1902–30). Podigao je tri planinarske kuće: na Lisi, Planiku i Snežniku.

Club Alpino Italiano, osn. 1883 u Trstu radi istraživanja speleoloških pojava na području tričarske okolice, dijela Slovenije, Istre i Hrvatskog primorja.

CMAS (franc. Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques). Svjetska konfederacija za podvodne aktivnosti, osn. 1959 u Monacu, sa sjedištem u Parizu. U sastavu CMAS djeluju sp., znanstveni i teh. komiteti. Prvi i dugogodišnji predsjednik bio je

istaknuti istraživač morskih dubina Jacques-Yves Cousteau.

CN (franc. Concours National), konjički sport: natjecanje u jednoj ili više disciplina; mogu sudjelovati isključivo domaći natjecatelji, a strani natjecatelji ako im je prebivalište u zemlji organizatora ili ako se u njima nalaze privremeno, uz odobrenje svoga načelnika.

coach (engl.), 1) naziv za učitelja, instruktora, trenera, savjetnika ili voditelja sp. ekipa; 2) konjički sport: tjerat konje, kočići, voziti se u kočiji; naziv za visoka zavojena kola sa četveropregom.

Cobb, John (1899–1952), engl. automobilist; 1947 postavio apsolutni svj. brzinski rekord na tlu, vozeći automobilom 634,5 km/h; 1952 oborio apsolutni svj. brzinski rekord na vodi, vozeći 332,8 km/h. Poginuo prilikom pokušaja obaranja brzinskog rekorda čamcem na mlazni pogon, na jezeru Loch Ness, Škotska.

Cochet, Henri (1901), franc. teniski reprezentativac, član reprezentacije koja je 1927–32 bila pobjednik Davis Cupa. Pobjednik u Wimbledonu 1927 i 1929 te u igri parova 1926 i 1928; na Međunarodnom prvenstvu SAD 1928, na Međunarodnom prvenstvu Francuske 1922, 1926, 1928, 1930, 1932; u igri parova 1927, 1930, 1932 i u igri mješovitih parova 1928–29.

cody (engl.), trampolining: rotacija prema naprijed ili natrag iz ležećeg stava na trbuhi.

Coe, Sebastian (1956), mr ekonomije; brit. atletski reprezentativac; prvi na OI 1980 u trčanju na 1500 m i drugi na 800 m; višestruki svj. rekorder u trčanju na 1000 m, 1500 m i 1 milju. U anketi ISK proglašen za najboljeg sportaša svijeta za 1979 i 1981.

COLLEOV
SISTEM

Colleov sistem, šah: vrsta otvaranja u kojem bijeli nakon 1. d4 d5 ne igra 2. c4, nego najprije razvija figure putem Sf3, e3, Ld3, c3, Sbd2, a naknadno provodi potez e4. Otvaranje nosi naziv po belg. šahistu E. Colleu (1897–1932).

Collins, Michael (1930), amer. astronaut. Dva put letio u svemiru: prvi put 1966 u svemirskom Brodu Gemini 10 s J. Youngom (44 kruga oko Zemlje), pri čemu je postigao SR u visini ljeta (760 km); drugi put pilot komandnog modula svemirskog broda Apollo 11 za vrijeme prve ekspedicije na Mjesec.

Collins, Peter (1931–58), engl. automobilist, pobjednik utrka Targa Florio (1955 sa S. Mossom), Tourist Trophy (1953 sa P. Griffithom); postigao 3 GP pobjede na automobilu Ferrari; poginuo na Nürburgringu.

Colo, Zeno (1920), tal. reprezentativac u alpskim disciplinama skijanja; prvi na PS 1950 u spustu i veleslalomu te drugi u slalomu; prvi na OI 1952 u spustu.

Coluna, Mario (1935), port. nogometni napadač; nastupio 76 puta u reprezentaciji; sa FC Benficom (Lisabon) osvojio 1961 i 1962 Kup evropskih nacionalnih prvaka.

Colymbetes, sive de arti natandi, prvi udžbenik o plivanju, koji je 1538 napisao Nijemac

Nicolaus Wynmann iz Ingolstadta (štampan je u Augsburgu).

come-back (engl.), uobičajeni naziv za uspješni nastup nekog sportaša (ili konja) poslije prekida aktivnosti.

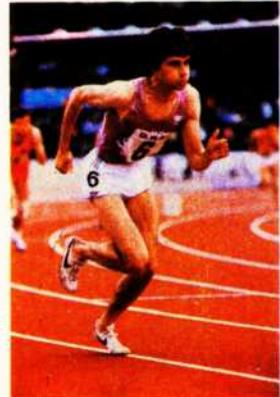
Comici, Emilio (1901–40), tal. alpinist i speleolog iz Trsta. Izveo je oko 200 prvenstvenih uspona i uveo u penjanje pojmom direttissima. Postigao je svj. dubinski rekord u spuštanju u jame. Poginuo je na penjačkoj vježbi; po njemu se zove kameni toranj u Vranjskoj dragi na Učki.

Commonwealth-igre, sp. natjecanja, osn. radi učvršćivanja prijateljskih veza Britanske zajednice naroda; održavaju se obično u atletici, badmintonu, dizanju utega, rvanju, plivanju, bowlingu, boksu, biciklizmu, a povremeno i u drugim sp. granama (gimnastika, streštaštvu, mačevanje, skokovi u vodu i dr.); prvi put su održane 1930 u Hamiltonu (Kanada), i od tada: 1934 London (Engleska); 1938 Sydney (Australija); 1950 Auckland (Novi Zeland); 1954 Vancouver (Kanada); 1958 Cardiff (Wales); 1962 Perth (Australija); 1966 Kingston (Jamaika); 1970 Edinburgh (Škotska); 1974 Christchurch (Novi Zeland); 1978 Edmonton (Kanada); 1982 Brisbane (Australija).

Concerto gymnastico, film beogradskog režisera M. Miloševića o Miroslavu Ceraru, zaslužnom sportašu Jugoslavije, višestrukom svj. evr. i olimp. pobjedniku u sp. gimnastici; korežiser i snimatelj N. Majdak. Film dobio priznanje u Cortini d'Ampezzo i načinu za režiju i kameru u Beogradu.

Concordia, Hrvatski športski klub, osn. 1906 u Zagrebu. U sastavu tog kluba, poslije nogometne sekcije, osnovane su sekcije za mačevanje, hokej na travi, laku atletiku, skijanje, huzenu, veliki rukomet, stolni tenis i tenis. Najbolje rezultate postigli su: 1) Nogometna sekcija osvojivši PJ 1930 i 1931/32. Poslije 1945 aktivnost te sekcije nije obnovljena; 2) Sekcija za hokej na travi: osn. je 1907 i djeluje do 1911; rad sekcije je obnovljen 1932 i do 1940 redovito osvaja prvenstvo Zagreba (PJ nije organizirano). Nakon oslobođenja sekcija djeluje u sastavu FD Sloga, a zatim u FD Zagreb; od 1948 djeluje kao samostalni Hokejski klub Concordia; taj klub osvojio je PJ 1971 i Kup Jugoslavije 1967; 3) Atletska sekcija: osn. 1920, osvojila je ekipno PJ 1930 i 1931, PJ u krosu 1921, 1939 i 1940. Najstaknutiji članovi: M. Dobrin, F. Predanić, I. Ivanović, I. Buratović, F. Krajcar, A. Kovačević, V. Narančić, J. Kotnik, B. Hanžeković i S. Jurković; 4) Hazena sekcija: osn. 1922, njezine članice osvojile su PJ 1927, 1931–34 i 1937, u sastavu: Nada

S. COE

Bobinski, Marica Cimperman, Zora Claudius, Matilda Flick, Ema Gršetić, Nada i Vera Kremsir, Melita Lovrenčić, Zdenka Radović-Kunštek, Nelly Ševeljava, Ivka Tonković, Zlata Tonković-Cuvaj, Draga Zapćić i Ivka Žnidarić; 5) Teniska sekcija: osn. 1906, njezini članovi osvojili su ekipno PJ 1939; najstaknutiji član F. Punčec osvojio je 7 puta pojedinačno PJ.

Connaught, engl. tvornica automobila, osn. 1949; do 1957 sudjelovala na utrkama kategorija formule 1 i 2; 1955 pobijedila u utrci GP Syracuse; za C. su vozili T. Brooks, S. Moss, R. Salvadori i J. Oliver.

Connolly, Harold (1931), atletski reprezentativac SAD, 1956 pobjednik na OI u bacanju kladiva; prvi bacač kladiva koji je prebacio daljinu od 70 m. C. je bio od rođenja fiz.

H. COCHET

COMMONWEALTH-
IGRE, Perth, 1962.

M. CONNOLLY

A. CONSOLINI

COOPER, formula 1

J. CORBETT

CORBILLON CUP

hendikepiran (kraća lijeva ruka), ali je upornim radom ipak postigao vrhunske rezultate. Oženio se Olgom Fikotovom (ČSSR). 1956 olimp. pobjednicom u bacanju diska.

Connolly, Maureen (1934–69), teniska reprezentativka SAD, članica reprezentacije koja je 1951–54 osvojila Wightman Cup; prva žena u povijesti tenisa koja je osvojila Grand Slam (1953). Pobjednica na Medunarodnom prvenstvu SAD 1951–53, u Wimbledonu 1952–54, na Medunarodnom prvenstvu Australije 1953 (pojedinačno i u igri parova) i na Medunarodnom prvenstvu Francuske 1953.

Connors, Jimmy (1952), amer. tenisač, pobjednik u Wimbledonu 1974 i 1982, finalist 1975, 1977–78; pobjednik na Medunarodnom prvenstvu SAD u Forest Hillsu 1974, 1976 i 1978, na Medunarodnom prvenstvu Australije 1974 i Masters turniru 1978.

Conrad, Charles Jr. (1930), amer. astronaut. Četiri puta letio u svemiru: 1965 u svemirskom brodu Gemini 5, zajedno s G. Cooprom, kada je izvršen 8-dnevni let oko Zemlje; 1966 u Gemini 11 s R. Gordonom ostvaren zajednički let s Agenom 11 po eliptičnoj putanji s apogejom od 1365 km (dotadašnji visinski SR); 1969 u svemirskom brodu Apollo 12, u sastavu druge ekspedicije na Mjesec (Ch. Conrad, R. Gordon, A. Bean), spustio se s A. Beanom na Mjesec u Oceanu bura i u blizini automatske sonde Surveyor 3; 1973 u orbitalnoj stanicu Skylab provede 28 dana (SR u trajanju leta u svemiru), u sastavu tročlane posade (Ch. Conrad, J. Kerwin i P. Weitz).

Consolini, Adolfo (1917–69), tal. reprezentativac u atletici; višestruki svj. rekorder u bacanju diska (1941: 53,34 m; 1946: 54,23 m; 1948: 55,33 m); prvi na Ol 1948 i drugi na Ol 1952; prvi na PE 1946, 1950 i 1954.

Contender, jedrilica jedinstvenog nacrta med. klase, duž. 4,88 m za jednog jedrilčara, ima uski samopražnjivi trup koji lako glijira s visokim jedrom i trapezom.

contratempo (tal.) → protupothvat.

contrattacco (tal.) → protunapad

contrazione (tal.) → protupothvat

Cooper, engl. tvornica sp. i trkačih automobila, osn. 1946; osvojila Medunarodni kup konstruktora formule 1 (1959 i 1960), a J. Brabham je na bolidi Cooper-Climax 1500 osvojio PS (1959 i 1960). John Cooper, jedan od osnivača, prvi je konstruirao trkači automobil s motorom iza vozača. Za C. su vozili: M. Hawthorn, B. McLaren, J. M. Fangio, R. Salvadori, M. Trintignant, S. Moss, T. Brooks, P. Hill, W. von Trips, J. Surtees, L. Bandini, R. Penske, J. Bonnier, J. Stewart, J. Rindt, R. Ginther, G. Ligier, J. Siffert, C. Amon, P. Rodriguez, J. Ickx, B. Redman, Servoz Gavin.

Cooper, Gordon (1927), amer. astronaut. Dvaput letio u svemiru; prvi put 1963 u trajanju od 34° i 20' (22 kruga). U svemirskom brodu Gemini 5 (1965) izvršio s Ch. Conandom let oko Zemlje (120 krugova) i postigao SR u trajanju leta u svemiru (190° 56').

Cooperov test, trčanje odredene dionice na atletskoj stazi ili u šumi, u trajanju od 12 min. U ovisnosti od dužine prijeđene staze u trajanju trčanja od 12 min, svaki sudionik može sam procijeniti svoju izdržljivost.

Dužina pretrčane staze	ocjena izdržljivosti
do 1,6 km	vrlo loša
1,6–2,0 km	slaba
2,0–2,4 km	dovoljna
2,4–2,8 km	dobra
preko 2,8 km	vrlo dobra

copertino (tal.) – pojačano vezanje

Coppi, Fausto (1919–60), tal. reprezentativac u biciklizmu; pobjednik Tour de France (1949 i 1952) i Giro d'Italia (1940, 1947, 1949, 1952 i 1953). Prvi na PS 1953 u cestovnoj vožnji. Držao SR u vožnji na 1 sat do 1956. Anketom ISK izabran za najboljeg sportaša svijeta za 1953.

Corbett, James (1866–1933), bankovni činovnik i učitelj plesa; profesionalni boksac SAD; pobjek svijeta u teškoj kategoriji od 7. IX 1892 (John Sullivan) do 17. III 1897 (Bob Fitzsimmons).

Corbillon, Marcel (1890–1958), gradonačelnik Rouena; sp. funkcijar, predsjednik stolteniskog saveza Francuske, potpredsjednik ITTF (do 1933). Po njemu je prozvana ekipa za igračice — Marcel Corbillon Cup.

Corbillon Cup (Marcel Corbillon Cup), stolni tenis; nagrada koja se dodjeljuje od 1933 najboljoj ženskoj ekipi na PS. Sistem natjecanja za C.C. sastoji se od 4 pojedinačne igre i 1 igre parova u redoslijedu: a-x, b-y, ab-xy, a-y, b-x. Pobjednici je ekipa koja prva osvoji 3 pobjede, pa konačni rezultat između dviju ekipa može biti 3:0, 3:1 ili 3:2. Potom sistemu organizira se ekipno natjecanje za žene i na PE te na otvorenim turnirima.

cordon (franc.), streličarstvo: naziv kružnice u boji kojom je omedeno polje mete što se bodeju u nar. disciplini beursault. C. je crne, crvene ili zlatne boje (c. noir, c. rouge ili c. d'ore).

Cork Harbour Water Club, prvi jedrilčarski klub u svijetu, osn. 1720 u Corku (sada Corkaigh) u juž. Irskoj; kasnije mijenja naziv u Royal Cork Yacht Club; taj klub postoji još i danas.

Corlieu, Luis Marie (1888–1967), franc. pom. oficir; 1932 izradio prvu upotrebljive peraje za kretanje čovjeka u vodi, od sirove gume, pojačane uz rubove čeličnim trakama. Peraje su omogućile plivanje uz znatno manje zamaranje i postizanje većih brzina. Njihova primjena brzo se proširila po cijelom svijetu.

corpo a corpo (tal.) → tijelom o tijelo

Costa, Etbin (1832–75), dipl. pravnik, političar; prvi starosta Južnog sokola u Ljubljani (1863–67). God. 1864–69 ljubljanski gradonačelnik; prilikom raspuštanja Južnog sokola (1867/68) suspendiran zbog po razloga.

Coster, Roger de (1944), belg. vozač moto-krosa, pet puta osvojio PS u kategoriji do 500 cm na motociklima CZ-Jawa i Suzuki; jedan od najboljih vozača moto-krosa svih vremena.

Cosworth, engl. tvornica za trkače i sp. automobile, osn. 1959 na Northamptonu; osnivači Mike Costin i Keith Duckworth; proizvodnja je usmjerena na motore za trkače automobile kategorije formula 1 (na bazi motora Ford), zatim na motore za trkače automobile kategorije 2, Indy, sp. i druge motore.

Coubertin, Pierre de (1863–1937), franc. pedagog, historičar i sp. ideolog. God. 1894 osnovao je u Parizu CIO i bio njegov prvi generalni tajnik, a 1896 organizirao u Ateni prve Ol modernog doba. Od 1896 do 1925 bio je predsjednik CIO. C. je smatrao sport da odgojno sredstvo; sport po C. mnogo pridonosi održavanju i razvijanju dobroih odnosa među svim narodima svijeta. Stvorio je osnovna načela i simbole za Ol, formulirao pojedinosti u vezi s protokolom otvaranja i zatvaranja Ol kao i način nagradjivanja olimp. pobednika. Propagirao je olimp. geslo (cithius, altius, fortius) i zalagao se za amaterski sport. Osnovao Olimpijski muzej u Lausanni. Coubertinova sabrana djela (govore i članke) izdao je 1966 Institut »Carl Diem« u Kölnu.

coupé (franc.) → *bačeni bod*

Coupe de Corlieu, najpoznatije med. natjecanje u plivanju perajama na duge pruge, u slobodnim vodama; sastoji se od više natjecanja. Svake god. određuju se zemlje u kojima će se održati po jedno natjecanje za taj kup. Završno natjecanje održava se svake god. na Marne (kod Pariza), na mjestu gdje je L. M. Corlieu iskušao prve peraje. Jedno od natjecanja za taj kup održano je 1972 u Jugoslaviji, od Urinja do Rijeke, pod nazivom Zlatna peraja Kvarnera.

Coupe Glandaz, veslanje: prelazni pehar za zemlju koja prema posebnom sistemu bodovanja za pobjede na PS osvoji najviše b.; za pobjedu osmara dobiva se 2 b., za pobjede u disciplinama četveraca po 1,5 b., za pobjede u disciplinama dvojaca i u samcu po 1 b. C.G. se dodjeljuje od 1909.

Cousteau, Jacques-Yves (1910), franc. istraživač morskih dubina, rukovodilac Oceanografskog muzeja u Monaku. Organizirao više oceanografskih ekspedicija brodom Calypso. Režirao niz dokumentarnih filmova iz područja podvodnih istraživanja. Napisao: *Le Monde du silence* (Svijet tišine), 1954; *The Living Sea* (Živuće more), 1963; *Le Monde sans soleil* (Svijet bez sunca), 1964.

Cranz, Christl (1914), njem. reprezentativka u alpskim disciplinama skijanja; prva na OI 1936 u kombinaciji; prva na PS: 1934 u slalomu i kombinaciji, 1935 u spustu i kombinaciji, 1937 u slalomu, spustu i kombinaciji, 1938 u slalomu i kombinaciji i 1939 u slalomu, spustu i kombinaciji.

Crapp, Lorraine (1928), austral. reprezentativka u plivanju; prva na OI 1956 na 400 m i 4x100 m slobodno; druga na 100 m slobodno; druga na OI 1960 na 4x100 m slobodno. C. je 23 puta plivala bolje od SR.

Cresta Run, skeleton: natjecateljska staza u St. Moritzu, izgrađena 1885. Duga je 1231 m, ima udignute zavoje od snijega i leda, a visinska razlika joj je 167 m.

cricket → *kriket*

Crnadak, Marija (1922), dipl. inž. kemije; tehnika reprezentativka, članica Zagrebačkog tenis-kluba (ZTK; danas TK Medveščak). Prvakinja Jugoslavije 1946–53, 1955–56, u igri parova 1951 i 1953 te u igri mješovitih parova 1953 i 1959.

Crnković, Tomislav (1929), nogometni reprezentativac sa 51 nastupom, igrao za NK Dinamo (Zagreb), a zatim za LASK (Linz) i FC Servette (Zeneva); zaslужni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1952 (srebrna medalja) i na PS 1954 i 1958. Dobitnik Specijalne zlatne plakete i Zlatne lopte NSJ. **Crnjanski, Pavle** (1913), profesionalni pilot, nastavnik motornog letenja i jedriličarstva, reprezentativac u jedriličarstvu (Švicarska, 1935 i Čehoslovačka, 1937); funkcionar Zrakoplovnog saveza Jugoslavije od njegova osnutka, organizator brojnih zrakoplovnih

priredaba, naročito PJ u jedriličarstvu. Bio je savezni kapetan i trener reprezentacije u jedriličarstvu. God. 1941 postigao je JR jedriličar D-2. Bio je komandant Saveznog vazduhoplovog centra u Vršcu. Osvojio je zlatno C. značku jedriličara (1963). Dobitnik je plakete „Franjo Kluz“ i diplome „Paul Tissandier“ FAI.

Croatia, Veslački klub, osn. 1945 u Zagrebu pod imenom VK Lokomotiva; 1949 mijenja naziv u VK Lasta; 1950–62 djeluje u sastavu Sportskog društva Lokomotiva; od 1962 nastupa pod imenom VK Sloga te od 1970 pod imenom VK Croatia. Ukupno je osvojio 6 prvih mјesta na PJ, od toga jedanput kao VK Lokomotiva, 4 puta kao VK Sloga i jedanput kao VK Croatia.

Croke Park, stadion u Dublinu, kapaciteta 75 000 gledalaca, utemeljen 1884. Na njemu se odigravaju natjecanja u gaelskom nogometu i hurlingu. Sjedište je Gaelic Athletic Association, irskog saveza koji rukovodi gaelskim nogometom, hurlingom, handbalom i roundersom.

croquet (franc.) → *kroket*

cross ball (engl.) → *dijagonalni udarac*

cross country (engl.). ① atletika → *kros*; ② konjički sport: vrsta terenskog jahanja

preko čvrstih prepona u kojem jahači startaju pojedinačno, u razmaku 5–10 min; duž staze je 5–7 km s oko 20–30 prepona; posljednji, najteži i najopasniji dio staze u terenskom jahanju svestranog ispita jahanja. **crtež na ledu**, umjetničko klizanje: trag klizaljki pri izvođenju obaveznih likova, elemenata slobodnog klizanja i plesova na ledu, po kojem se, između ostalog, vidi čistoča klizanja na jednom bridu klizaljke. Pri savstavljanju kratkih i slobodnih sastava i slobodnog plesa klizaci izrađuju shemu c.n.l. sa smjerovima kretanja i rasporedom pojedinih klizaljkih elemenata na ledenoj plohi. Kod obaveznih plesova shema c.n.l. je vrlo precizna s nacrtom i numeriranim koracima, zadanim okretima i određenim smjerovima kretanja (posebno za svakog partnera).

Cruijff, Johan (1947), niz. nogometni reprezentativac, član FC Ajax (Amsterdam), čija je momčad 1966–68 i 1970–72 bila prvak Nizozemske i pobjednik Kupa Evrope nacionalnih pravka (1971–73) te Svjetskog kupa (1972); Od 1975 član AC Barcelona, zatim nastupao u SAD; od 1982 ponovno član FC Ajax. Sudjelovao na PS 1974 (II). Dobitnik Zlatne lopte za 1971, 1973 i 1974.

Crvena sportska internacionala (CIS), Međunarodni savez radničko-seljačkih organizacija fizičke kulture, osn. 1921 u Moskvi. CIS je organizator sp. natjecanja pod nazivom Spartakiada. God. 1927 u Oslu je održana zimska Spartakiada; 1928 u Moskvi. God. 1932 održana je Spartakiada skand. zemalja u Kopenhagenu. God. 1937 u Antverpenu je održana Radnička sp. olimpijada na kojoj su

J. Y. COUSTEAU

T. CRNKOVIC

M. CRNAK

J. CRUIJFF

sudjelovali članovi CIS i SASI. Na III kongresu CIS, 1924 u Moskvi, sudjelovali su i predstavnici iz Jugoslavije: Čedomir Kuzmić i Paja Marganović.

Crvena zastava, tvornica sa sjedištem u Kragujevcu. Uz putničke automobile proizvodi i sp. automobile, više vrsta lovačkih pušaka, streličke pištolje, municiju za strelička natjecanja te opremu za lovce, ribolovce i strijelce.

Crvena zvezda, Auto-moto društvo iz Beograda, osn. 1970; tri puta prvak Jugoslavije u automobilizmu, dva puta u reliju (1974–75) i jedanput u brzinskim utrkama na kružnim trkalištima.

Crvena zvezda, Sportsko društvo, osn. 4. III 1945 u Beogradu kao Omladinski fiskulturni klub, iz kojeg je prerasla u sp. društvo. C. obuhvaća 15 klubova (sekcija). Najbolje rezultate postigli su: ① Atletski klub: članovi su osvojili 14 puta ekipno PJ (1953–55, 1967–76 i 1980), 17 puta Atletski kup Jugoslavije (1966–81) i 7 puta kros PJ (kraja staza 1948, 1971 i 1975; duž staza: 1960, 1971–73); ② Bokserski klub: ekipni prvaci Jugoslavije 1967, 1969 i 1970; ③ Fudbalski klub: prvak Jugoslavije 1951, 1952/53, 1955/56, 1956/57, 1958/59, 1959/60, 1963/64, 1967/68 — 1969/70, 1972/73, 1976/77, 1979/80 i 1980/81; pobjednik Kupa Jugoslavije: 1948/49, 1957/58, 1958/59, 1963/64, 1967/68, 1969/70, 1970/71 i 1981/82; pobjednik Srednjoevropskog kupa 1968; ④ Košarkaški klub: muška ekipa osvojila je PJ: 1946–55, 1968–69, 1971/72 i pobjednik je Kupa Jugoslavije: 1971, 1973 i 1975; ženska ekipa osvojila je PJ: 1946–60, 1963, 1972–73, 1975/76 — 1980/81 i pobjednik je Kupa Jugoslavije: 1976, 1979 i 1981 te Kupa Evrope nacionalnih

AK CRVENA ZVEZDA, 1980.

KK CRVENA ZVEZDA, 1977.

FK CRVENA ZVEZDA, 1980.

OK CRVENA ZVEZDA, 1979.

prvakinja, 1981; [5] Mačevalački klub: članovi su osvojili PJ u floretu 1951, 1952 i 1958; u maču 1951, 1958, 1960 i 1964; u sabli 1970 i 1972; od članica najbolja je bila Vera Jefimijades, 13 puta prvakinja Jugoslavije; [6] Odbojkaški klub: osn. 1946, muška ekipa osvojila je PJ: 1951, 1954, 1956–57, 1973/74 i bila je pobednik Kupa Jugoslavije: 1959/60, 1972–73 i 1975; ženska ekipa je osvojila PJ: 1959, 1962–67, 1968/69 — 1971/72, 1974/75 –1978/79 i Kup Jugoslavije: 1960/61, 1961–62, 1972, 1974, 1976/77 i 1979; [7] Plavički klub: članovi su osvojili ekipno PJ 1977; [8] Rukometni klub, osn. 1948, osvojio je PJ za muške equipe 1955–56; pobednik je Kupa Jugoslavije 1956; [9] Streljačka družina: osn. 1980, osvojila je ekipno PJ 1981 u zračnom pištolju standard; [10] Šahovski klub: osn. 1946, ekipni je prvak Jugoslavije 1946, 1948, 1950 (pod nazivom Beogradski univerzitetski šahovski klub »Vidmar«), 1967, 1969, 1970, 1975–77 te pobednici Kupa maršala Tita 1966, 1969, 1970, 1972, 1973, 1975 i 1976; [11] Teniski klub: ekipni prvak Jugoslavije za muškarce 1976, 1978; [12] Veslački klub: članovi su osvojili PJ u: dvojcu na parice (1973), dvojcu bez kormilara (1963 i 1972), dvojcu s kormilarom (1950, 1951 i 1953), samcu (1949–51, 1965), četvercu bez kormilara (1947) i osmercu (1947); članice su osvojile PJ u: četvercu s kormilaram (1951), dvojcu na parice (1959, 1974) i samcu (1958–60, 1976 i 1977).

crveni karton. [1] nogomet: znak kojim sudac upozorava da je zbog težeg prekršaja isključio iz igre nekog igrača; takav se igrač upućuje na daljnji disciplinski postupak; [2] rukomet: sudački rekvizit veličine 12 cm x 9 cm; podignuti uvis služi kao objava kazne diskvalifikacije za ostatok vremena igre; do suduje se igraču ili službenoj osobi ekipе.

Crvena Zvezda. Rukometni klub, osn. 1957 u Crvenki; pobednici Kupa Jugoslavije za muške eiske 1967 i PJ 1969.

Crveno jezero. speleologija: prema morfološkoj klasifikaciji velika urušna vrtača tipa jame, duboka 518 m, kod Imotskog, SRH. Naziv je nastao od boje okomitih stijena, oso-

zentacije osvojila je brončanu medalju na PS 1982.

cuhold iskret, sp. gimnastika: element na dvovisinskim ručama nazvan po gimnastičarki iz Njemačke DR E. Zuhold, koja ga je prva izvela; izvodi se iz upora stražnjeg na višoj pritki ledima prema nižoj, spad nazad u vis uznijeti i odmah iskret nazad opružanjem tijela kroz vis strmoglavi, istovremeno puštanjem ruku s više pritke prehvata objema rukama na nižu u stoj na nižoj pritki.

Cukahara, Micuo (1947), jap. gimnastičar; na Ol član pobjedičke ekipe 1968, 1972 i 1976 i pobjedičke ekipe na PS 1974; pobednik u vježbi na vratilu na Ol 1972 i 1976; osvojio srebrnu medalju u preskoku konja na Ol 1976 i zlatnu na PS 1970. Po njemu su nazvani elementi vježbi cukahara salto i cukahara skok.

cukahara preskok, sp. gimnastika: način izvođenja preskoka preko konja, nazvan po jap. gimnastičaru Micuo Cukahari, koji je taj preskok prvi izveo na PS u Ljubljani 1970; izvodi se odrazom s odrazne daske i premetom strance na konju, te zatim nakon odraza rukama od konja saltom nazad na 1/2 okreta (90°), pri čemu tijelo može biti sklonjeno ili zgrčeno.

cukahara salto, sp. gimnastika: način izvođenja saskoka s preče iz velekovrtljaja nazad; izvodi se zgrčenim ili sklonjenim dvosstrukim saltom nazad, pri kojem se kod svakog salta tijelo istovremeno okreće za 180° oko udružene osi; nazvan je po jap. gimnastičaru Micuo Cukahari, koji je na Ol 1972 prvi izveo taj saskok.

Cunningham, Walter (1932), amer. astronaut; sudjelovao u letu svemirskog broda Apollo 7 oko Zemlje (1968) zajedno s još dva astronauta (W. Shirra i D. Eisele), s kojima je postigao SR u masi podignutoj u svemir (14 769 kg).

Cunninghamova okca, jedrenje: rupice na jedru malo udaljene od jarbola i buma; pritezanjem uice koja ide kroz C.o. zateže se jedro uz jarbol i bum te tako jedro postaje plasnoti i pogodnije za jači vjetar.

Cup-Final (engl.), službeni naziv za završnu (finalnu) utakmicu engl. nogometnog kupa, održanog prvi put 1872. Rekord drži Aston Villa (Birmingham) sa 7 pobjeda (1887–1957).

Cup Léauty (engl.), godišnja nagrada koju je darovao brat prvog predsjednika FIH, P. Léauty; dodjeljuje se odgovarajućem nac. savezu za najbolje rezultate u propagiranju hokeja na travi te za širenje i učvršćenje hokejskih organizacija.

curling, ekipna zimska sp. igra s kamenim pločama (stones) na glatkom zaledenom igralištu, na čija je oba kraja krugom (s koncentričnim kružnicama) označena tzv. kuća (the house). Ekipa je sastavljena od četiri igrača, od kojih svaki bacu po 2 ploče prema kući. Načinom izbačaja igrači daju ploči desnu ili lijevu vrtnju (spin), uslijed čega ona kliže po ledu u luku, udesno ili ulijevo. Da bi brzina klizanja ploče bila što veća, dopušteno je da se nakon svakog izbacja mptom čisti led koji se trljanjem najprije ugrije i olata, zatim novano smrzne, a površina postaje posve glatka. Kapetan ekipa može nanošenjem snijega ispred bacene ploče usporiti ploču suigrača. Kada su igrači izbacili svih 16 ploča, jedna ekipa dobiva toliko b. koliko se njihovih ploča zaustavilo bliže od najbliže ploče suparnika prema središtu kuće. PS se održava od 1959. O razvoju c. u svijetu brine se Međunarodni curling savez (engl. International Curling Federation), osn. 1966.

bito sa sjev. i zap. strane, prekrivenih crvenicom. Voda koja ispunjava tu jamu do pol. njezine visine dolazi iz podzemnih kanala, s dna jezera kojem je izmjerena vis. od svega 4 m iznad razine mora. Silaz do vodene razine moguć je samo pomoću speleološke opreme.

CSA (franc. Concours de Sauts d'Amitié), konjički sport: prijateljsko natjecanje u preskakanju prepon; na njemu mogu sudjelovati domaći natjecatelji i natjecatelji jedne strane zemlje.

Csermak, József (1932), mad. reprezentativac u atletici; prvi na Ol 1952 u bacanju kladiva; tom prilikom je prvi u svijetu prebacio daljinu od 60 m (60,34 m).

CSI (franc. Comité Sportif International), Međunarodna sportska komisija FIA; rukovodi organizacijom sp. automobilizma, utvrđuje med. kalendar natjecanja za PS, PE i kanađsko-amer. prvenstvo. Ima 4 potkomisije: za staze i sigurnost, teh. propise, sp. pravilnika i stare automobile.

CSI (franc. Concours de Sauts International), konjički sport: med. natjecanje u preskakanju prepona na kojem mogu sudjelovati natjecatelji iz dviju ili više stranih zemalja.

CSIE (franc. Concours International de Sauts par Équipe), konjički sport: med. natjecanje ekipa u preskakanju prepona na kojem može, pored drugih utakmica u preskakanju prepona, biti organizirana i jedna utakmica ekipa, ali nikako utakmica nacijā.

CSIQ (franc. Concours de Sauts Internationa Officiel), konjički sport: službeno med. natjecanje u preskakanju prepona na kojem se održava i utakmica nacijā.

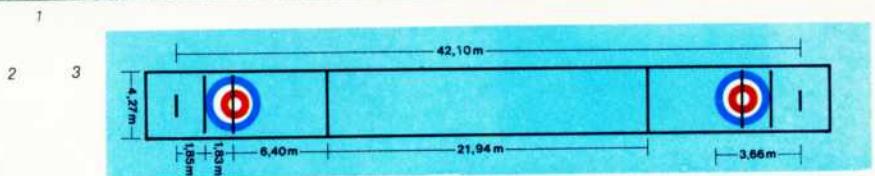
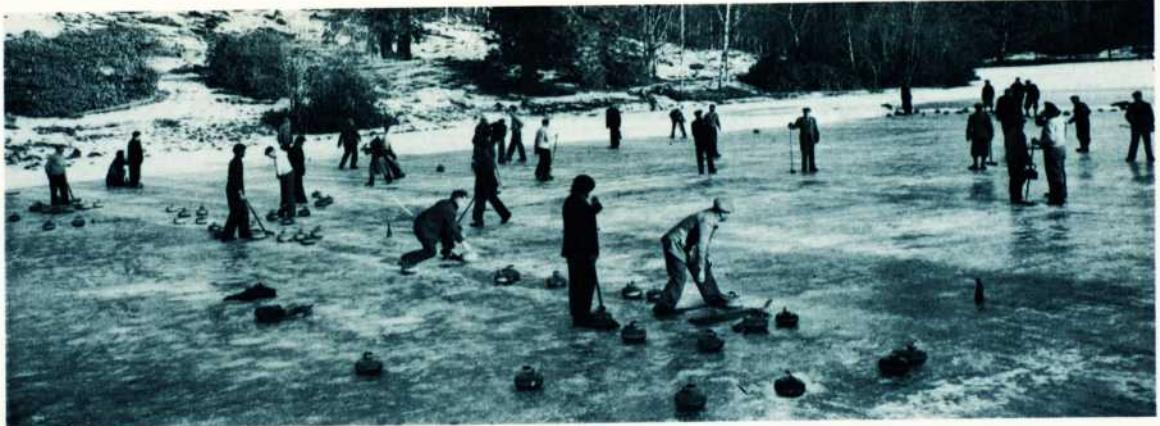
CSIT (franc. Comité Sportif International du Travail), Međunarodni radnički sportski komitet, osn. 1948 sa sjedištem u Bruxellesu; organizira redovito za svoje članove različita sp. natjecanja.

CSN (franc. Concours de Sauts National), konjički sport: nac. natjecanje u preskakanju prepona na kojem mogu sudjelovati domaći natjecatelji i stranci koji borave u zemlji organizatora ili su tu u gostima.

cu-ki, cu-lši, drevna kin. sp. igra. U zapisima je opisana kao nadmetanje u kojem su dvije ekipne nastojale utjerati loptu kroz vrata vis. 5 m. Lopta se mogla voditi i udarati nogom, šakom i ramenima.

cuadrilla (španj.), borbe s bikovima: ekipa koja se sastoji od 1 torera-matadora, 2–3 banderiljera i 1–3 pikadora.

Cuderman, Alenka (1961), reprezentativka u rukometu, članica RK Olimpija (Ljubljana) i od 1981 RK Radnički (Beograd), zasluzna sportašica Jugoslavije. Kao članica repre-

CURLING: 1. natjecanje na otvorenom; 2. kamene ploče; 3. igralište

Curtini, Ivica — Jobo (1922), ekonomist; reprezentativac u vaterpolu sa 80 nastupa, član PK Primorje (Rijeka), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na PE: 1947 u Monte Carlu, 1950 u Beču (III mjesto) i 1954 u Torinu (II); na OI: 1948 u Londonu i 1952 u Helsinkiju (II).

Curtis, Glenn Hammond (1878–1930), amer. pionir motornog letenja i konstruktor; postigao je neslužbeni SR brzine od oko 200 km/h (1907), a za rezultat (1908) kada je postigao avionom vis. od 1550 m za 1 min 42 sek, dobio je Scientific American Trophy. Bio je rukovodilac eksperimentirana kod Aerial Experiment Association; osnovao je Curtis Aeroplane and Motor Company i suradivao s braćom Wright u Curtiss-Wright Company.

Curtis Cup, natjecanje u golfu između engl. i amer. igračica; od 1932 održava se svake druge god.

Curtius, Ernst (1814–96), njem. arheolog, filolog i povjesničar; vodio je istraživanja u Olimpiji do 1881. Važnija djela: *Grčka povijest, 1857–61; Iskopavanja u Olimpiji, 1877–78.*

1911 u floretu i sablji; na OI 1912 nastupio za reprezentaciju Austrije, koja je u borbi sabljom osvojila II mjesto. Kao pokretač mačevačkog sporta u Sloveniji bio član republičkih saveznih mačevačkih foruma; 1949–64 predsjednik Mačevačkog saveza Slovenije, od 1959 počasni predsjednik Mačevačkog saveza Jugoslavije. Dobitnik Bloudekovke nagrada Saveza za tjelesnu kulturu Slovenije (1965).

Cvetković, Vladimir (1941), dipl. ekonomist, generalni direktor Sportsko-rekreativnog centra Štajdjan u Beogradu; košarkaški reprezentativac sa 149 nastupa, član KK Crvena zvezda, zasluzni sportaš Jugoslavije. S klubom je osvojio 14 puta PJ i 2 puta KP Jugoslavije. Sudjelovao na PS 1963 (II mjesto), 1967 (II); na OI 1968 (II); na PE 1967 (IX) i 1969 (II). Uz brojna priznanja dobiveni Majskim nagradama SOFK Srbije (1968).

cvikanje, rvanje: protuzahvat koji se najčešće primjenjuje u borbi u parteru (ali može i u stojećem položaju) za prevlačenje protivnika preko leđa hrvatom za jednu ili obje ruke, odozgo ili odozdo.

Cvitanić, Ognjen (1961), elektrotehničar, šah. med. majstor. Osvojio omladinsko PJ 1980, te omladinsko Prvenstvo Balkana 1978 i 1980. Na omladinskom PS 1981 zauzeo prvo mjesto.

Jugoslavije za dizanje utega (od 1966) i predsjednik Saveza za atletsku gimnastiku Jugoslavije.

Cadež, Cvetka (1920), reprezentativka u kuglanju sa 24 nastupa, višestruka prvakinja i zasluzna sportašica Jugoslavije; nastupila na PS 1962 za reprezentaciju koja je osvojila prvo mjesto; na PE 1964 prva u disciplini parova (s Barbarom Bulić).

čadavka, jedrenje: trbušasti flock medu jarbolima jahte, služi za jedrenje uz krmeni ili polukrmeni vjetar; razapinje se na vrh krmenog jarbola, na vrh buma krmenog jeda te

na suprotnu stranu bočno od prednjeg jarbola.

Čagajl, Ladislav (1927), dipl. ekonomist; nastavnik jedrilicičarstva u Zagrebu, Beogradu, Nišu i Slavonskom Brodu (do 1958). S kopilotom Kočom Kapetanjem postiže JR dvosjedom jedrilicom Ždral u trajanju leta 12 h 30 min (1948). Kao član ekipa Zagreb I bio je prvi na Jadriličarskom sletu (1947). Sudionik NOR.

Čajkovski, Zlatko (1923), nogometni reprezentativac sa 55 nastupa, igrao za HAŠK (Zagreb) i JFK Partizan (Beograd), zasluzni

Čabrić, Milan (1939, dr. fizičke kulture, znanstveni i sp. radnik. Predsjednik Tehničke komisije IFBB (od 1970); osnivač Teškoatletskog kluba Rijeka (1965); predsjednik Komisije za atletsku gimnastiku pri Savezu

Z. ČAJKOVSKI

Ž. ČAJKOVSKI

sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1948 i 1952 (oba puta srebrna medalja) i na PS 1950 i 1954. Igrao za reprezentaciju FIFA protiv reprezentacije Engleske (London, 1953). Trener NK Dinamo i klubova u SR Njemačkoj, Grčkoj i Švicarskoj. Dobitnik Specijalne zlatne plakete i Zlatne lopte NSJ.

Čajkovski, Željko (1925), dipl. ekonomist; nogometni reprezentativac sa 19 nastupa, član HAŠK (Zagreb), a poslije 1945 NK Dinamo (Zagreb), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1948 (srebrna medalja). Dobitnik Srebrne plakete NSJ.

Čaklec, Ivan (1932), veterinar, predavač na Fakultetu za fizičku kulturu u Zagrebu; reprezentativac u sp. gimnastici. Na PE 1957 osvojio III mjesto na konju s hvataljkama. Voditelj pionirske škole Saveza za fizičku kulturu Zagreba za sp. gimnastiku. Dobitnik Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH (1976).

Čalić, Dušan (1918), dr pravnih nauka, redovni profesor Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, akademik, istaknuti društveno-politički radnik i sp. funkcionar. Biran za predsjednika Veslačkog saveza Jugoslavije (1948–49, 1950–52 i 1954–57); bio predsjednik Fiskulturnog saveza Hrvatske (1950–52). Nosilac Partizanske spomenice 1941, odlikovan Ordenom narodnog heroja i drugim visokim odlikovanjima.

čamac, ① manje plovilo pokretano veslima, jedrom ili motorom; služi za prijevoz, ribarenje, rekreaciju i sport; ② jedrenje: jedrilica bez ugradenog balasta kod koje se stabilitet postiže oblikom trupa, a uspravljanje se pojačava pomicanjem posade u privjetrinu.

čamac na pariće, veslački čamac u kojem svaki veslač vesla sa dva vesla.

čamac preklopne gradnje, plovilo na vesla ili jedra, izrađeno od uzdužnih drvenih platića (šir. 4–7 cm, debljine 5–7 mm), preklapljenih jedna preko druge poput crijeva na krovu. Za sp. veslanje i sp. rekreativne svrhe grade se č.p.g. tipa yole de mer i gig. Primjena plastike u proizvodnji potpisula je gradnju č.p.g.

čamac slobodne gradnje, plovilo građeno za sp. veslačka natjecanja, regatni čamac; prema pravilima FISA gradi se bez ograničenja dimenzija, oblika i materijala za izradu; č.s.g. je obično lagan, gлатki i dugaćak, plitkog gaza (20–30 cm), gлатke i oble oplate, ranije od cedrovine, u novije vrijeme od plastike, građen tako da omogućuje postizanje što veće brzine veslanja. Ovisno o disciplini za koju je građen, može biti samac,

dvojac, četverac ili osmerac, može biti sa ili bez kormilara, na pariće ili rimen.

Časlavská-Odložil, Vera (1942), čehosl. reprezentativka u sp. gimnastici; pobednica na OI: 1964 na gredi, u preskoku konja i u višeboju (pojedinačno); 1968 na dvovisinskim ručama, u preskoku konja, u vježbi na tlu i višeboju pojedinačno. Prva na PS: 1962 u preskoku konja; 1966 u višeboju (pojedinačno i ekipno) i u preskoku konja. Prva na PE: 1959 na gredi, 1965 i 1967 u svim disciplinama sp. gimnastike. Anketom ISK izabrana za najbolju sportašicu svijeta za 1968.

čaturanga (arap. šatrandž), staroindijski šah za 4 igrača koji su bacanjem dviju kocki određivali poteze figura.

Čavić, Marijan (1915–41), metalski radnik, član KPJ od 1939, u NOB stupio 1941, narodni heroj. Bio član SK Metalac (Zagreb).

Čavka, zrakoplovstvo: jugosl. šk. jednosjeda zračna jedrilica drvene konstrukcije; konstruktor Ivo Šoštarić. Razvoj č. je započeo još 1939, a serijska proizvodnja je realizirana poslije Osvobodenja. Služila je za školovanje jedrilčara.

Čavlović, Branko (1921), knjigovoda; nogometni trener i sp. radnik. Trenirao podmladak NK Tehničar i NK Slavija u Karlovcu; vodio omladinsku školu nogometa NK Karlovac. Niz god. bio funkcionar Nogometnog saveza općine Karlovac. Dobitnik Trofeja SFK Hrvatske 1983.

čekić, ① boks: naziv za zabranjeni udarac stisnutom ili raširenom šakom, odozgo prema dolje; najčešće natjecatelj koji je viši rastom jednom rukom pridržava protivnika, a drugom ga, kao pokretom č., udari po tjelemu; ② odbojka → bager; ③ planinarnstvo: sastavni dio penjačke opreme; služi za zabijanje klinova u stijenu. Sastoje se od drška (metal presvučen gumom ili plastikom), glave koja je na jednom kraju tupa, a na drugom šiljata i omče koja ga veže za penjačovo zapešće.

čelo, jedrenje: uže izrađeno od metala, najčešće od pocićanog ili nerđajućeg čelika. Kruto č. je uvijeno od debljih žica (npr. 1 struk od 19 žica, ili 1 struk od 27 žica); savitljivo č. je uvijeno na poseban način od mnogo tankih žica (npr. 7 strukova po 19 žica, ili 6 strukova od 12 žica itd.). Kruto č. služi kao nepomična oputa, a savitljivo kao vrv.

čenej, sp. aerodrom kod Novog Sada na kojem djeluju Aeroklub "Heroj Pinki". Na č. je održano nekoliko PJ u svim granama sp. zrakoplovstva.

čeona linija, košarka: kraća granična linija igrališta; razmak između č.l. i gledalaca mora biti najmanje 2 m; iz auta, izvan č. l., lopta se ubacuje u igru nakon pogotka.

čeona os, biomehanika: frontalna os tijela; zamišljeni pravac koji je usporedan s čelom čovjeka; s uzdužnom i dubinskom osi tijela čini kut od 90°. Kretnja izvedena oko č.o. odvija se u dubinskom (bočnoj) ravnini.

čeoni krug, vježbe oblikovanja: gibanje jednom ili objema pruženim rukama u čeonoj ravnini; opisivanje kruga i vraćanje u polazni položaj. U odnosu na smjer kretanja i polazni položaj, č. k. se može izvesti: iz priručenja, odručenja i uzručenja i to dolje, gore, unutra i van.

čeoni luk → lukovi

čeoni položaj, sp. gimnastika: paralelni odnos između ramenske osi vježbača i osi sprave; može biti u sredini sprave ili na njenoj lijevoj ili desnoj strani, a kod dvoosovinskih sprava unutar, ispred ili iza, odn. izvan sprave.

V. ČASLAVSKÁ-ODLOZIL

ČAVKA

ČEONI POLOŽAJ

ČAMAC NA
PARIĆE (dvojac)

ČEONO ŠUTIRANJE

ČEREK

D. ČERMAK

čeoni vjetar, zrakoplovstvo: smjer vjetra koji puše u prednji dio (nos) letjelice; najpovoljniji vjetar za polijetanje; za vrijeme leta smanjuje putnu brzinu letjelice. Suprotan č.v. je ledni vjetar.

čeono, sp. gimnastika, vježbe oblikovanja: način izvođenja vježbi usporedno sa čeonom ravnom vježbačom.

čeono šutiranje, rukomet: način bacanja lopte na vrata; izvodi se licem okrenutim protivniku vratima, s podignutom loptom ispruženom rukom iznad glave. Izbačaj počinje prijenosom težine tijela sa stražnje na prednju nogu, nastavlja se malim pretklonom tijela i završava zamahom ruke u smjeru vrata. Č.š. se koristi obično s udaljenost 7 do 9 m od vrata, pri utrčavanju u slobodan prostor.

Čeović, Ivo (1886–1971), dipl. inž. šumarstva; jedan od osnivača Saveza lovačkih društava Hrvatske i Slavonije i tajnik tog društva (1925–39). Gl. urednik Lovačko ribarskog vjesnika (Zagreb 1940–45).

čep, lov: posebno oblikovani zatvarač od papira, pusta ili plastike; stavlja se u naboј (patron) za puške sačmarice iznad baruta; veličina prema kalibru čahure.

Čepin, sp. aerodrom kod Osijeka na kojem djeluje Aeroklub Osijek.

čerek (mad.), zahvat u slobodnom načinu rvanja, u parternoj borbi. Rvač obuhvati vanjsku nogu protivnika obratnim hvatom na gornjem dijelu natkoljenice i prevrne ga prema naprijed ili naprijed u stranu.

Čermak, Dragutin (1944), košarkaški reprezentativac sa 168 nastupa, član KK Radnički i JKK Partizan (oba iz Beograda), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1968 (II mjesto) i 1972 (V); na PS 1970 (I) i 1974. (II) te na PE 1969 i 1971 (oba puta II mjesto).

Černjarić, Ivan (1928), probni pilot JNA. Posigao je SR od 500,21 km/h avionom u klasi C 1C I grupe (reaktivni pogon), brzina na osnovici 15/25 km s neograničenom visinom.

česka hazena → *hazena*

Češka podružnica Slovenskog planinskog društva, osn. 1897 u Ljubljani; sagradila je Češku koču u Savinjskim Alpama i Koritišku koču u porječju Soče. Osobita joj je zasluga u pomoći na očuvanju gl. karakteristika planina Slovenije.

češka problemska škola, šah: sistem sastavljenih pozicija čija je gl. karakteristika tzv. čista matna slika, odn. konačni efekt problema; osnivač je Englez J. Brown (1827–68), a njegovi sljedbenici su Česi: A. König, J. Pospíšil, J. Dobruský, M. Havel i dr.

češki naupor, sp. gimnastika: element na preči; izvodi se iz upora stražnjeg nathvatom, prekopitom nazad, odnjihom u vis stražnji i prednjihom naupor u upor stražnji.

češki velekovrtljaj, sp. gimnastika: element na preči; velekovrtljaj nazad u visu stražnjem.

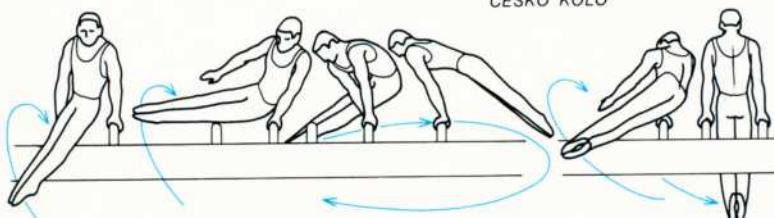
češko kolo, sp. gimnastika: kružno gibanje tijela s obje noge preko sprave (na konju s hvataljkama, ručama ili vježbi na tlu); gibanje počinje tako da vježbač prednjim dijelom nogu i tijela prelazi preko sprave, a zatim pri tome bokom opisuje kružni put od 360° . U prvom dijelu vježbač može biti pružen i sklonjen, a u drugom je sklonjen.

četiri mušketira, tenis: popularni naziv za članove franc. reprezentacije u Davis Cupu (Jean Borotra, Jacques Brugnon, Henri Cochet, Jean-René Lacoste), koji su osvajali Davis Cup 1927–32; naši mušketiri (Franjo Punčec, Franjo Kukuljević, Josip Palada i Dragutin Mitić) igrali su tri puta u finalu evropske Davis Cupa (1936, 1938, 1939), a jednom (1939) su bili pobjednici.

»420«, jedrilica jedinstvenog nacrta med. klase, duž. 420 cm za dva jedriljčara s jedriljem slupa i spinakerom, površine jedrilja $10,25 \text{ m}^2$.

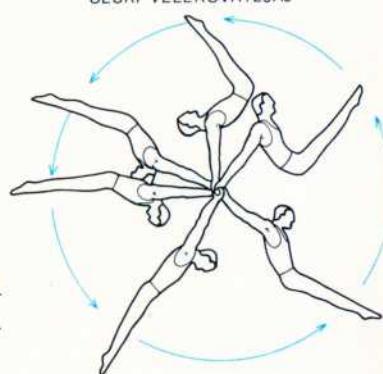
»470«, jedrilica za dva člana posade s jedriljem slupa, spinakerom i trapezom; duž. te jedrilice je 470 cm, šir. 168 cm, tež. 115 kg; površine jedrilja je $13,28 \text{ m}^2$. Natjecanja u klasi 470 u programu su OI.

ČEŠKO KOLO

ČETIRI MUŠKETIRA, francuska reprezentacija (gore), jugoslavenska reprezentacija (dolje)

ČEŠKI VELEKOVRTLJAJ

ČETVERAC s kormilarom

M. ČIBURDANIZDE

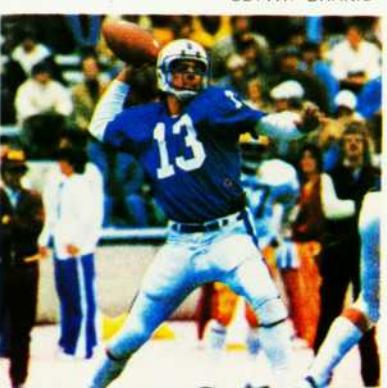
ČIDAJAVA

M. ČIGORIN

T. ČIRKOVIĆ

ČETVRT BRANIĆ

uključi u prednju liniju na mrežu (ispred svog igrača prednjeg reda).

Čibej, Edmund (1861–1954), prosvjetni radnik u Slov. primorju, pionir skijanja na Trnovskoj Planoti; prvi Slovenac koji je 1889 upotrijebio originalne norv. skije.

Čiburdanidze, Maja (1961), sovj. šahistkinja, sedma po redu prvakinja svijeta; PS osvojila 1978 poslije pobjede u meču protiv N. Gavrilović.

čidaoba, nac. rvanje SSR Gruzije. Borci se bore u nac. nošnji, u prsluku, opasani platnenim pojasmom. Dopošteno je hvatanje rukama samo za pojaz i odjeću. Najviše se upotrebljavaju bacanja izbjanjanog nogu protivnika. Pobjeđuje onaj koji baci svog protivnika na leđa. Borba se odvija uz muziku gruzijskih nar. instrumenata. Dio tehnike č. uvršten je u sambu.

Čigorin, Mihail Ivanovič (1860–1908), rus. šahist, teoretičar i organizator šah. pokreta u Rusiji, u drugoj pol. XIX st.; utemeljitelj rus. šah. škole. U mečevima za PS dva puta poražen od W. Steintza (1889 i 1892).

ČIGORINOVA OBRANA

Čigorinova obrana, šah: jedna od varijanata daminog gambita, nazvana po rus. šahistu M. I. Čigorinu, koji je uspješno primjenjuje u drugoj pol. XIX st. Postoji uvodnih poteza: 1. d4 d5, 2. c4 Sc6, bijeli igra 3. Sc3 ili Sf3, što mu daje aktivniju igru, a to je razlog zbog kojeg crni u novije vrijeme rijedje primjenjuju takvu obranu.

«**Čika Mata**», Streljačka družina, osn. 1881 u Kragujevcu; u vremenu od 1968 do 1981 članovi te družine osvojili su 8 ekipnih PJ u 5 disciplina.

Čikoš, Mirjana (1951), službenica; rukometna reprezentativka sa 31 nastupom, članica RK Voždovac (Beograd), zaslужna sportašica Jugoslavije. Na PS 1973 članica ekipa koja je osvojila zlatnu medalju.

Čirković, Tripun-Miro (1934–81), advokat; vaterpolist VK Jadran (Herceg-Novi), od 1959 trener i igrač VK Primorac (Kotor), a od 1978 savezni kapetan vaterpolo reprezentacije Jugoslavije. Na MI 1979 vaterpolo reprezentacija je pod njegovim vodstvom osvojila zlatnu medalju, a na Ol 1980 srebrnu medalju.

čista brana, odbjoka: jedan od oblika razmještaja igrača pri prijemu oštreljih i snažnih servisa; svи igrači stoje iza linije napada paralelno s mrežom, pazeći da ne naruše postavu igrača prijavljene rotacije. Protinapad se organizira ulaženjem četvrtog igrača na mrežu ili napadom prve dignute lopte (napad drugom lopptom).

čistač → *korektor obrane*

čistica (špan. chistera), pelota: ovalni zaviniuti udarac od pletena šiblja, koristat u sredini luka i plosnat na prednjem kraju.

čisti mat, šah: slika mata u kojem su okolina polja oko crnog kralja samo jednom napadnutu bijelim figurama, odn. blokirana crnim figurama. Č.m. je gl. karakteristika čes. promsleske škole.

čisto vrijeme borbe, efektivno trajanje natjecanja u borilačkim sportovima. Prekidi u

toku borbe (upozorenja, opomene, ozlijedivanje, dovodenje opreme u red i dr.) ne urečavaju se u č.v.b. Sudac pokretem ruke ili uzvikom signalizira mjeriocu vremena trenutak prekida i nastavka borbe.

čisto vrijeme igre, u sp. igrama loptom vrijeme dok je lopta u igri. U košarci, vaterpolu i hokeju na ledu pravilima određeno vrijeme trajanja igre, u koje se urečavaju samo vrijeme dok je lopta u igri; sat koji se mjeri vrijeme trajanja igre zaustavlja se pri svakom prekidu igre i pušta u pogon pri ponovnom ubacivanju lopte u igru.

čišćenje, 1) džudo: grupa bacanja u kojima se nogom izbjiga jedna ili obje noge protivnika; izvodi se koristeći greške u kretanju protivnika za vrijeme borbe. Za uspješno č. mora se pogoditi trenutak u kojem je ravnoteža protivnika poremećena; 2) kuglanje: način igre u kojem se prvim hincem gada „u puno“ (9 čunjeva), a daljnjim hincima u poziciju čunjeva koju prethodni hitac nije srušio. To se ponavlja tako dugo dok se ne sruši svih 9 čunjeva.

Čizmek, Stjepan (1901), bačvarski obrtnik; jedan od osnivača, igrač, član uprave i predsjednik Sportskog kluba Zagreb, osn. 1919. **Čižova**, Nadežda Vladimirovna (1945), sovj. reprezentativka u atletici, zasluzna majstorka sporta; prva natjecateljka u svijetu koja je 1969 bacila kuglu preko 20 m (20,09 m); prva na OI 1972 u bacanju kugle (21,03 m); prva na PE 1966 (17,22 m), 1969 (20,43 m), 1971 (20,16 m), 1974 (20,78 m); prva na PE u dvorani 1970 (18,60 m), 1971 (19,70 m), 1972 (19,41 m); druga na OI 1976 (20,96 m); druga na PE u dvorani 1974 (20,62 m); postigla 8 SR (18,67 m, 19,72 m, 20,09 m, 20,43 m, 20,63 m, 21,03 m, 21,20 m i 21,45 m).

Čkalov, Valerij (1904–1938), sovj. pilot i heroj. Izvršio je 1936 rekordni let s G. Bajbukovim i A. Beljakovim od Moskve preko Petrov-pavlovskog do otoka Ud (kasnije nazvan Čkalov), preletivši 9374 km za 56 h i 20 min. SR je postigao preletom Sjevernog pola od Moskve do Vancouvera, preletivši bez spuštanja 12 000 km za 63 h i 25 min. Poginuo je prilikom probnog leta.

čok (engl. choke). lov: specifično suženje promjera na kraju (ustima) cijevi sačmarica radi gušćega posipa sačmenog snopa.

Čolaković, Rodoljub (1900–83), književnik i novinar, član Savjeta federacije; nosilac Partizanske spomenice 1941. Ordena narodnog heroja i drugih visokih odlikovanja. U NOB vijećnik ZAVNOBIH, sekretar Predsjedništva AVNOJ. Poslje Oslobođenja obavljao visoke partiske i drž. dužnosti u BiH i federaciji; 1949–54 bio predsjednik Savjeta za fizičku kulturu u sastavu Ministarstva za nauku i kulturu Vlade FNRJ. Napisao: *Kuća opakana*, 1941; *Španija u plamenu*, 1937; *Zapis i Oslobođilačkog rata*, 1946; *Kazivanje o jednom pokoljenju*, 1964–72 i dr. Prevodio Markska, Lenjinu i Gorkog.

Čolić, Dragoljub (1908), finansijski službenik; sp. radnik. Između dva sv. rata bavio se lakošću atletikom u SK Obilić (ekipni pobjednik PJ 1925–26). Poslje Oslobođenja prvi predsjednik Atletskog kluba Proleter (Zrenjanin), viši sp. trener i med. atletski sudac; bavio se sp. novinarstvom i publicistikom preko 50 god. Bio član Savezne Komisije za povijest fizičke kulture; suradnik edicije Radnički sportski pokret Jugoslavije, Zagreb 1972. Uz brojne nagrade i priznanja dobitnik je Nagrade „Jovan Mikić-Spartak“ SOFK Vojvodine (1979).

Čolić, Petar-Zmaj (1895–1941), nastavnik tjelesnih vježbi u Trgovačkoj građevinskoj školi u Mostaru. Zasluzan za uvođenje novih sp.

grana na područje Hercegovine (odbojka, hazrena, rvanje, boks).

Čolović, Stevan (1913–75), sp. radnik, jedan od pionira jugoslovenske košarke, med. sudac, prvi trener muške reprezentacije Jugoslavije (1946–50), rukovodilac ženske reprezentacije Jugoslavije (1947–51); obavljao i niz funkcija u sp. forumima federacije; 1963–68 trener košarkaške reprezentacije Libije.

čop (engl. chop), tenis: vrsta udarca kod kojega lopta leti sporo i ima veliku rotaciju natrag; izvodi se visokim zamahom odogzo nadolje, glavom reketa nagnutom natrag. Izmah reketa završava ispod točke u kojoj je lopta udarena. Č. se rijetko upotrebljava u suvremenoj igri.

Cop, Drago (1898–1963), liječnik; teniski funkcionar, predsjednik Jugoslavenskog teniske saveza (1937–41). Posebno zasluzan za izgradnju teniskih terena na Šalati (Zagreb).

Cop, Joža (1893–1975), planinar, alpinist, dugogodišnji vodič svih stupnjeva teškoće, član Planinarskog društva Jesenice; ostvario više od 500 uspona na najpoznatije planinske vrhove Europe, među njima više od 50 prvenstvenih uspona. Kao pedesetogodišnjak preprečio svoj stijenjan Triglava, tzv. sedišnji stup, što predstavlja vrhunski uspjeh u alpinizmu, pa je po njemu taj dio Triglava nazvan Copov steber. Bio je dugogodišnji instruktor za omladince i mlađe alpiniste, član gorske službe spašavanja; starao se i o alpinističkom odgoju i obrazovanju vojnih kadrova. Dobitnik Bloudkove nagrade Saveza za tjelesnu kulturu Slovenije (1970).

Cop, Miha (1888–1938), alpinist i skijaš, zasluzan za izgradnju planinarskih kuća i odgajo mladih penjača. Bio je skijaški reprezentativac i predsjednik podružnice TK Skala, u Jesenicama.

Cop, Viktor (1933), novinar, urednik sp. rubrike Redakcije Tanjug za SR Srbiju; sp. radnik. Igrao nogomet (vratar) u FK Dušanovac (Beograd), kasnije FK Sloboda koja se fusionirala sa FK Voždovac. Između ostalog bio sekretar i potpredsjednik SD Sloboda, predsjednik Komisije za informiranje Rvačkog saveza Srbije, SOFK Srbije. Kao sp. radnik djelovao i u organizacijama za karate, dizanje utega, STV Partizan Srbije i dr. Bio je šef Press-centra na PE u karateu i dizanju utega i sekretar Sekcije sportskih novinara Srbije. Napisao: *Fizička kultura i sport u nevrsnijim*, Beograd 1981. Dobitnik Majskih nagrada SOFK Srbije (1977).

Čorak, Josip (1943), soboslikar; rvački reprezentativac, zasluzni sportaš Jugoslavije; od 1962 nastupa za Teškoatletski klub Lokomotiva (Zagreb), od 1964 za Teškoatletski klub Slijeme (Zagreb) i od 1966 trenira RK Lika (Zagreb). Pobjednik u grč.-rim. stilu na PJ 1965–75; drugi na MI 1967 (u slobodnom stilu) i prvi na MI 1971; prvi na PE 1969 i treći na PE 1970; drugi na OI 1972.

Čordaš, Zlatko (1949), stolnotenički reprezentativac, zasluzni sportaš Jugoslavije. Kao igrač GSTK Vjesnik-Zagreb osvojio po dva puta Kup evropskih prvaka i Kup sajamskih gradova; na PS 1969 i 1971, te na PE 1970, 1972 i 1974 osvojio 5 medalja u sastavu reprezentacije (2 srebrne, 3 brončane).

Čović, Karlo (1945), reprezentativac u rvanju grč.-rim. stilom, zasluzni sportaš Jugoslavije, član RK Spartak (Subotica) i RK Metalac (Zagreb); pobjednik na PJ 1968, 1970 i 1972–73; drugi na PE 1969 i prvi na MI 1971; sudionik na OI 1968 i 1972.

Čović, Margita (1922), višestruka prvakinja Jugoslavije u stolnom tenisu (sa rekordnim 38 naslova). Članica Stolnoteninskog kluba SD Spartak (Subotica) i JSD Partizan (Beograd).

N. ČIŽOVA

Čović, Uroš (1891–1944), profesor, učitelj gimnastike u Sarajevu; predavač na stručnim tečajevima u Sokolu. Bio je odličan vježbač, prednjak i načelnik. Autor članaka o planiranju nastave vježbanja u sok. društva i članaka s povijesnim sadržajem.

čovjek na čovjeka → osobna obrana

Črni vrh, planinarsko i skijaško izletište iznad Jesenica (SRSI) gdje je 1947/48 iz-

J. ČORAK

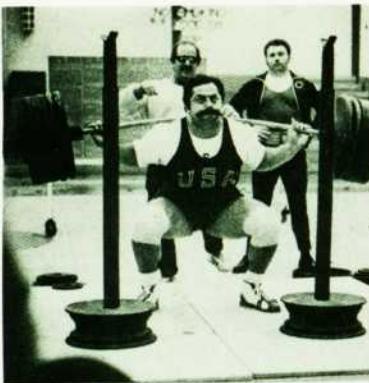

Z. ČORDAŠ

M. ČOVIĆ

ČUB

ČUĆANJ S RAMENA

V. ČUKARIN

M. ČUK

građena prva skijaška žičara u Jugoslaviji poslije Oslobođenja.

Čubrić, Stevo (1927), službenik Saveznog sekretarijata za unutrašnje poslove; sp. radnik. Bio je sekretar i predsjednik Jugoslovenskog bokserskog kluba Partizan (Beograd), predsjednik Bokserškog saveza Srbije, član Predsjedništva SOFK Srbije i Bokserškog saveza Jugoslavije. Dobitnik je Majskih nagrada Savezne organizacije za fizičku kulturu Srbije (1972).

Čubrilović, Veljko (1886–1915), učitelj; prvi tajnik Srpskog sokola u Tuzli (1906) i prvi voda Srpskog sokola u Priborju (1910). Kao jedan od gl. sudionika u sarajevskom atentatu (1914), osuden na smrt i obešen.

čučanj, vježbe oblikovanja: stav u kojem su noge zgrčene u jednom ili oba koljena. Težina tijela može biti na cijelom stopalu ili samo na prstima. S obzirom na međusobni položaj stopala, razlikuje se č. spojni (unutarnji rubovi stopala sastavljeni su u cijeloj dužini) i č. spetni (pete su sastavljene, a palci nogu razmaknuti za dužinu stopala).

čučnjevi s ramena (engl. squat), atletska gimnastika: jedna od triju disciplina snage u kojoj se utezi s postolja prenose na ramena (iza glave). Natjecatelj iz uspravnog stava savija koljena i spušta se u duboki čučanj, sve dok mu natkoljenice ne budu paralelne s tlim, zatim iz tog položaja digne utege u početni položaj, uspravljanjem trupa i ispružanjem nogu. Pobjednik je onaj koji u sve tri discipline snage podigne najviše kilograma.

Čud, Marijan (1908–80), gimnastičar, nogometni sudac, sp. funkcionar u Nogometnom savezu Ljubljane i Slovenije.

Čuk, Miran (1933), izvanredni profesor Visoke škole za tjelesnu kulturu u Ljubljani; 1965 obranio doktorsku dizertaciju pri Filozofskom fakultetu u Ljubljani temom »Metoda zaporednoga testiranja za ugotavljanje zanesljivosti psihomotornih testova«. Član Stručnog savjeta za vrhunski sport Saveza tjelesnokulturnih organizacija Slovenije (od 1976). Napisao i objavio brojne stručne i naučne radove, uglavnom s područja psihomotornih sposobnosti, obrazovanja pedagoških stručnjaka, psihologije, plivanja i dr.

Čukarički, Hokejski klub, osn. u Beogradu; ženska ekipa osvojila je u hokeju na travi PJ 1957, 1958, 1959 i 1960.

Čukarin, Viktor Ivanović (1921), sovj. reprezentativac u sp. gimnastici, zasluzni maj-

ČUVAR BAZE

stor sporta; pobjednik na OI: 1952 na konju s hvataljkama, u preskoku konja i u višeboju (pojedinačno i ekipno); 1956 u višeboju (pojedinačno i ekipno) te na ručama. Prvi na PS 1954 u višeboju (pojedinačno i ekipno) i na ručama.

Čukvas, Boris (1938), reprezentativac u vaterpolu sa 64 nastupa i trener, član JVK Partizan (Beograd), zasluzni sportaš Jugoslavije. S reprezentacijom nastupio na OI 1960 (IV mjesto) i 1964 (III); na PE 1958 (II) i 1962 (III). Dobitnik Majskih nagrada Savezne organizacije za fizičku kulturu Srbije (1966).

Čulić, Nenad (1949–74), alpinist, predsjednik PD Mosor (Split), pročelnik alpinističkog odjeljka i stanicu Gorske službe spašavanja,

član Hrvatske ekspedicije na Grenland (1971) i voda Šplitske ekspedicije na Spitzberge (1973). Izveo je oko 270 penjačkih uspona. Poginuo je u lavini pod Ušbom na Kavkazu.

čunjevi, kuglanje: stožasto oblikovane figure izrađene od bijele bukovine, grabovine, jasenovine ili plastične mase, koje služe kao cilj za gadanje kuglom. Dimenzije č. za asfaltne, brvnaste i škaraste kuglane: tež. 1750 g (srednji čunj 1850 g), vis. 40 cm (srednji čunj 43 cm), promjer osnovice č. je 6,5 cm, promjer vratnog dijela je 5 cm. Č. se nazivaju prema svom položaju na čunjskom postolju: npr. č. br. 5, u sredini polja je car ili kralj, na vrhu ima kuglicu (promjera 3 cm) poput krune. Svaki č. ima na dnu željeznu kuglicu s oprugom, pomoću kojih se mogu postavljati u jamicu na čunjskom postolju. Za kuglanje na asfaltnim, brvnastim i škarastim stazama postoji 9, a za kuglanje na bowling stazama potrebno je 10 čunjeva. Svi č. za bowling stazu su jednakve vis. (38,1 cm), a tež. im je od 1360 do 1530 g.

čunjsko postolje, kuglanje: kvadratična željezna ploča na kraju staze čiji je dijagonalni vrh usmjeren prema dasci položnicu; ima u jednakim razmacima izdubljene jamicu u koje ulazi čunj s kuglicom. Duž. dijagonale č.p. za asfaltne, brvnaste i škaraste kuglane je 1 m, a udaljenost između dva susjedna središta na koje se postavljaju čunjevi je 50 cm. Č.p. za bowling-kuglanu ima oblik istostraničnog trokuta (duž. stranice 91,5 cm, i vis. 79,2 cm), na čijem je vrhu (okrenutom prema igraču) postavljen prvi, najbliži čunj, a u ostala tri reda postavljeno je u jednakim razmacima (po 30,5 cm) ostalih devet čunjeva.

čuvanje s ledom, košarka: lična greška; nastaje kada se igrač obrane postavlja u neposrednu blizinu iza led-a napadača i u toj situaciji, u namjeri da uhvati loptu učini lični dodir s protivnikom.

čuvar (engl. guard), američki nogomet: jedan od dvojice igrača u napadačkoj taktici.

čuvar baze, baseball: igrač koji se nalazi u neposrednoj blizini jedne od četiri baze; izbacuje iz igre tračka protivničke ekipi ako uhvati loptu i dotakne jastučić prije nego što isti dočri do njegove baze.

čvor, □ spoj dvaju konopa vezivanjem ili upletanjem; koristi se naročito u pomerstvu, planinarstvu, alpinizmu i drugdje. Po namjeni razlikuju se: [a] uzlovi za spajanje konopa vezivanjem; [b] upletke za nadovezivanje užeta upletanjem jednog konopa u drugi; [c] kučevi za privezivanje konopa za kuke; [d] čvorovi, završeci konopa koji služe da se konop ne odsukaju; [e] zapornjaci služe da se konop zadrži da ne kliže; [f] sidreni uzlovi za privezivanje sidra; [g] mrežni uzlovi za pljenjenje mreža; [h] jedinica za mjerjenje brzine plovnosti na moru; iznosi 1 NM na sat (1852 m/h).

Čvrsnica, najviša herc. planina (Pločno 2228 m), s poznatim stijenama za penjače u Velikom Kuku, Pestil-brdu i Meziču stijenama, te planinarskim domom na Velikom Vilincu, sagradenom 1939 od Hrvatskog planinarskog društva; čuvena priroda ljetopota je kanjonska dolina Diva Grabovica, duboko usječena u masiv planine.

čvrsti stav → klečeći stav

C

Četković, Vladimir (1911–44), elektromehanik; član KPJ od 1935, sudionik Španjolskog gradanskog rata (1936–39), generalmajor NOR, narodni heroj. Bavio se rvanjem u RK Radnički (Sombor).

Čika, Milovan (1898), svestrani sportaš i sp. funkcijar; jedan od pokretača Prvog beogradskog mačevačkog kluba (1928) i Mačevačkog saveza Kraljevine Srbija, Hrvata i Slovenaca (Novi Sad, 1928); bio njegov tajnik, savezni kapetan i dr. U Zagrebu je s 0. Schulzom osnovao mačevačku sekciju u HŠK Concordia (1930). 1931–32 bio trener Mačevačkog kružoka (Zagreb); prvak Jugoslavije u floretu za 1929. Poslije Oslobođenja predsednik Odbora za mačevanje FISAJ. Uredio savezni bilten Jugoslovenski mač (1954–56) te mačevačke priručnike i pravila.

čipe (mad.), rvanje: bočno bacanje hvatom glave i ruke ili obuhvatom glave, spojenim rukama u grč.-rim. stilu.

Čirić, Dragoljub (1935), šah. velemajstor od 1965, zasluzni sportaš Jugoslavije. Bio je dva puta član olimpijske ekipе: na XVII. olimpijadi 1966 u Havani i na XVIII. 1968 u Laganu, kada je naša reprezentacija osvojila II mjesto.

Čirić, Milovan (1918), viši sp. trener za nogomet: niz god. trenirao reprezentaciju Jugoslavije (OI 1956 — srebrna medalja, OI 1960 — zlatna medalja, Kup evropskih nacija 1960 — srebrna medalja i PS 1962 — IV mjesto). Trener OFK Beograd, JFK Partizan (Beograd), FK Crvena zvezda (Beograd), NK Hajduk (Split). Neko vrijeme djelovao u Italiji, Španjolskoj, Grčkoj i Turskoj. Dobitnik Specijalne zlatne plakete NSJ.

Čosić, Krešimir (1948), košarkaški reprezentativac, član KK Zadar, KK Brest (Ljubljana) i KK Cibona (Zagreb), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1968 (II mjesto), 1972 (V), 1976 (II) i 1980 (I); na PS 1967 (II), 1970 (I), 1974 (II) i 1978 (I); na PE 1967 (IX), 1969 (II), 1971 (II), 1973 (I), 1975 (I), 1977 (II), 1979 (III) i 1981 (I). Kraće vrijeme nastupao

za Sinudyne (Milano). Od 1969 do 1973 sudirao u Provu (SAD) i nastupao za sveučilište Brigham Young. Igrao za reprezentaciju Evrope 1968, 1970, 1971, 1972, 1973 i 1974. Proglašen za najbolje igrača Evrope na PE 1971 i 1975.

Čosić, Slobodan (1920), dipl. inž. agronomije; sp. radnik, jedan od osnivača Omladinskog fiskulturnog društva Crvena zvezda (Beograd, d. III 1945), sekretar Društva (1945–59) i dugogodišnji sekretar istoimenog fudbal-skog kluba (1945–59 i 1965–77); bio je prvi sekretar Liga odbora (1953–59) i generalni sekretar Nogometnog saveza Jugoslavije (1959–65), savjetnik FK Napredak (Kruševac), NK Rijeka i OFK Beograd; prvi sekretar Fiskulturnog odbora Beograda (1945–46), član Sekretarijata JSOFK (1961–65), član Sekretarijata Fudbalskog saveza Srbije (1966–75), revizor Srednjoevropskog kupa (1959–61), potpredsjednik Intertoto (Rappan) Cupa (1960–65); bio je predsjednik Savjeta Savezne prednjačko-trenerске škole (1960–64), Komisije za određivanje parova (1961–65) i Komisije za utvrđivanje dobitaka Sportske prognoze pri Jugoslavenskoj lutriji (1960–72). Gl. urednik Službenog biltena NSJ Jugoslovenski fudbal, Beograd 1959–65. Stručnog časopisa Savremeni fudbal, Beograd 1961–65; Zvezdina revija, Beograd (1954–59 i 1963–73). Između brojnih nagrada i priznanja, dobitnik je i Majskih nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu Srbije (1959) te proglašen za zasluznog nogometnog radnika NSJ i Fudbalskog saveza Srbije.

Čuk, Svetozar (1913–82), reprezentativac u rvanju grčko-rimskim stilom; kao rvački trener osposobio nekoliko prvaka Jugoslavije; djelovao i kao trener nekoliko boksackih klubova. Dobitnik Dvadesetpetomajske nagrade Republičkog komiteta za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu Bosne i Hercegovine (1979).

Čuk, Josip (1936), umjetnički brusač kristala; reprezentativac u streljaštvu, zasluzni sportaš Jugoslavije, član Streljačkog društva „Zagreb 1786“ i Streljačkog društva Dub u Malinskoj (od 1977). Nastupio na PS 1954 u ekipi koja je osvojila srebrnu medalju u gajdanju vojničkom puškom. Pobjednik na PJ u vojničkoj pušći „Titova meta“ 1962.

Čurčić, Čedomir (1924), dipl. ekonomist; ps. radnik. Bavio se modelarstvom, jedriličarstvom i motornim letenjem. Neponredno poslije Oslobođenja jedan je od pokretača sp. zrakoplovstva u Zagrebu, funkcijar u Kon-

gresnoj modelarskoj školi, I matičnoj jedriličarskoj grupi, Komisiji tehnika i sport; 1947–60 na dužnosti sekretara Žemaljskog odbora Zrakoplovnog saveza Hrvatske, zatim preuzeo dužnost direktora Aero-tehničkog zavoda u Zagrebu. God. 1952 predao Predsjedniku Josipu Brozu Titu štafetu Zrakoplovnog saveza Jugoslavije; 1957 predsjednik je Komisije za modelarstvo Saveznog odbora Zrakoplovnog saveza Jugoslavije i član CIAM FAI; 1969 dobiva diplomu „Paul Tissandier“. Jedan je od inicijatora i realizatora održavanja i zrakoplovne balkanijade (Zagreb, 1975).

Čurić, Bogoljub (1895–1969), novinar; istaknuti sp. radnik. Zasluzan za razvoj radničkog sporta između dva rata. Sudjelovao u radu Radničke sportske zajednice. Poslije Oslobođenja zasluzan za razvoj sporta u Beogradu.

Čurić, Hajrudin (1908), profesor, dr. hist. nauka, publicist; od 1953 do oslaska u mirovinu radio u Žemaljskom muzeju BiH u Sarajevu; suradnik Zavoda za fizičku kulturu Sarajevo. Bio član sok. društava u Mostaru, Ljubljani, Beogradu i Sarajevu. Jedan je od prvih igrača košarke u Mostaru (1925). Bio je društveni i župski predsjednik, jedan od prvih odbokaških sudaca u BiH. Do 1941 bio načelnik i prosvjetar Sokolskog društva Sarajevo III. Poslije Oslobođenja jedan je od osnivača Fiskulturnog odbora BiH, član Gl. odbora FISABiH i Gl. odbora Atletskog saveza Jugoslavije. U Komitetu za fiskulturnu pri Vladu NR BiH bio šef Nastavno-sp. odjeljka. Član je Komisije za istoriju fizičke kulture BiH i Redakcijskog odbora časopisa Priči za istoriju fizičke kulture u BiH. Od 1969 dopisni je član Međunarodnog udruženja historičara kulture pri CIEPS. Napisao: *Istorijski srpskog sokola u Sarajevu, 1940* i dr.; autor je sletskih vježbi. Uz brojna priznanja, dobitnik je Majskih nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1970).

K. ČOSIĆ

D

D, oznaka FAI za klasu zračnih jedrilica; D 1 označava jednosjede jedrilice, a D 2 višesjede. U zrakoplovnom modelarstvu D 1 označava klasu sobnijih modela raspona krila do 35 cm, presvučenih papirom.

Dabović, Dejan (1944), reprezentativac u vaterpolu sa 150 nastupa, zasluzni sportaš Jugoslavije, član VK Jadran (Herceg-Novi), od 1963 JVK Partizan (Beograd) i od 1971

član je VK Primorje (Rijeka). Član ekipa koja je na OI 1968 osvojila zlatnu medalju.

Dačić, Dušan (1955), reprezentativac karatea, član Karate kluba Vojvodina (Novi Sad), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na PS 1977 (III mjesto u katama ekipno i IV u borbama ekipno); na PE: 1976 (I mjesto u borbama ekipno i III u katama ekipno), 1977 (II mjesto u borbama pojedinačno i III u katama ekipno), 1978 (I mjesto u borbama i katama ekipno). Prvak Jugoslavije 1976 i 1977 u apsolutnoj kategoriji.

Dagistanli, Mustafa (1931), tur. reprezentativac u slobodnom stilu rvanja; prvi na OI 1956 u bantam kategoriji i 1960 u pero kategoriji; prvi na PS 1954, 1957 i 1959.

Daimler, Gottlieb (1834–1900), njem. inž. strojarstva, pronašao i zajedno s Carlom Benzom jedan od pionira automobilske industrije. 1883 konstruirao je mali i lagani

D. DAČIĆ

D. DABOVIĆ

DAI

benzinski motor koji je do 1885 dojerivao i osposobio kao motor za pogon vozila. 1887 pronašao je metodu rasplinjavanja tekućeg goriva i konstruirao jedan od prvih u praksi uspjejih benzinskih motora. Od 1885 neprekidno je radio na razvoju automobilu i benzinskog motora. Jedan od svojih prvih motora ugradio je 1885 u drveni bicikl a 1886 ugradio je svoje motore u jednu kočiju i jedan čamac. 1890 osnovao je poduzeće Daimler—Motoren—Gesellschaft, koje je od 1901 proizvodilo prve suvremene automobile Mercedes (4 cilindra, ~26 kW (35 KS), 72 km/h).

Daimler—Benz AG, najstarije poduzeće svijeta za proizvodnju i prodaju automobila (marka Mercedes—Benz), sa sjedištem u Stuttgart—Untertürkheimu, SR Njemačka. Nastalo 1926 fuzioniranjem 1890 osn. Daimler—Motoren—Gesellschaft, Berlin i 1883 osn. tvornice Benz und Cie, Rhein, Gasmotorenfabrik Mannheim. D. je postiglo velike uspjehe u automobilskom sportu vozilima marke Mercedes.

Dajč, Samuel (1905–74), liječnik; svestrani sportaš i sp. funkcijonar; član i tajnik Židovskog gombalačkog i športskog društva

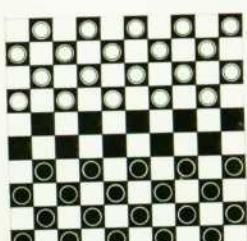
Makabi u Zagrebu (1920–41).

dakyu (jap.) konjička igra koja se od VII st. igrala u Japanu (svake god. na dan 5. maja). Najpopularnija je bila između XVII i XIX st. U natjecanju sudjeluju 2–10 jahača koji nastoje stanoviti br. tvrdih, crvenih i bijelih loptica utjerati u određenu rupu.

Dalcroze-Jaques, Emil (1865–1950), švic. muz. pedagog i kompozitor, izumitelj sistema koji razvija osjećaj za ritam i opću muzikalnost učenika pokretima tijela. Pretvorivši čitavu muz. teoriju i muz. oblike u pokret, D.-J. je stvorio novu umjetničko-pedagošku disciplinu, koja se uspješno primjenjuje kako u muz. odgoju, tako i u svim ostalim područjima estetskog odgoja koji zahtijevaju uskladivanje muzike i pokreta.

Dalekoistočne igre, regionalne sp. igre zemalja Azije; održavale su se od 1913 do 1934 god. pod pokroviteljstvom CIO uz sudjelovanje Kine, Japana i Filipina. Nastavak D.i. su Azijske igre (prvi put održane 1951).

dalekometne figure, šah: lovac, top i dama; djeluju od jednog do drugog kraja šah. ploče (lovac po dijagonalama, top po horizontalama i vertikalama i dama po dijagonalama, horizontalama i vertikalama).

Igra DAME

D. DALIPAGIĆ

dalekozor (dvogled, binokular, monokular), ① optički instrument za promatranje udaljenih predmeta, objekata ili krajolika, povećanjem vidnog kuta, što izaziva dojam da se udaljenost smanjila; gl. djevojci: objektiv i okular. Najčešće izvedbe d. imaju odnos približavanja i veličine objektiva: 6 × 24, 6 × 30, 8 × 30, 7 × 50, 10 × 50. D. za univerzalnu upotrebu obično je 6 × 30 i 8 × 30 (prva brojka označuje povećanje, tj. približavanje predmeta, a druga promjer objektiva); ② lov: d. za oba oka služi za osmatranje; jednocilindrični d. montira se na pušku risanicu za precizno gađanje (snajper); plava optika daje jasniju sliku u sumraku ③ streljaštvo → streljački dalekozor.

Dalipagić, Dražen (1951), košarkaški reprezentativac, član JKK Partizan (Beograd), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1976 (II mjesto) i 1980 (I); na PS 1974 (II), 1978 (I) i 1982 (III); na PE 1973 (I), 1975 (I), 1977 (I), 1979 (III) i 1981 (II). Prema anketi lista Giganta del basket (Milano) proglašen 1977 za najboljeg košarkaša Evrope; anketama listova Sportske novosti (Zagreb) i Sport (Beograd) proglašen za najboljeg sportaša Jugoslavije u 1978. U sezoni 1980/81 nastupao je u ekipu Carrera iz Venecije.

daljinska vožnja, konjički sport: utakmica u natjecanju zaprega (CA), u kojoj se provrava brzina i izdržljivost konja u zaprezi i smisao natjecatelja za vožnju. Staza duž. 22–35 km podijeljena je na 5 dijelova, koji se prelaze u hodu, kasnu i ojačanom kasnu; na svakom dijelu staze kažnjava se kasniji ili raniji od propisanog vremena dolazak natjecatelja. Na svakom km staze svladava se po jedna priroda ili umjetna prepona, a počinjene se greške kažnjavaju.

daljinsko jahanje, konjički sport: natjecanje u jednodnevnom jahanju na udaljenost većo od 35 km, po slobodno izabranim stazama i putovima do određenog cilja. Pobjednik je onaj tko na cilj stigne najbrže, a konj mu ostane sposoban za daljnje kretanje.

dama, ① šah: najjača figura koja djeluje u svim pravcima (po dijagonalama, vertikalama i horizontalama); u početnom položaju nalazi se do kralja na polju boje dočići figura (bijela dama na bijelom polju, crna dama na crnom). U staroindijskim igri čaturangi ona je najslabija figura čije je djelovanje ograničeno na susjedna dijagonalna polja; takav položaj zadržava i u arapskim igrama satrandži; ② društvena igra na ploči od 100 crno-bijelih polja i sa po 20 okruglih, bijelih i crnih pločica. Cilj je igre osvojiti ploče suparnika ili onemogućiti njihovo daljnje kretanje. Pločice se pokreću samo koso naprijed za jedno crno polje. Kad pločica stigne pločicu suparnika, iz koje je slobodno polje, ona je preskače i uzima. Ako pločica osvoji posljednje polje suparnika, ona se pretvara u damu (radi raspoznavanja povrh te pločice stavljaju se jedna od istobojnih pločica) i ona se smije kretati u svim smjerovima. D. se mora uzeti protivnička pločica, bez obzira na razmak, ako iz nje postoji slobodno polje;

uzimati se može u smjeru prema naprijed i nazad. U jednom potezu može se osvojiti i više protivničkih figura. Ako pločica dođe do zadnjega reda, može i dalje uzimati, s tim da se onda ne pretvara u damu, već i dalje uzima po pravilima obične figure. Pri uzimanju protivničke figure ne smije se višestruko prelaziti preko jedne te iste protivničke figure, ali je dozvoljeno višestruko prelazanje preko istog slobodnog polja. Pobjednik je igrač kojem preostala posljednja pločica na ploči, ili ako su sve protivničke pločice blokirane. Redovito PS igra se od 1920, a PJ od 1974. Svjetska federacija za dame (franc. Fédération Mondiale du Jeu de Dames) osn. je 1947 sa sjedištem u Amsterdamu.

damascenska (drotarica), lovačka puška sačmarica; cijevi su izlijevane od gusto savijene i varene žice.

Damiani, Ezio (1910–82), veterinarski inspektor u Zagrebu; med. nogometni sudac (1955–60), savezni instruktor-savjetnik. Prije Aprilskog rata igrao nogomet u SK Osvit (Sibenik); bio je član IO i potpredsjednik Saveza nogometnih sudaca Hrvatske. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Damianov mat, šah: matna slika nazvana port. apotekaru D. Damianu, jednom od najstarijih autora u evr. šah. literaturi; u poziciji na dijagramu bijeli daje mat u 5 poteza: 1. Th8 + Kh8; 2. Th1 + Kg8; 3. Th8 + Kh8; 4. Dh1 + Kg8; 5. Dhz mat.

damin gambit, šah: otvaranje koje nastaje nakon početnih poteza: 1. d4 d5, 2. c4; ovisno otome da li crni uzima ponudeno mu pješaka (2... dc4:) ili ne (2... e6, odn. 2... c6), postoji primljeni i otklonjeni d-g. Ubraja se u tzv. zatvorene igre.

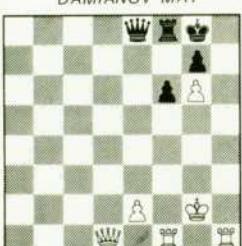
Damina indijska obrana, šah: otvaranje koje nastaje nakon početnih poteza: 1. d4 Sf6, 2. c4 e6, 3. Sf3 b6. Ubraja se u tzv. zatvorene igre. Dobila je ime po tome što ovdje crni, za razliku od kraljevog indijskog obrane, fijanketira daminog lovca.

Damino krilo, šah: izraz kojim se označava ona pol. šah. ploče na kojoj se u početnom položaju nalaze dame.

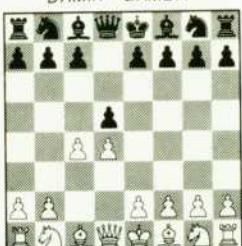
Damjanov, Erne (1928), ekonomist; društveno-politički i sp. radnik. Obavljao dužnosti potpredsjednika Skupštine općine Zrenjanin (1959–65), poslanička Skupština SAP Vojvodine i člana konferencije SSRN SAP Vojvodine. Igrao nogomet i stolni tenis. Bio prvi predsjednik Općinskog SOFK Zrenjanin, RK Proleter i FK Proleter (oba iz Zrenjanina) i član IO SOFK Vojvodine (Novi Sad). Dobitnik Majskih nagrada SOFK Srbije (1961).

Damjanović, Danilo (1932), nastavnik padobranstva, reprezentativac u padobranstvu; sudjelovao na PS 1954, 1956, 1958, 1960, 1962; višestruki jugos. rekorder i prvak Jugoslavije 1960, 1961, 1964; višestruki svj. rekorder (1961) u pojedinačnom skoku u cilj i 3 SR u grupnim skokovima. Dobitnik je plakete "Franjo Kluz" (1958); i.g. osvojio je i zlatno C, značku padobranaca s dijamantom.

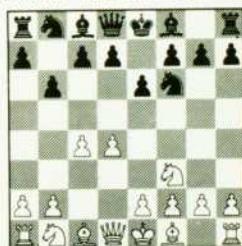
DAMIANOV MAT

DAMIN GAMBIT

DAMINA INDIJSKA OBRANA

Damjanović, Mato (1927), šah. velemajstor, zasluzni sportaš Jugoslavije; naslov velemajstora osvojio na med. turniru (Soči, SSSR, 1964); član olimp. reprezentacije Jugoslavije na šah. olimpijadi, Leipzig, 1960 (III mjesto).

Damjanović, Milan (1941), nogometni reprezentativac u rvanju grč.-rim. stilom, zasluzni sportaš Jugoslavije, član SK Elektrovojvodina (Sombor) i RK Spartak (Subotica). Višestruki pobjednik na PJ (1966–68 u perolakoj i 1969–75 u poluveter kategoriji); u poluveter kategoriji na MI 1971 bio je prvi i 1967 drugi; na PE 1969 prvi, 1970 drugi i 1973 treći; na PS 1971 prvi, 1973 drugi i 1979 treći.

damska konačnica, šah: završna faza partije u kojoj su na šahovnici osim kraljeva preostali samo još dame i pješaci.

dan (jap. ; korak, stupanj), majstorski stupanj ili rang što ga postižu natjecatelji svojim rezultatima u džudu i karateu i brojnim drugim jap. borilačkim sportovima i vještinama. Ima ih 10 (rjed 8 ili 5); prvi je najniži, a deseti najviši d. Postizanje prvih pet stupnjeva daje natjecatelju pravo da nosi crni pojas, od 6. do 8. crveno-bijeli, a od 9. do 10. crveni.

Dan mladosti, tjelovježbena, sp. i kulturno-zabavna manifestacija mladih u cijeloj SFRJ, povezana s proslavom rođendana predsjednika Tita (25. maj). Primajući (25. maja 1956) u Beogradu štafetu palicu sa čestitkama za svoj rođendan, predsjednik Tito je dao inicijativu da 25. maj postane stalna smotra mladosti, dan sporta jugosl. omladine, manifestacija njenih fiz. i duhovnih dostignuća. Uz proslavu D.m. vezani su prikazi dostignuća u oblasti f.k., Štafeta mladosti i završna svečanost koja se održava u Beogradu.

Dan zrakoplovstva, naziv priredbe održane 1890 u Parizu, u povodu osnivanja Aerokluba Francuske. Od tada se u mnogim zemljama pod tim nazivom održavaju zrakoplovne priredbe. U Jugoslaviji se 21. V od 1948 slavi kao d.z. održavanjem raznih zrakoplovnih priredbi.

Danek, Ludvík (1937), čehosl. reprezentativac u atletici; svj. rekorde u bacanju diska: 64,55 m (1964), 65,22 m (1965); prvi na OI 1972, drugi na OI 1964 i treći na OI 1968; prvi na PE 1971. Njegov najbolji rezultat: 66,92 m (1971).

Daneu, Ivo (1937), ekonomist; košarkaški reprezentativac sa 209 nastupa, član KK Olimpija (Ljubljana), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1960 (VI mjesto), 1964 (VII) i 1968 (II); na PS 1963 (II), 1967 (II) i 1970 (I); na PE 1957 (VI), 1959 (IX), 1961 (II), 1963 (III), 1965 (II) i 1969 (III). Dobitnik Nagrade »Stanko Bloudek« Saveza za tjelesnu kulturu Slovenije (1966). Anketama listova Sportske novosti (Zagreb) i Sport (Beograd) proglašen za najboljeg sportaša Jugoslavije za 1967.

Daniels, Charles M. (1884–1973), amer. reprezentativac u plivanju; pobjednik na OI: 1904 na 220 yd, 440 yd i u štafeti 4 × 50 yd slobodno; 1906 i 1908 na 100 m slobodno. Postavio 8 SR.

danski bić, badminton: snažan bekhend udarac pri kojem se lopta pogoda kada je u visini koljena.

Danubius, veslački klub, osn. 1885 u Novom Sadu. Veslači D. osvajali su naslove prvaka Jugoslavije u disciplinama: samac muški 1962, 1973–77, 1979; samac žene 1961, 1968

DAN MLADOSTI

i 1973; dvojac na parice muški 1959–60, 1975–78, 1980; dvojac na parice žene 1970, 1972–73, 1980; dvojac bez kormilara 1925–26; četverac bez kormilara 1926; četverac na parice 1977; četverac s kormilarkom 1954 i 1970–72.

Danzer, Emmerich (1944), austr. reprezentativac u umjetničkom klizanju; prvi na PE i PS 1966–68; na OI 1968 ostao bez medalje radi spornih odluka o odobrenju sudaca; poslije prelazi u profesionalne klizaze.

daska, plivanje: pomoćni rekviziti u metodici učenja plivanja i pomoćno sredstvo u plivačkom treningu. Plivač u horizontalnom položaju u vodi drži dasku ispruženim rukama ispred sebe i samo nogama udara po površini vode. D. može biti od drva ili različitih plastičnih materijala.

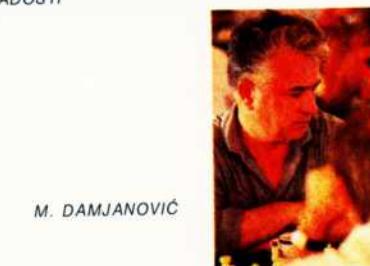
daska položica, kuglanje: drvena linoleumom prekrivena površina (duž. 5,5 m i šir. 35 cm) na koju se polaže kugla (prvi dodir), i odakle se ona nastavlja kotrljati na asfaltni dio staze.

Daume, Willi (1913), industrijalac u SR Njemačkoj; predsjednik rukometnog saveza (1949–55) i Saveza sportova SR Njemačke (1950–70). Od 1956 član CIO, od 1961 predsjednik Nacionalnog olimpijskog komiteta SR Njemačke; bio predsjednik Organizacionog komiteta OI 1972; 1972–76 potpredsjednik CIO.

Dávid, Lajos (1911–44), mađ. reprezentativac u stolnom tenisu; jedan od prvih igrača u Evropi, zajedno sa Z. Mechlovitsem, koji je primjenjivao penholder držanje reketa. Na PS osvojio 7 medalja (4 zlatne, 2 srebrne i 1 brončanu).

David S. Ingals Ring, dvorana za sportove na ledu u New Havenu (Ind., SAD), sagradena 1956–58, a projektanti su E. Saarinen, Severud i Kruege. Originalnost objekta je u konstrukciji od nosivog paraboličnog luka od prenapregnutog betona, o koji su s obje strane obješeni kablovi što drže krovnu konstrukciju. Površina ledene plohe je 60,35 m × 25,9 m. Dvorana ima za hokejske priredbe 2900 sjedećih mjestava, a za koncertne priredbe 5000.

Davidovski, Branko (1931), sp. novinar, radio-reporter; sp. radnik. Prve novinarske radove objavio u Sportskom glasu (Skoplje). Sp. radio-reportažom bavi se od 1953 (uže područje nogomet); od 1969 je urednik sp.

M. DAMJANOVIĆ

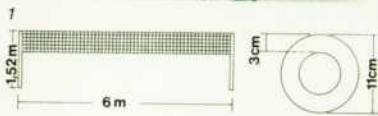
L. DANEK

I. DANEU

E. DANZER

rubrike Radio-Skopija. Bio je član omladinske ekipe FK Vardar koja je 1949 osvojila omladinsko PJ. U dva mandata predsjednik Sekcije sportskih novinara Makedonije; bio je član Sekretarijata SOFK Makedonije i Fudbalskog saveza Makedonije.

Davies, Mervyn (1946), član velških rugbi klubova London Welsh i Swansea kapetan reprezentacije Walesa u V. Britanije (1969-76). Rothmans Rugby Yearbook proglašio ga 1974 za najboljeg svj. igrača.

G. DAVIS

DEASHI BARAI
DAYTONA
INTERNATIONAL
SPEEDWAY,
autodrom

Davis, Dwight (1879—1945), diplomat, drž. sekretar Ministarstva rata SAD (1925-29), generalni guverner Filipina; teniski reprezentativac i predsjednik Teniskog saveza SAD; darovatelj (1900) velikog, 18 kg tež. srebrnog pokala pobjedniku med. muškog teniskog natjecanja između reprezentacija SAD i V. Britanije, nazvanog Davis Cup.

Davis, Glenn (1934), amer. reprezentativac u atletici; prvi na OI 1956 u trčanju na 400 m preko prepona; 1960 prvi u istoj disciplini i u štafeti 4 × 400 m; 1958 postigao SR na 440 yd preko prepona (45,7 sek) i i.g. na 400 m preko prepona (49,2 sek).

Davis, John (1920), amer. reprezentativac u dizanju utega; prvi na OI 1948 i 1952 u teškoj kategoriji; šesterostruki pobjednik na PS; premašio 22 SR; najbolji rezultat 482,5 kg (1950).

Davis Cup, tenis: prvo med. tenisko natjecanje u svijetu između muških nac. reprezentacija (nazvano po D. Davisu). U jednom susretu igraju se 4 pojedinačne igre i 1 igra parova; pobjeduje reprezentacija koja postigne najmanje 3 pobjede. Igra se po jednostrukom kup-sistemu (na ispadanje poražene momčadi). Pobjednička reprezentacija osvaja na god. dana stalni prijelazni pokal Dwighta Davisa iz St. Louis, igrača koji je nastupio u momčadi SAD u prvom natjecanju s reprezentacijom V. Britanije. Od 1900-04 u tom natjecanju sudjelovale su samo te dvije nac. reprezentacije; zatim se uključuju nac. reprezentacije Belgije, Francuske i Austrije; u novije vrijeme u D.C. sudjeluje preko 70 reprezentacija, pa su momčadi podijeljene u različite geogr. zone: američku, azijsku te evropsku A i B. Do 1971 pobjednici zonā natjecali su se za pravo sudjelovanja u finalnom susretu s pobjednikom iz prethodne godine. Od 1972 pobjednik D.C. mora sudjelovati slijedeće god. u tom natjecanju od prvog kola. Jugoslavija igra u D.C. od 1927.

davoske sanjke, tip drvenih sanjki u upotrebi oko 1900 u Davosu (Švicarska), preteča natjecateljskih; u novije vrijeme služe za sp. rekreaciju.

Daytona International Speedway, amer. ovalna brzinska automobilistička staza na Floridi, otvorena 1960; duž. staze 6,16 km; već od 1914 postojalo je na istom mjestu auto-moto trkalište Daytona Beach.

De la Vaulx medalja, sp. zrakoplovstvo: priznanje pojedincima, nosiocima apsolutnog SR; dodjeljuje ga FAI.

Deče telesno vaspitanje, časopis, mjesecačnik, izlazio u Zagrebu od 1933 do 1939. Od 1934

De Luca, Romeo (1914), grad. tehničar arhitektonskog smjera; reprezentativac u rvanju grč.-rim. stilom, član Teškoatletskog kluba Hercules (Zagreb); višestruki prvak Jugoslavije u kategoriji 78 kg i prvak Balkana za 1940.

De Sol Cup, tenis: momčadsko prvenstvo svijeta za tenisače do 14. god. starosti.

De Vlaeminck, Eric (1945), belg. profesionalni biciklist, 1966 i 1968-73 prvak svijeta u ciklokrosu.

dead lift (engl.) → vučenje utega

deashi barai (jap.): čišćenje noge koja napreduje), džudo: jedno od osnovnih nožnih bacanja u kojem se nogu kojom je protivnik iskoracičio izbjiga u stranu, i to prije nego što se težinom tijela oslonio na nju, a rukama se obara njegovo tijelo na tlo. Koristi se kad protivnik pogriješi pri kretanju, za uzemiranje protivnika, a i prvi je dio kombinacije nekih drugih bacanja.

Debelakova-Deržaj, Mira-Marko (1904-48), slikarica; alpinistkinja, članica TK Skala; izvela više prvenstvenih uspona, među ostalim Slovenski smjer u Ben Nevisu (V. Britanija). Napisala: *Plezanja tehnika* 1936, a nedovršena je ostala *Kronika Triglav* 1948.

decathlon (engl.), atletika: naziv za desetboj u zemljama engl. jezičnog područja.

deck-tennis (engl.) ili Ringtenniss (njem.), igra gumenim kolotom, česta na palubama preko-oceanskih brodova, gdje se najprije pojavila kao zamjena za tenis. Igra počinje serviranjem koluta, iz desnog ugla igrača preko mreže, na stranu suparnika. Nakon svakog pogrešnog ili nepropisnog bacanja ili hvatanja koluta, igrač gubi poen. Brojanje poena jednak je onome u tenisu ili u odboci. Greške: fintiranje protivnika pri serviranju, dodirivanje mreže kolutom, prestup srednje neutralne zone igrača, bacanje koluta na tlo, hvatanje koluta objema rukama, greška u koracima (dozvoljen je samo 1 korak s kolutom u ruci), prekoračenje pravila 3 sek (kolut se hvata i baca preko mreže u protivničko polje unutar 3 sek).

Dečak, Milan (1883-1968), odvjetnik i akademski slikar; sok. radnik. Vježbač (od 1900), tajnik (1910-18) i starješina (1918-29) Hrvatskog sokola u Zagrebu; starješina Hrvatskog sokolskog saveza i urednik lista Hrvatski sokol.

Deče telesno vaspitanje, časopis, mjesecačnik, izlazio u Zagrebu od 1933 do 1939. Od 1934

mijenja naziv u Tjelesno vaspitanje. Urednik: Dušan Bogunović.

Dečman, Tone (1913), skijaški reprezentativac; jugosl. rekorder u skijaškim skokovima (1934 Bled, 55 m). Sudjelovao na OI 1936 u nord. kombinaciji.

Dedić, Đorđe (1912), sp. novinar; sp. radnik. Od 1947 urednik sp. rubrike Glas u Beogradu; niz god. urednik u Sportu, jugoslovenskom sportskom listu (uze područje: tenis i opći problemi f.k.). Dugogodišnji član Izvršnog odbora Teniskog saveza Jugoslavije. Dobitnik Majskih nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu Srbije (1968). Napisao *Tenis*. Beograd 1963. Suraduje u više povremenih sp. izdanja.

Dedić, Petar (1934-76), precizni mehaničar; reprezentativac u padobranstvu, član Aerokluba „Špiro Mugoša“ (Titograd). Na PS 1958 zauzeo je prvo mjesto u disciplini skok na cilj; postigao je dva JR u pojedinačnim skokovima na cilj i dva u grupnim (1961 i 1964). Na Jadranskom padobranskom kupu u Portorožu 1967 osvojio je I mjesto skokom u vodu. Osvojio je zlatnu značku padobranca s dijamantom (1960).

Dedijer, Vladimir (1914), dr. hist. nauka, akademik, publicist, profesor Univerziteta u Ljubljani; predsjednik FISAJ (1948-50). Nositelj Partizanske spomenice 1941 i više drugih odlikovanja. Član CK SKJ (1952-54), kada je isključen u vezi sa slučajem Milovanja Dilasa. Napisao: *Dnevnik 1941-45*, I-1945, II-1946, III-1950; *Josip Broz Tito, prilozi za biografiju*, 1953; *Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita*, I-1980, II-1981 i dr. Dobitnik Specijalne zlatne plakete NSJ (1969).

Deelstra, Aatje (1938), niz. reprezentativka u brzinском klizanju; prva na PS 1970, 1972 i 1973; druga na zimskim OI 1972 na 1000 m; 1970 postigla SR na 1500 m.

defense back (engl.) → **defenzivni branitelj**
defenzivna igra, način vođenja sp. borbe u nekim ekipnim sp. igrama loptom u kojem je gl. cilj povećanim br. igrača u obrani spriječiti protivnika u postizavanju zgoditka; način vođenja sp. borbe u igrama odbijanja (tenis, stolni tenis) u kojem je gl. cilj upornim vraćanjem (obično rezanim loptama s rotacijom unazad) navesti protivnika na grešku, odn. vratiti jednu loptu više od njega.

defenzivni blok, odbjoka; način obrambenog odbijanja lopte šakama s rašireniom prstima povijenim nešto unazad, tako da se lopta odbija visoko u vlastito polje, a zatim se dizanjem i smjećem prelazi u protunapad.

Dekleva, Jože (1930), sp. novinar, komentator u Delu; suradiva u Ljubljanskom dnevniku i Tanjugu. Uže područje: alpsko skijanje. Suraduje u više stalnih i povremenih sp. publikacija.

Delahaye, franc. tvornica automobilova, osn. 1894; od 1936 udružena s tvornicom Delage koja je osvojila 6 GP utrka (1925-27); automobili D. pobijedili su 1938 na utrci u Le Mansu, a 1951 na reliju Monte Carlo.

Delauney, Henry (1883-1955), funkcionalni Francuskog nogometnog saveza (generalni tajnik, a zatim predsjednik), član FIFA, jedan od inicijatora i pokreća med. nogometnih natjecanja; Kup evropskih nacija dobio je po njemu naziv Kup Delauney; to natjecanje je kasnije preraslo u PE.

Delavski športni list, glasilo sportaša radnika, pokrenut 1927 u Ljubljani, mjesecičnik; urednik M. Vičić; prestao izlaziti l. g.

delčev, sp. gimnastika: element na preči, nazvan po bug. gimnastičaru S. Delčevu, koji

ga je prvi izveo; izvodi se iz velekovrtljaja nazad natragom prednjim puštanjem ruku salto nazad, raznožno sklonjenim tijelom i okretom za 180° i ponovnim hvatanjem preče (pritke) do prednjih u visu.

delegat (lat.), 1 član neke osnovne ili udružene organizacije (društvo, klub, družina, zbor, savez), delegiran u skupštine ili savezih organizacija ili njihove organe (predsjedništvo); opunomoćena osoba od neke organizacije da autentično prenosi mišljenje ili zaključke i da zastupa interese svoje organizacije na kongresu ili konferenciji nadležnog sp. saveza ili med. sp. federacije; 2 osoba nadležna za rukovođenje natjecanjem na nekoj sp. priredbi (utakmici) koja se brine o poštivanju propozicija i drugih odluka vezanih uz to natjecanje. Osnovna je dužnost takvog d. da utvrdi postojanje uvjeta za otpočinjanje natjecanja i njegovo odvijanje u skladu s propozicijama i da zapisnikom utvrdi sve bitne elemente važne za regularnost natjecanja. Poslije natjecanja, odn. kongresa ili skupštine, d. podnosi izvještaj organu koji ga je delegirao. Delegat u stalnim tijelima udružene nadležne sp. organizacije mora se redovno savjetovati sa svojom organizacijom o zauzimanju stavova koji su vezani za prijedloge mjera na dnevnom redu narednog zasjedanja takvih tijela.

Delfinske igre → **Pitijeske igre**

Delfin, plivanje: tehnika u kojoj ruke i noge rade simetrično; ruke prave polukružni zavjeslaj od naprijed prema natrag; u početni položaj vraćaju se iznad vode, kroz zrak; nože udaraju sunožno prema dolje i gore, a taj ritam slijedi i donji dio tijela. D. se razvio iz leptirovog načina, pa se u med. natjecateljskim pravilima vodi kao leptir plivanje.

Delfin, Pomorsko sportsko ribolovno društvo, osn. 1951 u Puli; osvojilo ekipno PJ u udjarenju štupom 1969.

Delfin, jugosl. visokosposobna zrakoplovna jedrilica; raspon krila 15 m, površina krila 12,82 m², duž. trupa 7,2 m, tež. prazne jedrilice 215 kg, nosivost 110 kg, tež. u letu 325 kg. Minimalna brzina 63 km/h, maksimalno dozvoljena brzina 250 km/h.

Delfin, Slavko (1909-83), inž. arhitekture, redovni prof. Fakulteta za fizičku kulturu u Zagrebu (u penziji), član Komisije UIA za objekte sporta i rekreacije. Autor projekata sp. objekata u Zagrebu, Splitu, Dubrovniku, Makarskoj, Osijeku, Sisku, Mostaru i dr. Dobitnik nagrada na natječajima za projekte: plivački bazen u Splitu (II), veliki stadion na Banjici u Beogradu (III), sportsko-rekreacioni centar u Karlovcu (III). Spomen dom u Splitu (I), zajedno s arh. M. Maretić, N. Šegvić i Ž. Vince. Napisao: *Tehnička obrada sportskih površina*, Zagreb 1951; *Sportske gradevine*, Zagreb 1957; *Prateće prostorije na objektima za fiz. kulturu* (s arh. Č. Petrović), Zagreb 1969.

Dobitnik Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1955). Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (1962) i Republičke nagrade fizičke kulture (1983).

Delfino, Giuseppe (1921), tal. reprezentativac u mačevanju; pobjednik na OI u borbi mačem: 1952 i 1956 u ekipnoj konkurenciji, 1960 u pojedinačnoj i ekipnoj konkurenciji. Prvi na PS 1957 i 1958 u borbi mačem (ekipno).

delfinov skok → **povratni skokovi**

Delibašić, Mirza (1954), košarkaški reprezentativac, član AKK Bosna (Sarajevo), zasluzni sportaš Jugoslavije. Sudjelovao na OI 1976 (II mjesto) i 1980 (I); na PS 1978 (I); na

DELFIN

PE 1975 (II), 1977 (II) i 1981 (II). Od 1981 nastupa za ekipu Real, Madrid.

Delić, Mladen (1919), sp. novinar, TV urednik i komentator; sp. radnik. Osnivač sp. uredništva Radio-Zagreb (1950); od 1965 radi na TV Zagreb. Bio je član brojnih sp. foruma (stručni tajnik Fiskulturnog saveza Hrvatske, dugogodišnji tajnik Atletskog saveza Hrvatske, član Predsjedništva Atletskog saveza Jugoslavije i dr.); savezni sudac (košarka, atletika). Autor i urednik većeg br. publikacija, napose statističkog karaktera. Izveo prvi TV prijenos, komentirajući istovremeno i za Radio-Zagreb, s nogometne utakmice Jugoslavija — Italija 6:1, Zagreb, 12. V 1957. Dobitnik Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1955). Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu Hrvatske (1965). Nagrade za životno djelo Udruženja sportskih novinara Jugoslavije (1981) i Nagrade za životno djelo „Milan Milanić“ Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1980).

Delnice, Drvno-industrijski kombinat sa sjedištem u Delnicama. Između ostalih artikala, proizvodi i skije od kombiniranog materijala.

Delorenco, Eduard — Edi (1921-71), reprezentativac u streljačtvu i motociklizmu, član Streljačke družine „Bine Grajzer“ (Ljubljana); sudjelovao na OI 1952, PS 1952 i PE 1963, višestruki pobjednik na PJ (1952, 1953, 1957 i 1959) — sve u disciplini pištolj sloboznog izbora.

M. DELIBAŠIĆ

M. DELIĆ

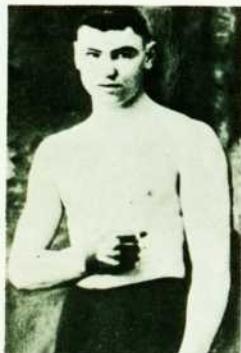
S. DELFIN

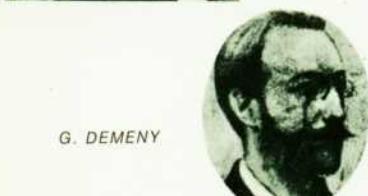
DERBI galopska utrka

DEREZE

J. DEMPSEY

G. DEMENY

P. DEPAILLER

održavanja ljetnih, odn. zimskih OI na kojima se prikazuju jedna ili dvije sp. grane, npr.: trčanje s davanjem prednosti (Pariz, 1900 i St. Louis, 1904); glimi i baseball (Stockholm, 1912); skijaško patrolno trčanje i gadanje na ledu (Chamonix, 1924); lacrosse (Pariz, 1924); skijaško patrolno trčanje i gadanje na ledu (Garmisch-Partenkirchen, 1936); baseball, zrakoplovno jedriličarstvo (Berlin, 1936), lacrosse (London, 1948); skijaško patrolno trčanje i zimski petobojo (St. Moritz, 1948); bandy (Oslo, 1952), veliki rukomet, pásápallo i gimnastika (Helsinki, 1952); gadanje na ledu (Innsbruck, 1964); plesni parovi na ledu (Grenoble, 1968), tenis (Ciudad de México, 1968), badminton i skijanje na vodi (München i Kiel, 1972).

demonstraciona ploča, šah: oveća šah. ploča s figurama odgovarajuće veličine; služi za prenošenje partija na svakom većem i važnijem turniru. Postavlja se u samoj turnirskoj dvorani ili izvan nje, kako bi gledaoci mogli neposredno pratiti sve, ili bar najzanimljivije partie.

demonstrator (lat.), šah: osoba koja pokazuje gledaocima poteze iz partie koje prenosi na demonstracionu ploču istim redoslijedom kao u igri za stolom.

Dempsey, Jack (1895), profesionalni boksač SAD; prvak svijeta u teškoj kategoriji od 4. VII 1919 (Jess Willard) do 23. VI 1926 (Gene Tunney).

Demšar, Jernej (1875–1961), liječnik dermatolog i venerolog; planinar i alpinist; suosnivač (sa J. Tičarom) prve gorske spašilačke stanice u Kranjskoj Gori, u okviru Slovenskoga planinskog društva (16. VI 1912).

Demšar, Slavko (1925–75), organizator tjelevoježbenih organizacija u Kranju, posebno u SD Udarnik (sadašnje SD Triglav); od 1945 do 1954 djeluje na razvijanju sp. aktivnosti u Slovenskom primorju, a od 1955 sp. radnik u Izoli gdje radi u odbjokaškoj i stolnoteinskoj organizaciji. Dobitnik Bloudekove nagrade Saveza za tjelesnu kulturu Slovenije (1974).

Depailler, Patrick (1944–80), franc. automobilist, 1974 osvojio PE u formuli 2 s automobilom March-BMW; pobjednik na 2 GP utrke; vozio za Tyrrell, Ligier i Alfa Romeo; poginuo u treningu na Hockenheimu.

Depetrisova-Vlková, Vlasta (1920), čehos. reprezentativka u stolnom tenisu; prva u pojedinačnoj konkurenciji na PS 1939., u igri parova 1937 i članica pobedničke ekipe 1938. Na PS osvojila ukupno 14 medalja (4 zlatne, 5 srebrnih, 5 brončanih).

deplasman → *istisnina*

deplasmanska jedrlica, jedrenje: plovilo kojemu se u jedrenju bitno ne mijenja istisnina (deplasman); suprotno: gliserska jedrlica.

dérapage (franc.), skijanje na vodi: okret na vrhu brazde vala; skijaš se iz čućnja skokom okreće natrašće, držeći se jednom rukom za držak na kraju užeta.

derbi (engl. derby), ① svaka odlučna, važna sp. utakmica, odn. susret najboljih natjecatelja (ekipa) u nekoj sp. grani; ② konjički sport: ravnata galopska utrka od 1,5 milje (oko 2400 m) za trogođišnja grla, nazvana po svom osnivaču E. S. Earlu of Derbyju; prvi put je održana 4. V 1780 u Epsomu, u juž. Engleskoj, gdje se održava i danas (Epsomski derbi). Kasnije su d. pod istim uvjetima prihvatile i druge zemlje (Francuska od 1836, Prix du Jockey Club; Austro-Ugarska od 1868, Njemačka od 1869, SAD od 1878, Kentucky Derby). U novije vrijeme održava se gotovo u svim zemljama svijeta

Delsarte, François (1811–71), franc. glumac i pedagog; podučavao pjevanje i glumu na pariškom konzervatoriju. Dao poticaj za razvoj estetske gimnastike amer. učiteljici tjelovježbe Geneviève Stebbins; zastupao gledište da se držanjem tijela utječe i na um, pa je tako postao zapravo jedan od osnivača izražajne gimnastike.

delta-krillo, ① trokutasti oblik krila letjelice, odn. u obliku grč. slova delta u horizontalnoj projekciji; ② naziv za letjelicu klase 0. zmajevi.

Delta-škola letenja, uobičajeni naziv u svijetu za školu pilota za zmajeve, gdje se stječu teoretska znanja i vještina letenja sa zmajevima.

Demavend (5670 m), najviši vrh Irana, 60 km sjeveroist. od Teherana; vulkanskog je podrijeha i kupastog oblika. Baza za uspon je Raineh, a na 4150 m je sagradeno sklonište. Jugosl. usponi: J. i B. Radović iz Beograda i članovi PD Zagreb (1969); slov. planinari i savezni kapetan.

Dembić, Antun (1898–1966), sok. i sp. funkcionar. Dugogodišnji tajnik i predsjednik HŠK Concordia (Zagreb), odbornik Jugoslavenskog teniskog saveza. Nakon Oslobođenja potpredsjednik Teniskog saveza Hrvatske i savezni kapetan.

Demeny, Georges (1850–1914), franc. profesor primijenjene fiziologije na sp. školi u Joinville kod Pariza. Osnovao je kružok racionalne gimnastike, u kojem je ispitivao utjecaj tjal. vježbanja na fiziološke procese u organizmu. Kritizirao je njem. i šved. gimnastički sistem zbog formalizma i nedostatka odgojnih elemenata. Pojam gimnastike proširoio je na tjal. odgoj; postavio je znanstvene osnove tjal. vježbanja i utemeljitelj je ritmičkog vježbanja.

Demetrios, grč. atlet iz Salamisa; prvi na 252. i 253. Olimpijadi (229–233 god.) u trčanju na stadij (192,27 m) i u pentatlonu; prvi na 254. Olimpijadi (237 god.) u trčanju na stadij.

Demetrović, Aleksandar (1838–1912), nastavnik gimnastike u Somboru; član mad. Gimnastičkog društva i Udržujuća učitelja gimnastike u Ugarskoj. Zaslужan za pokretanje sportsa u Somboru.

demonstracija (lat.), tjal. odgoj, sport, rekreacija: postupak zornog izlaganja, te neposrednog i posebnog prikazivanja (npr. kretanja, tehniku izvođenja udaraca, tehni. shema i dr.) u procesu nastave, odn. treninga ili rekreacije; za posrednu d. koriste se suvremena audio-vizuelna sredstva: film, magnetoskop, kinogram i sl.

demonstraciona natjecanja na OI, neslužbenata, i med. natjecanja za vrijeme i u mjestu

u kojima se održavaju galopske utrke. Prvi jugosl. d. održan je 1921.

Derbi, španj. tvornica motocikla male zapremnine; osvojila 4 PS za proizvođače i 5 PS za vozače; za D. je vozio A. Nieto.

derek čipe (mad.), rvanje: bočno bacanje hvatom ruke i trupa.

dereze, planinarstvo: specijalna dodatna obuća za brže i sigurnije hodanje po snježnim i zaledenim padinama; sastoji se od metalnog okvira koji se remenima pribišće na potplat, a na njemu je 6–14 zubaca. Poznata jugosl. izvedba su Avinove dereze.

Derganc, Stan (1893–1981), reprezentativac i trener u sp. gimnastici. Sudjelovao u reprezentaciji Jugoslavije na PS 1922 i 1926 (oba puta srebrna medalja ekipno); na PS 1922 drugi na ručama i treći u višeboju.

Dernač, Vlado (1912), sekretar Komiteta za fizičku kulturu pri Izvršnom vijeću Skupštine SR Slovenije; kao sp. radnici djelovao u različitim sp. organizacijama — od nogometu do šk. sporta; vrlo intenzivno suradivao u akciji «naučimo plavati» i na području sp. aktivnost invalida. Dobitnik Bloudekove nagrade Saveza za tjelesnu kulturu Slovenije (1979).

Derniković, Adalbert (1922), nastavnik tjelesne edukacije; reprezentativac u velikom rukometu sa 5 nastupa, jugosl. rekorder u trčanju na 400 m (1945); bavio se još nogometom, stolnim tenisom, košarkom, skijanjem i gimnastikom; skijaški učitelj. Bio je član SK Trešnjevka (1938–40), Atletskog kluba Dinamo (1945–53) i Rukometnog kluba Zagreb (1945–53). Trenirao žensku ekipu RK Zagreb i mušku ekipu RK Borac. Član je Predsjedništva Gradskega saveza školskih društava za fizičku kulturu, Saveza za fizičku kulturu općine Črnomerec, predsjednik Općinskog saveza školskih društava za fizičku kulturu Susedgradu i dr. Dobitnik je Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH (1976).

Dernovšek, Janez (1921–43), stolnotenisac, član SSK Ilirija (Ljubljana), ekipnog prvaka Jugoslavije 1933–34 i HAŠK (Zagreb). Sudjelovao u NOR.

Derny-utrka, biciklizam: cestovna utrka, nazvana prema franc. konstruktoru motocikla A. Derniju (prvi put Bordeaux—Paris, 1983) i utrka na trkalištu (prvi put na šestodnevnoj utrci, 1954 u Bruxellesu); biciklist vozi u zavjetrini neposredno iza zadnjeg točka Dernijeva motocikla, za razliku vožnje s motornim vodičem, gdje je u visini zadnjeg točka motocikla, na posebnom nosaču valjak.

desauski petoboj, sistematizirane vježbe, izdvojene iz niza prirodnih kretnji koje je propagirao odgojni zavod Philanthropinum, osn. 1774 u njem. gradu Dessau. D.p. je obuhvaćao trčanje, skakanje, penjanje, nošenje tereta i balansiranja. Preko d.p. tjelesne vježbanje ušlo u nastavni program osnovnih građanskih škola.

descendeur, speleologija: metalni pribor ili sprava s kolutima za sruštanje istraživača ili nekog tereta pomoću užeta.

desetka, bowling: naziv za uspjeh u igri ako se prvi hitem poruši svih 10 čunjeva; poslije toga, u tom polju otpada drugi hitac; u tom slučaju rezultatu prvog hita pribrajaju se oboreni čunjevi iz dva pokušaja s idućeg polja, tj. oboreni čunjevi iz dva naredna pokušaja računaju se dvostruko. Takav uspjeh biljezi se u zapisniku nakon »x«.

desetobojo, atletika: vrsta višeboja za muškarce; od 1912 u programu OI. U dva uzastopna dana desetobojci sudjeluju na natjecanju u pojedinim disciplinama ovim redom:

prvi dan — trčanje na 100 m, skok udalj, bacanje kugle, skok uvis i trčanje na 400 m; drugi dan — trčanje na 110 m preko prepona, bacanje diskisa, skok motkom, bacanje kopljia i trčanje na 1500 m. Vremenski razmak između pojedinih disciplina mora biti najmanje 30 min. Redoslijed natjecanja u pojedinim disciplinama odreduje se žđrijebom, a u trkačkim disciplinama natjecatelji se razvrstavaju u grupe po 3 ili više natjecatelja. U skoku udalj i svim bacačkim disciplinama svaki natjecatelj ima pravo na tri pokušaja. Poslije svake discipline objavljuje se br. osvojenih b. i zbroj b. do tada održanih natjecanja. Pobjednik je natjecatelj koji osvoji najveći zbroj b. u svih 10 disciplina. Buduje se po višebojskim tablicama IAAF. Kod jednog zbroja b., bolji je onaj koji ima najveći br. bodova u bilo kojoj disciplini.

Desgrange, Henri (1865–1940), franc. pionir biciklizma, direktor sp. lista L'Auto; inicijator biciklističke utrke Tour de France. God. 1893 postavio prvi SR u vožnji na 1 sat (35,325 km).

deskriptivna notacija, šah: opisno označavanje znakova, u upotrebi u zemljama engl. i španj. govornog područja sve do 1981. U d.n.: a) svaka figura označava se velikim početnim slovom svog imena (K, D, L, S, T, P); b) osam vertikalnih linija gledajući slijeve nadosezno za bijelog, odn. zdesna nalijevno za crnog, označavaju se prema figurama koje se na njima nalaze u početnom položaju (DT, DS, DL, D, K, KL, KS, KT); c) osam horizontalnih redova označavaju se br. 1 do 8, s tim da se crni počinje brojiti od svog dijela šahovnice; d) pješaci se označavaju prema linijama na kojima stoje u početnom položaju (DTP, DSP, DIP, DP, KP, KLP, KSP, KTP). Svako od 64 polja je dakle dvoznačno definirano, već prema tome da li se na ploču promatra iz perspektive bijelih ili crnih figura.

desna dama, kuglanje: naziv za čunj br. 3 (prva d.d.) i čunj br. 8 (zadnja d.d.).

DESETOBOJ:

1. D. THOMPSON	3. K. BENDLIN
2. N. AVILOV	4. R. JOHNSON

1

2

desna ruka, konjički sport: izraz za jahanje pri kojem je d.r. jahača okrenuta prema središtu maneže.

desna strana, kuglanje: zajednički naziv za čunjeve na pozicijama br. 3, 6 i 8.

desna ulica, kuglanje: desni veliki prolaz između čunjeva na pozicijama br. 1, 3, 5, 8 i 9; najidealije mjesto za rušenje najvećeg mogućeg br. čunjeva.

desne udje, jedrenje s jedrom u desni bok, odn. s lijevim škotama, pri čemu je jedrilica običnoagnuta na lijevi bok.

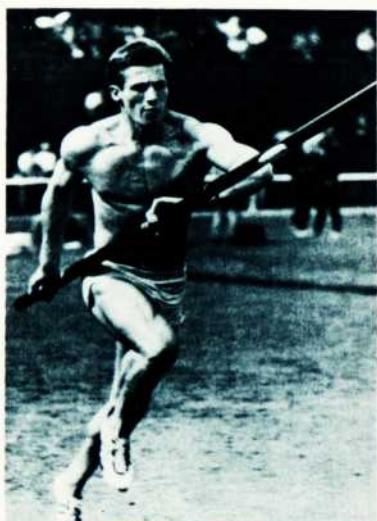
desni borbeni položaj, rvanje: jedan od osnovnih stoečih borbenih položaja u kojem natjecatelj desnom nogom iskorakuje naprijed udesno, a o razmaku između nogu ovisi da li će rvač zauzeti visoki, srednji ili niski d.b.p.

desni čunj, kuglanje: naziv za svaki čunj koji se nalazi desno od sredine čunjskog postolja, tj. od čunjeva na pozicijama 1, 5 i 9.

desni pomagač (engl. prop), ragbi: jedan od trojice igrača prve linije skupa.

desno sidro, kuglanje: naziv za čunjeve na pozicijama br. 1, 3, 6 i 7.

Despot, Nikola (1912), profesor tjelesne kulture, viši predavač za atletiku Fakulteta za fizičku kulturu u Zagrebu; reprezentativac i savezni trener u atletici. Prije Aprilskog rata član SK Hajduk (Split). Poslije Oslobođenja obavljao razne funkcije u atletskoj sekciji FD Slavija (Zagreb).

2

3

4

DES

greb), AK Dinamo (Zagreb), Zboru atletskega trenera Zagreba i Hrvatske i raznim stručnim komisijama Atletskog saveza Zagreba i Hrvatske. Dobitnik Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1979) i Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH (1975).

Despotović, Vesna (1961), reprezentativka u košarci; članica KK Radnički (Kragujevac), zaslужna sportašica Jugoslavije. Članica ekipa koja je na OI 1980 i na PE 1980 osvojila brončane medalje.

Dešković, Žarko (1891-1972), inž. građevinarstva; pionir sp. jedrenja; jedan od osnivača (1924) Jedriličarskog kluba Labud u Splitu i do 1941 njegov predsjednik; od 1945 doživotni počasni predsjednik tog kluba; višestruki jugoslav. prvak u jedrenju i pobednik na nekoliko jedriličarskih regata (čak i u svojoj 70. god.). Zaslужan za razvoj nac. jedrilice tipa L-5.

determinizer, determina, jednostavni uredaj od gume i fitilja čije je sagorijevanje vremenski određeno; služi u zrakoplovnom i raketnom modelarstvu za promjenu težišta ili položaja krila te za povećanje otpora, kako bi se let modela prekinuo ako je postignut maksimum.

Devčić, Josip (1917), trgovacki zastupnik; reprezentativac u boksu, član TAK Herkules (Zageb) i Boksačkog kluba Metalac (Zagreb); višestruki pobednik na boksačkim PJ do 1935 do 1941.

deveterac, rukomet: slobodno bacanje dosudeno zbog prekršaja ekipe u obrani, učinjenog između linije vrata i prostora i linije slobodnog bacanja; izvodi se s mesta neposredno izvan linije slobodnog bacanja, udaljene 9 m od vrata.

devetaesterac, veliki rukomet: slobodno bacanje dosudeno zbog prekršaja ekipe u obrani, učinjenog između linije vrata i prostora i linije slobodnog bacanja; izvodi se s mesta neposredno izvan linije slobodnog bacanja, udaljene 19 m od vrata.

Devetaesti decembar, radna organizacija u Titogradu koja serijski proizvodi raketne motore za modelarstvo s oznakom RM; istovremeno redovno radi na istraživanju suvremenih teh. rješenja za te modela.

devlamento (tal.), mačevanje: pojačano odstranjivanje protivničke liti, teh. element u borbi sabljom.

Dewar Cup, tenis: turnir koji su 1968 osnovali tvorničari viskisa John Dewar i njegovi sinovi. Finalni susreti održani su u Queen's Clubu i Cristal Palaceu (London) i uključeni u British Covered Court Championships. Prvi pobednici D.C. bili su Bob Hewitt (Južnoafrička Republika) i Margaret Court (Australija). Od 1969 finalni se susreti održavaju u Royal Albert Hallu.

dežurni lječnik, boks: službena osoba prisutna za vrijeme borbe; član rukovodstva meča, ovlašten da obustavi borbu, kada se uvjeri da se jedan od boksača uslijed prim-

ljenih udaraca ili zadobivene povrede nalazi u stanju koje ne dopušta nastavak borbe; nalazi se u neposrednoj blizini ringa (1,5 m). D.I. je u pravilu specijalist sp. medicine.

dhanurasana (lúk), joga: vježba kojom se izvija kralješnica, širi grudni koš, jačaju ruke i ispravljaju ramena.

DHANURASANA

di-džian-ci, starokin. igra odbijanja predmeta u koju su zabodena ptičja pera. Odbijanjem rukama, nogama i ramenima predmet se nastoji zadržati što duže u zraku. D. je zamijenjen igrama loptom od dlaka, a kasnije od kože ispunjene pamukom, travom ili zrakom.

Di Maggio, Joe (1914), amer. profesionalni igrač baseballa, postavio brojne rekorde, među kojima 1941 i seriju od 56 uzastopnih igara u kojima nije bio poražen kao udarač; serija je nadmašena tek 1975.

Di Stefano, Alfredo (1926), argent.-španj. reprezentativac u nogometu. Za Argentinu igrao 8 puta, a za Španjolsku 28 puta. Nastupio za reprezentaciju FIFA (1963); sa FC Real (Madrid) bio pobednik Evropskog kupa nacionalnih prvaka (1956-60) i pobednik Svjetskog kupa (1960). Dobitnik Zlatne lopte za 1957 i 1959.

Diagoras iz Rodosa ($\leftarrow$ V st.), olimp. pobednik u šakanju ($\leftarrow$ 464) koga je opjevala Pindar u svojoj VI olimp. himni (Epinikije). Olimp. pobednici bili su i njegovi sinovi Dorieus, Akusilaos i Damagetus te unuci Peisidoros i Eukles.

diamond (engl.; romb), baseball: unutrašnji dio igrališta u obliku kvadrata sa str. od oko 27,4 m (90 stopa). Na uglovima kvadrata nalaze se baze. S obzirom da se radi o kvadratu, naziv za taj dio igrališta je pogrešan (diamond).

Diamond Sculls (engl.), veslanje: nagrada koja se od 1844 dodjeljuje pobedniku u disciplini samaca na Henlejskoj regati.

diaulos (grč.), trka na stazi duž dva stadiona (384,54 m) na Antikičnim igrama.

Diiberto, Vjekoslav (1898), strojogradar; sp. radnik; član UO SK Grafičar (Zagreb) 1921-37; teh. referent nogometne sekcije SK Grafičar (1926-37); tajnik i potpredsjednik SD Grafičar (1948-60).

Dibiasi, Klaus (1947), tal. reprezentativac u skokovima u vodu; pobednik u skokovima s tornja na OI 1968, 1972 i 1976. Prvi u istoj disciplini na PS 1973 i 1975 i na PE 1966 i 1974, te u skokovima s daske na PE 1974.

didaktički principi, tjal. odgoj, trening: osnovne smjernice u organizaciji i izvođenju nastavnog i trenažnog procesa, a u skladu s ciljevima odgoja i obrazovanja, zakonima teorije saznanja i mogućnosti usvajanja znanja, vještina i navika. Postoje principi: odgojne usmjerenošti, svjesnog sudjelovanja, postupnosti, ponavljanja, prikladnosti i očiglednosti.

didaktika, nauka o nastavi, o intelektualnom obrazovanju pomoći nastave; razmatra zadatke, istražuje i proučava principе, nastavni plan i program, organizaciju nastavnog procesa u tjal. odgoju, sp. obučavanju i treningu i načine (metodiku) poučavanja tjal. vježbi te odnos između učenika i nastavnika. Opća d. proučava zakonitost nastave, a

zasebne d. nastavu pojedinih obrazovnih i odgojnih oblasti.

Didi, pravo ime Waldyr Pereira (1928), braz. nogometni reprezentativac, od 1955 do 1963 igrao 79 puta za reprezentaciju Brazila i s njome osvajao prva mjesta na PS 1958 i 1962; od 1967 do 1970 trener reprezentacije Peru.

Diem, Carl (1882-1962), njem. sp. pedagog i organizator; osnivač Njemačke visoke škole za tjelesni odgoj (1920) u Berlinu i do 1933 njen prorektor. Rukovodio Međunarodnim olimpijskim institutom u Berlinu. Od 1947 jedan od osnivača i do 1962 rektor Visoke sportske škole u Kölnu. Napisao: *Persönlichkeit und Körpererziehung*, Berlin 1949; *Wesen und Lehre des Sports- und Leibeserziehung*, Berlin 1949; *Weltgeschichte des Sports und Leibeserziehung*, Stuttgart 1960.

Diem, Liselot (1906), njem. pedagog, supruga C. Diema; od 1928 do 1940 radi na upredjenu ženskom sportu u Njemačkoj; upraviteljica studentic u Njemačkoj visokoj sportskoj školi u Kölnu; 1967-69 rektorica te škole; prva predsjednica IAPESGW.

Diemberger, Kurt (1932), austr. alpinist poznat po brojnim usponima u Alpama i Himalaji, gdje je osvojio 1957 Broad Peak (8047 m) i Chogolisu (7150 m), a 1960 Dhaulagiri (8222 m). Napisao biografiju: *Vrhovi i tajne*, 1971.

Diesen, Mark Carl (1957), amer. šahist, omladinski prvak svijeta za 1976; med. majstor FIDE.

diferencijacija, nastava tjal. odgoja: jedan od procesa usvajanja vježbi; razdoblje stvaranja motorike učenika, kad nestaju suvišni nadražaji i suvišni pokreti, a ostaju samo oni neophodni. D. se postiže ponavljanjem, analizom pokreta i neprestanim ispravljanjem grešaka, često i pomoću tzv. priručnih pokreta.

Digone-Prenois, franc. GP auto-moto trkalište kraj istoimenog grada, duž. staze 3,2 km.

dijabolo, strelaštvo: zrno, projektil za zračnu pušku i pištolj; izraduje se od olova, u srednjem dijelu je sužen.

Dijadumen, kip starogr. atleta koji veža pobedničku vrpcu oko čela. Kip nije sačuvan, ali je u pismenim izvorima poznato da ga je izradio Fidija.

dijagonala (grč.), šah: kosi pravac na šah. ploči po kojem djeluju neke figure (dama i lovac dalekomerno, kralj te pješak kada užima protivničku figuru).

dijagonala maneža, konjički sport: linija koja spaja dva suprotna kuta maneža. Pri promjeni po d.m. jahač, nakon prolaska kratke staze i 6 koraka dugačke staze, okrene konja na d.m. i izlazi na suprotnu dugačku stazu, 9 koraka ispred kuta.

dijagonalna linija gadanja, kuglanje: bacanje kugle uvijek s jedne točke na dasci položici; kugla se pri tome pomiče u smjeru čunja na suprotnoj strani (za lijevu stranu udesno i obratno).

dijagonalna ravnina, zamišljena ravan, koja prolazi kroz uzdužnu os tijela, i to koso prema čeonoj i dubinskoj osi, pod raznim kutovima; najčešće od 45° ili 22°30'.

dijagonalni korak, skijaško trčanje: element tehnike pri kojem je u slijedu naizmjenično jedna noga odrazna, a druga klizna; pojedina odrazna nogu se ispruža i pri tome potiskuje tijelo, povlačeci kliznu nogu naprijed; sada potpuno oslobođena odrazna nogu preuzima funkciju klizne noge. Štapovi se upotrebljavaju pojedinačnim ubadanjem i

V. DESPOTOVIĆ

K. DIBIASI

snažnim odrivom, uvijek suprotnom rukom kliznoj nozi, ili se istovremeno ubadaju oba štapa nakon svakog drugog koraka.

dijagonalni stav, košarka: položaj igrača u obrani: stopala su paralelna i u raskoraku s desnom ili lijevom nogom naprijed; manji nasuk trupa izvodi se u stranu iskoracne noge; koljena su blago savijena. Ruke su malo savijene i podignute, jedna gore ili koso gore, a druga u stranu ili koso dolje, spremne za oduzimanje ili zaustavljanje lopte.

dijagonalni udarac (engl. cross), stolni tenis, tenis: odbijena lopta iz ugla stola, odn. igrališta, u smjeru suprotnog ugla protivnikove strane.

dijagonalno zaustavljanje, košarka: prijelaz igrača koji ima loptu iz kretanja u stanje mirovanja; pri tome smije najviše dva puta dodirnuti nogama tlo i malo okrenuti trup (i stopala) u desnu ili lijevu stranu (zaustavljanje igrača s loptom i pivotiranje).

dijagram (grč.), ① ekipna igra sa po 2–4 igrača na svakoj strani, slična engl. igri shuffleboard i engl. zimsko-sp. igri na ledu curling. Teren je pravokutnog oblika na tvrdoj i glatkoj podlozi. Rekviziti su dvije palice, koje su na donjem dijelu savinute i udubljene te 8 drvenih pločica u dvije boje. Igrači nastoje udarcem palice ugurati 4 pločice u određenu polju, označena br. Poeni se zbrajaju u odnosu na polje u kojima se nalaze pločice. Pločica ne smije preći osnovnu liniju igrališta, aako se nađe u polju s ozнакom –10, od zbroja se oduzima 10 poena; ② šah: grafički prikaz šah. ploče; upotrebljava se u šah. literaturi ili pri ko-mentiranju partija u novinama i stručnim časopisima.

dijamant, padobranstvo: lik u disciplini relative work; izvode 4 padobranca u slobodnom padu, pri čemu se dva padobranca uhvate za po jednu nogu prvog padobranca, a četvrti se kao zadnji uhvati za po jednu nogu obojice padobranaca u sredini.

Dijkstra, Sjouke (1942), niz. reprezentativka u umjetničkom klizanju; prva na PE 1960–64; prva na PS 1962–64; prva na OI 1964, druga 1960; od 1964 profesionalna klizačica.

Dill, David Bruce (1891), amer. fiziolog; bavio se respiratornim promjenama za vrijeme rada, utjecajem treninga na razne sisteme organizma i promjenama fiz. radne sposobnosti s godinama, utjecajem visine na fiz. učinak i mehanizmima adaptacije na nju, problemima umora; okrio, sa H. T. Edwar-dom i R. Margariom, alaktatnu frakciju kisika duga. Osim niza radova u stručnim časopisima, zbornicima, pregledima, bio redaktor o utjecaju sredine na organizam u seriji udžbenika iz fiziologije.

Dill, Pavao (1910), viši savjetnik Narodne banke Hrvatske; sp. radnik. Igraog nogomet u Građanskom sp. klubu Cibalića (Vinkovci); osnivač i kapetan ekipe Vinkovčkog teniskog kluba (1934). Od 1956 djeluje u upravi Rukometnog kluba Zagreb, te u Rukometnom savezu Zagreba i Hrvatske. Dobitnik je Trofeja Saveza za fizičku kulturu Zagreba (1977).

Dillard, Harrison (1923), amer. reprezentativac u atletici; pobjednik na OI: 1948 u trčanju na 100 m i 4 × 100 m; 1952 u trčanju na 110 m preko prepona i 4 × 100 m.

Dimić, Milan (1939), nastavnik padobranstva u Zrenjaninu, reprezentativac, jugos. rekorde i trostroki svj. rekorder u padobranstvu. Najbolji sportaš Zrakoplovnog saveza Jugoslavije za 1970; dobitor troteja Zlatni orao i zlatnog C, padobranske značke s dijamantom (1964).

H.
DILLARD

Dimitrijević, Berislav (1931), redovni profesor Instituta za eksperimentalnu medicinu Vojnomedicinske akademije u Beogradu; rukovodi naučno-istraživačkim radom u oblasti fiz. sposobnosti kao elementa borbene gotovosti. God. 1980 obranio doktorsku disertaciju pri istoj akademiji temom »Izrada i provedba treнаžnog programa za brzo podizanje fizičke sposobnosti, kao specifične komponente borbene gotovosti«. Napisao: *Zamor*, Beograd 1975; *Jesti i mršaviti*; *Program za redukciju telesne težine i kondicioniranje*, Beograd, I. izd. 1978, II. izd. 1980. Dobitnik brojnih priznanja i nagrada te Majske nagrade SOFOK Srbije (1979).

Dimitrijević, Branislav-Brana (1908–81), dipl. pravnik; nogometni reprezentativac sa 5 nastupa; trener i funkcionar. Bio član SK Jugoslavija (Beograd), a poslije 1945 funkcionar FK Crvena zvezda. Jedan od osnivača Saveza fudbalskih trenera Srbije i član UO Saveza nogometnih trenera Jugoslavije. Dobitnik Srebrne plakete NSJ.

Dimitrijević, Jovan (1931), sp. novinar, urednik sp. rubrike Radio-Sarajeva. Bio aktivni natjecatelj u rukometu, košarci i odbojci. Kao član RK Milicionar (kasnije 20. oktobar) i RK Bosna sudjelovao u osvajanju pet PJ u velikom rukometu (1950, 1951, 1952, 1953 i 1958). Dobitnik Nagrade za životno djelo Udrženja sportskih novinara Jugoslavije (1982).

Dimitrijević, Raško (1898), sveuč. profesor: alpinist i pisac o planinarstvu. Prije Aprilskog rata bio je član Srpskog planinskog društva, a poslije PD Avala i predsjednik Komisije za alpinizam Planinarskog saveza Srbije. Penja se u našim i Centralnim Alpama. Napisao: *Knjiga o planini*, Beograd 1938.

Dimović, Borislav (1937–80), izvanredni profesor Fakulteta fizičke kulture u Novom Sadu; diplomirao na Fakultetu političkih nauka u Beogradu; 1972 obranio doktorsku disertaciju na istom fakultetu temom »Seljaštvo i komunisti na selu — empirijsko istraživanje u Vojvodini«. Član mnogih sp. udruženja Vojvodine. Objavio više djela s područja sociologije, sociologije sporta i nastave marksizma.

dinamička snaga, motorička sposobnost koja omogućuje intenzivno kretanje, za razliku od statičke snage koja dolazi do izražaja u tzv. izdržajima, odn. u radu s povećanim stupnjem napregnutosti mišića. Kod d. s. veliku ulogu imaju balističke i izotoničke kontrakcijske mogućnosti mišića, a kod statičke izometrijske.

dinamički rad, pokret pojedinih dijelova tijela ili cijelog tijela; postiže se kontraktacijama mišića, njihovim skraćivanjem ili izduživanjem, izotoničkim, odn. koncentričnim i ekscentričnim. Ako je d. r. cikličkog karaktera, ista mišićna grupa naizmjenično se skraćuje ili izdužuje i opušta. U d. r. neprekidno

se saopće ubrzanje ili usporjenje (akceleracija i deceleracija) odgovarajućim dijelovima tijela. Sile koje se pri tome svladavaju mogu biti inertne, sile gravitacije, treninga, sile protivnika u borbi. Izvršen rad može se točno izmjeriti na bicikl-ergometru ili sličnim napravama i iskazati u džulima ili vatom. U trčanjima i drugim premještanjima kroz prostor vrlo je teško točno izmjeriti rad; prosječna brzina kretanja govori o njegovom intenzitetu.

dinamički stereotip, sistem uvjetno-refleksnih veza u kori velikog mozga, izgrađenih pod utjecajem vanjskih faktora sjedinjavanjem mnogo puta ponovljenih nervno-mišićnih procesa; ispoljava se kao oblik prilagodenosti određenom načinu života, rada i postupanja. D.s. u toku obrazovanja kretne navike stabilizira se ponavljanjem pokreta i uvjetuje veću točnost, ritmičnost i usaglašenost pokreta pri svakoj slijedećoj reprodukciji, što je bitna karakteristika u ostvarivanju automatizacije kretanja.

dinamičko opterećenje, trening: promjenljivo doziranje napora u treningu procesu. U različitim periodima i ciklusima treninga različito se programira odnos obujma i intenziteta opterećenja (npr. u pripremnom periodu treninga veći je obujam, a u osnovnom intenzitet).

dinamičko uže, speleologija: vrsta užeta koja se koristi pri sruštanju; ima mogućnost istezanja 40–50% s prekidom čvrstoće do 1900 kp.

Dinamo, Sportsko društvo, osn. 1945 u Pančevu, kao istoimeni fiskulturno društvo s brojnim sekcijama; od 1950 djeluje kao sp. društvo. Najbolje rezultate postigli su: ① Bokserski klub, osvojio je ekipno PJ 1968; ② Ragbi klub, osn. 1954 pod nazivom Akademski sportski klub; i.g. mijenjan naziv u RK Dinamo, a zatim u RK Jedinstvo; od 1961 nastupa kao RK Industrija stakla Pančevu, a od 1965 djeluje pod sadašnjim nazivom. Osvojio je PJ 1957, 1967/68, 1968/69, 1973/74 i Kup Jugoslavije 1958, 1960, 1973, 1975, 1977 i 1978; ③ Rukometni klub, osn. 1948; osvojio PJ 1955 i 1957 u velikom rukometu. Dobitnik je Nagrada »Jovan Mikić — Spartak« Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine (1968); ④ Veslački klub, pobijednik na PJ u dvojcu na parče (1951, 1952) u samcu (1952) i u kategoriji lakih veslača u samcu (1954, 1955). Od 1956 djeli-ju pod nazivom VK Tamiš.

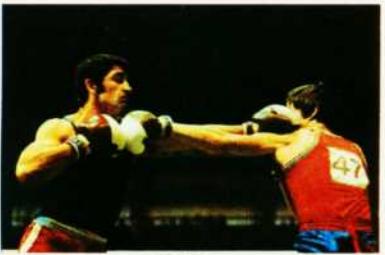
Dinamo, Sportsko društvo, osn. 9. VI 1945 kao istoimeni fiskulturno društvo komunalaca u Zagrebu sa 16 sekcija. Od 9. 1 1949 djeluje kao sp. društvo s klubovima za nogomet i sekcijama za atletiku, biciklizam, hokej na travi i rukomet. I.g. iz sp. društva se izdvajaju nogometni klub, a samostalno su nastavili djelovanje atletski te biciklistički klub. Ostale sekcije uključile su se u druga društva ili su postali samostalni klubovi. God. 1970 osn. je Auto-klub Dinamo. Najbolje rezultate postigli su: ① Atletski klub: članovi su ekipni pobjednici na PJ 1956 u krosu (duža staza) i partizanskom maršu 1955, 1956 i 1976; članice su bile prve u krosu 1967; ② Auto-moto društvo: članovi su osvojili 41 pojedinačno PJ; u ekipnoj konkurenciji osvojili su 7 puta PJ u brzin-skim utrkama na kružnim trkalištima (1971–73 i 1973–78) i 3 puta u brdsko-brzinskim utrkama (1971–72/78); ③ Kuglačka sekcija: ekipno PJ 1947 u narodnom načinu kugljanja; ④ Nogometni klub: prvak Jugoslavije 1947/48 1953/54, 1957/58, 1981/82; pobjednik Kupa Jugoslavije 1951, 1959/60, 1962/63, 1964/65, 1968/69, 1979/80 i 1982/83;

NK DINAMO, 1980.

AMD DINAMO, 1978.

DIREKT

pobjednik Kupa velesajamskih gradova 1967; **4** Teniska sekcija: osn. 1947 poslije rasformiranja FD Slavija; prvak Jugoslavije u muškoj i ženskoj konkurenциji za 1948; od 1949 djeluje u sastavu SD Naprijed, a poslije u sastavu SD Medveščak; **5** Vestačka sekcija: pobjednik na PJ 1947 u samcu (kategorija lakih veslača).

dinamometar, sp. medicina: naprava za mjerjenje sile (vlaka, tlaka ili težine). Promjena dužine opterećenog spiralnog pera ili promjena oblike luka prenosi se na kazaljku, čiji se pomak očitava na brojčaniku kao veličina sile. U sp. medicini se primjenjuju različiti tipovi za utvrđivanje sile što je proizvode mišići (npr. za mjerjenje snage mišića šake, ruku, nogu, leđa, glave i dr.).

DINAMOMETAR

dinamometrija, mjerjenje snage velikih mišićnih grupa (ruku, nogu, leđu) stezanjem, pritiskanjem, istezanjem i rastezanjem dinamometra.

dinamometrijski testovi snage, metoda utvrđivanja snage, mjerjenjem svladavanja otpora pomoći specijalno konstruiranih instrumenata; od mnogih dinamometara najviše se koristi dinamometar za mjerjenje snage stisaka šake.

turnir sp. ekipa, PS, PE, Wimbledon i dr.). Organizator na osnovi redoslijeda s prethodnog istovrsnog natjecanja i na osnovi propozicija, najprije utvrđuje ždrijebom nosioce pojedinih grupa za prednatjecanje (npr. prve četiri ekipa s prethodnog PS imaju pravo da budu ždrebane za nosioce grupa olimp. rukometnog turnira i obratno). U sljedećoj seriji ždreibaju se naredne četiri ekipa (od 5. do 8. mjesto) za razmještaj na druge pozicije u svakoj od 4 grupe, pa zatim naredne četiri ekipa za treće pozicije u grupama i konačno preostale četiri ekipa za četvrte pozicije. Tako izdrebane ekipi igraju po jednostrukom bod-sistemu unutar prednatjecateljskih grupa za što bolji redoslijed, jer time stječu pravo sudjelovanja u polufinalnim grupama. Ako neka od ekipa ispadne u toku kvalifikacijskih utakmica za završni dio PS ili olimp. turnira, njezina ranije stecena prava za d.ž. prelaze na ekipu koja je umjesto nje stekla pravo da sudjeluje u završnim borbenim na PS, odl. olimp. turniru. D.ž. se također primjenjuje u ligaškim i pojedinačnim natjecanjima u pojedinih sp. granama kada se u skladu s propozicijama određenog natjecanja neki sudionici natjecanja moraju međusobno sastati u uvjetovanim terminima odn. kolima (npr. pojedinci iz istog kluba međusobno u prvim kolima turnira i dr.).

dirigiranje, šah: važan kombinacijski element, sličan otklonu, kojim se iznuduje sljedeći potез protivnika; isključivi mu je cilj dovlačenje protivničke figure na neko određeno polje ili liniju, red ili diagonalu; izvod se zbog napada na dotičnu protivničku figuru ili zbog ostvarenja drugih kombinacijskih elemenata (blokiranje ili prekidanje linija); jedino se kod pat kombinacija protivnička figura dirigira baš zbog samog njezinog djelovanja.

diržabli → zračni brod

disajna gimnastika, kompleks vježbi za razvoj prsnih mišića; izvodi se udisajima i izdisajima različite snage, tempa i br. ponavljanja u stojecem, sjedećem ili ležećem položaju. Vježbe se mogu izvoditi i pomoću ruku. D.g. se najviše primjenjuje u otklanjanju deformacija grudnog koša i kralješnice.

disajna pauza, **1** kuglanje; vrijeme zadržavanja daha pri zaletu; kuglač izdahne suvišan zrak iz pluća u pripremnom dijelu zaleta, a udahne nakon izvršena zaleta i izbačaja kugle; **2** streštašvo: vremenski interval u kojem natjecatelj pri nišanjenju prekida disanje; kod većine strijelaca d.p. traje 5–15 sek. D.p. u redovnom ciklusu disanja traje znatno kraće (1–2 sek).

disajni ciklus, streštašvo: cijelina koju čine udisaj, izdisaj i disajna pauza; pri udisanju bez dodatnih opterećenja d.c. traje 4–5 sek. Pojačani d.c. primjenjuje se u pauzi između dva hica, da bi se nadoknadio manjak kisika koji nastaje za vrijeme povećane disajne pauze pri nišanjenju.

disalica, plastična cijev duga oko 30 cm i zakrivljena na donjem dijelu; služi za disanje dok je glava ronionca ili plivača s perajama pod vodom. D. se čvrsto drži Zubima, a gumeno proširenje na kraju sprečava ulaz vode u usta. Na srednjem dijelu d. se pričvršćuje za remen maske ili se stavlja između remena maske i glave.

disarmo (tal.) → razoružanje

disciplina (lat.), **1** stega, red, poslušnost; navika na pokoravanje određenom poretku; podvrgavanje sp. pravilima, koja određuju prava i dužnosti članova sp. organizacije; **2** naziv za različite oblike tjelesne vježbanja

i sporta na koje se dijele, prije svega, individualne sp. grane.

discipline snage, zasebna sp. disciplina u kojoj natjecatelji nastoje podići što teži težet u potisku sa klape, čučnjevima sa ramena i vučenju. Natjecatelji su podijeljeni u devet težinskih kategorija (muga do 52 kg; bantam do 56 kg; perolaka do 60 kg; laka do 67,5 kg; srednja do 75 kg; lako-teška do 82,5 kg; srednjeteška do 90 kg; teška do 110 kg i superteška preko 110 kg). U svakoj disciplini natjecatelji imaju pravo na tri izvođenja, odn. dizanja utega. Končni plasman određuje se zbrajanjem najboljih rezultata iz svake discipline. Ako dva natjecatelja podignu isti br. kilograma, prema propozicijama, prvi je natjecatelj onaj koji je lakši. Natjecateljima u d.s. rukovodi Savez za atletsku gimnastiku Jugoslavije, a PJ održava se od 1970.

disciplinska kazna, [1] sp. pravo: sankcija ili mjera koju izriče nadležni organ (sp. organizacije) zbog učinjene povrede discipline. Redovite u d.k. jesu: opomena, javni ukor, ukor pred isključenjem, zabrana natjecanja ili zabrana natjecanja u određenom mjestu za određeno vrijeme, novčana kazna, povratak u niži stupanj natjecanja, isključenje iz kluba ili organizacije, doživotna diskvalifikacija i dr. D.k. može se izreći pojedincu (članu) i organizaciji; [2] hokej na ledu: disciplinska mjera protiv igrača zbog nedoličnog ponašanja (isključenje na 10 min); zamjena je dozvoljena odmah; postoji i disciplinska kazna igre.

disciplinska kazna igre, hokej na ledu: disciplinska mjera protiv igrača zbog vrijedanja službenih osoba; pri tome se igrač isključuje iz igre za preostalo vremensko trajanje utakmice, mora napustiti igralište i otici u svačioniku; zamjena je dozvoljena odmah.

disciplinski organi, komisije ili sudovi u sp. organizacijama nadležni za prvi stupanj vođenja disciplinskog postupka i za izricanje disciplinskih kazni. O žalbama (prigovorima i sl.) protiv njihovih odluka odlučuju drugostepeni disciplinski organi (viši disciplinski sudovi), odn. predsjedništvo, ili drugi izvršni, ili posebni organi u organizacijama.

disciplinski prekršaj, hokej na ledu: povreda pravila igre u toku natjecanja, vrijedanjem bilo koje osobe na borilištu, dobacivanjem ružnih riječi, negodovanjem i privođaranjem odlukama suca, udaranjem pločice izvan domaća suca u prekidu igre.

disk → bacanje diska

diskobol, bacač diska; starogrč. atlet. D. je često korišten u keramici kao motiv, zatim pri izradi novca, kipova i reljefa. Poznati d. kipara Mirona prikazuje natjecatelja u trenutku završne faze izbačaja diska (iz sred. V st.).

diskvalifikacija (lat.), oduzimanje prava nastupa ili sudjelovanja na natjecanjima zbog prekršaja pravila natjecanja ili disciplinskog pravilnika; dosuduje se za krake ili duže vrijeme, odn. za jedno ili više natjecanja, a u težim slučajevima disciplinskih prekršaja i doživotnu d.; poništavanje postignutog plasmana ili sp. rezultata zbog prekršaja pravila natjecanja; zabrana daljnog sudjelovanja natjecatelja u borbi, odn. na utakmici koja je u toku, zbog povreda pravila.

distanca (lat.), udaljenost, prostorni razmak, razdaljina koju treba svelatiti ili održavati u toku natjecanja (biciklizam, boks, konjički sport, rvanje i dr.).

distanciranje, konjički sport: pomicanje konja u plasmanu za jedno, dva ili više mje-

sta unatrag od mesta koje je postigao u utrci. Izriče ga sudački kolegi, ako je uslijed nepravilnog jahanja (vožnje) došlo do smetnja drugog jahača (vozača) ili grla i utjecalo na konačni redoslijed.

Dlitatin, Aleksandar (1957), sovj. gimnastičar, najuspješniji sportaš na Ol 1980 s 8 osvojenih medalja. Na Ol 1976 osvojio srebrne medalje kao član ekipa i u vežbi na krugovima; na Ol 1980 pobjednik u višeboru i u vežbi na krugovima te član pobjedničke ekipa, pored toga, osvojio i 4 srebrne i 1 brončanu medalju. Prvi gimnastičar koji je na Ol dobio ocjenu 10. 1979 osvojio dva prva mesta na PE i četiri prva mesta na PS; dva puta pobjednik u Svjetskom kupu gimnastičara.

divljia patka, pernata divljač boje kestena sa svijetlim pjegama i prugama. U martu snese 8–15 jaja i na njima sjedi 26 dana. Gniazeži se u šašu, trsci ili u šupljim vratima. Hrani se sjemenjem, močvarnim biljem, kukcima, sitnom ribom i dr. U nas je ima po močvarama, ribnjacima, jezerima i tekćim vodama, gdje ljetuje i zimu. Zimi se okuplja u veća jata. Lov je dozvoljen od početka augusta do kraja marta. Lovci iz zasjede (obično u čamcu) nastoje sačmaricom ustrijeliti lovnu u preletu.

divlja svinja, krupna divljač, stanovnik sredogorja i močvarnih šuma. Brza i snažna; vis. do 100 cm, duž. do 150 cm, tež. do 300 kg. Prednji dio tijela nešto je viši od stražnjeg, glava je dugačka i šiljasta. Obitava u svim krajevima Jugoslavije i lovi se tokom čitave god. D. s. se pronalaže kretanjem po tragu, čeka se u zasjedi ili se lovi prigonom uz pomoć pasa. Za odstrel su pogodne puške kuglare i sačmarice. Ranjava je iza ušiju i u grudi, dok na ostalim mjestima ima kožu debelu i do 3 cm. Trofej su kljove i dlake s leda, koje se povezuju u kiticu tako da korijen dlake bude prema gore. Lovci skupljaju i repove, pa ih po nekoliko povezuju zajedno. Kljove slabijih grla se poslije prepariraju nižu na vrpcu. Koža se također smatra trofejom.

divljač, sisaci i ptice koje žive slobodno u prirodi. Zakoni o lovu reguliraju lov d. S gledišta lova d. se dijeli na dlakava i pernatu. U nas živi dlakava d.: zec, (lovorstaj od početka god. do jeseni), kunić, bizaranski štokar, tekućica, vjeverica, divlja mačka (lovostaj od proljeća do jeseni), lisica, ris (zabrana lava), vuk, šakal, kuna zlatica, kuna bjelica, hermelin ili zerdav, lasica, tvor, jazavac, vidra (lovostaj od proljeća do jeseni), medvjed (potpuno zaštićen), divlja svinja (lovostaj od februara do jula), jelen (odstrel samo s dozvolom), jelen lopatar (lov samo s dozvolom), aksis (lovi se samo s dozvolom), srna, divokoz, kozorog (lov zbranjen), muflon i dr. Od pernate d. u nas žive: veliki tetrije, mali tetrije, poljska jarebica, trčka (lovostaj od početka zime do početka jeseni), jarebica kamenjarka (lovostaj od zime do početka jeseni), prepelica (lov počinje u augustu), alpska koka, fazan, dropljica, dropljica, golub, plovuše, močvarice, orlovi i dr. D. je društvena svojina.

divljačina, lov: meso divljači.

Diljan, Dejan (1927), urednik sp. rubrike dnevnog lista Oslobođenje (Sarajevo), član Republike komisije za fizičku kulturu BiH i Upravnog odbora FK Sarajevo; predsjednik Aktiva sportskih novinara BiH. Dobitnik Majskih nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1971).

divlji kunić, gladavac sivkastosmeđe boje; tež. oko 2 kg. Pari se 5–7 puta na god.; ženka nosi 30–31 dan i u okoti 4–12 mladih. Prebiva u podzemnim rupama, gustom ši-

pražju, starim zidinama, gomili kamenja i dr. Luta i hrani se noću. Ne odlazi daleko od prebivališta. Kreće se utabanim stazama; plašljiv je i uvijek na oprezu, često osluškuje stope samo na stražnjim nogama. Hrani se biljem. Ima ga u varaždinskom, splitskom i šibenskom području; na Krku, Rabu, Cresu i Lošinju. Lovi se pomoću pasa ptičara i goniča. Puca se iz blizine; koristi se sačma br. 10 i 12.

divokoza, divljač visokih planina; vis. do 80 cm, duž. do 110 cm, tež. 20–30 kg, divokozar 25–40 kg; živi do 25 god. Dlaka je gruba, ljeti kratka, svijetlordaste boje, zimi gusta, rastocnra. Rogovi su šuplji i šiljasti, uspravni, na vrhu natrag savinuti. Mužjak ima čvršće, raširenje i zakrivljenje rogove. Živi u stadima od po 100 grla, koja se kreću na 400–500 ha. D. se lovi prije izlaska sunca i prije sumraka, kuglom kalibra 6,5–8 mm. Lovi se šuljanim, iz zasjede ili prigonom. Trofej su rogov i preparirana glava. Nastanjuje sve visoke planine u nas. Lov je dozvoljen od augusta do kraja decembra.

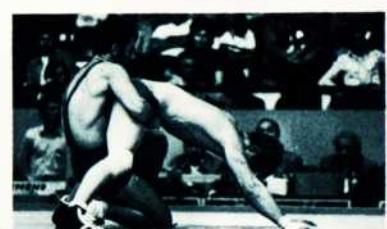
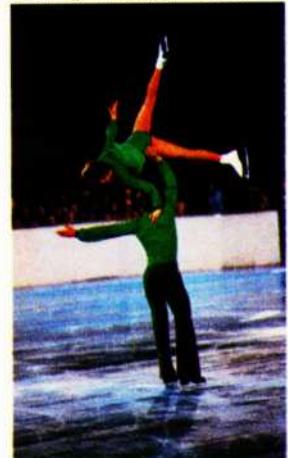
divot (engl.), golf: mali busen trave izbačen iz zemlje udarcem štapa (najčešće metalni). Obaveza je igrača (ili caddiea) da taj busen vrati na prvobitno mjesto, radi očuvanja površine igrališta.

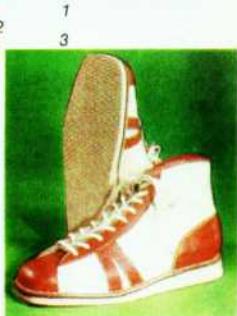
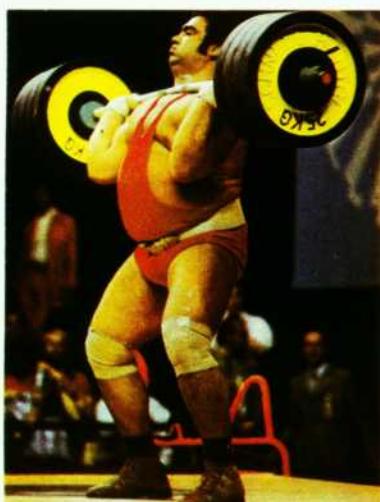
dizač, odbojka: igrač koji dizanjem dodaje loptu suigraču za smjeć.

dizačka palica, dizanje utega: metalna palica (duž. 1,2–1,5 m, promjera 28–30 cm) za zagrijavanje vježbača pri obučavanju.

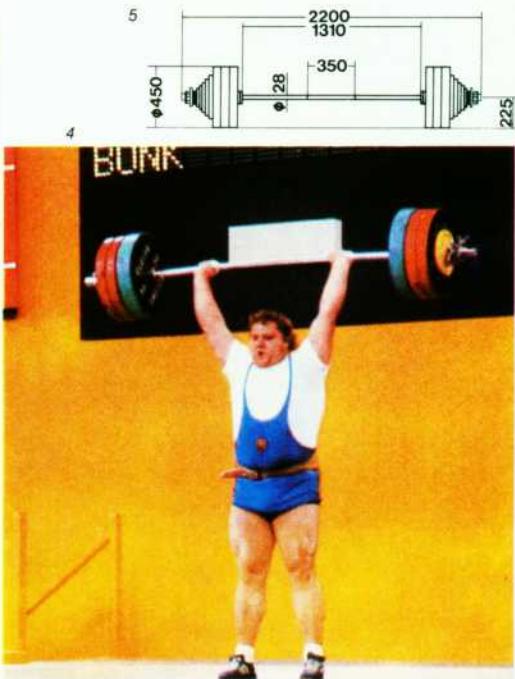
dizanje, [1] badminton: vrsta obrambenog udarca bekhendom ili forhendom; igrač u blizini mreže pogoda loptu reketom, pokretom odozgo nagore. Lopta leti u visokom luku i pada u blizini osnovne linije; [2] rvanje: grupa zahvata iz parteru kojima napadac podigne protivnika sa strunjače i izvodi bacanja; [3] sp. gimnastika: snažni pokret rukama pri kojem tijelo mijenja svoju poziciju (npr. d. ispruženog tijela pri izvođenju stoga

DIZANJE (umjetničko klizanje i rvanje)

DIZANJE UTEGA: 1. i 4. dizanje utega; 2. izbačaj; 3. obuća dizača utega; 5. uteg

o šakama na tlu, na karikama, preći ili ručama); ④ umjetničko klizanje i koturaljkanje: element u natjecanju parova u kojem partner podiže partnericu iznad svojih rama, držeći je jednom rukom ili objema rukama hvatom za šake, ruke ili tijelo vrteći se s njom. Nakon najviše 3 okreta oko uzdužne osi, klizačiću blago spušta na led. Prema odskočnom i doskočnom luku partnerice, d. se naziva po odgovarajućim klizačkim (koturaljkaškim) skokovima. U natjecanju plesnih parova plesač smije diti klizačiću samo do visine svog pojasa i okretnuti je najviše 1,5 puta. D. kod kojeg partner ispusta partnericu da bi se uz njega sama okretnala u skoku, ali je hvata prije doskoka, naziva se d. s odvojenom vrtnjom.

dizanje lopte, odbokja: način dodavanja lopte na mrežu radi pripreme za smjeđ. Pri tome se lopta dodaje na mrežu i površe nje ispred smećera, tako da bi on mogao uzeti zalet za što viši skok i što strmije obaranje lopte u protivničko polje. O. d. l. ovisi efikasnost napada. Dizači se služe različitim prividnim pokretima tijela i ruku, kako bi zbumili protivnika i time pridonijeli da se smečer oslobođi protivničkog bloka. D. l. se izvodi iz zone napada; udaljenost dizača od mreže treba da bude 0,5–1 m. Prema visini gornjeg ruba mreže lopta može biti dignuta visoko, srednje visoko i neznatno iznad mreže, u različitim dužinama lukova ili u ravnoj liniji. D. l. može biti izvedeno na mrežu od igrača iz prednje linije, kao i preko ubačenog (stražnjeg) četvrtog igrača radi jačanja napada.

dizanje ruke, rvanje: element tehnike u napadu; natjecatelj napada s leđa rvača u obrani, koji se nalazi u položaju upora kleva, i nastoji ga prevrnuti na led. Napadač jednom rukom obuhvaća pojas rvača u partneru djelujući nadolje, a drugom rukom, hватом za zapešće, nastoji suparnikovu ruku savinuti na led.

dizanje utega, sp. grana u kojoj natjecatelj diže uvis određeni teret, spravu, iznad visine glave do uzručenja i načas ga, pruženih ruku i nogu, zadrži u tom položaju, a na znak suca spusti na podij. Natjecanje u d.u. održava se na posebnom podiju od dasaka (debljine 5–15 cm), veličine 4 m × 4 m. Za natjecanje je neophodna posebna sprava, kojom se natječu dizači utega: ona se sastoji od kompletia za d.u. ukupne tež. 284 kg (osovina duž 220 cm, promjera 28 mm i tež. 20 kg); njena težina povećava se dodavanjem ploča s obje strane, koje se pridržavaju na osovinu zatvaračima, tež. 2,5 kg; komplet sprave za d.u. ima uz to 2 ploče po 50 kg, 2 po 25 kg, 2 po 20 kg, 2 po 15 kg, 2 po 10 kg, 2 po 5 kg, 2 po 2,5 kg, 2 po 1,25 kg, 2 po 0,5 kg i 2 ploče po 0,25 kg. Natjecatelji nastupaju u triku s opasacem i specijalnim cipelama. Dopuštena je upotreba bandože na zglobovima šaka i koljenima i pojasa, šir. 12 cm. Prema tjal. težini, koja se provjerava dva sata prije svakog natjecanja, dizači utega podijeljeni su u deset težinskih kategorija: do 52 kg, 56 kg, 60 kg, 67,5 kg, 75 kg, 82,5 kg, 90 kg, 100 kg, 110 kg i preko 110 kg. Natjecanje se održavaju u dvije discipline (biatlon): trzaj i izbačaj (do OI 1972 bila je na programu i disciplina potisak ili izvlačenje, triatlton). U svakoj discipline natjecatelj ima pravo na tri pokušaja, odn. 6 na cijelom natjecanju. U određenoj kategoriji pobijeđuje natjecatelj koji ima najveći zbroj podignutih kg u trzaju i izbačaju. Za vrijeme d.u. on ne smije prekorčiti granice linije podija. Pri prvom pokušaju počinje s utegom bilo koje težine (najmanja od 27,5 kg); kao pokušaj se računa svako

d.u. iznad visine koljena. Između prvog i drugog pokušaja razlika u težini mora iznositi najmanje 5 kg. Ako je razlika manja, natjecatelj nema pravo na treći pokušaj. Ako se u trećem pokušaju približi rezultatu koji je samo za 10 kg slabiji od rekorda, može izvesti i četvrti pokušaj, pod uvjetom da doda toliko novih utega koliko je potrebno da povisi postojeći rekord najmanja za 0,5 kg. Natjecanja se održavaju u pojedinačnoj i ekipnoj konkurenциji. D.u. je na programu OI 1896. Brigu o razvoju d.u. u svijetu vodi IWF, u Evropi EWF, a u našoj zemlji Savez Jugoslavije za dizanje utega.

dizel-motor, zrakoplovno modelarstvo: klipni motor, upotrebljava se za pogon letičkih modела s malim radnim volumenom, do 10 cm³; mješavina se pali isključivo sabijanjem (kompresijom), a mehanički sistem podešava stupanj sabijanja za vrijeme dok motor radi. Za natjecanja modela klase F 1C i F 2A, organizator natjecanja je dužan osigurati standardno gorivo sastava 80% metanola i 20% ulja za podmazivanje.

dizgini, konjički sport: dio uzde koji jahač ili vozač zaprega drži u rukama za upravljanje konjem, tako da popuštanjem, zatezanjem i pridržavanjem djeluje na konjsku usta. Postoje lijevi i desni, žvalski i demski d., već prema tome da li su zakopčani na žvalu ili na demu.

djamidov, sp. gimnastika: element na ručama nazvan prema sovj. reprezentativcu S. Djamidovu, izveden prvi put na PS 1966. Izvodi se iz njih u uporu bočno: visokim prednjim stav u uporu na jednoj ruci i spojeno dvojni okret (360°) u stav suprotan od "stojeće" ruke do stava u uporu bočno na obje pritke. D. prema Pravilniku za ocjenjivanje spada u najviši stupanj C-težine.

Djetelić, Antun (1913), radnik; nogometni trener i potpredsjednik Saveza nogometnih trenera područja Zagreba. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Djetelić, Pero (1926), dipl. pravnik, društveno-politički i sp. radnik; poslije Oslobođenja biran na istaknute političke i drž. dužnosti u SRH i federaciji, između ostalog bio predsjednik delegacije i delegat SRH u Saveznom vijeću Skupštine SFRJ (1974–80, odn. 1980–82), predsjedavajući GK SSRN Zagreb (1979–80). Od 1982 predsjednik Republičkog savjeta za pitanja društvenog uređenja. Bio generalni tajnik Fiskulturnog saveza Hrvatske (1949–53), predsjednik Plivačkog saveza Jugoslavije (1960–63) i Jugoslavenskog saveza organizacija za fizičku kulturu (1963–64).

djetelina sa četiri lista, zrakoplovno modelarstvo: obavezna figura u natjecanjima modela klase F 2B (akro): sastoji se od pune petlje, horizontalnog leta, 3/4 pređne petlje, vertikalnog penjanja, 3/4 pređne petlje, horizontalnog leta i 3/4 petlje te prelaska u horizontalni let.

Djinalji, Skender (1919), novinar, sp. radnik, bavio se aktivno nogometom, košarkom, odbojkom i atletikom; bio predsjednik Saveza sportova Kosova, Fonda za fizičku kulturu Kosova, Nogometnog saveza Kosova, selektor nogometne reprezentacije Kosova i dr.

djus (engl. deuce) → izjednačenje

DM, oznaka FAI za klasu motorne zračne jedrilice; DM 1 označava jednosjedu motornu jedrilicu, a DM 2 višesjedu.

dnevna zapovijed, logorovanje: program i plan rada za idući dan koji se u predvečerje iznosi čitanjem pred svim postrojenjima sudionicima; sadrži kratak osvrt na protekli dan; čitaju se i određuju nova dežurstva u kuhinji, dežurni logora i noćni stražari za iduću noć po smjenama. Knjigu d.z. vodi tajnik logovanja.

dnevnik rada, osnovni oblik evidencije u radu trenera. U d.r. unose se kronološkim redom podaci o sadržaju treninga i o utakmicama (natjecanjima); podaci o sastancima i drugim oblicima rada; pregled prisustvovanja igrača (natjecatelja) na treninzima i njihovo sudjelovanje na utakmicama (natjecanjima). Po-seban oblik evidencije su podaci o psihofiz., tehn. i taktičkis sposobnostima, te o općim osobinama pojedinih igrača (natjecatelja).

dnevnik ronjenja, podvodne sp. aktivnosti: zabilješke o izvršenom ronjenju koje sadrže: datum, sat i mjesto ronjenja, temp. i strujanje zraka, smjer i brzinu podvodnih struja, temp. vode, dubinu urona, dužinu boravka pod površinom, ulov ribe, opis terena i dr.

dnevnik treninga → knjiga treninga

do, kendo: prsti oklop izrađen od tvrde kože ili, u novije vrijeme, od plastike; zaštitna oprema za borce-natjecatelje.

doba, vježbe oblikovanja: vremensko razdoblje u trajanju približno jedne sek, zavisno od tempa izvođenja vježbe; služi kao jedinicu vremena u kojoj treba izvršiti jedan pokret ili mirovati u jednom stavu ili položaju; upotrebljava se i u ritmičko-sp. gimnastici,

kod vježbanja na spravama (u sp. gimnastici) i u sletskim vježbama.

dobra kategorija, natjecateljska kategorija određena uzrastom; ubičajena je podjela na pionire (obično do 14 god.), juniore (obično do 18 god.) i seniore (preko 18 god.). Ovisno o specifičnostima sp. grana granice d.k. se često međusobno razlikuju, a uvođe se i druge d.k. (npr. mladi pioniri, stariji juniori, veterani i dr.).

dobni dodatak (njem. Altersgewicht), konjički sport: opterećenje konja različitih godišta, koji zajedno sudjeluju u jednoj galopskoj utrci. Razlika u opterećenju ovisi o dužini staze i mjesecu u kome se utrka održava. Npr., u septembru dvogodišnjaci na stazi od 1600 m nose 45 kg, trogodišnjaci 58 kg, četverogodišnjaci 62 kg, dok je u oktobru taj odnos 47,5:58,5:62 kg.

doboš, streljaštvo: cilindrično tijelo sa 6–8 konusnih ležišta; služi kao spremište za metku kod revolvera; svaki put pri okidanju dolazi do okretanja doboša i dovodenja novog metka do ležišta, odn. u ležište na početak cijevi oružja.

dobra lopta (engl. right ball), badminton, odbojka, tenis: lopta koja dotakne teren ili njegove linije.

Dobratsch, austr. cesta za auto-moto brdsko-brzinske utrke kraj Villacha; duž. staze 5,3 km, visinska razlika 600 m, cilj na 974 m nadmorske visine.

Dobrić, Vinko (1951), inž. telekomunikacija; reprezentativac u odbojci, zasluzni sportaš Jugoslavije, član AOK Mladost-Monter (Zagreb). Sudjelovao u ekipi koja je na PE 1975 i 1979 osvojila brončanu medalju.

Dobrin, Miroslav (1894), bankovni službenik; atletičar, dugoprugaš, rekorder i jugos. prvak u hodanju; jedan od osnivača Jugoslavenskoga lakoatletskog saveza inicijatora osnivanja BiH. Tajnik Jugoslavenskog olimpijskog odbora, uređnik časopisa Olimpijski sport (Zagreb 1934–36). Odšlio se u Izrael, a zatim u Kolumbiju.

Dobrinić, Branko (1930), profesionalni pilot poljoprivredne avijacije; nastavnik padobranstva (od 1952), trener i med. sudac, reprezentativac u padobranstvu, član Aerokluba Zagreb. Nosilac padobranske zlatne značke s dijamantom (1961). Na PS u padobranstvu (Bratislava, 1958) osvojio zlatnu medalju u disciplinski skok na cilj. Svi rekorder u grupnom skoku (1958). Na Jadranskom padobranskom kupu (Tivat, 1959) osvojio prvo mjesto u disciplini skok na cilj. Trostruki je jugosl. rekorder.

Dobrović-Mihać, Lepa (1905–76), prednjak: načelnica Sokolskog društva u Čapljini i Sokolske župe Banja Luka. Prednjak u FD Borac (Banja Luka), zatim radi u Komitetu za fiskulturu, odn. u Savjetu za prosvjetu BiH, u Sarajevu. Autor sletskih vježbi i akademskih sastava, pisac stručnih članaka.

DOBRATSCH,
auto-moto
cesta

Dobrovoljno vatrogasno društvo, Kuglački klub, osn. u Zrenjaninu; ekipni pobednik u ženskoj konkurenciji na PJ 1958, 1960 i 1964.

Dod, Charlotte (1871–1962), engl. reprezentativka u tenisu, hokeju na travi i golfu. Pobjednica u Wimbledonu 1887–88, 1891–93. Prva žena u povijesti tenisa koja je upotrijebila volej i smeč; najmlada prvakinja u Wimbledonu (sa 16 god.).

dodatna nastava, nastava tjal. odgoja: poseban oblik nastavnog rada za učenike koji pokazuju posebno zanimanje i naklonost za neku sp. granu, odn. disciplinu. D.n. omogućuje im da za vrijeme redovnog školovanja prošire i prodube znanje izvan redovnog, predviđenog šk. programa. Organizira se za učenike iz dvaju susjednih razreda (npr. V–VI, VII–VIII), u toku šk. godine ili po završetku polugodišta, odn. šk. godine.

dodatni letovi, modelarstvo: letovi koji se primjenjuju u natjecanjima slobodnoletečih modela (F 1), kada nakon propisanog br. turnusa (kola), dva ili više natjecatelja dijele prvo mjesto. D.l. se obavljaju odmah po završetku posljednjeg turnusa, tako dugo dok se potpunom eliminacijom ne dobije pobjednik natjecanja. Bodovi postignuti u d.l. ne uzimaju se u obzir za ekipni redoslijed.

dodatač (engl. assist), 1) hokej na ledu: naziv za igrača koji dodaje pločicu suigraču prije postizanja pogotka; za tako dodanu pločicu, igrač se na PS i PE upisuje u listu strijelaca sa 1 poenom; 2) košarka: na sličan način takva se akcija vrednuje u SAD.

dodavanje, predaja lopte ili pločice nekom od suigrača; jedan od osnovnih teh. elemenata u ekipnim sp. igrama.

dodavanje težine, dizanje utega: dopušteno povećanje težine sprave za dizanje utega na natjecanjima. Najmanja tež. utega s kojom se može početi natjecanje iznosi 27,5 kg (tj. težina osovine, najmanje ploče od 1,25 kg i zatvarača). Kako natjecatelji imaju pravo na 3 pokušaja u svakoj disciplini, odn. 6 na cijelom natjecanju, oni mogu povećati težinu

DJAMIDOV

M. DOBRIN

I. DOLENEC

Ž. DOLINAR

sprave dodavanjem utega najmanje tež. od 2,5 kg. Razlika u težini utega između prvog i drugog pokušaja mora biti najmanje 5 kg. u protivnom natjecatelj gubi pravo na treći pokušaj.

Dodić, Radivoj (1917), dipl. ekonomist, direktor Ekonomsko škole u Somboru; društveno-politički i sp. radnik. Predsjednik Somborskog šahovskog kluba, član Predsjedništva Šahovskog saveza Vojvodine, predsjednik Internacionalnog šahovskog memorijalnog turnira "Ivan Parčetić" u Somboru. Uz brojne nagrade i priznanja dobitnik je Nagrada "Jovan Mikić — Spartak" Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine (1972).

dodirnuta mreža → nec lopta

dog-leg (engl.), golf: naziv za rupu čiji se fairway ne prostire pravolinijski, već prelama pod okomitim kutom (jedanput ili dvaput).

Dogget's coat and badge (engl.), veslanje: najstarija velačka regata na svijetu, održava se od 1715 u Engleskoj; započela kao utrka profesionalnih prevoznika čamcima, u novije vrijeme regata mladih velača.

Doherty, Hugh Lawrence (1876–1919), engl. teniski reprezentativac, petorostruki pobjednik u Wimbledonu 1902–06 i u igri parova 1903–05. Pobjednik na Medunarodnom prvenstvu SAD 1903, a u igri parova 1902–03. Igrao u Davis Cupu za reprezentaciju Britanskih otoka (1902–06).

Doherty, Réginald Frank (1814–1910), teniski reprezentativac V. Britanije. Pobjednik u Wimbledonu 1897–1900, u igri parova 1897–1901 i 1903–05; pobjednik na Medunarodnom prvenstvu SAD u igri parova 1902–03. Igrao u Davis Cupu za reprezentaciju Britanskih otoka (1902–06).

dohvatna vožnja, biciklizam: natjecanje pojedinaca i ekipa na trkalištu; amateri se natječu na 4000 m (žene i omladinci na 3000 m), a profesionalni vozači na 5000 m. U pojedinačnoj konkurenциji istovremeno startaju 2 vozača, svaki na suprotnoj strani trkališta. Pobjeđuje vozač s boljim vremenom, međutim, utrka može završiti i ranije ako jedan od natjecatelja prestigne drugog. U ekipnoj konkurenциji na 4000 m za svaku ekipu nastupaju po 3–4 vozača. Istovremeno startaju 2 ekipa, svaka na suprotnoj strani trkališta. Za konačni uspjeh ekipi mjeri se vrijeme trećeg vozača na cilju. Utrka se prekida ako ekipa ostane sa 2 vozača, ili ako jedna ekipa prestigne drugu prije nego što je prešla cijelu

stazu. Pojedinačno i ekipno natjecanje u toj disciplini je u programu OI i PS.

dohvatna vožnja na australski način, biciklizam: utrka pojedinaca s polaskom u razmacima od 20 i više m. Na stazi duž 2–4 km natječe se 3–5 vozača. Ako neki od vozača sustigne natjecatelja ispred sebe, isti ispada iz daljnog natjecanja. Pobjednik je vozač koji na određenoj dužini staze uspije postići najveću brzinu i tako izbjeći opasnost da ga sustigne bilo koji drugi natjecatelj.

dohvatna vožnja na talijanski način, biciklizam: natjecateljska disciplina na trkalištu; sudjeluju dvije ekipa od po 5–8 vozača. U svakom krugu ispadaju iz daljnog natjecanja vodeći vozači obju ekipa, tako da na kraju o pobjedi odlučuju posljednji natjecatelji obju ekipa. Ta utrka može se organizirati i na ispadanje poslije svakog drugog kruga.

dojime (jap.: „škare“ na trupu), džudo: zbranjeni zahvat nogama kojima se stezanjem nogu priliču bubrezi protivnika.

dojo (jap.: mjesto za vežbanje), džudo: prostorija u kojoj se vežba; tradicionalna jap. drvena kuća ili samo prostorija (s podom prekrivenim strunjčama tatami).

dokoračno stupanje, strojevježbe: kretanje uzastopnim ponavljanjem dokoraka. U odnosu na smjer kretanja, može se izvoditi: naprijed, nazad, bočno, koso, kružno i vijugavo.

dokorak, vježbe oblikovanja: priključenje jedne noge drugoj, koja se nalazi u iskoraku, otkoraku, zakoraku itd.

dokumentacija zrakoplova, propisane isprave i knjige bez kojih zrakoplov ne smije poljeti niti sudjelovati na natjecanju; to su: uvjerenje o upisu zrakoplova u registar, uvjerenje o plovivnosti, dozvole za rad radiostanica, putna knjiga i operativni dnevnik zrakoplova. Stanje dokumentacije je dio discipline tehničke ispravnosti aviona na natjecanjima kao što je Jugoslavenski aeroreli (PJ).

Dokumentaciono-informativni krug o sportu (njem. Dokumentation und Informationsring für Sport), osn. 1970 u Kolnu na prijedlog zemalja njem. jezičkog područja; omogućuje suradnju brojnih instituta i organizacija u oblasti dokumentacije i informacija s područja f.k. i sporta iz više evr. zemalja (također i iz Jugoslavije).

Dolanc, Stane (1925), dipl. pravnik, redovni profesor Fakulteta za sociologiju, političke znanosti i novinarstvo u Ljubljani, društveno-politički radnik, sudionik NOB; do 1960 na raznim dužnostima u JNA, narodni poslanik. Bio direktor Visoke škole političkih nauka u Ljubljani (1960–69), član CK SK Slovenije (1965–69), član CK SKJ i Izvršnog biroa, odn. Izvršnog komiteta Predsjedništva SKJ (1967–72 i od 1979) te sekretar tog foruma (1972–79); od 1982 savezni sekretar za unutrašnje poslove. Bio predsjednik Košarkaškog saveza Slovenije (1961–69) i član Predsjedništva Košarkaškog saveza Jugoslavije, predsjednik Počasnog odbora PS u skijaškim letovima, med. komesar FIBA, te predsjednik Organizacionog komiteta PS u košarci (Ljubljana, 1970) i Komiteta VIII MI (Split, 1979).

Dolenc, Irislav (1921), nastavnik tjele. odgoja, viši sp. trener za rukomet, atletiku i košarku; reprezentativac u velikom rukometu (17 nastupa) i atletici (skok motkom); bio član rukometne i atletske sekcije HŠK Concordia (Zagreb) i nogometne sekcije HŠK Uskok (Zagreb). Poslije Oslobođenja član je RK Metalac i RK Zagreb, AK Zagreb i KK Polet. Bio savezni trener muške rukometne reprezentacije Jugoslavije (1950–58 i 1966–67) i muške rukometne reprezentacije Švicarske

(1969–73). RK Zagreb pod njegovim vodstvom osvojio je PJ: u velikom rukometu 1949, 1954 i 1956 te u rukometu 1957, 1963 i 1965. Od 1958 do 1962 profesionalni trener TuS Eintracht Dortmund (SR Njemačka) za sekcije: atletika, hokej na travi, košarka i rukomet.

Dolenc, Mladen (1923), komercijalist; društveno-politički i sp. radnik. Bavio se atletikom u HŠK Concordia (1936–39). Bio predsjednik AK Zagreb, osnivač i predsjednik AK Dinamo u Zagrebu (1950–78), član Atletskog saveza Zagreba u Hrvatske te Odbora za stadion Nogometnog kluba Dinamo (Zagreb). Uz brojne nagrade i priznanja, dobitnik je Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1976).

Doležal, Bogumil (1889–1959), sp. radnik; jedan od osnivača NK Hajduk (1911) i PK Jadran u Splitu (1970). Pokretač i odgovorni urednik časopisa Jadrani sport (Split, 1920–21). Osnovao sekciju za ženske sportove pri NK Hajduk 1922.

dolihos (grč.), ustrajno trčanje na Antičkim igrama; natjecanje na 7–24 stadija (1346–4616 m); uvedeno prvi put na XV. ant. OI.

Dolinar, Žarko (1920), dr medicinskih nauka, reprezentativac u stolnom tenisu, mnogostruki stolnoteniski prvaci i zasluzni sportaš Jugoslavije. U razdoblju 1936–59 osvojio 25 med. naslova; 74 puta igrao za reprezentaciju Jugoslavije. Pojedinačno PJ osvojio 1939, 1947, 1949 i 1955, med. PJ 1954; na PS osvojio 8 medalja (1 zlatnu, 4 srebrne i 3 brončane); prvi na PS 1954 u igri parova (sa V. Harangozom), drugi na PS 1955 u pojedinačnoj konkurenциji i u igri parova (sa V. Harangozom). Idejni začetnik osnivanja Swathling Club International. Dobitnik Trofeja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske (1961).

Dolomiti, planinska skupina u Ist. Alpama, glasovita zbog brojnih kamenitih tornjeva (npr. Tre Cime) koji su omogućili procvatati alpinizmu; turističko područje. Najviši vrh je Marmolada (3343 m).

dolphin (engl.), sinhronizirano plivanje: figura koja se izvodi iz osnovnog sunožnog pruženog položaja ledima prema vodi. Zatamahom ruku prema natrag (iz uzručenja u priručenje) započinje uron, glavom nadolje. Bočnim kruženjem ruku tijelo ispod vode opisuje krug i vraća se u početni položaj.

Dom sportova, građevina u Zagrebu s više sp. dvorana, kuglanom, klizalištem; otvorena je djelomično 1972, dovršena 1976. Sagradena je po projektima V. Turine i F. Neidharta. Sadrži šest dvorana, i to: veliku polivalentnu dvoranu I, s korisnom površinom 71,5 m × 41,5 m, odn. ledenu plohom od 60 m × 30 m, u kojoj se osim sp. priredava održavaju festivali, kazališne priredbe, koncerti i sl.; može primiti 6000–10000 gledalaca. U dvorani II, s korisnom površinom 44,2 m × 26,8 m, održavaju se treninzi i natjecanja u košarci, rukometu, odbojci, tenisu i borilačkim sportovima; može primiti 3100–4000 gledalaca. Skidanjem pregradne stijene, dvorane I i III se spajaju, pa se dobiva korisna površina od 98 m × 41,5 m za 6000–11500 gledalaca. Dvorana III (41,5 m × 27 m) služi za treninge u rukometu, košarci, odbojci i dr.; dvorana IV (17,7 m × 15,9 m) je za treninge u stolnom tenisu; dvorana V (46 m × 7 m) je za treninge u mačevanju, a dvorana VI (24 m × 11 m) je za dizanje utega. Osim toga, D.s. ima 8-stazu automatsku kuglanu, malokalibarsku i zračnu strejljanu, saunu, sp. dispanzer, press-centar, PTT-centar, snack bar, garderober i sanitarni prostorije za sportaše i gledače, prostorije za upravu i pogonske prostorije.

DOM SPORTOVA

Domac, Branko (1889–1962), odvjetnik; sp. funkcionar. Kao član HAŠK (Zagreb) bavio se atletikom, tenisom i zimskim sportovima; najviše uspeha je imao u mačevanju sabljom. Tajnik (1910) i predsjednik (1911–13) HAŠK. Zaslužan za izgradnju igrališta u Maksimiru (prostor sadašnjeg Stadiona NK Dinamo).

B. DOMAC

Domany, Robert (1908–42), svestrani sportaš, član ŘŠK Hajduk (Slavonska Orahovica). Španj. borac; u NOR od 1941, komandant II kordunskog odreda. Poginuo od izdajnika koji su prešli na stranu četnika. Za narodnog heroja proglašen 24. VII 1953.

Domijan, Branko (1924–72), tajnik Konjičkog saveza Hrvatske (1949–72); član IO Konjičkog saveza Jugoslavije; tehnički referent, tajnik i potpredsjednik KK Zagreb. Zaslužan za obnovu i osnivanje brojnih konjičkih klubova u Hrvatskoj i za uvođenje turističkog i sp.-rekreacionog jahanja u našoj zemlji.

dominacija (lat.), šah: prevlast ili kontrola nad nekoliko polja, koja su uslijed toga nedostupna protivničkim figurama.

dominalni sistem lovstva, zakupni sistem lova u kojem se poštiva pravo vlasništva; lovište se dobiva natječajem, plaća se odšteta za korištenje lovišta (zakupnina), a način gospodarenja propisan je zakonom. Primjenjuje se u raznim modifikacijama od 1848 iako se regalni sistem, pa i kod nas, zadržao u nekim krajevima sve do iza II sv. rata.

Domington, engl. auto-moto trkašte kraj Derbyja, otvoreno 1933; duž staze 5 km.

Dona Duka – peštera, spiljski sistem na podnožju planine Žeden (SRM), istražen u duž. od 650 m. Za posjete turista uredeno je 200 m.

Dončević, Ivan Krsto (1881–1930), sok. prednjak, publicist. Prvi organizator Fügnerova i Tyrševa sok. pokreta i sp. gimnastike u Slavoniji i Srijemu. Nastupao na svesokolskim sletovima (Prag, Ljubljana i dr.). Voda Hrvatskog sokola u Osijeku (od 1904), osnivač, voda i starješina Hrvatske sokolske župe Strossmayerove (od 1907) i funkcionar u Tehn. odboru Hrvatskog sokolskog saveza (od 1909). Pisao stručne članke u dnevnoj i sok. štampi.

Donoval, Ivo (1915), viši sp. trener hokeja na ledu, svestrani sportaš i sp. radnik. Bavio se kao natjecatelj, trener ili sudac hokejom na ledu, na koturaljkama i na travi, atletikom, plivanjem, vaterpolom, skijanjem, kajakaštvom i boksom. Osvojio je PJ 1930 i 1931 u boksu (perolaku kategorija), PJ 1939–41 u kajakaškom slalomu; igrao za Akademski hokej klub Mladost (Zagreb), kada je 1947 i 1949 osvojeno PJ u hokeju na ledu. Pored toga, bio je član Teškoatletskog klub Croatia i Boksackog kluba Metalac, SK Marathon, HK Zagreb i HK Medveščak (svi u Zagrebu). Dobitnik brojnih priznanja i nagrada.

donja skija, u kosom spustu skija bliže podnožju padine; nešto je više opterećena od skije uz padinu.

donje odbijanje, odbjoka: svako udaranje lopte koje se izvodi ispod visine grudi igrača. Postoje objeručna d.o. (bager, manžetno odbijanje, odbijanje podlakticom) i jednoručna d.o. (udubljenjem dlana jedne ruke). Postoji i tehnika izvođenja donjih servisa (donji obični servis, donji visoki servis i bočni donji servis).

donji obični servis, odbjoka: najjednostavniji i najsigurniji, ali nedovoljno oštar i jak servis koji se lako prima; izvodi se donjim udarcem, i to ovako: lopta se s dlana opružene ruke najprije izbacuje 20–30 cm unut, dok druga ruka uzima zamah za udarac, a zatim se udari udubljenjem dlana ispružene ruke. Prednost mu je u tome što se lopta može uputiti u bilo koji dio protivničkog polja.

donji rvač, borac koji se brani ili izvodi protunapade iz nekog od obrambenih položaja u parteru.

donji visoki servis, odbjoka: jedan od načina serviranja; izvodi se donjim udarcem po lopti tako da ona poleti visoko do 30 m i rotirajući pada u protivničko polje; što je servis viši i što je lopta jače rotirana, naglijije pada, a kada pri tome mijenja smjer vrlo se teško prihvata. D.v.s. otežava tempo protunapada, ali se još uvijek primjenjuje (na otvorenim igralištima iako to omogućava visina dvorana).

doping, podizanje psihofiz. sposobnosti i odlaganje pojave umora unošenjem u organizam farmakoloških sredstava ili fizioloških supstanci u neprirodnim količinama. D. je pravilnikom CIO najstrože zabranjen kao postupak kojim se na neprirodan i nesportski način povećava učinak natjecatelja; korištenje sredstava za d. ugrožava zdravlje natjecatelja. Kod primjene većine sredstava za d. karakteristično je da nakon razdoblja povećanjih d. sposobnosti sledi reaktivni period u kojem su sposobnosti znatno smanjene, a razdoblje oporavka znatno produžena. D. se ilegalno primjenjuje u mnogim sp. granama, naročito u bicikлизmu, atletici, boksu, konjičkim utrkama, a njegova primjena dovela je već i do smrtnih slučajeva sportaša (1960 dan. biciklist E. Jensen, 1967 engl. profesionalni biciklist T. Simpson, 1968 boksač iz SRN J. Elze). Podizanje psihofiz. sposobnosti stimulirajućim sredstvima i drogama bilo je primjenjivano već u ant. sportu, kasnije na bazi kokaina u Juž. Americi, a proširilo se je naročito kroz profesionalni sport i konjičke utrke u XIX st. Prvi smrtni slučaj zabilježen je 1886 na biciklističkoj utrci Bordeaux-Paris. U zabranjena d. sredstva ubrajaju se: a) psihomotorna sredstva: amfetamin, benzefetamin, kokain, diethylpropion, dimetilamfetamin, etilamfetamin, fencamfamin, fenproporex, metilamfetamin, metilenidat, norpseudoefedrin, pemolin, fendimetrazin, fenmetrazin, fentermin, pripradol prolintan; b) simpatomimetički amini: efedrin, metilefedin, metoxetemin; c) stimulatori CNS: amifenazol, bemigrid, leptazol, niketamid i strihnin; d) narkotički analgetici: morfil, heroin, metadon, dekstromoramide, dipipanon i petidin; e) trankilizeri: reserpin i serasil; f) anabolici: metadienon, oksimetolon, nadrolon, fenilpropion, stanozolol i nadrolon dekanoat. Ilegalno su u upotrebi najčešće d. sredstva iz amfetaminske skupine, koja omogućavaju potpunu mobilizaciju energetskih rezervi te anabolici, hormonski preparati koji omogućavaju povećanje mišićne mase. U d. se ubraju i sredstva koja se uzimaju u svrhu liječenja, a povećavaju tjelesnu sposobnost iznad prirodnih granica. Ako sportaš na

natjecanju uzima lijekove koji sadrže tvari s popisa zabranjenih d. sredstava, liječnik ekipe je to dužan službeno saopćiti rukovodstvu natjecanja 24 h prije nastupa. D. kontrola provodi se u mnogim sp. granama na službenim med. sp. natjecanjima, naročito na OL, PS, PE. U pojedinačnim sportovima d. kontroli podvrgavaju se obično tri provođenja natjecatelja i još poneki izabran ždrijebom. Kod momčadskih sportova ždrijebom se odabiru sportaši za pregled. D. kontrola izvodi se kod sportaša u pravilu analizom mokraće; sportaš je dužan dati uzorak na pregled, u protivnom se automatski diskvalificira. Uzorak se sprema u tri posude koje su zapećaene u prisutnosti sportaša i sp. liječnika ekipe. Ukoliko je našao pozitivan, vrši se ponovni kontrolni pregled u nekom drugom laboratoriju. Ako se prvi i drugi nalaz ne podudaraju, treći se uzorak šalje na superkontrolu u neki med. priznati laboratorijski. Nalaz tog pregleda je konačan. U konjičkom sportu d. kontrola vrši se analizom sline konja.

dopisna notacija, šah: sistem znakova koji služe za slanje poteza u dopisnom šahu; razlikuje se od šah. notacije po tome što za opisivanje poteza upotrebljava samo četveroznamenkaste brojeve, u kojima prve dvije brojke označavaju polazno polje, a druge dvije polje na koje dolazi figura.

dopisni šah, vrsta šaha, u kojem se potezi šalju putem pošte; prikladan za zaposlene ljudje koji ne mogu sudjelovati na redovitim turnirima. D. š. ima ravnopravan položaj u FIDE, pa i svoju Međunarodnu federaciju za dopisni šah (engl. International Chess Correspondence Federation, ICCF), koja pridružuje PS i dodjeljuje med. titule.

dopisno prvenstvo, šah: turnir koji se odigrava prema pravilima dopisnog šaha, a čiji pobednik stječe naslov prvaka u toj disciplini.

Dopuda Jelena (1904), nastavnica tjelesne edukacije, članica, prednjakinja i načelnica u Sokolskom društvu Zenica i Sokolskom društvu Matica u Sarajevu te načelnica Sokolske župe Sarajevo; od 1945 načelnica Gimnastičkog saveza BiH i članica DTO Partizan Sarajevo II. Sastavila brojne sletske vježbe i akademske sastave. Članica Komisije za istoriju fizičke kulture BiH i Redakcije Priloga. Uz brojne pohvale i priznanja, dobitnica Majskih nagrada Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1968). Napisala: *Tjelesno vaspitanje djece predškolskog uzrasta, Sarajevo 1957; Fizička kultura u školama Bosne i Hercegovine od prvih početaka do 1918. godine, Sarajevo 1974; Ritmičke igre kao osnov estetske kulture pokreta, Sarajevo 1977.* i dr.

J. DOPUDA

dopuna ekipe, rukomet: popunjavanje do maksimalnog broja od 12 igrača ekipe koja je utakmicu započela s manjim brojem igrača; dozvoljeno je toku cijele utakmice i eventualno produženja. Pravo učešća ima igrač koji je upisan u zapisnik prije početka utakmice ili neposredno prije njegovog ulaska u igru.

dopunska nastava, nastava tjelesne edukacije: organizacijska mjera za učenike koji ne po-

DOVOĐENJE U PARTER

DOSKOČIŠTE (skok udalj)

N. DRAGAŠ

kazuju zadovoljavajući uspjeh u nastavi, pa im je potrebna pomoć, u školi, izvan redovnih satova tijel, odgoja, pod rukovodstvom nastavnika ili uz pomoć najboljih učenika.

dopunske igre, nogomet: vrsta igara za trening kojima se razvija izdržljivost, brzina, okretnost i snaga, te osjećaj za prostornu orientaciju i vrijeme pri pokrivanju, otkrivajući i dodavanju lopte. Naučiće se primjenjivati igre s elementima iz određenih sp. igara (košarka, rukomet, ragbi, modificirani tenis i donekle obojkaj).

dopunske vježbe, izabrane dodatne fiz. aktivnosti koje se koriste s ciljem obogaćivanja standardnih sadržaja treninga, unapređivanja pojedinih sposobnosti sportaša ili kompenzacije.

dopunski sport, sp. grana kojom se sportaš povremeno bavi s namjerom da se bolje pripremi za nastupe u svojoj specijalnosti. Kao d.s. obično se biraju sp. grane koje naročito razvijaju neke specifične sposobnosti, neophodne za sport kojim se sportaš bavi kao gl. aktivnošću.

dopunski trening, dio trenažnog procesa u kojem se sistematski primjenjuju dopunske vježbe za unapredavanje nedovoljno razvijenih sposobnosti sportaša ili za kompenzaciju.

DOSKOK (skijaški skokovi)

Dorieus iz Rodosa, tri puta uzastopno pobijedio u pankrationu na OI ($\leftarrow 432 \leftarrow 424$); brat Damagetus dva puta ($\leftarrow 452 \leftarrow 448$), a brat Akusilaos, u šakanju, jedanput ($\leftarrow 448$). Olimp. pobijednici u šakanju bili su i njegovi nećaci Eukles ($\leftarrow 404$) i Peisidoros ($\leftarrow 338$).

Dorifor, kopljonoša; brončani kip grč. umjetnika Polikleta, skladno modeliran lik mlađića koji je u ant. kiparstvu postao kanon idealnih proporcija muškog tijela. D. je izraz savršene ljepote tijela, u kojem su svi problemi obujma i anatomije riješeni preciznošću, ali bez krutosti.

dormie, ili dormy (engl.), golf: slučaj u match-play natjecanju ako jedan igrač vodi s onoliko rupa, koliko još treba da se igra, čime je osigurao neriješen rezultat.

doskočište, 1 atletika: elastična podloga za skokove s namjenom da se ublaži pad skakača pri doskoku. Za skok udalj i troskok upotrebljava se jama s pjeskom; za skok uvius i motkom, d. je od pjenaste spužve ili gume i prekriveno je ceradom. Površina d. za skok udalj i troskok je $9 \text{ m} \times 2,75 \text{ m}$, debljina pjeska je $40\text{--}50 \text{ cm}$; površina d. za skok uvius i motkom je $5 \text{ m} \times 5 \text{ m}$, vis. spužvastog dijela je $0,4\text{--}1,4 \text{ m}$; 2 skijaški skokovi i letovi → skijaška skakaonica.

doskok, dodir s tлом nakon faze leta pri poskoku, skoku ili saskoku.

dosuk, pokret produženog sukanja trupom, glavom, rukom ili nogom iz poluzasuka u zasuk.

double (engl.) → igra parova

Double Eagle, naziv balona kojim je posada Ben Abruzzo, Lary Newman, Ron Clark i Rocky Aoky, novembra 1981., preletjela Tih ocean od Japana do Kalifornije.

Doucet, Charles (1864–1929), belg. učitelj i majstor mačevanja, nastavnik u Vojnoj akademiji u Beogradu (1891–1923), gdje je vodio i svoju privatnu mačevalačku školu. Nastupao na mačevalačkim akademijama (Budimpešta, Beč, Pariz, Beograd, Zagreb, Sofija) sa tri tri oružja, no najbolji je bio u floretu.

Dougan, Danilo (1909), dr prava, sp. radnik. Bio generalni sekretar Predsjedništva vlade NR Slovenije, predsjednik Komiteta za fizičku kulturu NR Slovenije, generalni direktor Triglav filma, javni pravobranilac, republički sekretar za budžet i opću upravu, a zatim za opće privredne poslove; predsjednik Turističkog saveza Slovenije. Dugogodišnji član Sekretarijata i IO Fiskulturnog saveza Slovenije, odn. Saveza sportova Slovenije i član JOK; 15 god. predsjednik Skijaškog saveza Slovenije i više od 10 god. predsjednik Organizacionog komiteta Planica. Jedan od osnivača i u dva mandata predsjednik Udrženja velikih skakaonica KOP (Kuhn — Obersdorf — Planica); član Izvršnog komiteta FIS. Dobitnik Bloudkove nagrade Saveza za tjelesnu kulturu Slovenije (1969).

Douglas-Lambert Chambers, Dorothea (1878–1960), teniska reprezentativka V. Britanije. Pobjednica u Wimbledonu 1903–04, 1906,

1910–11 i 1913–14. U profesionalke je prešla 1928.

Douglasova vreća, sp. medicina: aparat koji služi za određivanje količine primjelenog kisika u toku nekog rada; izrađen je od guminarnog platna ili plastike, zapremnine 100–200 l. U posljednjoj min rada, pod nekim opterećenjem, skuplja se izdahnuti zrak ispitniku u vreću, a zatim se pomoću plinskog sata izmjeri količina tog izdahnutoga zraka (tj. minutni volumen disanja za vrijeme rada), a iz uzorka zraka se Scholanderovom ili Haldanovom metodom odredi postotak kisika i ugljičnog dioksida. Iz dobivenih rezultata izračuna se primitak kisika, odavanje CO₂ i respiratorični kvocijent.

dovodenje u parter, rvanje: grupa zahvata u stopećem položaju iz kojega se dovodi protivnika u parterni položaj, tako da se on najmanje sa tri točke oslanja na stružnicu, koji bi postigao 1 tehn. b. D. u p. se može izvesti i pomoći počućnja i poniranjem iza leda protivnika. U slobodnom stilu mogu se upotrijebiti različiti hvatovi za glavu i ruku ili trup protivnika, a isto tako i za noge. Hvatom za protivnikovu ruku i vlastitom rotacijom oko uzdužne osi tijela, protivnik se dovodi u parter uvrtenjem.

dovršni hitac, lovačkom puškom izblizu usmjereni hitac kojim se usmrćuje ranjena divljač.

doziranje opterećenja, određivanje intenziteta i br. ponavljanja vježbi, te trajanja i vrsti odmora u treningu.

»**Dragan Jeftić — Škope**«, Streljačka družina, osn. 1948 u Gornjem Milanovcu; ekipni pobjednici na PJ 1976 u disciplini vojnička puška 3×200 metaka.

Dragaš, Nikola (1944), trgovачki pomoćnik; reprezentativac u kuglanju, od 1972 član KMK Medveščak (Zagreb), zasluzni sportski Jugoslavije. Višestruki pojedinačni prvak Jugoslavije (1972, 1974, 1977–80) i konkurenčiji parova (1972–73, 1975, 1979–80); prvi na PS (1972, 1974 i 1976), drugi na PS sa M. Steržajem (1974 i 1976) te treći sa L. Jagerom (1980); prvi na PS s reprezentacijom Jugoslavije 1976; svj. rekorder u 3×200 hitaca (1972, 2901 čunj).

Drageljević, Antonija, (1916), nastavnica tijel, odgoja; trener i reprezentativac u obojici. Osnovala je Gimnastičko-ritmičku sekciju u HAŠK (Zagreb), zatim vlastiti Studij za ritmički ples; svojim sastavima sudjelovala na sletovima. Dobitnica je Majske nagrade Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH (1964).

Dragičević, Milorad (1904–75), nogometni reprezentativac i sp. funkcionar, član Beogradskog sport kluba. Poslije 1945 aktivan u NSJ i njegovim organima. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

Dragman, Marijan (1910–45), grafičar; alpinist, skijaš, rvač i boksac, član HPD u Zagrebu, pröčelnik alpinističke i skijaške sekcije, alpinistički predavač i skijaški učitelj. Istakao se kao jedan od najuspjehnijih hrv. penjača (Dragmanov smjer u Kleku, Veliki kuk u Čvrsnici). Stradao na putu iz Lepoglave u logor Jasenovac.

Dragnić, Mensur (1916), pukovnik JNA; sp. radnik. Član Upravnog odbora i predsjednik Atletskog kluba Sarajevo (1935–56) i Atletskog kluba Velež u Mostaru (1957–67); bio sekretar Saveza sportova Sarajevo (1954–56), predsjednik Saveza sportova Mostara (1958–62), član Republičke komisije za fizičku kulturu BiH (1959–72), član Predsjedništva Atletskog saveza Jugoslavije (1969–72), predsjednik i potpredsjednik Atletskog saveza BiH (1969–78), član Predsjedništva Saveza organizacija

za fizičku kulturu Sarajeva (1979–81), član IO Saveza zajednica fizičke kulture SR BiH (1975–80) i SIZ za fizičku kulturu grada Sarajeva (1975–80). Dobitnik Majske nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1963).

Dragojević, Sreten (1938–71), košarkaški reprezentativac sa 49 nastupa, zasluzni sportaš Jugoslavije, član KK Crvena zvezda (Beograd). Nastupio u ekipi koja je na PE 1961 osvojila srebrnu medalju.

Dragon, jedrenje: regatna jahta jedinstvenog nacrta sa tri člana posade, duž. 8,9 m, šir. 1,96 m, dubina gaza 1,2 m, tež. mase (bez posade) 1720 kg, s jedriljem slupa površine 26,6 m², nastao na Sjevernom moru; od 1948 do 1972, s izuzetkom 1956, natjecanja u klasi D. su bila na programu OI; ima dobra maritimna svojstva i prikladan je za kraće krtarene.

Dragović, Dragoljub (1943–79), aviomehaničar-letač, reprezentativac u padobranstvu, član AK «Spiro Mugoša» iz Titograda. Osvojio srebrnu medalju na PS 1970, postigao dva SR 1965, osvojio zlatnu medalju u grupnim skokovima na Jadranskom kupu 1967, prvo mjesto na PJ 1970, zlatnu C znakuču padobranaca s dijamantom.

draft (engl. drive), ① badminton: forhendom ili bekhendom izvedeni snažan udarac pri kojem lopta u niskom luku preljeće mrežu i pada u blizini osnovne linije; ② stolni tenis: napadački udarac koji se izvodi forhendom i bekhendom. Razlikuje se nekoliko vrsti d.: izvlačenjem, protuudarac (kontrarane), završni udarac (smec) topspin; ③ tennis: snažni, niski udarac bekhendom ili forhendom, kad je lopta odskočila od tla.

draft-volley (engl. drive volley), tenis: snažni niski napadački udarac po lopti prije nego što dotakne zemlju.

draft servis, badminton: brzi, niski servis; koristi se naročito u igri parova.

Drakulić, Nenad (1920–73), general-pukovnik avijacije; nosilac Partizanske spomenice 1941. Poslije rata jedno je vrijeme rukovodio vazduhoplovnom industrijom i utjecao na izgradnju letjelica za Zrakoplovni savez Jugoslavije, čiji je bio dugogodišnji predsjednik i njegov predstavnik u FAI. Dobitnik je diplome «Paul Tissandier».

Drašković, Sofija (1931), nastavnica tjelesnog odgoja u Osnovnoj školi «29. novembar» u Sarajevu. Bavila se sp. gimnastikom, odbojom, rukometom i skokovima u vodu. Bila je instruktorka u Partizanu BiH — Savezu za tjelesni odgoj. Dobitница Majske nagrade Saveza organizacija za fizičku kulturu BiH (1966).

draw (engl.), golf: vrsta udarca pri kojem lopta u letu skreće lagano zdesna ulijevo; nekontrolirani draw naziva se pull, hook.

Dren, prvo organizirano alpinističko društvo i začetnik modernog alpinizma u Jugoslaviji, osn. 1906 u Ljubljani. Njegovi članovi prvi su prepenjali Triglavsku stijenu bez vodiča. Bavlili su se također, speleologijom i fotografijom.

drenaža, sistem odvodnjavanja zrnatih, travnih ili plastičnih sp. površina; sastoji se od slojeva pjeskovitog šljunka ili tučenica i drenažnih jarakava u koje se polazu drenažne glinene cijevi promjera do 80 mm i pod nagibom 0,5–1,5% ili šljunak krunjive granulacije. Drenažni jarci međusobno su spojeni u obliku ribljeg kostura. Tako sakupljena voda odvodi se u kanalizaciju.

dres (engl.), gornji dio odjeće sportaša. Kroj, način izrade i vrsta materijala d. razlikuju se s obzirom na granu sporta kojoj je namije-

njen. Atletičari, boksaci (amateri), košarkaši, veslači i dr. nose lagane majice bez rukava. Hokejaši na travi, kuglači, nogometnici, obojakši, rukometnici, stolnotenisici i tenisači nose d. zatvorenih kroja s kratkim ili dugim rukavima. Igrači u kontaktnim sportovima, (npr. ragbi i hokej na ledu) nastupaju u čvrstim d. koji su na pojedinim mjestima dvostruko podstavljeni. U sportovima s palicom i lopticom natjecatelji nose košulje specijalnog kroja (kriket, baseball). Rvači i dizaci učega obučeni su u jednodjeljni triko bez rukava. Mačevaoci nose bluze, a biciklisti specijalni deblji vuneno-pamučni d. koji dobro upija znoj.

dresura (franc. dressage), ① konjički sport: disciplina u kojoj natjecatelj upravljači konjem prikazuje određena harmonična kretnja. U d. nastupaju muškarci i žene zajedno, u pojedinačnoj i momčadskoj konkurenциji, u kojoj se zbrajavaju rezultati triju najboljih natjecatelja jedne ekipa. Nastup natjecatelja traje 8–12 min, a održava se u specijalno obilježenom manežu, gdje se izvode radnje po unaprijed utvrđenom programu (npr. kretnje u raznim brzinama, okretanja, promjene galopa u skoku i dr.). Natjecatelje ocjenjuje 5 sudaca dodjeljujući im ocjene od 0 do 10. Jahač se ocjenjuje po pravilnosti stava na konju, sinhronom praćenju konjiskih pokreta, a konj po neusiljenosti u kretnjanju, pravilnosti u držanju, po potčinjenosti jahaču i dr. Konji su opremljeni laganim engl. sedlom i punom uzdom sa čamparom. D. je olimpijska disciplina od 1912; ② lov: obuka i uvježbanje pasa; pas na zapovijed lovca obavlja određene radnje; d. se temelji na uredenim svojstvima (instinkt) i stečenim iskustvima psa.

dresura remonata, konjički sport: osnovna dresura mladih jahačkih konja; traje 12–18 mј. i obuhvaća sve radnje, od rada na lonži do jahanja na punoj uzdi i svladavanja prepona.

dresurna vožnja, konjički sport: utakmica pri natjecanju zaprega (CA), koje pojedinačno, na zapovijed, izvršavaju određene zadatke u manežu (na prostoru 100 m x 40 m, obilježenom slovima). Ocenjuju se kretnje u raznim brzinama, krugovi, osmice, serpentine te stajanje i odstupanje.

dresurno jahanje, konjički sport: obučavanje jahačeg konja koje obuhvaća dresuru remonata i visoku školu jahanja.

Dreyfus, René (1905), franc. automobilist; 1930. pobjednik GP utrke Monte Carla i Marne; 1935 GP utrka Belgije, Marne i Dieppea.

dribling (engl. dribbling), tehnički element u sp. igrama u kojem se natjecatelj u neposrednom duelu nastoji oslobođiti protivnika. Igrač započinje d. fintom, prividno pokazujući namjeru da krene nekim smjerom, određenom brzinom, ili da doda, odn. šutira loptu. Nakon reakcije protivnika igrač iznenađujuće kreće u neочекivanom smjeru za protivnika i na taj način prije moguće nove reakcije suparnika ostvaruje slobodan prostor za prolaz ili šutiranje, odn. dodavanje.

drill (njem.), svako vježbanje mehaničkog karaktera u kojem se zanemaruje svjesno sudjelovanje vježbača, odn. sportaša i humani pristup sp. pedagošta; postupak kojim se od sportaša putem stroge obuke traži slijepa poslušnost i izvršavanje zadataka, makar i bez razumijevanja; sprečava razvoj stvaračkih snaga sportaša; prenijet je iz ranijih vojnih škola u tjelesni odgoj i sport.

Drinčić, Slaviša (1922), reprezentativac i sp. radnik u streljaštvu iz Beograda; četverostruki prvak Jugoslavije (1952 i 1959 u pištolju te 1956 i 1963 u pušći).

drive (engl.), polo: vrsta udarca zamahom palice uzduž konja.

driver (engl.) ili poter, golf: naziv za drveni štap br. 1, namijenjen za udarce s najvećim mometom. Ima loft od 10 do 11 stupnjeva. Igra štapom d. naziva se driving (drveni štapovi).

driving-range (engl.), golf: teren za uvježbanje, oko 3–5 ha, na kome, istovremeno, više igrača može učiti ili trenirati udarce. U sklopu d. obično se nalaze i greenovi za vježbanje putt-udaraca te bunker za tzv. udarce bunker-shot; d. postoje i kao samostalni tereni, ili kao sastavni dio kompleksa golf-igrališta.

Drlića, Radmila (1959), reprezentativka u rukometu, članica RK Radnički (Beograd), zasluzna sportskačica Jugoslavije. S klubom osvojila PJ i Kup evropskih nacionalnih pravka 1980. Članica ekipa koja je na OI 1980 osvojila srebrnu medalju.

Drlićić, Dordje (1912–44), jedan od najboljih biciklista Srbije do Aprilskog rata 1941 i sp. radnik; član BK Avala (Beograd).

Drličić, Vojislav (1917), potpukovnik avijacije; kao sekretar Vazduhoplovne saveza Srbije (1962–73) zalagao se za intenzivni razvoj zrakoplovnog podmlatka i za selenitski potres. Dobitnik je diplome «Paul Tissandier» (1973).

Drobny, Jaroslav (1921), čehosl. tenisač, 1954 pobjednik u Wimbledonu, 1951–52 os-

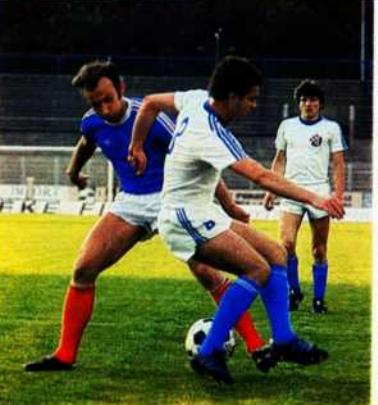

DRESURNO JAHANJE

R. DRLIĆA

Dribling (nogomet)

vojio prvo mjesto na Međunarodnom prvenstvu Francuske, 1950–51 i 1953 na Međunarodnom prvenstvu Italije. Na OI 1948 nastupao i za reprezentaciju ČSSR u hokeju na ledu; kasnije uzeo britansko državljanstvo.

dromos (grč.), utrka, trkalište; natjecanje u trčanju na kratke udaljenosti na Antičkim igrama, većinom u dužini jednog stadija (192,27 m).

drop-kick (engl.) → *udarac iz odskoka*

drop shot (engl.), ① badminton → *stop na mreži*; ② stolni tenis → *kračenje*; ③ tenis: vrsta osnovnog udarca bekhendom ili forhendom po lopti nakon odskoka s tla; lopta dobiva rotaciju unazad i pada neposredno iza mreže u protivničko polje; izvodi se pokretom odozgo nadolje i naprijed uz istovremeno naglo optuštanje ručnog zgloba u trenutku dodira reketa s loptom.

drop volley (engl.), tenis: vrsta udarca po lopti u letu; izvodi se pokretom odozgo nadolje, lopta dobiva rotaciju natrag, pada neposredno iza mreže u polje protivnika, gdje zbog rotacije ne odskače naprijed.

droping (engl.), golf: zabacivanje loptice; slučaj kada je nemoguće nastaviti igru zbog izgubljene loptice ili za udarac nepristupačne; igrač ubacuje u igru novu lopticu bacanjem unazad preko svog ramena. To treba da izvede što bliže mjestu gdje je pala prvobitna loptica, ali nikako bliže jamici.

drotarica → *damascenka*

Drucker, Harry (1894), vlasnik Prvog jugoslavenskog poduzeća za proizvodnju i prodaju športskih revizita, kojeg je 1889 osnovao njegov otac Marko (1856–1920). Izgradnjom novog industrijskog objekta i suvremenom tehnologijom tadašnjeg vremena, Jugoslavija je postala neovisna od uvoza znatnog broja sp. revizita. Redovno je izdavao lijepo opremljene kataloge, a onaj iz 1924. prvi je katalog i priručnik takve vrste na hrv.-srpskom jeziku. Filijalom u Beogradu te komisionim skladištima u Sarajevu, Splitu, Dubrovniku, Ljubljani i Sušaku povećano je zanimanje za sp. djelatnost u tim centrima.

drugi brančić, rukomet: u zonskoj ili kombiniranoj formaciji drugi igrač pored s lijeve ili desne strane; blokira napade s lopatom, preuzima pokrivanje linijskih igrača, po potrebi istrčava pred napadača s lopatom.

DRŽANJE, džudo (gore) i rvanje (dolje)

drugi centar (engl. right center threequarter back), ragbi: drugi igrač u liniji brančića.

drugoimenovani sudac, rukomet: jedan od dvojice ravnopravnih sudaca određenih od foruma za delegiranje da vode utakmicu; prisustvuje ždrijebanju prije početka igre, daje znak za početno bacanje. Na početku igre postavlja se kao sudac u polju, i to na pol. igrališta na kojoj se nalazi ekipa koja izvodi početno bacanje. Kada postigne toga u posjed lopte dođe ekipa koja nije imala početno bacanje, on postaje golni sudac.

društvena sportska organizacija, skupni naziv za različite oblike dobrovoljnog udruživanja u sportu radi ostvarivanja i zaštite određenih individualnih, grupnih, klasičnih, odn. općedruštvenih interesa.

Društvo pedagoške fizičke kulture → *Savez društavapadagoga, fizičke kulture Jugoslavije*

Društvo planinara u Bosni i Hercegovini (DPBiH), vodeća planinarska organizacija u BiH između dva rata, osn. 1921 u Sarajevu, sa 8 podružnicama i 14 planinarskih kuća. God. 1929 imalo je 1551 člana; god. 1940; pripojilo se kao podružnica Hrvatskom planinarskom društvu.

Društvo sportskih psihologa Jugoslavije, osn. 1970 u Zagrebu, pri Fakultetu za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu. Društvo je učlanjeno u Udrženje sportskih psihologa Europe (FEPSAC). Osnovni cilj D. je rad na razvoju psihologije sporta i njenoj primjeni u štećem broju sp. disciplina, praćenje školovanja kadrova i dr.

Društvo za istraživanje spilja Slovenije (slov. Društvo za raziskovanje jam Slovenije), osn. 1910 u Ljubljani; bavi se kontinuiranim istraživanjem slov. krša.

družina, ① naziv za grupu sportaša u nekim sp. granama, povezanih zajedničkim sp. interesom i mogućnošću uspešnog nadmetanja s drugima (npr. strelička družina, ili za grupe sastavljene od sportašica); ② hazena; sastav od 7 igračica: vratarica, brančić, 2 pomagačice i 3 napadačice. Obj. pomagačice moraju na dresu nositi posebnu oznaku (zbog uočavanja pri nedozvoljenom igranju u vlastitom vratarevom prostoru).

drvrena greda s kockama, pomoćna sprava u nastavi tjelesnog vježbanja; sastoji se od daske koja leži na drvenim trupcima ili kockama vis. 30–40 cm i šir. oko 30 cm; duž. daske (grede) 3–5 m prilagodena je uzrastu vježbača.

drvreni štap (engl. wood), golf: rezervni del za igru; služi za dugi početne udarce. Držak štapa je izrađen od metala. Glava štapa je od drveta, a na dijelu za udaranje postavljena je plastikom ili metalom. Postoji sedam tipova d.s. koji su označeni br. 1–7. Najčešće su u upotrebi driver ili poter (br. 1), brassié (br. 2) i spoon (br. 3).

Drvodelić, Dragutin (1920), tkalac; nogometni trener. Igrač za JRM Mornar i NK Hajduk (Split). **Kao trener** zaslужan za rad i razvoj nogometnog sporta u Dugoj Resi i Karlovcu, napose za unapređenje rada s omladincima.

držać čamca, veslanje: pomoćna osoba na regati, zadužena da pri fiksnom startu drži čamac i pomaže u poravnavanju s ostatim čmcima na liniji starta. D.c. nije sudac.

držać letve - stalci za skok u vodu (i motkom)

držak luka, streličarstvo: središnji dio luka iz kojeg izlaze krakovi (jednodijelni luk), odnosno na koji se priručištuje krakovi (trodielni luk). D.l. sastoji se iz rukohvata i prozora; u prozor luka postavlja se polica za strijelju i kliker (ili neka druga sprava za mjerjenje dužine i snage natega), a u nekim

slučajevima i nišan. Na d.l. se pričvršćuju i stabilizatori i spravice za reguliranje pritisaka strijeli na naslon luka.

držana lopta, košarka: trenutak u igri kada dva protivnička igrača istovremeno čvrsto drže loptu jednom ili objema rukama, a ni jedan od njih ne može doći u njen posjed. U takvom slučaju sudac dosuduje d.l.; igra se nastavlja podbacivanjem lopte između ta dva igrača u najbližem omedenom krugu.

držanje, zahvat u borilačkim sportovima u kojima jedan od natjecatelja hvatim držanja u parteru nastoji protivnika dovesti u opasan položaj i pobediti: ① džudo: pri hvatima d. napada se uvijek odozgo, a protivnik se drži odozgo; zahvat d. postignut je kada natjecatelj obuhvati protivnika tako da onemogući djelovanje jedne njegove ruke i pritisne lopaticu na strunjaku, pri čemu noge natjecatelja koji izvodi d. moraju ostati slobodne. D. koje traje najmanje 30 sek. donosi puni b. i pobijed; 25–29 sek donosi pola b.; 20–24 sek donosi yuko, a d. koje traje 15–19 sek donosi koku. Najčešće primjenjivana d. su kesa-gatame, kuzure-kesa-gatame, ushiro-kesa-gatame, kata-gatame, kami-shiho-gatame, yoko-shiho-gatame i tate-shiho-gatame; ② rvanje: hvatanje protivnika za različite dijelove tijela s namjerom da ga se doveđe do tuša ili zadrži u opasnom položaju.

Državni institut za fiskulturu (DIF), prva jugoslovenska ustanova za kadrove u f.k., osn. 1946 u Beogradu; 1953 mijenja naziv u Institut za fizičku kulturu, 1956 u Visoku školu za fizičko vaspitanje, a od 1968 djeluje kao Fakultet za fizičko vaspitanje Univerziteta u Beogradu.

državni rekord → *nacionalni rekord*; → JR
državno prvenstvo → *nacionalno prvenstvo*

DS-2 (engl. Diving Saucer), podvodne sp. aktivnosti: ronilački tanjur, miniaturna Cousteauova podmornica, s posadom od dva čovjeka, za istraživačka ronjenja do 300 m dubine.

šerid, stara tur. konjička igra; prvobitno su je izvodili čuvari sultanske palače. Naziv za tu igru potječe od čempresovog koluta u koj je janac na konju u galopu bacao kopljem. Pored toga, kopljem je bacano uvis i u galopu ponovno hvatanje ili je tupo kopljem bačeno na protivnika, s tim što je ovaj nastojao uhvatiti kopljem ili izmaknuti se iz linije njegove putanje. Tu igru je prikazao rim. pjesnik Vergilius Maron (70–19 u Enejidi). D. je također poznata u Gruziji, Armeniji, Turkestanu i Sjevernoj Africi.

Du Bois-Reymond, Emil (1818–96), njem. fizilog; uz primjenu elektrofizioloških istraživanja postavio temelje suvremenim shvaćanjima fiziologije živaca i mišića.

Dubac, Ernest (1914), dentist; nogometni reprezentativac sa 14 nastupa, trener. Igrač za SK Hajduk i SK Slavija (Osijek). Beogradski sport klub i Gradanski (Zagreb). Kao trener djelovao u Zenici i Osijeku. Dobitnik Zlatne plakete NSJ.

dubinomjer, sprava ili uređaj za mjerjenje dubine vode iz plovila i olovnica (uzica s olovnim ili željeznim utegom) ili motka; na jahtama se najčešće koristi ultrazvučni d. (eholot, ehosonder) koji proizvodi ultrazvuk, upućujući ga do morskog dna, odakle se ultrazvuk odbija i vraća do osjetila d.; prema vremenu puta ultrazvuka uređaj izračunava i pokazuje dubinu.

dubinomjer ronioca, manometar u kojem je hidrostatski pritisak umjesto u atmosferama na skali, iskazan u metrima dubine urona.

dubinska os, sagitalna os tijela; zamišljeni pravac koji presijeca tijelo u dubinu od naprijed prema nazad i obratno, i leži okomito na uzdužnoj u čeonoj osi. Kretanja izvedena oko d.o. odvijaju se u čeonoj ravni; naziva se bočna os.

dubinska ravnina, sagitalna ili medijalna ravnina tijela, tj. zamišljena ravan koja presijeca tijelo u dubinu, a leži okomito na horizontalnoj ravnini. Sva okretanja u d.r. izvode se oko čeone (frontalne) osi (pretklon, zaklon, prednožje, zanožje, predručenje, zaručenje itd.).

dubinsko kretanje, rukomet: način kretanja naprijed i natrag u obrani; izvodi se iskraćenjem i zakoračenjem.

dubl bar (engl. double bar), konjički sport: visinsko-širinska prepona u kojoj je prednja gornja motka znatno niža od stražnje.

dubl skul (engl. double scull) → *dvojac*

Dubler Cup, tenis: med. natjecanje muških nac. reprezentacija veterana koje od 1958 organizira VITA (engl. Veteran International Tennis Association). U jednom susretu igraju se 4 pojedinačne igre i 1 igra parova (na isti način kao i Davis Cup). Natjecanje je dobilo ime po Leonu Dubleru, predsjedniku VITA. Prvi pobjednik bila je reprezentacija Italije.

duboka sklopka → *naupor*

duboka zonska formacija, rukomet: raspored igrača u zonskoj obrani u dva ili tri reda između linija vratareva prostora i slobodnog bacanja. D.z.f. u dva reda ima stražnji i prednji red s rasporedom igrača 5:1, 4:2 ili 3:3; u tri reda ima stražnji, srednji i prednji red s rasporedom igrača 3:2:1.

Duboki dō-jama, jamski sistem u SRCG, istražen 1916 do dubine od 350 m; nastavak jame u neistraženom sifonu.

Dubovac, Planinarsko društvo, osn. 1923 u Karlovcu, najprije kao podružnica HDP pod nazivom Martinščak. Novo ime dobilo je po gradini o čijoj se obnovi brinulo. Sagradilo je dom na Vodicama i organiziralo Karlovačku transverzalu kroz Žumberačku goru, organiziralo uspon na Kilimandžaro (1971). Imala je speleološku sekciju koja je istraživala Jopiča pećinu, nađujući u SRH (6312 m).

Dubravčić, Artur (1894–1969), sluhženik i novinar; nogometni reprezentativac sa 7 nastupa, član HŠK Concordia (Zagreb), nastupio za reprezentaciju Jugoslavije na OI 1920; nogometni sudac.

Dubravčić, Sandra (1964), reprezentativka u umjetničkom klizanju, zasluzna sportskačica Jugoslavije, članica KK Medveščak (Zagreb). Na PE 1981 osvojila srebrnu medalju. God. 1974 prva na PJ u koturaljkanju, 1976–82 prva na PJ u umjetničkom klizanju; 1977, 1980–83 pobednica Zlatne pireute. U anketi Sportskih novosti proglašena najboljom sportsicom Jugoslavije 1981; i.g. primila je na gradu Sedam sekretara SKOJ.

Dudović, Agica (1920), reprezentativka u kuglanju, članica KK Medvedgrad (Zagreb), 1952–60; do 1963 članica KK Tvorparm i do 1975 članica KK Tekstilac (Zagreb); zasluzna sportskačica Jugoslavije. Članica ekipa koja je na PS 1962 osvojila prvo mjesto.

Duduškin, Mihajlo (1891–62), konjički stručnjak, pedagog i natjecatelj u preskakanju prepona (do 1941); 1945–52 nastavnik jačanja u Konjičkoj školi JNA u Zemunu; 1952–57 trener reprezentacije; stručnjak za postavljanje parkura te pisac mnogih stručnih članka.

Duebel, Max (1934), njem. motociklist, 4 puta prvak svijeta (1961–65) na kružnim betonskim trkalištima u kategoriji motocikla s prikolicom; vozio BMW.

duel (lat. duellum), nogomet: borba između dvaju igrača za posjed lopte. Igrač mora za to imati odgovarajuću snagu, okretnost, odvaznost, agresivnost i emocionalnu stabilnost. Izostrena sposobnost ulaženja u duele posebno je važna za obrambene igrače pri oduzimanju lopte od napadača.

Duesenberg, amer. tvornica automobila: su-djelovala na utrkama u periodu 1913–37; tri puta pobijedila na utrkama u Indianapolisu (1924–25 i 1927); za D. su vozili J. Marghy, D. de Paolo i G. Souders.

duge pruge, atletika: discipline trčanja za muškarce na 3000 m, 5000 m, 10000 m, 20 km, 25 km, trčanje na 1 sat i maraton (42 195 m). D.p. za žene su 3000 m, 5000 i 10000 m. Žene se natječu i u maratonu. Olimp. discipline za muškarce su 5000 m, 10000 m i maraton.

duge staze, konjički sport: natjecanja u kašačkim utrkama na stazama dugim 2000 m i više, na kojima se ostvaruje bonifikacija; natjecanje u galopskim utrkama čije su staze duže od 2400 m; ovdje dužina staze ne utječe na bonifikaciju.

dugi korner, hokej na travi: nastavak igre poslije prelaska lopte preko gol-aut linije, ako je posljednji njome igrač ekipe koja se brani; izvodi se tako da igrač ekipe u napadu stavlja loptu na mjesto koje je 2,88 m udaljeno od zastavice na gol-aut liniji. Igrači objiju ekipa raspredaju se na terenu po želji, s tim da moraju biti najmanje 4,55 m udaljeni od igrača koji izvodi d.k.

Dugonjić, Ratimir (1916), dipl. pravnik, društveno-politički i sp. radnik. Nositelj Partizanske spomenice 1941. Ordena narodnog heroja i drugih visokih odlikovanja. U NOB i poslije Oslobođenja na važnim vojno-političkim, državnim i društvenim dužnostima u SRBi i federaciji; bio na rukovodećem funkcionaru omladinskih organizacija (SKOJ i USAOJ) i kao njihov predstavnik djelovao neposredno na organiziranju fiskulturnog pokreta. Predsjednik Predsjedništva SRBiH (1974–78) i potpredsjednik Predsjedništva SFRJ (1972–73). Predsjednik FISAJ (1945–48), Fudbalskog saveza Jugoslavije (1948–53) i STV Partizan Jugoslavija. Dobitnik Specijalne zlatne plakete NSJ i Zlatne značke SFRJ.

Dukanović, Đuka (1903–45), reprezentativac u bicikлизmu, član Hrvatskog kluba biciklista Sokol; tri puta osvojio cestovno PJ (1921–23), sudjelovao na OI 1924 u Parizu i na PS 1926 u Milatu.

Duke, Geoffrey (1923), engl. motociklist, šest puta prvak svijeta u brzinskim utrkama na betonskim trkalištima u kategorijama do 500 ccm (1951 na motociklu Norton, 1953–55 na Gilera) i do 350 ccm (1951–52 na Norton), ukupno 33 GP pobjede u vremenu 1950–58.

Duković, Nikola (1912–75), nogometni trener; igrao za zagrebačke klubove Gradanski, HAŠK, Dinamo i Amater. Trener omladinske ekipе NK Rijeka, te seniorskih momčadi u Labinu, Trbovlju, Ljubljani i Raši. Djelovao u organizaciji nogometnih trenera Rijeke.

Dumas, Charles (1937), amer. reprezentativac u atletici; prvi natjecatelj u skoku u vis koji je preskočio 215 cm (također i prvi koji je preskočio 7 stopa = 213,36 cm); prvi na OI 1956 sa 212 cm (OR).

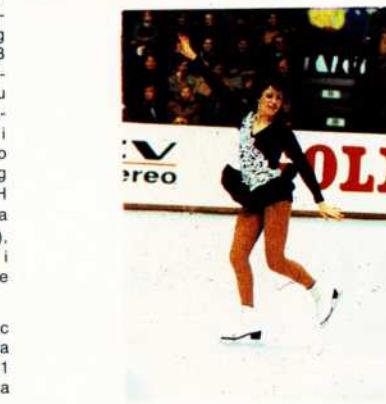
Dumbadze, Nina Jakovljevna (1919), sovj. atletičarka, zasluzna majstorica sporta SSSR; višestruka prvakinja SSSR u bacanju disk-a;

DUEL (nogomet)

DUGE PRUGE, 10 000 m, OI 1968.

S. DUBRAVČIĆ

N. DUMBADZE

sedmerostruka svj. rekorderka, no kako tada Atletski savez SSSR još nije bio učlanjen u IAAF, priznata su joj samo 3 SR: 53,25 m (1948), 53,37 m (1951) i 57,04 m (1952); prva na PE 1946 i 1950, treća na OI 1952. Prva žena u svijetu koja je bacila disk preko 50 m.

24 SATA LE MANSA

DVOJAC bez kormilara

I. DUNCAN

Dunav, Veslački klub, osn. u Pančevu; nje-
govi članovi osvojili su PJ u četvercu s
kormilarom 1928, 1930 i 1931 te u četvercu
bez kormilara 1930 i 1931.

Dunavska regata (Tour International Danubien, TID), jedna od najvećih med. veslač-
kih regata, održava se od 1956 na Dunavu u kajacima, kanoima i čamcima preklopne
grade; sastav ekipa nije propisan pravilima,
osnovna svrha regate je da se pokaze sprem-
nost i sposobnost za plovidbu po svakom
vremenu i opća snalažljivost na vodi. D. r.
su 1956 pokrenule turističko-sp. organizacije
iz ČSSR, Madarske i Jugoslavije, kojima su
se kasnije pridružile organizacije iz Austrije,
Bugarske i SR Njemačke. Voziti se svaku god.
na drugoj trasi, često dugačkoj preko
2000 km u više etapa, prosječne duž. 40
km dnevno.

Duncan, Isadora (1878–1927), amer. plesačica, preteča suvremenog plesa XX st., koja
je odbila ustaljene oblike, tehniku i opremu
klasičnog, akademskog baleta, propagirajući
slobodan ples po uzoru na grč. antiku. Od
početka XX st. nastupa u evr. metropolama,
u više gradova osniva svoje škole (Berlin
1904, Francuska 1912, Švicarska i SAD 1915),
dolazeći u dodir s mnogim istaknutim umjet-
nicima svog vremena. U nekoliko navrata
gostovala u Rusiji, gdje je utjecala na stva-
ralaštvo velikog rus. koreografa i plesača
M. Fokina. Školu u Moskvi osnovala je 1921;

njome je do 1924 upravljala Irena Duncan.
Iako izvanredno darovita, nije dala modern-
nom plesu određenu teoretsku i tehničku osnovu.

Dunderski, Đorđe (1897), lovac i teniski reprezentativac. Nastupio 1927 protiv Indije u Zagrebu, u prvom nastupu našeg reprezen-
tativca za Davis Cup zajedno s Ivanom Ba-
lašem. Sudjelovao na OI 1924 u Parizu.

Dunlop, John Boyd (1840–1921), škot. veter-
inar, pronašao; god. 1888 patentirao izum
pneumatika (zračnica) za vozila (bicikl, moto-
цикл, automobil).

dupla lopta → dvostruki udarac

dupli pas, ① košarka → dvostruko dodavanje; ② nogomet: tehnički element dvostrukog dodavanja lopte; sastoji se od dodavanja lopte između dvije suigrača od kojih jedan nakon prvog dodavanja promjeni mjesto s namjerom da se oslobodi protivnika; drugi igrač namjesti nogu (ili glavu) tako da se lopta bez zadržavanja, kao kugla od mantinele u bilijaru, odbije u slobodan prostor u koji utriči prvi igrač radi šutiranje na vrata ili uspešnijeg dodavanja lopte nekom od suigrača.

Durković, Vladimir (1937–72), nogometni reprezentativac sa 46 nastupa, zasluzni spor-
tač Jugoslavije, član FKK Crvena zvezda (Beo-
ograd), a zatim igrao u Francuskoj i Švicarskoj, gdje je poginuo nesretnim slučajem.
Sudjelovao na OI 1960 (zlata medalja). Do-
bitnik Specijalne zlatne plakete i posthumno
Zlatne lopte NSJ.

Durmitor, najviša planina dinarskog sistema
s brojnim jezerima i stijenama prikladnim za
alpinizam u sjev. dijelu Crne Gore i njezino
najatraktivnije planinarsko i skijaško područje.
Gl. baza je Žabljak (s hotelima Je-
zera, Gorsko oko, Žabljak i Durmitor) u bli-
zini Crnog jezera (1465 m). Do najvišeg vrha
(Bobotov kuk, 2522 m) vodi markirana staza. Zbog prirodnih ljepota područje D. je
proglašeno nac. parkom.

Durst, Franjo (1875–1958), sveuč. profesor,
lijecnik — ginekolog; osnivač rodilišta u
Zagrebu. Bario se plivanjem, klizanjem, ja-
hanjem i mačevanjem kao jedan od prvih
učenika A. Piazze. Suosnivač jahačkog kluba
Hrvatskog sokola (Zagreb, 1910).

Dušanović, Milan (1922), major JNA, foto-
reporter; sp. radnik, reprezentativac u hokeju
na ledu (vratar) i atletici (skok motkom),
član JSD Partizan (Beograd); med. sudac u
hokeju na ledu, predsjednik Podsaveza gra-
da Zagreba i Zbora sudaca SRH u hokeju na
ledu, potpredsjednik Hokejskog saveza
Hrvatske.

Dušanović-Gombić, Klara (1924), profesori-
ca, prevodilac, novinarka Radio-Zagreba; sp.
funkcionarka, savezni sudac u umjetničkom
klizanju, višestruka prvakinja Hrvatske u

umjetničkom klizanju (do 1941), dva puta
druga na PJ (1941 i 1946); potpredsjednica
Saveza za klizanje i hokej na ledu Jugosla-
vije i Saveza za klizanje i koturajljanje
Hrvatske. Između brojnih priznanja i odliko-
vanja dobitnica je Zlatne značke SFKJ (1979).

Dušica, Marijana (1889–1977), članica (1911–25) i tajnik (1911–12) Hrvatskog sokola u Zagrebu. Sudjelovala na sok. sletovima u Zagrebu (1911) i Pragu (1912).

Dvadeseti oktobar, Rukometni klub, osn. 1948 u Sarajevu pod nazivom RK Milicionar (od 1952 naziva se kao u naslovu; osvojio
PJ u velikom rukometu 1950–53. God. 1958
fuzionirao se s Akademskim rukometnim klubom Bosna, pobednikom PJ u velikom rukometu 1958 i Kupa Jugoslavije u rukometu 1963).

24 sata Le Mansa (Grand Prix d'Endurance de Le Mans), automobilizam: jedna od naj-
starijih, najpoznatijih i najtežih utrka sp.
automobilima i njihovim prototipovima koje
su prvi put održane 26. V 1923 na stazi Sarthe
kod Le Mansa u Francuskoj. Posade od po
dvaja vozača smjenjuju se u toku 24 h vož-
nje. Najviše pobjeda ostvareno je automo-
bilima marke Ferrari (1949, 1954, 1958, 1960
–65), a najuspješniji vozač bio je Belgijan-
ac O. Gendebien (1924), koji je pobedio
1958, 1961–62.

dvije linije, hokej na ledu: naziv za prekr-
šaj kada igrač iz obrambene trećine izvrši
dodavanje pločice suigraču koji je tog tre-
nutka iza crvene središnje linije igrališta;
dosuduje se početno ubacivanje pločice u
obrambenoj trećini na mjestu odakle je do-
vana.

dvohvati, sp. gimnastika: način držanja sprave; vježbač drži pritku jednom rukom nat-
hvatom, a drugom pothvatom; u opisu vjež-
be označuje se koja je ruka u pothvatu.

dvojac, veslanje: regatni čamac ili čamac za
vježbanje sa dva veslača, sa ili bez kormilara, duž. 10–10,5 m, šir. 50–54 cm; ② d. bez kormilara: regatni čamac za muškarce
i žene: veslači, odn. veslačice, vesla-
ju sa po jednim veslom; tehnič. najteža
disciplina veslanja; ③ d. s kormilaram: regatni
čamac za muškarce; veslači veslaju sa po jednim veslom; najsporija disciplina
veslanja; ④ d. na parice (dubl skup): regatni
čamac za muškarce i za žene, veslači,
odn. veslačice, veslaju svaki sa dva vesla,
čamac je bez kormilara.

dvojna trojka, umjetničko klizanje i koturajl-
janje: obavezni lik pri kojem klizac opisuje
osmiku od 2 kružnica, na svakoj sa po 2
ravnomjerno raspoređene trojke, čiji su vr-
hovi okrenuti prema centru kružnice.

dvojni blok, odbjoka: akcija dvojice igrača
iz prednje linije koji sudjeluju u blokiranju,
tj. u zaustavljanju protivničkog napada na
mreži.

dvojni napad, šah: prostorni kombinacioni
element, kod kojeg se djelovanje neke vlasti-
te figure nastavlja na polja, na kojima sto-
je dvije ili više protivničke figure.

dvojni pokret, rvanje: način taktičkog pripre-
manja izvedenja nekog zahvata koji se pro-
tivniku predstavlja kao prividni, odn. nestvar-
ni, a zatim se ipak istim zahvatom izvodi
bacanje protivnika.

dvorak, ① košarka: način kretanja igrača
s loptom u rukama; igrač uhvati loptu u
kretanju, u skoku (u fazi leta); nakon
toga doskoči na jednu nogu, zatim se od-
razi drugom nogom; prije doskoku mora do-
dati loptu ili je baciti na koš, tj. ispuštiti
loptu iz ruku da ne učini „treći dodir“; ②
skijanje: vrsta koraka koji omogućuje brzo

trčanje na ravnom terenu ili blagoj padini; prvi korak je kratak, a drugi duži. Kod drugog koraka skijaš se snažno i istovremeno odgurava s oba štapa; tijelo mu je pri tome nagnuto naprijed i to pospješuje duže i brže klizanje.

dvojak, šah: atribut za figuru koja se skokovito kreće po šah. ploči, preskakući po jedno polje (npr. hastin i ratha u čaturangi, te skakač u šahu).

dvoosovinska sprava, sp. gimnastika: sastoji se od dviju paralelnih osovinica, tj. pritki ili hvataljki (ruče, konj s hvataljkama, karike).

dvpotezni problem, šah: zadatak u kojem bijeli izvodi mat u dva poteza.

dvpreg, konjički sport: jedan par konjâ upregnut u dvoosovinsku kolu za kasačke utrke ili vožnje.

dvoranska atletika, vrsta atletske natjecanja upriličena u univerzalnim sp. dvoranama. Prvo sp. natjecanje u dvorani održano je 11. XI 1868 u New Yorku, a prva službena atletska natjecanja u dvoranama organiziraju se u SAD od 1906. U Evropi se atletska natjecanja u dvorani organiziraju od sredine šezdesetih god. Službeno PE u d.a. organizira se redovito od 1970. Na prvom PE u dvorani, održanom 1970 u Beču, utvrđen je sljedeći standardni program: a) muškarci: trčanje na 60, 400, 800, 1500 i 3000 m, trčanje na 60 m preko prepona, štafete $2 + 3 + 4 + 5 + 4 \times 2$ kruga, skok u vis, skok udalj, skok motkom, troskok i bacanje kugle; b) žene: trčanje na 60, 400 i 800 m, trčanje na 60 m preko prepona, štafete $4 \times 1 + 1 + 2 + 3 + 4$ kruga, skok uvis, skok udalj, bacanje kugle. Poželjno je da duž. kružne staze za PE u dvorani iznosi 200 m.

dvoranski baseball → softball

dvoranski ciklobal → ciklobal

dvoranski hokej, sp. igra između dviju ekipa, svaka sa po 4–6 igrača i po 3 rezervna igrača. Utakmica traje 2×20 min., a odmor 5 min. Igra počinje slobodnim guranjem ili šlencem sa sredine igrališta. Prekršaj pravila kažnjava se slobodnim guranjem ili šlencem. Pri tome, uz loptu smije biti samo izvođač, a svi ostali igrači moraju biti udaljeni od nje najmanje 3 m. Na početku svakog poluvremena i poslije postignutog pogotka izvodi se početno guranje ili šlencovanje lopte, a igrači (osim izvođača) moraju biti udaljeni od nje najmanje 3 m i na vlastitoj pol. igrališta. Ako lopta pređe ogradi igrališta, uvodi se u igru slobodnim guranjem, odn. šlencem, i to na 1 m udaljenosti od uzdužne ogrede, odn. 3 m od poprečne linije. Ako je lopta prešla poprečnu liniju krivicom ekipa koja se brani, igra se nastavlja kaznenim kornerom (u d.h. nema drugog kornera), i to s točke na poprečnoj liniji koja je udaljena 6 m od bliže vratnice. Pri tome, napadači moraju biti izvan pucačkog prostora, a braniči iza svoje poprečne linije na suprotnoj strani vrata u odnosu na mjesto izvođenja kaznenog kornera. Takva kazna dosudge se i za lakše prekršaje unutar pucačkog prostora i za teže prekršaje koje učini igrač na vlastitoj pol. igrališta. Najteža kazna u igri je sedmerac, koji se izvodi na isti način kao i u hokeju na travi. Igrači se mogu kazniti i isključenjem na 1, 2 i 3 min ili do kraja utakmice. Utakmicu vodi jedan sudac. Igra se istim palicama i loptom kao i u hokeju na travi. Igralište za d.h. je pravokutnik $36-40$ m $\times 18-20$ m; pucački prostor je označen polukružnom linijom polumjera 9 m. Uzdubnu granicu igrališta čini drvena ograda, vis. 10 cm. Na poprečnim linijama nema ograde. Na sredini tih linija su vrata 3×2 m iste

konstrukcije te debljine stativa i prečke kao u hokeju na travi. Brigu o d.h. u nas vodi Jugoslavenski hokejski savez, u Evropi EHA, a u svijetu FIH.

dvoranski rukomet → mali rukomet

dvoranski sportovi, zajednički naziv za sp. grane čija se djelatnost (treninzi i natjecanja) organizira u sp. dvoranama; to su: badminton, borilački sportovi, dvoranska atletika, dvoranski ciklobal, košarka, mali nogomet, odborka, rukomet, stolni tenis, tenis, sp. gimnastika, moderna (sportska) ritmička gimnastika i dr.

Dvornik, Vladimir (1929-80), nastavnik t.jel. odgoja u Opatiji: rukometni reprezentativac, bio član rukometne sekcije SD Dinamo i rukometnih klubova Meteor i Prvomajska (svi Zagreb) te RK Primorje (Rijeka).

dvoručna bučica, stariji oblik utega; osnovana i u dva kuglasta opterećenja na njenim krajevima, izliveni su od istog metala; sp. rezvizit za opću fiz. pripremu, naročito u atletskoj gimnastici.

dvoručni bekhand, tenis: način držanja rekete pri kojem se za udarce s bekhandom držak reketa uhvati s obje ruke; kod dešnjaka desna ruka drži kraj drške i nadlanicom je okrenuta prema mreži; lijeva ruka drži držak do nje i nadlanicom je okrenuta od mreže.

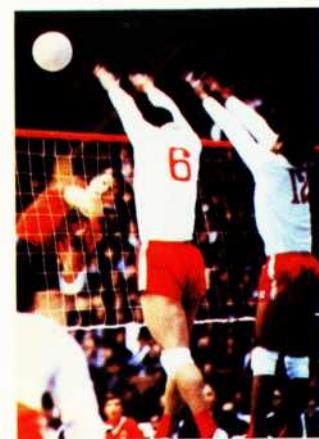
dvoručni salto, rvanje: zahvat koji se izvodi obuhvatom protivnikovih ruku odozgo i bacanjem protivnika uvinućem (padanje s protivnikom kroz rvački most ili polumost).

dvosjed, sanjanje: niske natjecateljske sanjke od elastičnih drva (tež. 22 kg); ostale dimenzije i oprema podudaraju se s jednosjedom. D. služi samo za natjecanje muškaraca.

dvostrana kuglana, vrsta kuglane sa 2 staze za održavanje natjecanja u disciplini 100 hitaca mješovito za omladinke, seniorke i veterane.

DVOPREG

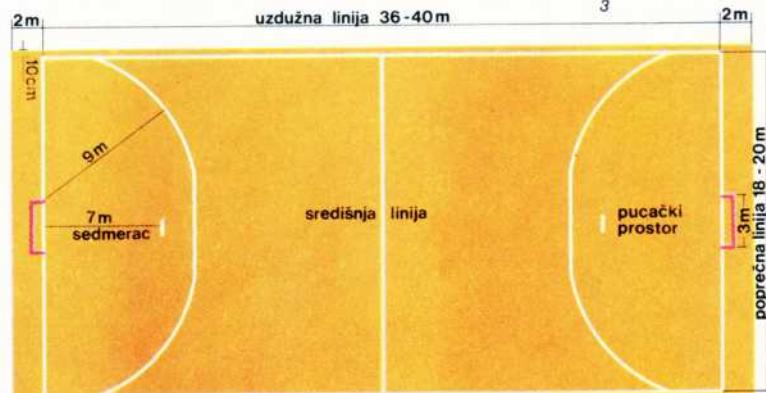

DVOJNI BLOK

dvostruka blokada, rukomet: teh.-taktički element igre u napadu; dva igrača u napadu, sa ili bez lopte, tijelima zatvaraju slobodan prostor za kretanje igrača ekipi u obrani i oslobođaju suigračima prostor za akciju prema vratima.

DVORANSKI HOKEJ: 1. početak igre; 2. vrata, palica i lopta; 3. igralište

DVOSTRUKO KOLO

dvostruka greška (engl. double fault), tenis: dvije uzastopno pogrešno servirane lopte, nakon čega server gubi poen.

dvostruka kombinacija → alpska kombinacija

dvostruka lopatica → veslo

dvostruka lopata, ① rukomet: prekršaj pravila igre; dodirivanje lopte dva ili više puta bez da je u međuvremenu dodirnula tlo, nekog drugog igrača ili vrata; **kažnjava** se slobodnim bacanjem u korist protivničke ekipe. Greške hvananja se ne kažnjavaju; ② tenis (engl. second bound): povik kojim sudac prekida igru, jer je jedan od igrača prilikom udarca dva puta reketom dotakao loptu ili je ona dva puta odskočila na istoj pol. igrališta. Izvukuje se samo skraćeno: sekend.

dvostruka vrata, skijanje: način postavljanja vrata u slalomu kod kojeg se druga vrata nalaze neposredno u produžetku prvih. Postoje različite kombinacije d.v.: vertikalna, vertikalno kosa, d.v. u obliku ukosnice i dr.

dvostruki bod-sistem → bod-sistem

dvostruki dribling, nogomet: tehn.-taktički element povezivanja istog driblinga u jednu i odmah nakon toga u drugu stranu; primjenjuje se najčešće ako kod prvog driblinga igrač nije uspio izbaciti protivnika iz ravnoteže.

dvostruki kup-sistem, natjecanje na ispadanje pobijedenog; primjenjuje se najčešće u ekipnim sp. igrama. Suparnici se u svakom kolu susreću dva puta. U finalu najčešće se igra samo jedna utakmica. Na osnovi ždrijeba ili propozicija, jedna ekipa je domaćin, a u uzvratnom susretu, ona je gost. Pobjednik je ekipa koja u oba susreta osvoji više bodova; ako su b. jednak, odlučuje razlika datih i primljenih pogodaka (koševa, oborenih čunjeva itd.). Ako se pobjednik ne može odrediti ni tada, propozicijama se od-

reduje da je pobjednik ekipa koja je postigla veći br. pogodaka u gostima, ili koja je bila uspješnija u izvođenju kaznenih udaraca (bacanja) poslije drugoga susreta, ili koja pobijedi u trećem susretu na neutralnom terenu. Ponekad se pobjednik određuje ždrijebom.

dvostruki nelson, rvanje: zahvat u parteru u kojem se hvananjem protivnikova vrata ispod obje nadlaktice i savijanjem njegove glave prema naprijed dovodi u tuš ili opasni položaj.

dvostruki pobjednik, počasni naslov za onog natjecatelja koji je na ant. OI u jednom danu pobedio u rvanju i u pankrationu.

dvostruki salto naprijed (natrag) sa pola vijke, trampolining: dvokratno okretanje tijela oko horizontalne osi (720°) prema naprijed (natrag) uz istovremeno okretanje oko udžuće osi za pola vijke (180°).

dvostruki šah, vrsta dvojnog napada: naziva se i udvojenim napadom; dvije figure napadaju istovremeno jednu protivničku (u ovom slučaju kralja); razlika u odnosu na običan šah je u tome da se od d.š. kralj ne može zaštiti nijednom figurom, već je prisiljen na pomicanje.

dvostruki trag, umjetničko klizanje: otisk obaju bridova noža klizaljke na ledu; pri ocjenjivanju uspješnosti nastupa d.t. se smatra kao greška klizača u nekom liku, odskoku, doskoku i sl.

dvostruki udarac, odbojka: tzv. dupla lopta, greška koju je skrivo igrac dodirivanjem lopte više puta, bilo kojim dijelom tijela iznad pojasa, a da je u međuvremenu nije dodirnuo nijedan drugi igrač.

dvostruki w-sistem, nogomet: varijanta klasičnog sistema igre, gdje postoje četiri linije djelovanja u polju; dva braniča igraju povučeno u i ispred svog kaznenog prostora (prva linija); krilni pomagači striktno pokrivaju protivnička krila, a lutajući srednji pomagač protivničkog srednjeg napadača (druga linija); dvije spojke igraju nešto povučenije (treća linija), a srednji napadač i oba krila igraju isturenje u protivničkoj pol. igrašta (četvrta linija). Taj sistem pojavio se kao nužna zakonomjernost razvitka nogometne igre poč. XX st. najprije u Engleskoj i Škotskoj, a zadržao se u Italiji i Austriji sve do 1954.

dvostruko dodavanje, ① košarka: tehn.-taktički element u igri dvojice napadača protiv jednog obrambenog igrača, tzv. dupli pas; igrač primljenu loptu odmah vraca dodavaču, koji je za to vrijeme promjenio položaj na igralištu. Lopta najčešće u prvom dodavanju leti ispred, a u drugom iza obrambenog igrača; ② nogomet → dupli pas.

dvostruko kolo, gimnastička sprava od dva čelična obruča promjera 173–220 cm i tež. 30–33 kg, spojena po unutarnjem obodu usporednim prečkama, duž. 40–52 cm. Na dvjema prečkama su hvalatiljke za ruke, a na suprotnoj strani od hvalatiljki, učvršćenja za

noge. Vježbač se drži za hvalatiljke i nogama upire o učvršćenja. D.K. se može pokretati pomicanjem težišta tijela vježbača i pri tome se mogu izvoditi različite figure, okrećući se u jednom ili drugom smjeru, na jednom ili oba obruča. U nekim zemljama vježbe se d.k. izvode se i u obliku sp. natjecanja (SAD, SSSR, SR Njemačka, Njemačka DR, Japan i dr.). D.K. se koristi i kao sredstvo za obučavanje i trening avijatičara i astronauta.

dvostruko otkrivanje, nogomet: tehn.-taktički potvor igraca koji se može koristiti u raznim dijelovima igrališta. U akciji sudjeluju tri suigrača: dodavač i dva isturenja igrača, jedan igrac svojim kretanjem i otkrivanjem povlači sa sobom protivnika i time stvara slobodan prostor za drugog isturenog suigrača, kojemu se dodaje lopta.

dvostruko pokrivanje, boks: vrsta obrane u kojoj je tijelo boksira u bočnom položaju, jer se time smanjuje udarna površina tijela; prednje rame je postavljeno tako da ruka tog ramena djelomično pokriva glavu i prednji dio prsa, dok pesnica i lakač druge ruke pokriva ostali nepokriveni dio glave i trupa.

dvostruko ponavljanje ispada (tal. radoppio), mačevanje: taktički element u obliku ponovnog napada na protivnika koji nakon obrane ne uzvrata napadom, nego se za korak ili dva povlači prema natrag.

dvostruko vrijeme, konjički sport: dva puta duže vrijeme od određenog vremena u natjecanju; natjecatelj se isključuje ako ga prekorači pri preskanju prepona, na nekoj stazi svestranog ispitna jahanja ili pri natjecanju zapregā.

dvovisinske ruče (dvovisinski razboj), sp. gimnastika: sprava za vježbanje koja se sastoji od dviju pritka na različitim visinama (gornja i donja). Od 1965 u upotrebi su d.r. tipa roter (Reuther). Donja pritka nalazi se na vis. od 1150 mm do 1500 mm od tla, a gornja na 2300 mm; duž. svake pritke je 2400 mm, a učvršćene su za tlo sa 2 para čeličnih užeta i 2 zatezača (kao kod prečice); razmak između pritaka propisan je sa 560–900 mm i može se podešavati; presjek pritak je ovalnog oblika (42 mm × 48 mm). Izbor elemenata mora biti iz ovih strukturalnih grupa: uzmasi u upor i kovrtljaji u uporu, naupori usklopno (sklopke), elementi koji vode iz zamaha u stavove o šakama, elementi s okretima oko uždužne osi tijela (piruite) i oko poprečne osi tijela (salta), protuzamasi i brze promjene hvatova, premasi i velekovrtljaji. Kod komponiranja vježbi vodi se posebno računa o zamahu koji treba dominirati cijelom vježbom, zatim o: čestim prelazima s jedne na drugu pritku (brze promjene hvatova), izvođenju elemenata na objema pritkama, smjenjivanju elemenata u uporu i visu i smjenjivanju smjera kretanja gibanja. Posebno treba izbjegavati izdržaje i pauze, koje se kažnjavaju. Saskoci se izvode iz dinamičkih elemenata, a nikako iz statičkih položaja.